HIPPOCRATIS COI

DE

HVMORIBVS PVRGANDIS

LIBER

ET

DE DIAETA ACVTORVM

LIBRI TRES

CVM

COMMENTARIIS INTEGRIS

LVDOVICI DVRETI SEGVSIANI

ACCESSIT

CONSTITVTIO PRIMA LIBRI SECVNDI

EPIDEMION

CVM EIVSDEM AVCTORIS

INTERPRETATIONE

PETRVS GIRARDETVS

FACVLTAT. MED. PARIS. DOCTOR

EMENDAVIT, IN ORDINEM DISRIBVIT,

AC PRIMVM IN LVCEM PROTVLIT

ITERVM

RECENSVIT, EMENDAVIT, PARAPHRASIN, NOTAS

PRAEFATIONEM ET INDICEM NOVVM

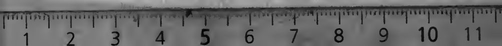
ADIECIT

IVSTVS GODOFREDVS GÜNZ

LIPSIAE

SVMPTIBVS HAEREDVM LANKISIANORVM

M D C C X X X X V.

VIRIS

ILLVSTRI ET MAGNIFICIS

AVGVST. FRIDERICO WALTHER

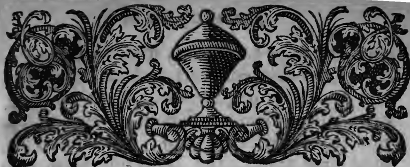
CONSILIARIO AVLAE ET IVSTITIAE ARCHIATRO REGIO FACVLTATIS MEDICAE LIPSIENSIS DECANO ET THERAPEVTICES PROFESSORI ACADEMIAE DECEMVIRO ET VTRIVSQVE PRINCIPVM COLLEGII COLLEGAE

ET

IOANNI ZACHARIAE PLATNER

PATHOLOGIAE PROFESSORI ACADEMIAE DECEMVIRO ET COLLEGII MAIORIS PRINCIPIVM SOCIO

PATRONIS OPTIMIS MAXIMIS.

uod ſoleo equidem, quoties inchoata a me, in hac celeberrima muſarum ſede, Medicinae ſtudia memoria repeto, ſummo felicitatis in loco ponere, contigiſſe mihi Vobis, Viri Illuſtes, magiſtris, ea in arte, vt doctiſſimis, ita pariter fideliſſimis vti, id ſane me, cum re ipſa non poſſem, tamen vt animo erga Vos ſemper gratiſſimo eſſem, impulit, eundemque publico aliquando teſtimonio confirmarem, ſaepius excitauit. Nam, ſi ad humanam felicitatem nihil praeſtantius eſt, quam recte formatum animum, et artibus ſcientiisque inſtructum, habere, quibus ademtis et reipublicae parum vtiles, et vix homines ſumus, illaque nobis inſita diuina vis atque facultas quaſi tollitur, aut ſaltem permultum debilitatur, debet profecto nihil deteſtabilius, quam ingratus hominum erga eos animus eſſe, a quibus ſunt ad veram humanitatem artibus informati. A quo vitio nec ego liber eſſe aliis videri poſſem,

cum, quae ſint eo nomine, maxima in me beneficia, a Vobis, collocata, publice commemorare hucusque neglexerim, niſi ex pluribus, quas habeo, vnam potiſſimam, ad eius excuſationem, cauſſam allegarem. Vt enim de illa, quae a me proficiſcitur, laude non dicam, eam Vobis non poſſe veram laudem eſſe, ſane leuioribus meis ſcriptis, etſi ea Veſtris illuſtribus nominibus inſcriberem, Vos tamen non celebrari pro dignitate, neque conſeruari commode, exhibitorum mihi beneficiorum, memoriam poſſe, intellexi. Cum primum vero Tuo maxime, Magnifice Platnere, conſilio auctoritateque, his iterum in lucem emittendis Hippocratis libellis manus admouere coepi, tum etiam de iis Vobis conſecrandis, gratoque adeo meo animo publice teſtificando, cogitaui. Quod enim de meo ad hunc librum acceſſit, tum per ſe adeo multum non eſt, tum plane non debet pro eo haberi, quo aliquid huius libelli praeſtantiae accedere, aut forte etiam decedere de ipſa queat. Quem potuerim vero ad id grauiorem auctorem inuenire, quam ipſum Hippocratem, ſummum omni aetate Medicum? quod ex pluribus eius, admiratione vtique dignis, ſcriptis elegantius, ſuoque auctore dignius, quam illud de Humoribus? ne iam de reliquis adiectis libellis, deque magno Dureto dicam, qui erit paullo poſt magnis etiam laudibus celebrandus. Nequit enim illis Hippocrates non placere, quibus

bo-

bonae literae non diſplicent, multoque magis, ſi veram, et priſcam adeo Medicinam recte aeſtiment. Quarum rerum, quam incredibili non modo amore atque ſtudio flagretis, ſed quam perfectam quoque earum cognitionem habeatis, cum ſatis loquantur, quae in omnium manibus ſunt, Veſtra elegantiſſima ſcripta, commemorari ſane a me multis non debet, quod mea laudatione, ſi alterutrum poſſet, his Veſtris virtutibus detraheretur potius aliquid, quam iisdem accederet. Reticere tamen plane non poſſum, diſpulſis illis craſſiſſimis tenebris, quas, etiam ex Medicis, multi bonis literis obducebant, has eſſe a Vobis, vtique apud nos, priſtino nitori reſtitutas, Veſtraque et doctrina et exemplis ita etiamnum eorum auſus atque conatus reprimi, qui, quod ipſi ab literis abhorreant, vellent et aliis haec ſtudia inuiſa reddere, vt iam pauci inueniantur, qui cum caecis illis ductoribus in tenebris oberrare, et remoti ab omni humanitate eſſe, quam in clariſſima Vobiscum luce verſari, malint. Atque ſpes ſane non exigua eſt, modo et alii hoc negotium minus negligerent, fore, vt nos breui ad Celſici aut Ferneliani etiam, ſermonis puritatem perueniremus, ac praeter exercitationem, horum aſſidua lectione, vt decet, nobis orationem formaremus. De me autem, etſi vereor dicere, tamen, niſi cum exemplum Veſtrum, tum etiam hortationem habuiſſem, quam venerari equidem nunquam deſinam, neque hanc lite-

 rarum

rarum ſcientiam tenerem, quam in me ſentio admodum exiguam eſſe, neque in Hippocraticam Medicinam tantus in me amor foret, quem profecto exſtingui in me nunquam patiar. Nam de huius praeſtantia, vt iam breuius dicam, quid aliud actum ſuſceptumque a recentioris aetatis excellentiſſimis Medicis fuit, quam vt hanc in lucem reuocarent Medicinam? quid, quod Sydenhamius, Bagliui, Boerhaauius et Hoffmannus eo omnia ſua ſtudia, curam cogitationemque intenderunt, vt fere oppreſſam, mancipatamque inanibus Philoſophorum hypotheſibus, Medicinam, liberali cauſſa, in libertatem vindicarent, illamque ſimplicem nobis redderent? Quod qui durius dictum in tot eruditiſſimos Medicos putant, quorum vel Anatomicis vel Phyſiologicis, aliisue inuentis, locupletior facta Medicina ſit, atque ad maiorem veri et certi velut gradum euecta, illi practicam Medicinam a theoretica diſtinguant, ad quam profecto illa inuenta, et quaecunque iam operoſius e Mathematica diſciplina, nec raro ad oſtentationem, peti ſolent, permultum faciunt. Verum de harum rerum vſu, in practica Medicina, propemodum ita ſentio, vt eas ad Chirurgiam maxime neceſſarias, ſed ad internorum morborum curationem, praeter viſcerum inprimis ac vaſorum, neruorumque aliquam cognitionem, et ex his facillime cognoſcendas functiones, ac ſimpliciora Chemica praecepta, quae ad ſuccorum in corpore mixtionem pertinent, parum vtiles

eſſe,

esse, existimem. Quocirca etsi, his recentiorum inuentis, ars Medica plurimum aucta atque amplificata est, tamen, nisi haec connexa cum veteri Medicina, et inter se vtraeque aptae sint, recentior illa Medicina antiqua multo inferior erit, et veritas artis, quae exploratissima veteribus, per diuturnam diligentissimamque obseruationem, fuit, maiorem vim illa habebit, quae debet, hac nostra aetate, ex mechanicae disciplinae regulis proficisci. Quae quam parum ad ipsam medendi artem valeant, ignorare non potest is, qui vel semel morbi, ex acutorum genere, effectus in corpore, mirabilemque euentum vidit: adeo prisca Medicina, sine recentiorum inuentis, vtique stare potest, noua Medicina sine antiqua omnino non potest. Quam veterem Medicinam cum Vestra, Viri Illustres, auctoritate, mihi summopere probatam meminerim, eam hac Vestra commendatione, mihi etiam gratissimam fuisse, et pro virili quoque parte excultam, consecratione huius libelli, Vobis significandum existimaui, meque pro hoc quoque beneficii genere, Vobis gratum praebendum. Et cum praeterea, nisi suasu atque iussu inprimis Tuo, Magnifice PLATNERE, hunc laborem suscipere non ausus fuerim, eum in lucem emittere, nisi reddita Tibi dati negotii ratione, iure dubitaui. Quidquid autem in hoc libello praestiti, cum sic fecerim, vti legendum, interpretandumque Hippocratem esse arbitror, de hac re ex-

ponere iam breuiter liceat, non, quod Vos doceri a me posse existimem, quomodo versari in Hippocratis lectione debeatis, a cuius temeritatis suspicione vel Vos Ipsos me liberaturos confido, verum, vt possim proinde a Vobis vel meliorem aliquem modum legendi Hippocratem edoceri, vel in illo magis confirmari.

Mecum vero omnes optaturos existimo, scilicet, quibus bonarum literarum amor est, vt in lectione Hippocratis aliquis non mediocriter versatus, et antiquissimae illius, qua vsus est, graecae linguae, gnarus, plane dilucideque exponeret, quid faciendum sit iis, qui animum adiungere ad principis Medici lectionem velint. Nam quae frequentior caussa est, quamobrem adeo multi, hac nostra aetate, Medici veterem Medicinam vel negligunt, vel plane contemnunt, quam, quod Hippocratem legentibus tantae difficultates occurrunt, vt turbidam inquinatamque aquam, ex plurium recentiorum riuis, haurire, quam eam ex veterum argenteis fontibus, sed ad quos difficilior aditus sit, limpidissimam, bibere malint, et sitim medicae doctrinae exstinguere? Hisque difficultatibus non solum illi deterreri et auocari a veterum lectione, solent, qui vel graecae linguae nimis leuem scientiam, vel minus attentum animum, atque assiduum ad legendum afferunt, verum etiam illi, qui ita praeparati, et plane eo animo accedunt, vt sibi priscae Medicinae notitiam comparare velint.

Quod,

Quod, quo frequentius malum, etiam apud literarum amantissimas gentes, est, eo magis id saepe miratus sum, Hippocratis scripta, vsque ad nostram aetatem, seruata, hominesque inuentos esse, qui, in crassissimis illis barbariei tenebris, quibus omne bonarum literarum studium sepultum iacuit, vel ipsi legere Hippocratem atque describere, vel aliis describendum dare voluerint, aut etiam potuerint, ad hunc laborem suscipiendum, aliquem inuenire; quod sane mirum est, non miraculum illis videri, qui fere diuini aliquid in Hippocrate resedisse, existimant. Neque allegari vel Aeschylus, et Homerus, et Sophocles, et alii antiquissimi graeci scriptores debent, qui, quod pariter seruati sint, possint permagnam, in qua Hippocrates est, admirationem minuere. Nam, quod inter Monachos, qui tum soli literarum studiosi erant, nonnulli fuerint, qui poetarum, ac praecipue Comicorum et Tragicorum, lectione sint delectati, quid in ea re singulare fuerit, cum soleant eiusmodi scripta, temporis fallendi caussa, vel maxime ab hominibus sine literis, legi? qui vero solidiorem doctrinam, et medicam praecipue, ex βραχυλόγῳ, eamque ob caussam, vel Medicis ipsis obscuro auctore, petendam, profecto parum curant.

Tres autem inprimis res sunt, quae in Hippocratis lectione non solum tirones, verum etiam doctores non raro impediunt, videlicet multae antiquae et penitus obsoletae voces,

ces, atque per Aphoriſmos ſcribendi ratio, tum, quae cum hac arcte coniuncta eſſe videtur, horum ſine ordine combinatio, et minus apta collocandarum enunciationum ratio. Quae res omnes ſemper interpretes et commentatores mire exercuerunt, et in tam diuerſas ſententias abire iuſſerunt, vt de repugnantiis dictorum, quae in Hippocratis ſcriptis inveniantur, alii ſingulares libros conſcripſerint, alii contra in iis ſoluendis redarguendisque priorum ſententiis, plurimum operae poſuerint. Nam, vt de ipſis vocibus, et dictione peculiari, qua et omnes eius aetatis ſcriptores vſi eſſe videntur, tum illa, quae maxime propria Hippocrati fuit, iam equidem nihil dicam, quod de illis Erotianus, Galenus, Ammonius aliique expoſuerunt, ad hanc vero explicandam vires mihi deeſſe ſentio, et Doctiſſimum Trillerum ſpero eſſe, ſuper hac re, aliqua commentaturum, ſaltem de ratione per Aphoriſmos ſcribendi, et ordine in ſcribendo obſeruato, nonnulla afferam. De ipſa vero breuiloquentia, nemo, quod ſpero, dubitabit, qui maxime genuina Hippocratis ſcripta, atque ex his etiam hunc de Humoribus librum, legerit. Cunctae autem propoſitiones vel experientiam continere, vel ex harum vna pluribusque ductae eſſe videntur, quod aeque cum antiquiſſima philoſophandi ratione, quam Hippocratis medicinam faciendi modo, congruit. Quod enim hanc fertur a Philoſophia

ſeparaſſe, id tantum ſic egiſſe exiſtimandus eſt, vt plus experientiae accuratae, quam inanibus Philoſophorum argutiis tribueret, quibus impeditior hactenus facta Medicina fuerat, et ſimplicitate ſua, tanquam naturali pulchritudine, orbata. Quam, vt Hippocrates ſaluberrimae arti redderet, eiusque firma, et nullo aeuo ruitura, fundamenta iaceret, inter medicinam faciendum, quam accuratiſſime, omni tempore, ad quascunque in morbo, et aegri rebus, et medicina factas mutationes, animum aduertebat, quasque ex his perſaepe viderat, tanquam experientias, atque ex his ſponte fluentes veritates, ſiue naturam aegri ac morbi, et huius cauſſas, ſiue medicinae indolem aut conuenientem aegro ac morbo, aut aduerſantem, indicarent, ſedulo annotabat, vt ex his adeo genuini illi, et primo ſemper loco, inter Hippocratis ſcripta, habiti, memoriaeque a Medicis mandati Aphoriſmi, orti eſſe videantur. Atque alios libros ex his ſolis, alios vero ita conſtruxit atque compoſuit, vt et alias, ex his plane conſequentes, ſimplicesque veritates adderet, ſermonemque, alias omnino nudum, veſtiret atque aliquantum ornaret, qua tamen re inprimis cauendum eſt' ne quis ſe falli patiatur, et nimis ornato ſermone conſtructis libris, inter genuinos Hippocratis, locum concedat, quod hi recentiorem aetatem, qua ſcripti ſint, facile prodant. Quamuis enim negari non poſſit, ſed potius de-

debeat ad recentiorum Medicorum laudem commemorari ac celebrari, cum ſedula horum continuaque diligentia, illarum experientiarum numerum auctum fuiſſe, tum maxime plures etiam inde veritates deductas, tamen, cum ſe illi quoque ita in multis ſeduci probabilitate, tanquam veritatis ſpecie, atque, ex novis opinionibus, conſequenda gloria, paſſi fuerint, vt ſimplicium illarum antiquiſſimarumque veritatum vim, permultis coniecturis, fregerint, quae res nobis, tanquam foecundiſſima mater, tam ingentem hypotheſium numerum peperit, laudanda potius priſca illa et Hippocrati fere propria ſcribendi ratio eſt, ac recentiori plane anteferenda. Haec autem legentibus neutiquam tot difficultates, quod ipſa dictio afferre ſolet, cuius vel adeo negligens Hippocrates in ſuis ſcriptis eſſe, etiam a viris, graecae linguae inprimis gnaris, exiſtimatur, vt multis ad vulgares Grammatices regulas offendiſſe videatur, quod frequentem Criticis diſceptandi occaſionem dedit. Accedit denique tertium, quod inter res illas, quae Hippocratis lectionem impeditam efficiunt, numerauimus, ſcilicet ipſa oratio, ſeu propoſitionum conſtructio, eaque omnium maximas ſemper difficultates peperit. Vt enim de quocunque ſermonis ornatu nihil dicam, qui prorſus fere in Hippocratis libris deſideratur, omnem adeo ordinem, nexumque propoſitionum, et inter ſe tamquam continuationem,

ſaepe

ſaepe minus curauit, atque eodem libro non ſolum plures diuerſosque locos tractauit, quod poteſt illo de Oſſibus inſcripto, aliisque libris illuſtrari, verum etiam ſingulos locos, interpoſitis alienis, et non raro longis quaeſtionibus, obſcurauit, de quibus omnibus plane non dubitabit is, qui vel hunc noſtrum de Humoribus, animo attento legerit. Quae res cum a multis interpretibus non animaduerſa fuerit, atque perpenſa, debet profecto mirum non eſſe, hos omnem culpam frequentiſſime in ſcribas librariosque tranſtuliſſe, qui et propoſitiones plures aliquando excidere paſſi ſint, et integros locos, tanquam membra, a ſuis corporibus auulſa, aliis libris vel appoſuerint, vel horum locis interpoſuerint. Eaque de noſtro de Humoribus libro inter alios, inprimis doctiſſimi Foeſii, mens eſt, qui, vt hoc exemplo vtar, ſtatim ab initio, inter tertium et quartum paragraphum, ex Girardeti ordine, ingentem lacunam eſſe exiſtimat. Sed haec, quod ex paraphraſi noſtra patebit, nulla eſt, ſed potius abrupta dictio, cuius plura exempla hoc loco afferri poſſent, niſi fuiſſent hinc inde, in annotationibus, indicata.

Vt autem haec omnia legentibus ſolent multas, vix ſuperandas, difficultates afferre, atque etiam porro afferent, ſic maxime id effecerunt, vt latinae verſiones propemodum obſcuriores graeco textu eſſent, neque ſic leuari lectores poſſent, quin potius magis impedi-

rentur,

rentur, a qua culpa, neque Foesii versio, quae tamen omnium optima esse fertur, immunis esse solet. Primo autem omnes Hippocratis versiones in vniuersum eo vitio laborare videntur, quod sunt nimis conciso sermone conscriptae. Nam, si in aliis graecis scriptoribus difficile est, verbum de verbo exprimere, in Hippocrate sane id debet longe difficillimum, aut plane ἀδύνατον videri, quod antiquissimi illius graeci sermonis breuitas neutiquam cum latinae linguae vbertate comparari potest, quo sane fieri solet, vt et sensus ipse non satis clare exprimatur, et puritas latinae dictionis desideretur, cum qua etiam perspicuitatem sermonis tolli, necesse est. Hinc alia vitia, in versionibus, praecipue ante Foesium elaboratis, ignorantia graeci sermonis, videlicet antiquissimi illius, ab Hippocrate vsitati, peperit, dum alii non ipsam verborum vim exprimere, sed vtcunque assequi eorum sensum studuerunt, alii alienam prorsus et falsam significationem vocibus affingentes, nouum aliquem Hippocratem nobis obtruserunt, quae vitia inprimis in Calui, Cornarii et Lindenii versionibus ita occurrunt, vt vel vagum dubiumque sensum lectoribus exhibeant, vel tot ipsis difficultates obiiciant, vt multo facilius graecum textum, etsi satis obscurum, quam latinam eius conuersionem, intelligere, eruereque inde commodum sensum queant. Atque ab his vitiis etsi Foesii versio quodammodo libera

est,

eſt, qui viam, ad antiquiſſimam illam Hippocraticam linguam, primus aperuiſſe videtur, tamen non poteſt ab illo primo vitio, ſcilicet nimia breuitate, liberari. Eſt autem vel Doctiſſimi Trilleri iudicio, omnium fideliſſimus interpres, ac fere timidus, et qui rariſſime audet a graeco textu aliquantum diſcedere, aut illum turbatum orationis ordinem, quod ſaepe videri poſſet, ſolutumue nexum, reſtituere, a qua audacia alii interpretes ſe minus continere potuerunt. Nam duae res ſunt, quae, vt in omnibus verſionibus, ſic etiam in Hippocraticis, magnopere noxiae fuerunt, de plurimis rebus praeconceptae opiniones, ac nimia criticae librariorum audaciae vel etiam negligentiae ſuſpicio. Quae duo ſi quis, Hippocratica ſcripta, in aliam linguam, conuerſurus, ad horum lectionem attulit, omnia vel inuita et reluctantia non potuit non ad ſuam ſententiam accommodare, atque, vt recte procederet oratio, alia emendare, alia expungere, alia interpolare. Atque ſic male tractati Hippocrates, alius ex Calui, alius ex Cornarii, alius ex Lindenii officina, prodierunt, qui plusne noxae, aut vtilitatis Medicae arti attulerint, haud difficulter cognoſcitur. Poteſt autem ex his omnibus, etſi non, quae partes boni interpretis Hippocraticorum librorum ſint, tamen a quibus is ſibi cauere inprimis debeat, facile elucere. Quare ſic animo praeparatum quemuis legere ac relegere totum Hippocra-

tem oportet, vt peculiarem illius dictionem sibi ex eius scriptis inprimis notam faciat. Nam etsi lectorem in singulis vocibus egregie iuuare Foesii Oeconomia potest, tumque ex antiquis Galeni, Erotiani, Ammonii aliorumque Lexica, tamen singularis, et Hippocrati fere propria, verborum constructio, ex his omnibus, disci non potest, neque debet semper ad Grammatices regulas examinari, quae potius aliquando ex Hippocrate quasi emendandae esse videntur. Nam, si in vniuersum, vt vere est, emendatius aliquod et auctius Lexicon graecum desideratur, Medico certe, et Hippocratico inprimis, si a Foesiano discesseris, omnino, sed aegerrime caremus, atque, vt quis graeci sermonis aeque ac Medicae artis gnarus de eo cogitet, omnes, quibus antiquae Medicinae praestantia nota est, mecum exoptaturos esse, non sine caussa spero. Hinc vbi interpres Hippocraticae doctrinae perfectam cognitionem consequutus est, vt ipsi tam notus Hippocrates, ac sua domus, sit, tum debet sane ita in aliam linguam eum conuertere, atque transferre, vt paullo liberior oratio sit, neque arctis simplicis versionis limitibus cohibita ac circumscripta. In qua tamen re etiam id inprimis cauendum est, ne, dum explicare breuius obscuriusque dicta velimus, et amplificare, in illud Calui inprimis vitium incurramus, ac vel vtcunque sensum exprimamus, vel aliter, ac debeat, lacunas expleamus, aut denique

que ſtudeamus abruptam dictionem male aequalem reddere, totamque orationem connectere. Plus enim eo allaborare interpretem oportet, vt ſumma, qua poteſt, fide, ſenſum auctoris exprimat, quam vt latini ſermonis, vel alius, in quem conuertere auctorem velit, elegantiam aſſequatur, et prae hac, potiores illas boni interpretis partes, negligat. Hac autem lege facta Hippocratis verſio, vt fatentibus omnibus eruditis Medicis, adhuc deſideratur, ſic in lucem emiſſa, ad perficiendam omnem Medicam artem non parum conferret, ſed ſperari ab vno aliquo homine, ac breui tempore, fere non poteſt. Nam, ſi doctiſſimi Viri, et vtriusque linguae inprimis gnari, de omni interpretatione id vere iudicarunt, multo facilius eſſe, graecum aliquem auctorem fuſis, neque indoctis, commentariis ornare, aut potius onerare, quam bonam eius verſionem conficere, id ſummo iure affirmari de Hippocrate poſſe, quis eſt, qui dubitat? quisque neſcit, difficillima loca vel leuiter tangi, vel plane negligi a commentatoribus ſolere? ne de inanibus audaciſſimisque Criticorum coniecturis dicam, quibus profecto nihil leuius eſt, nihil factu facilius. Quocirca neque mirandum eſt, tot ſemper doctiſſimos viros operam ſuam, in explicando illuſtrandoque Hippocrate, aeque ac aliis antiquis auctoribus, poſuiſſe, vt iam inter impedimenta potius, quam adiumenta eruditionis, illi commentarii nume-

rari mereantur, neque dubium eſt fore, vt multo plures porro inueniantur, qui ex commentariis potius, inter otia factis, leuem et inconſtantem gloriam, quam veram ſolidamque malint ex bona ſibi conuerſione comparare. Poſſumus autem poſt Mercurialis, et Martiani ac Foeſii aliorumque, in ſingulares Hippocratis libros, conſcriptos commentarios, omnibus poſthac faciendis facile carere, debentque Hippocratis interpretes porro id tantum facere, vt, poſt liberiorem verſionem, quae paraphraſis dici poteſt, obſcuriora loca breuibus ſcholiis explicent, et clara in luce ponant. Quare non video, quod melius iis ad imitandum exemplum proponi queat, quam Celeberrimi Geſneri, qui in Diſſertatione, quam ψυχαὶ Ἱπποκράτους inſcripſit, hanc, de qua dicimus, viam, primus, in explicando Hippocrate, ingreſſus eſſe videtur, eoque laudem non ſolum Medicorum, verum etiam eruditorum omnium meruiſſe. Cui tamen adiungi quoque meretur Vir clariſſimus, meique amantiſſimus Mackius, qui ante annum, primam partem ſplendidae editionis operum Hippocratis, publicavit. Atque non niſi hac via ad intelligendum Hippocratem, perficiendamque ſalutarem artem perueniri poſſe, exiſtimandum eſt, quod nulli alii antiquo auctori tantum nocere critica audacia videatur, quam quidem Hippocrati, ſiue quem turbatum vulgo exiſtimant, ad ordinis formulas redigere velis, ſiue, quae a conſueta

graeca dictione paullo abhorreant, emendare, ne de Ionica dialecto dicam, ad quam restituendam summa cautione opus est.

Quae omnia, cum tanquam totidem regulae, proposita fuerint, quas, vel totum Hippocratem, vel singulos eius libros edituri, seruare ac sequi deberent, mearum profecto partium fuisset, ea praecepta, in edendo hocce libello, quam accuratissime tenere. Sed quamuis eo intentum animum habuerim, ac studuerim id opus, ad hanc normam, perficere, tamen tantum abest, vt consequutus hunc finem sim, vt potius hic labor sit, tanquam primus tantum conatus, considerandus. Nam, etsi perbrevem obscurumque libellum paraphrasi explicare, illustrareque studuerim, tumque in hac, atque paucis illis annotationibus me ab omni critica audacia continuerim, tamen vel maxime eam graecae linguae scientiam mihi deesse sensi, qua possem vim, praecipue Hippocraticarum vocum, dictionemque peculiarem assequi, et inde inprimis ortos obiectosque, nodos soluere. Quod si autem quis vtriusque linguae, Medicaeque simul artis peritus illam a Dureto confectam versionem cum hac nostra paraphrasi contenderit, illam saepius verba, non sensum reddere, ex hac, etsi non semper, auctoris mentem cognosci posse, sine dubio deprehendet. Nam si de vno aliquo ex Hippocratis scriptis, vere dici potest, id a nullo adhuc Medico, in latinam linguam conuersum

 esse,

esse, vt eo legi facilius, clariusque intelligi posset, de hoc nostro sane id adeo verum est, vt parum absit, quin etiam Dureti versio hinc inde paullo obscurior graeco textu sit. Neque vero a Dureti gloria, atque huius libelli praestantia, hoc ipso multum detrahi posse, existimandum est, quae vtraque tanta est, vt, quomodo a me digne laudari queat, plane non videam. Nam qui Dureti in Coacas Praenotiones editum commentarium cum hoc, in librum de Humoribus parato, comparauerit, ei Duretus se in hoc ipse superasse videbitur. Quis autem est inter Medicos, qui non illum in Coacas Praenotiones paratum commentarium, inter omnes, qui in Hippocratis libros perfecti sint, primo loco habeat, aut nulli saltem secundum esse existimet? quisque non nouam eius editionem, qualis ante aliquot annos prodiit, ob raritatem primae, diu ante exoptauit? Quod si autem ea denique vera, et iucundissima laus est, quae ab illis proficiscitur, qui ipsi in laude viuunt, sine dubio, operae pretium facturus sum, si Celeberrimi Trilleri, de hoc nostro Dureti commentario, elogium adduxero, quod tamen Tuo, Magnifice PLATNERE, pace fiat. In literis enim D. XXVIII. April. MDCCXXXVIII. ad Te datis Illustris ille Archiater sic scribit: Ad Dureti commendationem nihil, credo, maius excogitari potest, quam quod magnus Boerhaauius illum noctes diesque versat, vt ipse vidi, quum, ante aliquot annos, eum inuiserem. Vix enim verba

sat

ſat digna, ſatque grauia reperire poterat Venerandus Senex, quibus mihi hunc interioris et ſolidioris Medicinae theſaurum, (ita enim vocabat) commendaret, perpetuaque lectione digniſſimum praedicaret. Cum vero Duretus, pro laudabili eorum temporum more, quo ita Medicam artem tractabant, vt tirones ad Hippocratem, et Galenum, et Celſum, aliosque antiquos Medicos legendos, manuducerent, et quae vel obſcuriora eſſent, commentariis illuſtrarent, vel a veritate aliena, quoque corrigerent, praeter Coacas Praenotiones, etiam alios Hippocratis libros, et inter eos, hunc de Humoribus, ſtudioſis praelegerit, et enarrauerit, tamen morte praeuentus, commentarii edendi curam relinquere filio Ioanni coactus eſt, quo fatis cedente, is ad Girardetum peruenit, eoque curante Pariſiis A. MDCXXXI. eadem forma, ac haec noſtra editio, prodiit. Cum vero haec, tum quae Girardetus in illo edendo praeſtitit, ex eius adiecta praefatione, cognoſci queunt. Quibus etſi vtilem eruditis Medicis operam Girardetus praeſtitit, tamen is liber poſthumorum ſortem omnino euitare non potuit, quatenus inprimis in quatuor libros, horumque ſinguli, in plures periodos, ſecti diſtinctique fuerunt. Nam Girardetus quidem ſe hoc Galeni auctoritate feciſſe dicit, ſed neque ſemper hunc auctorem videtur ſecutus eſſe, neque ſequi in plurimis locis tam ſecure debuiſſet, quod ex paraphraſi annotationi-

busque nostris patefiet. Atque ille Galeni commentarius, in hunc de Humoribus librum, qui est is, quem Girardetus secutus est, vix potest inter genuinos Galeni foetus numerari, quamuis in eo Galenicae doctrinae dictionisque vestigia, quantum ex latina versione perspicere licet, inuenire non difficile sit. Sed multum lucis hic commentarius obscuro libello non affert, neque mihi, in concinnanda hacce paraphrasi, magno adiumento fuit, quod, si singularum vocum, imo et propositionum sensum satis bene indicat, quae ex his cohaereant inter se, quae contra seiungi debeant, et quam in hac re viam tenere oporteat, ea vel male, vel plane non aperuisse deprehenditur. Quocirca neque Galenum, si is aliter auctor est, sequi omni ex parte potui, neque Girardeti ordinem in toto libello retinere, a quo ita recessi, vt, si vel leue dubium superesset, nihil mutarem, verum in annotationibus saltem animum aperirem, sed in euidenti caussa, alium ordinem constituere, non dubitarem. A quo autem sit illa libri inscriptio: de Humoribus purgandis, profecta, etsi me fugit, tamen me fateor permultum eo inclinare, vt potius simpliciter de Humoribus inscribendum velim, cum quod in graecis Codicibus simpliciter περὶ χυμῶν audit, tum quod plura in eo inueniuntur, quae ad vniversam de Humoribus, etsi morbo affectis, doctrinam pertinent. Nam hic liber etsi non inte-

integram, tamen, pro Hippocratica ſcribendi ratione, ſatis perfectam humorum pathologiam continet, atque cauſſas, ſymptomata, effectuumque notas indiciaque complectitur, vt cur in exponenda Pathologia Hippocratis, Doctiſſimus Clericus non hoc inprimis libello vſus ſit, ſaepe miratus fuerim. Iam vero opportune in memoriam redit, eſſe inter eruditos, qui, vt plures alios Hippocraticos libros, ſic et hunc de Humoribus, malint ad auctorem Democritum Philoſophum referre, eo nomine maxime, quod a Diogene Laertio dicitur vnum de humoribus librum conſcripſiſſe; ſed contra hos neque animus mihi eſt, neque neceſſe eſt multa in alteram partem diſputare, quod equidem dubito, an quis ſibi perſuaderi eo argumento paſſurus ſit, ad Democritum potius, quam ad Hippocratem, illum librum pertinere. Quod autem, Illuſtres et Magnifici Viri, mancam illam, imperfectamque, quam dixi, Dureti latinam verſionem retinui, id ideo feci, vt tirones inprimis ſingularum vim vocum, ſaltem plerarumque, intelligere, et hinc maiore cum vtilitate, noſtram paraphraſin legere, atque Hippocratis ſententiam inde plenius cognoſcere valerent. In binis reliquis libris, quos primae editioni ita adiectos Girardeti cura illuſtratosque habemus, vt commentarii maximam tantum partem a Girardeto ex Dureti ſchedis collecti vel excerpti eſſe videantur, haec potiſſimum mihi facienda eſſe exiſtimaui,

vt textum, quem dicunt, graecum adiicerem, eumque pariter ac latinam verſionem, qua poſſem, fide, diligentiaque emendarem, quae ſi Vobis, Viri Magnifici, probantur, equidem ſatis habeo. Atque in emendandis vtriusque libri verſionibus, omnino quidem graeca auctoris verba ſecutus ſum, et multa quidem aliter verti, tamen et in multis locis Foeſianam retinui, quod cum graecis eam optime conſpirare intelligebam. Eo autem, quod etiam graeca adieci, cum iis conſultum volui, qui ad minimum conferre graeca cum latinis, in obſcurioribus locis, vellent, tum iis, qui per ſe graeca negligunt, et cum verſione dubii, quam cum graeco textu, quem vocant, certi eſſe malunt, ne vel occaſionem graeca legendi his eripuiſſe videamur, ſi forte et linguae et Medicinae graecae praeſtantia iis hoc modo innoteſcere, atque ad vtramque diſcendam, quaſi ex veterno, Medici excitari poſſent. Hoc enim ab aliquo inde tempore ſepulti, illius antiquae gloriae, quam graecae inprimis latinaeque linguae ſcientia ipſis peperit, poſſeſſione ſe eiici paſſi ſunt, neque hanc ingentem iacturam omnino reparare velle videntur, etſi ſunt inter recentiores nonnulli, qui, cum veteri Medicina, etiam graecas latinasque literas inſtaurauerint, hasque cum ipſa arte arcto, indiſſolubilique vinculo, iungere ſtuduerint, inter quos ſane Vos, Magnifici Viri, excellere mecum omnes conſentiunt,

tiunt, qui literas recte aestimare, constituereque earum pretium sciunt. Vt autem Vos, Vestro exemplo, studiosorum ingenia, non parum, ad bonas literas colendas, excitatis, sic mihi eundem in finem, pace Vestra, temporum eorum memoriam recolere liceat, quae maxime eruditis Medicis, amantibusque literarum abundauerunt, vt, pluribus exemplis propositis, Medicinae studentium animi, literas discendi cupiditate, eo magis incendantur et exardescant.

Id vero aureum saeculum a Christo nato, decimum sextum fuit, eiusque inprimis initium, quo vel in sola Germania, plures in vtraque lingua doctissimi, vereque adeo eruditi Medici exstiterunt, quam et in superiore, et in hoc nostro, quo viuimus, saeculo tota propemodum Europa habuit. Atque ex magno eorum doctorum numero saltem eos nunc proferam, qui vel eandem atque Vos, Viri Magnifici, patriam habuerunt, vel ludum aliquem literarium rexerunt, graecamque linguam in Academiis aut alibi publice docuerunt, vel a Cl. Burckhardo, tanquam minus noti, omissi sunt. Nam, si maiora lumina, etiam solius Germaniae commemorare animus esset, deberem vtique Henricum Stromerum Aurbachium, Ioannem Langium Leobergensem, Ioachimum Camerarium, Ioannem Cratonem a Craffteheim aliosque plures, prae reliquis omnibus, nominare. Iam vero primo loco

Wolff-

Wolffgangum Meurerum Altenbergensem pono, qui decimo tertio anno illius saeculi, in lucem editus, hic Lipsiae inprimis, ob literarum studium, in magno honore fuit. Quamuis enim primum in Pirnensi schola Schadium praeceptorem, et postea in Dresdensi Scheffelium, optimos viros secutus sit, atque hoc etiam iubente, iam tum Dresdae, graecas Aesopi fabulas commilitonibus enarrauerit, tamen Lipsiae demum potissimum inclaruit, ac primum, iubente Coenobii Thomani praefecto, iuniores monachos graecam linguam, hinc in ipsa Thomana schola, proximo a Rectore Bornero loco, bonas literas docuit, sed breui tempore post, recens erectam scholam Nicolaitanam, cui a Magistratu praeficiebatur, summa cum laude rexit. Quod vtrumque munus cum sit ipsi, maxime Bornero auctore, demandatum, quanta Meureri nostri eruditio fuerit, non difficulter intelligitur. Cui enim summum literarum studium, et graue iudicium, et, quod longe maximum est, fides integritasque Borneri ignota est? qui eo tempore vixit, quo muneribus non illi praeficiebantur, qui vel aetate et ordine, vel patronorum gratia, priores erant, sed quos praestare aliis, et excellere maxime in ea, siue scientia siue arte, quam tractare debebant, literatis inprimis reique intelligentibus viris perspectum erat. Postquam vero per sex annos scholae Nicolaitanae praefuerat, primum ad Philosophiam docen-

dam

dam ſe contulit, deinde ex Italia redux, quo iter Medicinae cauſſa ſuſceperat, honores eius artis Academicos impetrauit, et Facultatis tandem Decanus factus, atque in Senatorium quoque ordinem lectus eſt. Quoniam vero hoc Meurerus cum multis aliis, a nobis recenſendis, commune habuit, vt e ſchola in Academiam ad docendum, et porro ad rempublicam gerendam, vocaretur, imperare mihi non poſſum, quin elegantem huius rei animaduerſionem, quam Cel. Erneſti in Elogio Caſpari Borneri fecit, quaeque ad rem noſtram permultum facit, hic afferam. Nempe, ait, hoc in more poſitum fuit, inſtitutisque illorum temporum, vt, qui ingenium ſuum vellent in Academiis docendo, interdum etiam in republica gerenda, aliquando probare, cum eſſent Academicum ſtudiorum curriculum emenſi, in ſcholam aliquam illuſtriorem ad tempus ſe docendi cauſſa conferrent, vt ibi aſſidue & multum docendo, firmitatem quandam, in graecis latinisque literis, conſequerentur, et mentem linguamque perpetua et curioſa exercitatione acuerent. Aequalis Meureri noſtri vel potius prior eo fuit, etſi minus quodammodo celebris Georgius Sturciades, quo eum nomine Camerarius appellare ſolet, vel Sturcius, qui patriam vrbem Annaebergam habuit. In hoc quanta fuerit graecae latinaeque linguae peritia, cum ex eo conſtare poteſt, quod amice Ioachimo Camerario, ſummo in his viro, vſus eſt, pariter

riter et Eobano Heſſo, et Euricio Cordo, et multis aliis, quodque eum, hoc nomine, inuidendo elogio mactauit Matthaeus Dreſſerus, tum inprimis ex eo clarum eſt, quod ſcholae Erphordianae per plures annos, difficillimis periculoſiſſimisque temporibus, omnium cum laude praefuit. Iisdem temporibus Ianus Cornarius, Medicus Cygnaea oriundus, floruit, quem etſi Cl. Burckhardus non infimo loco inter Medicos humanitatis ſtudiorum vindices, poſuit, tamen hic quoque memorandum prae aliis permultis, exiſtimo. Nam ſummo ſtudio atque opera eo fere primus allaborauit, vt graecam Medicinam tanquam veram et genuinam, prae illa Arabum, cunctis probaret, et hac de cauſſa, literarum graecarum ſtudium commendaret. Quocirca ſuo aliis exemplo praeiuit, totamque aetatem in vertendis graecis auctoribus, cum Medicis, tum Theologis etiam et Philoſophis, quaſi conſumſit. Legimus enim inter Medicos Hippocratem, multos Galeni libros, Aetium, et Dioſcoridem, ex Theologis Epiphanium, Chryſoſtomum, Baſilium, Gregorii Nazianzeni aliqua, et Syneſium, e Philoſophis Artemidorum, Geoponicon libros, Parthenium de amatoriis affectionibus, aliosque a Cornario latine conuerſos. Etſi autem hac interpretandi arte parum verae laudis ſit conſecutus, ſi velimus ſcilicet audire Huetium in Lib. II. de Interpretatione, qui eum ieiuniorem vtroque (Melanchthone

et Neandro) et parciorem, ſed graecae linguae non ſatis gnarum, neque latini ſermonis puritati ſatis conſulentem, neque ad librae aequatum examen ſatis accurate vtrumque exigentem dicit, tamen vel hoc nomine celebrari inter reliquos Medicos, graecarum literarum gnaros, meretur, quod graecos Medicos quaſi in manus pluribus dedit, et arti ſtudentes, etiam ad graecae linguae ſtudium maximopere excitauit. Neque illam adeo Huetii cenſuram morabitur, ſed Cornarium vtique graecae linguae ſcientiam tenuiſſe is plane intelliget, qui et ipſos ab eo verſos auctores, et ſeptem Dolabellarum libros, quos in Paulum Aeginetam Medicum ſcripſit, cum cura perlegerit. Eadem interpretandi arte Sigismundus Gelenius Pragenſis inclaruit, vt eam, Huetio auctore, vix quisquam pluribus eo monumentis ditauerit. Fuit autem is graecas literas in Italia a Marco Muſuro edoctus, et Typographiae Frobenianae per triginta annos praefectus, eas literas porro colendi occaſionem ampliſſimam habuit. Atque ex ea officina Lexicon illud Symphonum, quatuor linguarum, ab ipſo inſcriptum, prodiit, & plures eorum graecorum auctorum ſunt editi, quos quidem Gelenio interprete, poſſumus etiam latinos legere. Ex horum numero eſſe memini Ariſtophanem, Dionyſium Halicarnaſſeum, Appianum, Philonem et Ioſephum Iudaeos, Origenem contra Celſum atque Euagrium. Poteſt etiam Gelenii

nii graeca ſcientia ex iis intelligi, quae in Hannonis et Arriani Periplis, ac Strabone et Plutarcho, Chryſoſtomo, Iuſtino Martyre, et in graecis illis Epigrammatibus praeſtitit, quorum varias Anthologias habemus ſeu Florilegia. Ad quae omnia tandem illud elogium accedit, quod ipſi ὁ πάνυ Fabricius dedit in Bibliotheca Gr. Lib. I. p. 43. et Lib. II. p. 682. Adiungamus Gelenio Conradum Geſnerum, ſui ſaeculi egregium ornamentum, quem, vt maiorem Gelenio Medicum, ſic non minorem Grammaticum fuiſſe nouimus, atque humanitatis ſtudiorum vindicem. Tanti viri bene meritas laudes, ſed, quod recte mireris, tantum eas Cl. Burckhardus non ſiluit, quas ipſi circa literas geſtarum rerum ampliſſima cognitio peperit, quae tamen non eſt cum graecae latinaeque linguae et philoſophicarum rerum ſcientia comparanda. Hanc atque omnem Geſneri vitam diligenter Simlerus expoſuit, qui, inter alia eum iuuenem Tiguri Grammaticam docuiſſe, hinc vero Lauſannam vocatum fuiſſe prodidit, vt in noua ibi condita Academia, publice graecas literas doceret. Quod ſi ſatis non eſſet, ad ſummam Geſneri eruditionem probandam, ea ſane ex plurimis vtiliſſimisque illius ſcriptis euceſceret. Vtque de graecis tantum latinisque literis dicam, quomodo quis non credat, harum in eo ſummam peritiam fuiſſe? qui vaſtum illud lectionisque propemodum infinitae opus de Anima-

lium

lium hiſtoria condidit? quo, quidquid ſiue de natura, ſiue de moribus, omnis generis animalium, antiquiſſimi, et eo tempore, parum cogniti, graeci ſcriptores memoriae prodiderunt, a Geſnero ſtudioſiſſime excerptum continetur atque digeſtum. Accedunt etiam Aeliani, ac Stobaei, itemque Hannonis Peripli latinae conuerſiones, in quibus, e doctiſſimorum virorum ſententia, boni interpretis officio, perquam egregie perfunctus eſt. Inter Germanos Medicos, graecarum literarum ſtudio claros, vt iam Heluetum numerauimus, ita nunc quoque Batauum commemorare liceat. Is autem eſt Petreius Tiara, qui primam lucem vidit Vorconii, quod Friſiae occidentalis oppidum eſt, anno decimo quarto ſaeculi ſexti & decimi, ſiue, vt alii volunt, eiusdem ſaeculi anno decimo ſexto. Is, cum liberales quascunque artes, et Medicinam quoque, proprio marte, didiciſſet, Germaniam, Galliam, Italiamque peragrauit, tandemque in patriam redux, ad colendam docendamque inprimis graecam linguam ſe contulit. Quod ipſi etiam adeo feliciter ceſſit, vt primum in Louanienſi, poſtea in Duacenſi, hinc in Leidenſi, tandemque in Franequerana Academia, graecas literas docendi muneri admoueretur. Eum ab Huetio fuiſſe inter claros interpretes numeratum, equidem non reperio, ſed aliis interpres graecorum fideliſſimus ac feliciſſimus dicitur, ſunt-

que in eruditorum manibus Pythagorae, Phocylidis aliorumque ſententiae, Euripidis Medea, Platonis Sophiſtes, in quibus latine vertendis ſe ita geſſit, vt locum inter optimos, ad minimum ſuae gentis, interpretes tenere poſſe videatur. Talem ſe etiam in Homeri Hymnis, et Hippocratis Aphoriſmis, ac Prognoſticis praeſtitiſſe probabile eſt, quae cum etiam latine verterit, adhuc tamen non in lucem ſunt edita. Haec autem omnia fere de Tiarae literarum ſtudio Meurſius in Athenis Batauis retulit. Ex noſtris clarior notiorque Georgius Berſmannus eſt, fere circa medium ſaeculum ſextum ac decimum, Annaebergae natus. Ipſe ſe ait, in praefatione, quam Horatio ſuo addidit, praeceptore Georgio Fabricio vſum eſſe, ſeque hoc nomine, nec ſine ratione, beatum praedicat. Medicinam quidem in hac Lipſienſi Academia, et poſtea in Galliis quoque, et apud Italos coluit, ſed maxime linguis literiſque graecis ac latinis praecipue operam dedit, atque in his, in ſcholis pariter et Academiis docendis, vitam omnem contriuit atque conſumſit. Primo enim in illuſtrem Portenſem ſcholam ſe contulit, eiusque regendae curam in ſe ſuſcepit. Ex qua, cum poſt aliquot annos, in Wittebergenſem, ac non longo tempore poſt, in Lipſienſem Academiam, vocatus eſſet, in vtraque primum philoſophicas ſcholas habuit, ſed poſt acerba magni Camerarii

fata

fata, qui in Lipſienſi Academia, graecam latinamque linguam, ſumma cum laude docuerat, Berſmannus inprimis dignus eſt iudicatus, qui ei ſucceſſor daretur. In hac ſuſcepta docendi prouincia, qualem ſe Georgius noſter geſſerit, cum ex magno omnium plauſu, cum quo docebat, tum ex editis, in permultos veteres auctores, commentariis intelligi poteſt, in quibus eximias ingenii dotes explicauit. In quorum auctorum numero etſi graecos fuiſſe non reperio, tamen et huius linguae idoneam facultatem Bersmannum habuiſſe, cum ex iisdem Commentariis patet, tum ex eo, quod in Serueſtana ſchola, cui vltimo praefuit, Homerum, Thucydidem, Demoſthenem, optimos difficillimosque graecos auctores, enarrauit. Berſmanno prior aetate, fortaſſis et eruditione fuit, Georgius Agricola, Glaucha, Miſniae oppido, oriundus, a cuius ingenio ſe nihil mediocre expectare, optimus talium rerum iudex, Erasmus ſcripſit. Quod, ſi Gesnerum, praeter alias cauſſas, etiam propter opus de animalium hiſtoria, inter Medicos, graece doctos, retulimus, neque Agricolam inter eos numerare dubitamus, quod ad condendos illos egregios, ac noſtra ſaltem commendatione maiores, libros de re metallica, de animantibus ſubterraneis, deque menſuris veterum, omnes graecorum latinorumque theſauros excuſſit, et ſummo cum ſtudio colle-

ctas ex iis ingenii opes, in illis ſcriptis, explicauit. Quomodo igitur non maxima Agricolae peritia graecarum latinarumque literarum fuerit, qui Thuano dicitur, poſt Budaeum et Alciatum, diligentiſſimam tractationem de menſuris ponderibus ac metallis veterum addidiſſe? quique ad huius inprimis librum, eruditionis reconditae pleno ſcripto, reſpondit? Ad quod accedit, ipſum graecam ſcholam primum Cygneae inſtituiſſe, quo nomine merito olim laudatus fuit ab Ill. Menckenio in Diſſ. de graecarum literarum et latinarum in Miſnia inſtauratoribus. Poſt hunc, inter eos Medicos, qui excellente in omni genere literarum, doctrina, patriam illuſtrarunt, nominandus Paulus Dolſcius eſt, Plauiae Variſcorum, initio decimi ſexti ſaeculi, in hanc lucem editus. Huius inſignia merita, etiam in graecas literas, non tam neglexiſſe videntur eius aequales, quam potius preſſiſſe, vt ea poſteros omnino celarent. Melanchthon vero, a quo Dolſcius erat bonas literas edoctus, ac filii loco habitus, cum Halenſes quaererent, ad quem poſſent tuto ſcholae ſuae regendae prouinciam deferre, facile ab his gratia ſua auctoritateque impetrauit, vt hunc Dolſcium ſcholae ſuae praeficerent. In quo munere adminiſtrando, quanta dexteritate non modo, ſed etiam fide et aſſiduitate, verſatus ſit, ex eo intelligi poteſt, quod, cum poſt aliquot annos, in Academiam ſe, diſcendae Medicinae

cauſſa

caussa contulisset, eiusque honores summos impetrasset, sua eius tutelae corpora, vt olim puerorum animos, Hallenses committebant, atque, ex eorum temporum more, Archiatrum, seu Physicum suum, Dolscium constituebant. Nullius autem rei tam idonea in eo facultas residebat, quam graeci carminis, cuius vt multa egregia monumenta reliquit, ita sigilla-tim, quae inter haec, maximam attentionem meretur, graece a se redditam Augustanam confessionem, de quo argumento singularis epistola est Gueinzii, quae MDCCXXX. Halae in lucem emissa est. Ad haec tempora etiam Helius Eobanus Hessus pertinet, de cuius ortu et nomine Cl. Ayrmannus duas elegantes commentationes nuper edidit. Is, quo iure à Cl. Burchardo potuit, ob carminis, potissimum latini, facultatem, eodem a nobis potest, propter graecarum literarum peritiam, inter Medicos, humanitatis studiorum vindices, referri. Etsi enim ex hoc literarum genere, permulta eius ingenii monumenta non exstant, neque tamen ipsi ad ea ponenda ingenii vires, sed auri argentique defuerunt, quo suam commode posset, familiaeque vitam tolerare. Praeterquam ergo, quod primum ius, et postea Medicinam coluit, quam sperabat sibi lucrosiorem fore, maxime se ad bonas literas docendas contulit, quarum officinam Erfurti, Norimbergae et Marpurgi tandem instituit, earumque cupidis

adolescentibus graecos latinosque inprimis poetas enarrauit. Ipsum vero Eobanum primum fere fuisse reperio, qui, cum reliquis eruditis fere omnibus, latini carminis facultate praestaret, Theocritum, Coluthum, et Homeri Iliadem delicatissimis latinis versibus expressit, quod deinde sunt alii, sed sine illo successu, imitati. Theognidem etiam Eobanus vertit, cum Norimbergae viueret, sed luculente inchoatam conuersionem, quod Camerarius scripsit, cum detrimento studii literarum maximo, abiecit, ac reliquit. Eadem interpretandi arte bini Würtembergenses inclaruerunt, Nicodemus Frischlinus, et Iacobus Scheggius, vterque in eruditis infelicibus ponendus. Quod vero Frischlinum inter Medicos numero, cum is, qui nuper de eius vita singularem librum conscripsit, Cl. Langius hoc plane silentio praeterierit, id Frischlini aequalium auctoritate facio, quorum nonnulli, in carminibus, in eius honorem scriptis, ac praesertim Chemnitius in monumento, quod Frischlino posuit, ipsum Medicae artis Doctorem nominant. Fuit autem in eo maximus amor graecarum literarum, in quibus colendis docendisque siue in Academiis, siue in illustribus scholis, suum ingenium probauit. Academias enim ornauit Tubingensem, Pragensem, Wittebergensem, ac Marpurgensem, scholamque Marti

nianam, quae Brunſwigi floret, aliquo tempore rexit. Etſi vero continua egeſtate preſſus erat, tamen vel in carcere aſſiduus in vertendis graecis auctoribus, fundendisque in vtraque lingua, elegantiſſimis verſibus eſſe non deſinebat. Atque, hac etiam noſtra aetate, in magno pretio ſunt, apud eruditos, Callimachus, Tryphiodorus, Ariſtophanis Comediae quinque priores, et Archiae carmina, metaphraſi latina metrica a Friſchlino ornata, atque in lucem edita, et Aeſchyli Oppianique verſionum, ab ipſa factarum, iacturam eruditi quam aegerrime ferunt. Sed inter grammaticos ſui temporis facile principatum tenuit, totamque vtiliſſimam artem plurimis egregiis ſcriptis illuſtrauit, quibus aliis ſuae aetatis doctis viris pepercisse non videtur. Iacobi Scheggii minus fere inſignia merita in bonas literas, ſumma in Philoſophiam ſunt, quam pariter ac Medicinam, triginta annis, in Academia Tubingenſi docuit. Dedit vero etiam operam, vt latinis ſcriptoribus illuſtrandis, ſic graecis maxime luculentis conuerſionibus exornandis. Quare ſuo merito a Geſnero vir vtraque lingua doctiſſimus nominatur. Idque fugere eos non poteſt, qui vel Theognidem ab eo latinis verſibus expreſſum, vel Arriani in Epictetum Commentarium legerunt, quem latine conuertit. Sed in his Medicis, qui

 ſaecu-

faeculo fexto ac decimo floruerunt, quibusque apta inprimis graecae linguae facultas fuit, poni profecto etiam poffent Andreas Grundlerus, Olympiae Fuluiae Moratae maritus, Matthaeus Drefferus, Ioannes Vollandus, Erhardus Hedeneccius, Georgius Henifchius, Ioannes Daniel Snecanus et forte alii, fed quos omnes, alio quodam loco, amplius commemorare non intermittam; modo haec illuftriora exempla, quae allegauimus, adolefcentum animos excitarent, vt, antequam fe ad difcendam Philofophiam, Medicinamque conferrent, bonas literas colerent, feque, ad humanitatem fingi formarique, paterentur. Neque vero Vos, Viri Magnifici, his ieiunis narratiunculis detinuiffem, nifi Vobis fcirem iucundiffimam effe earum rerum memoriam, quae partam a Medicis gloriam facultatis graecae linguae declarant. Atque vt noftra oratio ad Hippocratem reuertatur, funt quidem inter iam recenfitos Medicos multi, qui et in hoc, quafi principe veterum graecorum auctorum, vertendo enarrandoque fuam operam collocarunt, qui, fi omnes verae antiquae graecae linguae idoneam facultatem habuiffent, aut fibi antea crebra affiduaque operum Hippocratis lectione comparaffent, nunc fine dubio planum expeditumque omnibus per Hippocratem iter foret. Ex iis vero, quibus grae-

graecae illius ſcientiae primae partes tribuuntur, alios a ſuſcipiendo explicandi Hippocratis negotio, rei difficultas plane deterruit, in aliis ad minimum animi contentionem ita debilitauit, vt ſuſceptum opus relinquerent imperfectum. Ac niſi mihi, omni fere graeca ſcientia deſtituto, maior audacia fuiſſet, non adeo longo tempore poſt, quam animum ad illum praecipue de Humoribus librum explicandum, adieceram, pariter ab opere deſtitiſſem. Acceſſit vero, quod non minutias omnes venari, ſed ſaltem in arti ſtudentium commodum, ab Hippocrate, eo in libro, datas vtiliſſimas regulas proponere volebam, diligenter explicatas. Qui adeo labor noſter, ſi Vobis, Viri Illuſtres, vel aliqua ex parte probabitur, de ſiniſtris aliorum iudiciis multum ſollicitus equidem non ero, quod inter noſtrae aetatis Medicos, etiam in literarum doctrina, primae partes Vobis merito tribuuntur. Atque in optatis, ſcio, mecum omnes habebunt, quibus literae curae ſunt, vt ex Medicis multi, et doctrina et exemplis Veſtris, etiam porro poſſent ad bonarum literarum ſtudium excitari. Eſt autem Vobis cum ob hanc, tum propter alias permultas et magnas vtilitates, quas toti reipublicae continuo affertis, longior vita ſanitasque firma et perpetua optanda. Quo etiam meae praevideo ſaluti conſultum fore, quam quidem a Vobis maxime ad-

huc promotam fuiſſe, confiteor, gratiſſimaque mente agnoſco, neque Vos colere ac venerari, ob maxima mihi praeſtita omnis generis beneficia, unquam deſinam, ſed in Vos, inque Veſtros talis ſemper futurus ſum, qualem me et eſſe vultis, et me decet;

ILLVSTRIVM NOMINVM
VESTRORVM

addictiſſimus Cliens

IVSTVS GODOFREDVS GÜNZ.

NO-

* *

NOBILISSIMO
AC
SPECTATISSIMO
DOMINO
CAROLO BVVARDO,
IN VTROQVE REGIS CONSISTORIO SECRETIORI CONSILIARIO, ET ARCHIATRΩN COMITI MERITISSIMO

PETRVS GIRARDET
S. D. P.

Iudicium Experientiae Canon et regula perhibetur a summi Praeceptoris genio; si summis ingeniis, studiis acerrimis, optimaque doctrina comparatum (Vir Amplissime): Cuius ego scientifici dogmatis pondere cautior factus atque sagacior, illustrem in obscuros Hippocratis libros de Humoribus Purgandis, atque de Acutorum morborum Diaeta Clarissimi Lud. Dureti Enarrationem tuo iudicio consecrandam putaui, vt quod Medicae ἐμπειρίας principium distinctiuum, seu Lydium lapidem, omnes celeberrimi nostri ordinis demirentur atque suspiciant. Ac primum ingenii tui excellentiam omnibus dimensionibus absoluit Disciplina Medica, artium praestantissima, atque humano generi omnium vtilissima, quam indefesso labore, continuis lucubrationibus, Parisiensium ciuium commodo comparasti, et aegrorum frequenti diuturnaque curatio-

curatione ita firmasti, vt, dum in nostro Medicinae sacrario, Apollinea oracula, magna omnium eruditione, pronuntiares, euocatus fueris in aegrotantium Liliorum subsidium; vbi toto morbi decursu, impositam tibi prouinciam adeo prudenter feliciterque exegisti; vt (veluti Philippus alter Medicus Alexandro Magno, armis Darium strenue aggressuro, sed grauiter aegrotanti, moerentibus iam phalangibus, exhibito pharmaco, incolumitatem reparauit, qui exinde hostes numero insolescentes, directa acie prostrauerit) Regem nostrum Inuictissimum, dum ceruicibus haereseos hydrae obtruncandis, ensem mente deuoueret, insidiosa febre, quae, victoriarum suarum velut inuida, diuinos conatus remorabatur, per Dei gratiam tu, ex primis assidentium Medicorum, liberaueris; vnde emergens aduocatos in suppetias Rebellium, temerario ingratoque foedere consilio, Britannos terra marique debellauit, posteaque indoctos iuga ferre sua Rupellanos pertinaci obsidione profligauit. Verum ingenii tui excellentiam eo maxime nomine omnibus admirandam praebuitRex iudicio acerrimus: cum te in Primarium suae Majestatis Medicum praeelegerit, cuius exercitatissimae industriae humorum omnium motus, victus rationem, suum viuendi institutum, affectus denique omnes regendos committeret. Tot ergo momentis iudicium tuum verus experientiae canon mihi occurrit, cuius examini offerrem Illustris Dureti enarrationem, qnam, ex propriis obseruationibus, ad Hippocratis libellum de Humoribus, ac libros de Tecmarsi, apposuit. Et quemadmodum ad vnius supremi Principis efformatos mores victusque leges, subditorum omnium viuendi institutum, componi debet; Ita aequum videbatur, humorum tuto purgandorum, atque communis ciuium victus viuendique praecepta illi iudicio subiicienda esse, cui ipsimet humores atque appetitus omnes Regii obtemperare confidunt. Quae quidem si, opera mea, velut futurum meae in te obseruantiae monumentum, tuis auspiciis, in lucem prodire sinas: efficies, vt illa, magno aegrotantium commodo, tutissima morborum alexiteria dici et esse mereantur. Vale.

PE-

PETRVS GIRARDET

DOCTOR MEDICVS PARISIENSIS

HVMANISSIMO LECTORI

S.

Ecce, quae obſcura in Magni Achillis medici armamentario videbantur arma, ſuo ſplendori reſtituit Illuſtris Ludouicus Duretus (Beneuole lector): quibus ſi faciles praebueris armos, te inſtruet, vt deſtruas, velut alter Hercules, infenſa humano generi monſtra. Ecce, inquam, de tribus inſtrumentis, quibus pertinaciores affectus Ars Medica nouit propulſare, duo porrigit noſter Interpres, Φαρμακείαν καὶ Δίαιταν, duobus commentariis; quorum priorem appoſuit in libellum Magni Hippocratis de Humoribus Purgandis; Alterum in tres eiusdem libros de Victus Ratione in morbis Acutis: quia hae duae notiones ad praecipua Medici officia ita conducunt,

ducunt, vt nullam fere, vel mitioris morbi, praecautionem et curationem ſinant eſſe ſui expertem. Nam vt nihil in promptu magis, quam artificialem ſuccorum degenerum vomitu aut deiectione, vacuationem moliri: Sic nullus in medendo feracior locus, neque vtilior, quam de Diaeta: Cum ipſa per ſe ſaepe ſufficiat ad morborum, robore naturae ſuperandorum, curationem; inconſiderate vero aut minus accurate praeſcripta affectus, alioqui ſanabiles, reddat ἀνιάτους. Cuius rei dignitate motus Venerandus Senex, ſtatim a limine tractatus περὶ Διαίτης ὀξέων, veteres medendi magiſtros reprehendit: quod nihil de hac Scientia praecepiſſent, quae erat ad Therapeiam nedum vtilis, imo abſolute neceſſaria. Harum Medicinae partium praeſtantiam altius contemplatus Clariſſimus Ludov. Duretus, in his ab vno Hippocrate (cuius doctrinam magnopere veneratus) Philiatros cenſuit eſſe inſtruendos. Verum quia ſententiarum ipſius breuitas, atque rei ipſius, multis obſtructae difficultatibus, grauitas ex ipſo, vt ſciebat, veſtibulo, non paucos ab illius lectione dehortari potuiſſet, librorum commemoratorum in Latinum ſermonem conuerſione, ac eorumdem interpretatione, faciliorem ſuis auditoribus poſteriſque ſtudioſis aditum comparauit; quae quam cum mente Hippocratis conſentire debeat, et quantum lucis rerum obſcuritati ſit allatura, admirabile illud eius Paraphraſtae in Coacas Prognoſes editum opus videtur tibi ſatis indicare. Quod ſpectat igitur ad primum tractatum, qui eſt de Humoribus Purgandis, in eo verſatur, vt accurate dignoſcamus, quinam humores purgationis materiam et occaſionem praebeant, ſeruatis omnibus cautionibus, quae multiplices occurrunt. Cuius libelli quatuor partes merito conſtituuntur; quarum prima eſt, de humorum purgandorum differentia, ſeu qualitate eorum, quae expurganda aut non purganda ſunt: Item de purgandi modo, qui reuellendo, deriuando, coeffundendo, et ſimpliciter vacuando, perficitur: Tum de occaſione,

ne, hoc eſt, quid faciendum, quid inhibendum, aut excipiendum: Ac poſtremo de quantitate ipſius purgationis. Quam partem, quia maiorem operam deſiderare viſa eſt, vt quae ſelectiores Artis purgandi praeceptiones eminenter in ſe reconderet, Interpres curioſius eſt amplexus; et ad eam excolendam, paraphraſtae in modum exſpatiando, acriori ingenio exquiſitiſſimas iſtius negotii cautiones delectusque venatus eſt, quas Philiatris exponeret; vt omnis culpae errorisue occaſio, in decernenda catharſi, circumſpicientibus praeriperetur. Secunda pars occupatur in ſignis imminentium, praeſentium morborum, quae deſumit ab odoribus partium aut totius corporis, excrementorumque, e variis ductibus exeuntium, conditione; item ex inſomniis, vario ſtatu, ſenſuum functionibus laeſis aut illæſis. Tertia de morbis, eorumque cauſis, agit, quos quadruplici differentia comprehendit: Alii enim ſunt Congeniti, a temperamento, vel habitu cuiuſque naturae deducti: Alii Endemii ſeu vernaculi: Alii Sporadici ſeu diſperſi: Alii Epidemii ſeu vulgares. Quarta pars, ſeu verius concluſio totius, oſtendit colores (ex quibus humoris redundantis ſignificatio depromi debet) non eſſe ſimiles omnibus anni temporibus aut conſtitutionibus, vt neque aetatibus: Tandem haemorrhoidum atque quorundam abſceſſuum commoda et incommoda ſubiungit. Tractatus alter, genuinus (vt et prior) Hippocratis foetus, quem vulgo cognominant De Acutorum, eſſentialium ſcilicet aut ſymptomaticorum, morborum Diaeta, quae per cibos, maiori ex parte naturae conſociales, et medicamentoſos, ſuſcipitur, in tres libros diſtribuitur, qui de Tecmarſi videntur potius inſcribendi, quam de Victus ratione (de qua ſola hic non agit) aut de Ptiſſana, quam hic, familiaris tantum exempli gratia, (vt ſolet) praemittit: Cum praeclara exponant τῆς Τεκμάρσεως θεωρήματα, ſeu rationem, cuique conuenienter medendi, habita ratione vniuerſalis et particularis cuiusque naturae, quod in contextus

et

et interpretationis cursu latius patebit. Quae vna Tecmarsis Medicum Dogmaticum, Sectamque Hippocratis et Galeni Methodicis et Empiricis reddit excellentiorem, in suis operibus prudentiorem, ciuiumque vitam tutiore loco constitutam. Ad harum commentationum calcem subiunximus, ex eodem Lud. Dureto, Interpretationem constitutionis primae Lib. II. Epidemion, quam luce non indignam iudicabis. Veruntamen (Humanissime Lector) si quid luminis commodique, ex hoc studiosissimi Interpretis labore, sanitas publica perceperit, cum nullus argento color sit auaris abdito terris, aequalem illius gratiam sibi vindicare videtur Clarissima (dum vixit) nostri ordinis lux Ioannes Duretus, qui, cum Patrem, virum alioqui existimatione colendissimum, suae gloriae hominumque expectationi quodammodo deesse, animaduertisset, illius in Coacas praenotiones Hippocratis indesinenti vtilitate foecundissimum opus perfecit, ac luci dedit. Ac tandem, vbi a remotis nationibus, parentis sui commentationes in libros de Humoribus et de Diaeta acutorum, manu auditorum scriptas, recuperauit; ille commoditatis publicae semper auidus, easdem, duobus exemplaribus annis 1565. et 1566. dictatis, mihi commisit, vt curarem illas typis mandari: Quarum exemplaria (quia δεύτεραι φροντίδες saepius σοφώτεραι) inter sese composui; ac ex illis, quidquid synonymum et rei intelligentiae congruum occurrit, fideli diligentia primum adaptaui; Deinde ipsum Libri de Humoribus contextum, Galeno muniente viam, in sententiarum vel periodorum ordinem seiunxi, reddita, cuique sententiae, sua interpretatione et enarratione; atque ad promptiores lectorum vsus, cuique tractatui suum indicem postposui: Tum demum, vt tanti viri, optime de hominum salute meriti, studio imperioque satisfacerem, tuis oculis eas obiicere conatus sum, non ea puritate, nec iis ornamentis enitentes, quibus, (si fatum siuisset) illustrasset illustris ipse Ioannes Duretus, omni scientiarum lumine ac singu-

ſingulari humanitate ornatiſſimus, cuius beneficiorum in me magnitudo aliquam ex me grati animi ſolidaeque laudis memoriam merito poſtularet, niſi virtutum illius, ex ipſiſmet vnguiculis, incrementa ab officio deterrerent: Non deerunt (vt ſpes eſt) in Gallia Achilleae Lyrae, quae lauro redimitae virtutum faſtigia carpere audeant, et praeclara eius facinora, heroum pulcherrimis factis componendo, anteponant. Sed penſi mei potiorem abſoluiſſe partem non prius videbor, quam huiusce Ludouici Dureti lucubratiunculae editionem tibi acceptam effecero; quod cum ſperare non liceat, quia dignis res ipſa ornamentis deſtituitur, illam ſingulari tua, ſi lubet, humanitate colluſtrabis: Sic efficies, vt ſtatim atque completam Aphorismorum (quae ſeptima ſectione manca eſt) eiusdem authoris interpretationem obtinuerimus, eandem in tuos vſus euulgandam propenſius amplectamur. Vale.

APPROBATIO.

Quoniam Facultatis Medicae Parisiensis decreto sancitum, atque Senatusconsulto stabilitum est, ne quis Parisiis, opus, ad Artem Medicam pertinens, typis committat, sine Medicorum eiusdem Facultatis examine et consensu: Ea de causa M. Petrus Girardet, Collega noster, Medicus doctissimus, proposuit nobis tres tractatus Magni Hippocratis; Primum περὶ χυμῶν, seu De Humoribus purgandis; Alterum De Victus ratione in morbis Acutis, tribus libris comprehensum: Tertium, in Aphorismorum Hippocratis Sectiones sex priores commentarium, horum omnium interprete et enarratore Lud. Dureto, Segusiano. Quorum librorum interpretationes ac enarrationes Ioannes Duretus, Ludouici filius, Collega item noster, Consiliarius et Medicus Regius, manuscriptas recuperauit, atque (vt nobis innotuit) instituto testamento, dicto Girardeto curam imposuit, easdem typis mandandi, vna cum commentariis. Quae commentationes, quia non solum certissimi humorum, tutò purgandorum, atque de acutorum morborum Diaeta praecepta, ex summis Hippocratis aliorumque Dogmaticorum theorematis hausta, comprehendunt; verum etiam cognoscendi, praedicendi, atque curandi artem, ipsamque genuinam Hippocratis mentem, vnde Philiatrorum ingenia certo erudiantur, exponunt; propterea euulgationis iure donandas existimauimus. Datum Parisiis anno millesimo sexcentesimo trigesimo, die Ianuarii vigesima sexta.

Petrvs Piiart. Antiquior Magister.
Petrvs Segvyn, Primarius Reginae Galliarum Medicus, et in Medicina Professor Regius.
Iacobvs Covsinet, Doctor Pariensis.
Ioannes pietre, Decanus Facultatis.
Renatus moreav, Doctor Parisiensis.

* *

In Lvdovicvm Dvretvm, magni Hippocratis libros commentariis illustrantem.

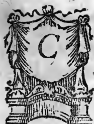
Scilicet Hippocrates iterum, Durete, reuixit,
Aut totus nobis factus es Hippocrates?
Factus es Hippocrates, animat tuus ossa peremti
Spiritus, huic vitae restituisque Senem.
Fallor; namque, palingenesis si vera, remigrat
In Te, mutatis sortibus, hippocrates.

Gvido Patinvs Bellouacus
Doctor Medicus Parisiensis.

LE-

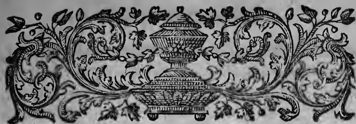
LECTVRIS SALVTEM.

Cum illa, quae videbantur Vobis exponenda esse de eo, quod a me, in his Hippocratis libellis, praestitum fuerit, in illis literis dicta sint, quas in fronte libelli apposui, non esse videbatur, cur Vos amplius morarer. Incidit tamen aliquid in impressione libri, quod Vos ignorare non debetis. Statutum erat, in graeco textu, versione, commentario, paraphrasi, notulisque ordinandis, ita procedere, vt se singula quasi exciperent. Cuius tamen rei experimento facto, facile apparebat, id sine multis incommodis fieri non posse. Placebat igitur primo loco Hippocratis librum de Humoribus ponere, qualis a Girardeto editus fuit, huic vero meam paraphrasin subiicere, cum annotatiunculis. Videbantur hic graeca abesse posse. Sed primum aliqua in notis sunt, quibus graeca explicantur, deinde ordinem sectionum non parum mutaui, quae duo requirebant, vt graeca adiicerem. Post haec

haec ab initio placebat graeca et paraphrasin ponere, sic, vt sibi e regione essent, annotationibus subiectis. Hunc ordinem per aliquot plagas sequuti sumus. Mox tamen ob paraphrasin, notasque aliquot peramplas, apparebat, fieri non posse, vt hunc ordinem per totum librum teneamus. Quare malui, relicto priore ordine, eum sequi, qui etiam Dureto placuit. Eumque in altero, tertioque etiam libello adhibui. Habes igitur caussas, quae, vt duplex ordo esset, effecerunt, quo tamen detractum esse nihil de vtilitate libelli debet. Hoc vnum mihi propositum fuit, in paranda hoc noua editione, vt Artis Medicae studiosis, aliquo modo inseruirem. Hoc vnum si obtinuero, nihil curabo morosos iudices, quibus nihil placet, quod non ab ipsis profectum est. Valete.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΧΥΜΩΝ.
HIPPOCRATIS MAGNI
DE
HVMORIBVS PVRGANDIS.

Interprete et Enarratore

LVDOVICO DVRETO,

SEGVSIANO.

I.

Τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν, ὅκου μὴ ἄμπωτίς ἐστι, ὥσπερ ἀνθέων.

Coloratio corporis humoribus, ſi non ſint reflui, ſimilis effloreſcit.

DE HVMORIBVS. Id eſt, de purgatione humorum naturali, aut ſymptomatica, et quae ad imitationem naturae fit, artificio Medici comparata. Quoniam operae pretium eſt, ad bonam valetudinem aut conquirendam aut conſeruandam, humores, qui in vitio ſunt, conuenienter purgare; *Obiectum libri de humoribus.*

 ac

ac nullus feracior in Medicina locus eſt, quam de purgando: Caput enim in hac negotii procuratione primum eſt intelligere, qui ſint eiusmodi, vt purgationis materiam et occaſionem exhibeant.

Nam cum in medendo ad ſanationem omnia tanquam ad finem referantur, vt illa prima ſint Medico exploranda, quemadmodum, et quibus auxiliis ad eum finem perueniat; tum vero illud eſt maxime conſiderandum, vt, ſaluis et integris aegri rebus, curatio inſtituatur.

Vt igitur humores degeneres vacuare oportet; ſic eos, qui e natura ſunt, mouere aut etiam nouare eſt nefas. Ac periclitatur aeque is, cui ſano, aut febre defuncto catharticum adhibetur, atque ſi eidem, cum opus eſt, Medicina non fiat.

Quamobrem ad bene purgandum ineunda eſt Medico humorum degenerum ab iis, qui ſunt e natura, diſtinctio: Eius autem ineundae ratio haec eſt.

Principio contemplari oportet habitum, actiones, et excrementa, an bene valentium ſimilia ſint, an diſſimilia, ſed eius praeſertim, cuius valetudo curatur.

CORPORIS INQVAM COLORATIO, ſtabilis, non fugax et humorum ſuffuſione naturali vel critica vel ſymptomatica, atque ita humores ſunt naturae potentes: At in habitu quidem potiſſimum color elucet, ex quo ſignificatio fit humoris, cuius dominatu corpus tenetur, ſi nulla refluxus ac ſuffuſionis, vt ita dicam, fugacis, nec peculiaris naturae excuſatio poſſit adferri.

SI NON SINT REFLVI, ἄμπωτις metaphoricum eſt a mari, quod affluit et refluit. Si non fiat intro reciprocatio motu critico aut ſymptomatico, aut a cauſis procatarcticis, frigore, metu,

metu, triſtitia: Vt enim ab hoſte aut angue diffugimus viſu exſangues; ac verecundia, qui optimae ſunt indolis, erubeſcunt: Sic aliis animi perturbationibus, ac rerum earum, quae admouentur, quaeque ſumuntur, potentia; quin etiam mutua partium ipſarum nobilium ſympathia coloratio noua ſubinde inducitur, quae, quia fugax eſt et cum refluxu, nullam purgandi materiam neque occaſionem ſubminiſtrat. Nec vero ex colore icterico, ſi naturalis fuerit, purgationis momenta quaerenda ſunt, atque ita de aliis.

Sed ea demum coloratio perneceſſarium vacuationis vſum oſtendit, quae et contra naturam eius eſt, in quo apparet, eſtque refluxus expers, habetque perennem ac ſtabilem in naturalis oeconomiae vitio cauſam. Eſt enim conſentaneum, vt, quale eſt alimentum naturae potens, talis et color eluceat.

Verumenimuero humorum refluxus expertium non vna ratio eſt, nec vnus idemque modus; aut enim toto corpore ſuffuſi apparent, aut parte aliqua, eaque ſuffuſio vel naturalis eſt, vel critica, vel ſymptomatica.

Nam critica eſt illa bilis ſuffuſio, quae et die critico fit, nec ante ſeptimum morbi diem editis pepaſmi ſignis, ac ſine vllo hypochondriorum tumore, quam et deiectiones et vrinae laudabiles comitantur.

Eodem modo ſuffuſa rubore facies haemorrhagiae ſignum eſt, ſi iure et loco appareat; contra delirii, conuulſionis, aut etiam peripneumoniae.

Symptomatica porro eſt bilis ſuffuſio, icterumque facit calamitoſum, quae motu fit morbi aut vitio partis, vt hepatis et lienis, cum ſcilicet alterutrum obduruit hypochondrium: Veneno

etiam symptomatica est, potione vel morsu immisso.

HVMORIBVS SIMILIS EFFLORESCIT, idque sit perpetuum, modo, quo supra dictum est (nimirum vt sunt humores refluxus expertes, ita colores varietate distincti apparent) nec more maris fiat fluxus et refluxus vicissitudo, vt modo rubore suffundatur facies, modo pallore; sic lingua pallida biliosi humoris, rubra sanguinei, nigra melancholici, alba pituitosi, arida fuliginosi ardoris signa edit.

Quid vero? nonne huc spectant, quae in vrinis, deiectionibus, expectoratis, vlceribus, atque pustulis colore aspectabilia sunt? Ac omnium quidem illud commune est, humorem scilicet iis coloribus, quos modo dixi, naturae potentem esse, nec contra naturam humoris. Quae cum ita sint, firmissimum hoc posse adferri videtur, cur ex colore humorum, refluxus expertium, distinctio sit aucupanda, quod fere talis coloratio naturalis oeconomiae soboles quaedam existat.

II.

Ἀντέα ἢ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων.

Ducendi vero sunt omnes, qua viam affectant, et per loca lege naturae commoda, nisi quorum mitificationes fiunt in tempore.

DVCENDI VERO SVNT HVMORES, degeneres scilicet, quorum suffusio, fontis ipsius,

us, vnde manant, perennitate, ſymptomatica eſt, non critica, neque fugax, neque naturae propria; vbicumque in vitio ſunt, excludi debent e corporibus noſtris vacuando, reuellendo, deriuando, coeffundendo, artificio Medici ad imitationem naturae comparato; quod et cunctando putreſcant, et in ſuae putredinis contagionem partium naturam trahant, omnemque humani corporis oeconomiam labefactent, ac ſymptomatum grauiſſimorum ab inflammatione, venenata qualitate, et translatione morbifica, metum adferant.

Ergo, cum adhibita fuerit ea diſtinctio, quae adhiberi debet ex morbo et aegro, in eam curam incumbere debet Medicus, vt artificioſa molitione talem purgationem inſtituat, qualem naturae beneficio, bonis aegri rebus fieri animaduertit.

QVA VIAM AFFECTANT. Haec enim prima lex in purgatione ſancitur, vt, quo natura et humor viam affectant, eo conuenienter (hoc eſt: per loca lege naturae commoda, nec ex euentu incommoda) moueantur: non enim eaedem in omnibus naturae et humoris inclinationes fiunt. Eſtque omnino triplex inclinatio, vnde purgandi via initur, vna quidem naturae, altera humoris, tertia partis obſeſſae. Nam iuuenes haemorrhagia, febribus ardentibus vt plurimum defunguntur; ſenes vero dyſenteria: ſic aeſtate bili morem gerimus, ſurſum mouendo, hyeme contra deorſum pituitae.

Et quorum morborum curatio in purgatione conſiſtit, ſi illi diaphragmate ſuperiorem locum teneant, vomitione; contra ſi inferiorem, deiectione curandi ſunt. Ac ne omnia, quae ſunt

pene innumerabilia, consecter, comprehendam breui.

ET PER LOCA LEGE NATVRAE COMMODA. At vero purgationis modus ex impulsu naturae, motu ipsius humoris, et meatuum conditione a Medico artificiose captandus est: sed tamen ea naturae, humoris, et partium inclinatio non tantum ad imitationem considerari debet; sed adhibenda est etiam illa cautio, quam conuenienter et integris aegri rebus.

Ac talem cautionem illud apertissime planissimeque declarat, quod modo annotaui, per commoda loca, quod est eiusmodi, ac si quis dicat: Non solum, quo natura, et humor viam corripiunt, eo molienda purgatio est; nec inde solum purgationis momenta captanda sunt, sed quam commode id fieri possit, considerandum.

Existunt autem commoda et incommoda loca tum lege naturae, tum ex euentu: lege naturae conuenienter sanguis per vterum expurgatur; cerebrum per nares, palatum et aures; hepatis caua per aluum, gibba per vrinas, et quae sunt eiusmodi, quorum scilicet opera expurgandis partibus dicata est, atque quodammodo consecrata.

Ex euentu loca sunt incommoda, quae fuerant lege naturae commoda, vt polypo nares obsessae expurgando cerebro sunt incommodae, alioqui natura commodae; eodemque modo de intestinis, vesica, renibus, abdomine, thorace, nec non de faucibus iudicandum.

Sic tabidos numquam adduci debemus, vt vomitione purgandos putemus; ischiadicos, et nephriticos deiectione, quamuis eo naturae et humoris inclinatio fiat. Et qui non vomunt ex facili, deiectione sunt vacuandi, modo aestas non obsit.

Deni-

Denique rerum earum indicationes ita ſunt aeſtimandae, vt, cui plus tribuendum ſit, a Medico non ignoretur.

NISI QVORVM MITIFICATIONES FIVNT. Ac ſi diceret, humorum expurgandorum occaſio purgationis ipſius neceſſitati commoditate antecellit: vt enim humorum pepaſmi expertium vis effera ſiue orgaſmus purgandi celeritatem, vel ineunte morbo requirit; ita, qui ſunt pepaſmi capaces, effici debent natura et arte participes, nec ante ciendi, quam mitificati fuerint, quia cum id fruſtra fieret, quod neque medicamento trahenti, nec expellenti naturae crudus humor cedat, tum vero medicamenti vis ipſi naturae calamitoſa eſſet, debilitando ſcilicet, eamque per febrem aliuinaque ſymptomata damnis augendo.

Et vero conſentaneum eſt, vt, quorum morborum ſymptomata ſunt partis obſeſſae, humorisque morbifici tantum propria nec translatitia, non prius natura ſe illis expediat, quam ipſum humorem ſua virtute ſuperarit. Atque id locum habet in iis humoribus, qui ſine orgaſmo, a motu, putredine, et collectione, febrium continuarum et intermittentium conſequutionem adferunt, et qui cum integritate aliqua, tumores contra naturam in viſceribus totoque corporis habitu excitare dicuntur.

IN TEMPORE, id eſt, alteratione, nam illa concoctio partium ſolidarum, hoc eſt naturae ipſius virtute, perficitur, ad eamque conſequendam natura ipſa ſui diligens et conſeruatrix mutatione vtitur, quae, quia motu fit, et cum motu coniunctum eſt tempus, vt erit partium ſolidarum integritas, caloris vitalis facultas, materiaeque ipſius conditio; ita pepaſmi celeri-

tas aut tarditas expectabitur. Nam febrium quartanarum diuturnitas in pepasmi difficultate consistit, difficultas pepasmi in materiae contumacia: Ac raucitates in senibus non facile mitificantur, et quae sunt eiusmodi.

Porro autem quemadmodum neque abscessus, neque excretio in bonis ducuntur, si antea pepasmi significationem non dederint: Ita purgatio perperam praescribi solet a Medico, cum naturae virtus, et meatuum libertas, et materiae praeparatio desideratur. Nam cum corpora purgare consilium est, debent effici permeabilia, atque locum habet tum maxime, cum, impuritate corporis, siue ea plenioris diaetae sit soboles, siue ea ab imperfecta crisi supersit, recidiua est in metu; ipsumque adeo corpus, quo magis nutritur, eo grauioribus damnis augetur, proptereaque conuenit ad calamitosam vim morbi recidiui arcendam et propulsandam, tum vt corpus ipsum iam diu multumque suo defraudatum genio, locum habeat reficiendi sui; Conuenit, inquam, cacochymiae omnis tum superstitis tum succrescentis vacuationem et exclusionem purgando moliri.

Ex quibus efficitur, omnem consilii capiendi deliberationem in his versari, cum de purgando agitur: Primum, quid sit purgandum; Deinde, an id effici possit, quod primo loco videbatur faciundum; Postremo quemadmodum, et quibus auxiliis id effici posse videatur. Primo purgandi necessitatem indicat cacochymia primigenia superstes, atque succrescens. Facultatem et occasionem suppeditat species ipsa morbi inchoata, vel affecta, materia atque subiectum, cum scilicet materiae praeparatione, meatuum libertate, excitata naturae vi omnino permeabile est corpus.

Effi-

Efficiendi modum et rationem praeſcribit triplex illa iam commemorata inclinatio naturae, humoris, et morbi.

III.

Οἱ πεπασμοὶ ἔξω, ἢ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ, ὅπῃ δεῖ.

Mitificationes autem ſeu maturationes inclinationem habent aut foras, aut intro, aut alio, quo oportet.

MITIFICATIONES AVTEM. Hoc eſt coctiones, humorum a naturali ſtatu alteratorum ad temperiem reductio, quae partium ſolidarum virtute fit, calorisque vitalis facultate ſuſcipitur. Aui ſui doctrinam non ignorauit Ariſtoteles *IV. lib Meteor.* C.2.3. e cuius verbis hoc intelligimus, atque tunc pepſeos nomen genericum eſt; cum autem ſpeciale eſt, eſt τῶν εἰσιόντων, eiusque terminus eſt in ſubſtantiam conuerſio : hic ſpeciale eſt πεπασμὸς, et eſt eorum, quae alterantur, vt foras exterminentur, nempe τῶν ἀπιόντων, quamquam fructus ſuo pepaſmo gaudeant. Ergo cum pepaſmi ad ſalutem praeclare appareant, tum vero admirabile eſt, quantum praeſidii ad eam obtinendam, quantumque opis adferant. Sane in pepaſmo haud fere eſt, quod quisquam Medici adiumentum requirat, cum ipſa natura ſufficiat, eademque duce optima ſanationis curſus confici poſſit : Vt enim concoctione natura ſui domicilii eſt conſeruatrix ; ita pepaſmo omnes contra naturam affectiones depellit, cum aut diaetae vitio, aut loci inſalubritate, aut etiam coeli morbo

 affi-

afficitur; omnino autem a pepaſmo natura triplicem viam inuenit, qua deducitur ad conſeruationem ſui, morbumque depellit.

INCLINATIONEM HABENT AVT FORAS, AVT INTRO, AVT ALIO, QVO OPORTET, foras quidem vt ſudore, ictero critico, exanthematis quoque ipſis; intro vero deiectionibus, vrinis, haemorrhagia:

AVT ALIO, cum ſcilicet ab vna parte in aliam deponit, vt in abſceſſu critico, quando pars, quae excipit, totius materiae morbificae capax, illaque ſecretio fit e directo, et procul a parte affecta, denique ſi ille abſceſſus ipſi morbo non eſt impar, nec naturae potens. Atque vt natura per ſe ipſa morbo defuncta purgationem reſpuit, vel ſi tuberculis et exanthematis ſit obſitum corpus; ita, ſi quid reliquiarum ſuperſit, aut ſi non ea naturae ſit vis atque potentia, qua ſe affecto iam morbo expediat; tum ſane ineunda erit bene purgandi ratio, naturaeque, vt ita dicam, vicem explendi praeſtandique ex cognitione locorum, quo ipſa natura curſum inflectit.

Ergo humores pepaſmi capaces primum reddendi ſunt arte participes, deinde vero ciendi, quo et qua quisque natura duce viam affectat, etſi iam criſi inchoata, ſuperſtitis materiae ſigna edantur; quicquid ſupererit, eo ducendum, quo ſe natura iam conuertiſſe viſa eſt.

IIII.

Ευλαβείη. *Cautio.*

CAVTIO, conſideratio, cauta vitatio, delectus, circumſpectio in rebus agendis; Etenim cum ita com-

comparata sit omnis medendi, imprimisque vacuandi ratio, vt minimis aeque momentis in commoda aegri peccetur, etiamsi necessariae in promptu sunt causae purgationis; tamen illud videndum est maxime, quam conuenienter id effici possit, quod primo loco duxeras faciundum. Quo enim maior ex vacuatione fructus percipitur, si considerate adhibita fuerit; eo maiora per illam detrimenta importantur, si talis non sit, qualis et iure et loco praescribi et adhiberi solet.

Necessitatem sane arguunt, quae paulo ante sunt explicata, vt iure et loco fieri posse quis putet, si vacuetur, cum opus est maxime; nec non periculi metus adfertur, si praetermissa fuerit illa medendi ratio. Sed tamen vacuandi sunt hi delectus, hae cautiones, quae ex variarum indicationum, similiumque ac dissimilium signorum, causarum et corporum distinctione comparantur, vt praegnantes purgare religio est ante tertium aut quartum gestationis mensem et post septimum.

V.

Ἀπειρίη, δυσπειρίη.

Inexperta medicatio, difficultas experiendi.

INEXPERTA MEDICATIO. Primum quidem inexperta medicatio difficultatem parit maximam, cum scilicet nihil sit neque appareat, quo duce ac veluti praeeunte magistro, viam inire possis. Sunt enim quaedam proprietates hominum, sine quarum notitia nec facile quicquam recte fieri, nec in futurum praesagiri potest. Est enim difficillimum ei conuenienter medicinam facere, cuius natura communis et propria non sit ante perspe-

cta

cta et cognita: hic fane iudicio fingulari eft opus, experientia quoque eft opus: Chirurgi experientia eft in fenfu communi fundata, quando perfracto brachio eam collocationem atque figuram ab aegro requirit, quae fit doloris expers: Idem iudicio vtitur, cum ita collocat brachium, vt inter fummam flexionem fummamque extenfionem, pronumque inter atque fupinum media collocatio videatur: Atque illic ducem habet naturam; hic artificium ex rei Anatomicae peritia comparatum, nec fere aberrat a fcopo, cum aut naturam fequitur, aut iudicium adhibet ex partium afpectabilium diftinctione: Alia eft enim brachiorum, alia crurum, tibiarum, et pedum figura, et collocatio, nec eodem modo reftitui debent, quando perfracta funt.

Sed in purgando non aeque certa eft Medici experientia (quae in effectionum modo, et confequutione verfatur) atque illa Chirurgi, quam in fenfu communi pofitam effe diximus, fed fallax potius et periculofa. Multa enim praeclare fieri et apparere videntur, ac falfo naturae accepta feruntur, quae funt plane fymptomatica et calamitofa: nec iudicium experientiae canon et regula nifi fummis ingeniis, acerrimis ftudiis, doctrinaque optima comparatur. Eft enim iudicii magna vis planeque diuina, fed in quo difficultatis fumma funt omnia, praefertim cum fimilitudines ipfae bonis et eruditis Medicis non raro imponant.

Hic fane cautio effe debet, ne boni rectique fpecie quis in aegri perniciem decipiatur et erret: Nulla enim Medici excufatio accipienda eft, prefertim cum per imprudentiam iuuandi ftudio peccaffe fe dixerit. Id ne fiat, iudicium et experien-

rientiam summa religione adhibeat, quae duo omnem percipiendi et distinguendi vim in se continent: Et cum iudicii, et experientiae idem sit omnino scopus, ratio tamen diuersa est; Etenim, vt perfracto brachio experientiae theorema illud est, *figura* siue collocatio doloris expers est naturalis: hoc vero iudicii, *figura* inter extremam flexionem et extensionem, pronum et supinum media, est naturalis: Sic in ratione purgandi, cum scilicet de purgando agitur, hoc theorema sibi vendicat experientia. *Si vacuatio*, qualem moliri necesse est, fiat, bono fit et alleuatur is, cui praescribitur, sin minus contra: Iudicii autem vis lucet splendetque in distinctione signorum, causarum et corporum, ex eaque distinctione similium ac dissimilium, omnis cognoscendi, praedicendi, atque curandi ratio comparatur.

DIFFICVLTAS EXPERIENDI. Ergo qui duce tantum experientia purgationem molitur, saepe aberrat a scopo, nisi iudicium adhibeat: sed cum iudicio definita fuerit purgandi necessitas, materiaque ipsa purgabilis propalam explicata, vt iam dubitari non possit, quin vacuandum sit; existit hoc loco quaestio difficillima, tum sane difficultas experiendi in quaestione versatur; haec in contrariarum indicationum concursu occurrit, cum scilicet in incerto est, quid consilii capiendum sit, vbi pharmaciae, chirurgiae vel etiam diaetae ratio in quaestionem vocatur. Incertus est animi, quid sit facturus, qui, vtrum naturae studendum sit potius quam pugnandum cum morbo, ignorat. *Vnde difficultas experiendi oriatur.*

Vt enim concedam ptissanae dotes facile cuiuis esse perspectas, atque quodammodo pertractatas, quibus admirabile est, quantum caeteris *Ptissanae dotes.*

teris alimentorum generibus antecellat, quod et ſit meabilis, et concoctu facilis, et omnis alienae qualitatis expers minimeque ſitifera, ex quibus maximum pleuriticis adiumentum poſſe adferri videatur, alas pulmonum explicando, materiam praeparando, tuſſim leniendo, naturaeque vim excitando ad expectorandum: Tamen permagni intereſt ſiccone an humido, ineunte an affecto iam morbo exhibeatur; tum autem continenterne an cum intermiſſione, ſemel aut bis die exhibenda eſſe videatur: Nam in doloris acerbitate cum ſumma difficultate ſpirandi, et expectorati vacuitate coniuncta, ſi quis ptiſſanam ſorbeat, tam eſt in vitio, quam ſi ipſe ſibi manus adferret, quod inde vel mente perculſus, vel cum orthopnoea, vel cum ſtertore celerius opinione Medicorum, ſaepe intereat. Eoque fit, vt iure optimo huiuſmodi homines ſyderatos priſci exiſtimarint, tum propter eam moriendi celeritatem, tum quod iis mortuis membrana liuida plagae aſſimilis conſpiceretur: Atque huius rei cauſa in promtu eſt, quod ſcilicet repente ſuſpirioſi laedantur: Etenim frequenti illo, quem ducunt, ſpiritu materia expectorabilis fit glutinoſa, hinc reſpirationis interceptio.

Quod ſi ptiſſana tantis augeat damnis aegros, ſi iure et loco non vſurpetur; cuiusmodi caetera eſſe iudicandum eſt, quae nec bonitate ſucci alibilis, nec facultate medendi, cum ptiſſana ſunt conferenda?

Ac difficultas experiendi maxima eſt, cum aut ſymptomata eiusdem cauſae ſoboles, aut quorum vis maior eſt, magisque vrget, aut quae cum aliis coniuncta, varie ſuadendo efficiunt, vt paulo momento animus huc illuc diſtrahatur.

Ne longum faciam, et ne ab instituto discedam; Quae maior difficultas purgandi in Medicina cernitur, quam si cum orgasmo bimestris grauiditas aut septimestris coniuncta sit? Praegnantes quidem purgandae, fateor, si humor sit efferus et ipsae quadrimestres dum septimestres fuerint; caeteras autem purgare religio sit. Vt enim tanta purgandi necessitas est in orgasmo, vt etiam celeritas ipsa quoodammodo mora sit, ne calor febrilis augeatur, symptomatum acerbitate vires frangantur, ipsaque materia adeo effera ruat in partem aliquam nobilitate insignem, cuius officio vita carere non possit: Ita necessitatem illam, quae summa est, maior experiundi difficultas remoratur, qualem grauiditas ipsa recens vel affecta saepenumero affert, quotiescumque in eam cadit orgasmus.

Quae causa est etiam, cur morbi acuti non minus ipsa difficultate experiundi, quam magnitudine causae ac symptomatum vehementia, sint mulieribus grauidis calamitosi atque funesti. Nam si ea sit ratio foetus et foetae, vt non magis liceat pugnare cum morbo, quam ipsi naturae ad tempus imperare, nullus omnino restabit curationi locus. Quinetiam si grandiore iam foetu austrina veniat hyems pluuiosa ac tepida, indeque ver siccum et aquilonium, mulieres ipsae grauidae, in summa purgandi necessitate, purgationem ipsam commodo foetus non ferent, quod ex ea temporum defectione ac tempestatum alienatione, leui de causa abortiant: Eoque fit, vt mulieres grauidae, morbis acutis implicitae, non minus ipsa difficultate curandi, quam magnitudine et vi morborum laborent.

Quam-

Curandi Regula communis.

Quamobrem in hac tam perplexa tamque ancipiti cura cogitandi, vſurpanda videtur illa, quae omnium quidem communis eſt regula, vt, vnde natura magis eſt opis indigens, hac illi ex parte potiſſimum ſuccurratur, nihilque ſalutariter fieri poſſe quis putet, niſi quod ipſi naturae conuenienter fiat, quamuis ipſa vis morbi ſuo iure aliquid pene dixerim extorquere videatur. Porro autem quemadmodum humorum, qui in vitio ſunt, vacuatione ſanitas comparatur, contraque ſymptomatum acceſſio fit; ita rerum conſequutionem tanquam e ſpecula praeuidere oportet diſtinctione locorum, temporum, naturarum, morborum: Ex quibus intelligitur, purgationem iure et loco a natura ſuſcipi, aut a Medico artificioſe inſtitui, vel contra ſymptomatice aut inconſiderate fieri in qualitate, quantitate, vtendi modo et occaſione.

Solenne eſt ſurſum purgationem moliri, quando ad cibi faſtidium accedit ſtomachi morſus et oris amaror; ſunt enim haec alui bile natantis ſymptomata: Nec minus eam purgationem ſurſum moliendam ſuadet, ſi dominatu aeſtatis coelum incanduit, corpusque purgandum eſt gracile, et ad vomendum habile beneque affectum. Sed tamen ita comparata eſt ratio illorum ſymptomatum, vt quamuis impulſu naturae, motu ipſius humoris, et meatuum conditione ſurſum bene fieri illa purgatio videatur, tamen ea molitio tantum in febris vacuitate probanda ſit.

Etenim ſi a febre veniunt illa ſymptomata, ineunte quidem ſunt translationis ſymptomaticae, effecta vero perturbationis criticae propria, ac ſigna iamiam futurae vomitionis criticae et ſalutaris; in translatione ſymptomatica morbum

ſequi

ſequi eſt nefas. In perturbatione critica quae iudicantur ſalutariter, ea mouere non licet.

Iam vero vt catharticorum difficultatem, quam illa prae ſe ferunt, aperiamus: Quod nomen cathartici fuit in arte illuſtrius quam Ellebori? Enimuero medicamenti nullius vis maior ſe extuliſſe dicitur ad ſanationem melancholicorum, fanaticorum, iſchiadicorum, arthriticorum, nephriticorum, ſauciatorum, cum ſcilicet ex vulnere aut fractura corruptionis metus adfertur, propterea que delirii, febris, et conuulſionis.

Sed huius rei difficultatem non mediocriter pertimeſcit, qui eſt medendi peritus: Eſt enim rigore et conuulſione formidabilis; nam cum in elleboro tanta purgandi ſit virtus atque potentia, vt priusquam in tenuium inteſtinorum anfractus perueniat, humores degeneres, toto corpore ad aluum pertractos, vomitione excludat, cuiuscumque naturae fuerit ille potens, eius profecto auxilia labefactabit, eritque omnino rigore et conuulſione funeſtus.

Itaque pueris, qui neruos habent natura infirmos, ſenibus item, qui ab exhauſto humoris natiui laborant, elleboro iure interdicendum videtur, ob eum, quem dixi, conuulſionis metum: Soli reſtant iuuenes et homines conſtantis aetatis elleboro vacuandi, nec ſine ſummo delectu. Atque hi ſunt in promptu elleboriſmi delectus, hae cautiones, quas qui ſeruare in animum non inducet, praeſtiterit ſane, vt elleboriſmo in totum abſtineat.

Primum iam conſtat, opinor, de hominum naturis, ab elleboriſmo excipiendam ſenectutem et pueritiam. Deinde qui male ad vomendum affecti ſunt et conſtituti: Tum autem, qui febrili

conflagrant incendio, et qui aluinis fymptomatis infeftantur: In caeteris ita proderit elleborifmo vti.

Principio, vt fi duorum folemnium remediorum, elleborifmi fcilicet et phlebotomiae neceffarius incidat vfus, a phlebotomia curationis principia ducantur. Hinc permeabile corpus reddatur vberiore victu et requie. Materiam reddet fequacem ductusque meabiles oxypororum vfus, inde diluto radicularum elleboro confixarum potionandum ea menfura, qua vires naturae ad exclufionem humoris morbifici incitentur, non autem frangantur. Poftremo vere et autumno potionandi fit tempus, non hyeme, nec aeftate. Ergo fic proderit elleborifmo vti, eoque delectu mirabiles adferentur fanationis fructus eorum morborum, quorum calamitofa vi naturae praefidia collabuntur et concidunt.

Quae cum ita fint, vere illud videor effe dicturus, nihil omnino inconfiderate effe faciendum in ratione purgandi, ac nihil de cathartico ftatuendum, nifi difficultatibus illis fublatis, quibus illa purgandi fcientia eft plane obftructa. Caeterum, omnium rerum, quae fponte fiunt atque apparent, effectionis modus et confequutio experientia eft, non peruagata ifta periclitatio. Atque illa tria, fcilicet εὐλαβείη, ἀπειρίη, δυσπειρίη, ad quaeftionem, an fit purgandum, pertinent, quae fequuntur, ad modum purgandi. Purgandi vero modus in peculiari natura et affectione, deinde in humoris, qui in vitio eft, conditione confiftit.

VI.

Μαδαρότης. ἢ μαδάρωσις.

Pilorum defluuium.

PILORVM DEFLVVIVM, glabrities ex pilorum defluuio. Quae affectio tabidis propria maximam etiam praebet experiendi difficultatem, quia tabidorum natura et humor ſurſum vergunt. At ipſa tabes, aut ea naturae ad tabem ſuſcipiendam inclinatio nunquam nos eo ſinit adduci, vt purgationem ſurſum moliendam putemus. Exiſtunt enim congeneres quidam hominum morbi, aut partium illis excipiendis bene affecta conditio, ex quibus tametſi humorum degenerum ſignificatio ſit, tamen ab ipſius purgationis molitione nos auocant; cum ſcilicet viam inire conſilium eſt, quam ipſa natura et humor affectant. Etenim tabidorum (quos ita vis morbi ferina exercuit, vt pilorum congenitorum defluuio ſint deturpati) et natura et humor ſurſum aſpirant, ſunt enim graciles fere omnes et bilioſi: Vt enim tabidi, quibus ferinum vlcus pulmonem depaſcit, vomitione damnis augentur, ac ſaepe celerius, quam quis fortaſſe putet, intereant, quod ad calamitoſam vim vlceris accedat funeſta venarum hiantium profuſio et haemorrhagia: Sic etiam illi, qui ſunt in metu tabis, vomitione tabidi efficiuntur, quod et catharrhi vis effera in pulmones procumbat, et vaſa pulmonum dehiſcant; huiuscemodi fere ſunt, qui ſcapulas habent alatas, aut qui ſicca tuſſi cum raucitate coniuncta infeſtantur: Nam, quae diſtillationes a capite tuſſiculoſos et raucos efficiunt homines, ſi, cum aliquantiſper proceſſerint, vacationem non habeant,

alteram ſane afferunt tabis differentiam: At hi non minus in metu ſunt tabis, quam quibus ſcapulae alarum inſtar prominent.

Eadem cautio eſſe debet nephriticis et iſchiadicis, vt numquam, ſi fieri poſſit, iis ope cathartici aluus feratur, ne grauiorum ſymptomatum acceſſione, in diſcrimen veniant, ab humoris in partes male affectas prolapſu, cui excipiendo cum ipſa partium laborantium infirmitas valde ſit habilis, tum vero maxime cum ad eam excipiendi opportunitatem calcar humori additur, fitque, vt ita dicam, via vi, quae facilis et expedita ante fuerat.

VII.

Σπλάγχνων κενότης, τοῖσι κάτω πλήρωσις, τοῖσιν ἄνω τροφή.

Viſcerum vacuitas, repletio abdominis et craſſitudo, per ſuperiora alimentum.

VISCERVM VACVITAS immutatione habitus, temperamenti, et actionis, cuiusmodi naturis purgationes laborioſae ſunt, ac praeſertim, quae vomitione ſuſcipiuntur: Ac ſi diceret, in viſcerum vacuitate res eo ſunt loco, vt neceſſario purgandum eſſe videatur. Etenim vacuitatis extraordinariae ſunt haec fere ſymptomata: in aluo quidem morſus, quem cardiogmum vocant, oris amaror, et hypochondriorum ſuſpenſio; in genere venoſo calor febrilis et vrinarum rubor; in habitu corporis extimarum partium frigus,

frigus, oculi concaui, collapsa tempora, denique infirmitas ipsa et ad res gerendas ignauia. Sed illud fere positum est, nunquam in inedia laborandum; Quae sententia vt in labore et exercitatione corporis locum habet, ne vires ab exhausto per inediam laborantes, accedente labore omnium, labefactentur; ita cum certis de caussis inedia futura est, vel antecessit, nunquam purgandum, aut sanguis vena incisa mittendus. Atque vt homini sano cum inedia laborare est aegre; sic aegro in aestu morbi, cum scilicet quam tenuissima diaeta necesse est vti, Pharmaciam aut phlebotomiam adhibere est calamitosum. Et vero sic est naturae alui talis conditio, vt si in eam vacuitas extraordinaria officiique vacatio forte inciderit, substantiae quidem ipsius siccitatem, habitui prolapsionem, facultati coctrici ignauiam desidiamque adferat. Ac siccitatis consequens est sitis, oris amaror, a bile cardiogmus, tenebricosa vertigo, iactatio nauseabunda, vigiliae, rubens vrina, carnium aestus et febris, cum frigoris et caloris vicissitudine partium extimarum.

Alui collapsae incommoda sunt haec: hypochondriorum suspensio, difficultas spirandi, et anxietudo: Ignauiam desidiamque ab officii vacatione conceptam sequitur molestia quaedam grauissima ex mutatione repentina ab otio ad negotium, si quis ad ingenium redire velit.

Tanta est igitur symptomatum foetura et ilias a viscerum vacuitate, vt omnis tollatur medicinae faciendae occasio.

REPLETIO ABDOMINIS ET CRASSITVDO, hoc est vberrima constitutio cum triplicis aequalitatis laude coniuncta; siquidem

cum duas purgandi vias natura muniuerit, quibus humores, qui toto corpore in vitio sunt, aequabiliter possint excludi, vomitionem sursum, deiectionem deorsum; vtriusque profecto sic debet esse cautio.

Ac primum id ratum esse debet, quibus profuturum sit deiiciendo purgari: Enimuero profuturum est melancholicis, pituitosis, aetate constanti et hyeme, in doloribus diaphragmate inferioribus, quorum curatio in purgatione consistit, cuiusmodi sunt aluini circa vmbilicum dolores, lumborum cruciatus ac genuum grauitas.

Sed in hac viarum purgationi dicatarum electione, quam ipsa collocatio atque natura partium expurgandarum praescribit, idonea deiiciendi opportunitas abdomine solido succique pleno, nec non in substantiae, qualitatis, et quantitatis aequabilitate posito potissimum aestimatur. Vt enim abdominis vberrima illa constitutio praeclare ad salutem apparet, quod inde viscerum bene moratorum beneque constitutorum argumenta petantur, ita ex animi sententia sanationem adiuuat, praeclareque ad eam facit, quod huius beneficio illa, quae fit deorsum, purgatio Medicorum votis respondeat.

Contra, si quae inaequalitatis nota in distentione, contractione, duritate percipiatur, aut si abdominis musculi contabuerint, ex illo ruere ac retro sublapsa referri spes iustae purgationis, quae deiiciendo perficitur. Quamobrem non vltima erit eius, quae fit deorsum, purgationis laus, quae ex virtute et integritate comparatur.

PER SVPERIORA ALIMENTVM, ac si diceret, vomitionis (quae sursum fit humoris vitiosi exclusio) quae opportunitates sunt maxime

ad bene medendum, illae profecto veniunt abdicandae, si alimentum desit, vel alimenti ratio desideretur. Est enim consentaneum, vt vomat ex facili is, cui vomitio imperatur, nisi conuulsionem experiri malit, quam humoris morbifici vacuationem. At ista facilitas humectatione acquiritur: nihil autem humificum, quod nutricatu careat. Quamobrem victu pleno et quiete opus est ad bene vomendum, idque cum alias, tum si elleborismo vtendum sit. Haec igitur praeparatio adhibeatur iis, quos saeui exercent dolores diaphragmate superiores, ac sola purgatione sanabiles. Haec lex vomendi iis etiam sanciatur, quibus ad melancholiam, insaniam, nephritidem, ischiadem, et calcis fracturam vomere multum prodest. Qui contra vomitionem instituit, non minus in commoda aegri peccat, quam si ipse damnum adferret.

Quae cum ita sint; plane efficitur viarum, quas ad purgandum natura instituit, electionem non minus a praeparatione, quam ab instituto naturae proficisci.

VIII.

Ἀνάῤῥοπίη, καταῤῥοπίη.

Sursum inclinatio. Deorsum inclinatio.

SVRSVM INCLINTAIO. DEORSVM INCLINATIO. Vomitione quidem purgandi sunt fateor, quibus inclinatio sursum fit; quemadmodum et deiectione, quibus deorsum, sed id non temere faciendum. Triplex est autem omnis,

quae ſurſum fit, inclinatio, triplex item, quae fit deorſum; vna quidem humoris, altera vero naturae, poſtrema ipſius morbi: Etenim bilioſi humoris ſurſum fit inclinatio, melancholici vero deorſum. Iuuenum propria eſt vomitio, et haemorrhagia: Senum vero et hominum conſtantis aetatis alui profluuium ſeu diarrhoea, dyſenteria, et haemorrhoides. Morbi acuti ſurſum, niſi in ſenibus: Diuturni vero deorſum criſim recipiunt.

Sed tamen ea triplex naturae, humoris, et morbi ſurſum deorſumue inclinatio, vt ſummo iure ſic faciendum ſuadeat; tamen ipſum Medicum ad imitationem ſui facile non adducet, ſi deorſum vbertas abdominis, ſurſum humifica vis alimenti et ſomni deſideretur.

IX.

Τὰ αὐτόματα ἄνω καὶ κάτω, ἃ ὠφελέει καὶ βλάπτει, συγγενὲς εἶδος, χώρη, ἔθος, ἡλικίη, ὥρη, κατάστασις νούσου, ὑπερβολὴ, ἔλλειψις, οἷσιν ὁκόσον λείπεται, ἢ οὔ.

Quae ſponte ſurſum deorſumue feruntur, quae proſunt aut obſunt: congenita forma, regio, mos, aetas, temporis viciſſitudinis ratio, morbi ſtatus, nimietas, paucitas, ſiue quibus deeſt aut abundat.

QVAE SPONTE SVRSVM DEORSVMVE FERVNTVR, QVAE PROSVNT AVT OBSVNT. Quod

Quod ſupereſt, commemorabile illud eſt in cautione prudentis atque periti Medici, vt obſeruatione ſingulari eorum, quae ſponte fiunt, quaeque apparent, bene recteque imitandi ſolertiam conſequatur. Nam cum prima ſit ad veram laudem medendi commendatio, vt, quae contra naturam ſunt, accommodate excludantur, aut in priſtinum ſtatum, quoad eius conatus fieri poterit, tuto, cito et iucunde reuocentur; nos quidem excluſionis modum natura duce tenebimus, quam ſi ſequamur, nunquam aberrabimus: Natura enim ſui diligens et conſeruatrix morbos depellit pepaſmo et criſi: Eius autem conuenienter omnia molientis imitatorem ſe, obſeruatorem et adiutorem fideliſſimum praeſtare is debet, qui artis magiſter praeſtantiſſimus dici et eſſe velit. Sed ne decipiamur ſpecie recti, contraque, et bene, et conuenienter cuique medendi occaſionem arripiamus, iudicium et experientiam adhibere oportet. Ac ſane adhibendi ratio explicatur hoc propoſito vacuationis exemplo, ad cuius imitationem artificioſa omnis vacuandi molitio facillime comparatur. Nam deiectione et vomitione purgantur humores, qui toto corpore vitium concepere, natura et arte. Eodemque modo colliquamenta, et alii humores ſine delectu ſymptomatice excluduntur. Ac nihil in promptu magis quam artificioſam vacuationem moliri vomitu aut deiectione quo iure quaque iniuria. Sed vt naturalis bono ſit aegri, ſic artificioſa in bonis ducitur atque laudari ſolet, qua exemplo naturae, qualia purgari decet, purgantur et excluduntur.

Verumenimuero qualia purgari decet, eiusmodi eſſe intelligimus; primum quidem, ex iis, quae purgandi neceſſitatem indicant, modos aperiunt, rationem denique omnem praeſcribunt.

Deinde vero ex ipſo effectionis modo et conſequutione. Effectionis modus in aegri alacritate cernitur, dum ſcilicet fertur aluus vomitioque cietur; conſequutio autem in adiumento et alleuatione, cum finis purgandi ſit. Eaque omnino ſunt duo iuſtae vacuationis argumenta, quorum ſane veritas in ſenſus communis bonitate lucet ſplendetque, nec vllis erroribus obſoleſcit.

Quid enim facilius mente animoque peragratur atque concipitur, quam illud, quod in peruagato Medicorum ſermone verſatur, in commotionibus alui et vomitibus vltro obortis, ſi, qualia purgari decet, purgentur, prodeſt id maxime, perferuntque alacriter; ſin minus, contra: Sic etiam vacuatio, ſi, qualem moliri neceſſe eſt, fiat; bono fit et alleuantur, ſin minus, contra. Eſt enim id aeque ſenſus communis iudiciarium atque illud: Totum eſt maius ſua parte, et bis tria faciunt ſex, et quae ſunt eiusmodi.

CONGENITA FORMA naturalis, communis, et propria cuiusque naturae in temperamento, in habitu tum vniuerſi corporis tum ſingularum partium, quarum beneficio corpus adminiſtratur, temperamento et dominatu cuiusque humoris: Ac ſi diceret, operae pretium non eſt Medici affectionis modum et conſequutionem expectare, in omni purgatione, quae ſponte ſuſcipitur, neque id vacat aegri periculo artificisque contumelia, quod in eo affectionis modo et conſequutione tantum defixus non ante praeuiderit ſiniſtros euentus aut prohibuerit: aut contra ſperarit et aduocarit ſecundos. Explicanda eſt igitur praeſtantis iudicii vis, quae in ſignorum, cauſſarum, et corporum ſimilium ac diſſimilium diſtinctione poſita eſt: Eius autem comparandae et explicandae

dae ratio haec eſt. Nam prima cognoſcendi, praedicendi, et curandi ratio ex formae connaturalis (quae cuique propria eſt) diſtinctione ducitur.

REGIO, ſitu, natura, ventis et aquis, ſolum ac coelum vernaculum.

MOS, inſtitutus et inſitus: Inſtitutus in vitae ratione, et vitae inſtituto, mores inſiti ſunt, qui corporis temperamentum ſequuntur, vt bilioſi iraſci celeres, *vide Lib. I. Epid.* Inſtituti, qui ex Philoſophiae ſtudio aut diuinis literis comparantur, vt apud Ciceronem *lib. de fato*, fertur de Socrate, quo nihil ſapientius, nihil temperantius, etſi natura mulieroſus extitiſſet. Sic ex diaeta variorum morborum diſperſorum principia cauſaeque ducuntur.

AETAS, nam illa temperamenti et habitus mutationem affert: Prima infantia congener eſt muco et aphthis; ſecunda diarrhoeae et conuulſioni epilepticae; Tertia ſtrumis et lithiaſi; Pubertas et adoleſcentia ſanguini et haemorrhagiae; Iuuentus bili et febribus acutis ardentibus, tabi; Cônſtans melancholico ſuccô et haemorrhoidibus; Senectus excrementitiis humoribus, vnde apoplexiae et cachexiae, ſiccitati côrporis, cruditatibus, catharrhis tuſſiferis.

TEMPORIS VICISSITVDINIS RATIO, ſiccitatis, caloris, humoris, frigoris, ventorum, tranquillitatis, nubium, procellarum, ſerenitatis, praeterito tempore aut praeſenti, principio, medio et fine, ſine intermiſſione, aut cum intermiſſione.

MORBI STATVS, hoc eſt hiſtoria, morbi ſpecies, magnitudo, mos, ſitus, vnde ſalutis aut mortis, ſecundi aut ſiniſtri iudicii, criſeos ipſius et diei critici argumenta petuntur.

NIMIETAS, PAVCITAS ſcilicet excretionum, quae vi naturae ſuſcipiuntur, nimietas enim inhibendum, ſiſtendum; paucitas coeffunden-

dendum: ac nimietas, paucitas (rerum adhibendarum in qualitate, copia, frequentia) congeneres sunt formae rerum habendarum, et ad communem et propriam cuiusque naturam debent referri.

SIVE QVIBVS DEEST AVT ABVNDAT, vt biliosis parte superiore, pituitosis inferiore, cum morbo aut sine morbo.

X.

Ἄκη· ἔκκλισις.

Medela, declinatio.

MEDELA, DECLINATIO, medicandum aegri natura insinuat: Aliquando medicationes periculosissimas esse quascumque declarat, itaque praestolandum satius.

XI.

Παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν, ἐς τὰ πλάγια, ᾗ μάλιστα ῥέπει, ἢ ἀντίσπασις. ἐπὶ τοῖσιν ἄνω, κάτω. ἄνω, ἐπὶ τοῖσι κάτω, ἢ ξυρῆναι, ἢ οἷσι τὰ κάτω, ἢ οἷσι τὰ ἄνω, ἢ ἐκπλήνεται, ἢ οἷσι παρηγορήσεται.

Deriuatio ad capitis dolores curandos, per obliqua, qua viam affectant, aut reuulsio, quibus sursum deorsum, quibus deorsum sursum; aut desiccandi locus est, aut quibus supe-

ſuperiora, aut quibus inferiora, aut eluitur, aut quibus ſedabitur dolor.

DERIVATIO AD CAPITIS DOLORES CVRANDOS, quae deriuatio eſt auerſio humoris, qui conſtitit, per loca ex euentu incommoda fluentis, vt in cynanche incipiente brachii vena ſecatur ad reuulſionem: conſiſtente autem vena, quae eſt ſub lingua.

PER OBLIQVA, vt, ſi per os confluat humor, ad nares deriuetur, contra ſi ad nares tumore aut vlcere obſeſſas, ad os, palatum.

QVA VIAM AFFECTANT natura et humor.

AVT REVVLSIO, humoris, quo non expedit ad loca et per loca lege naturae incommoda fluentis, hoc eſt in contrarium auerſio, vt ad haemorrhagiam ſymptomaticam, immoderatam, cucurbitula hypochondriis affixa; menſtruis ſupra modum fluentibus ad mammas. Reuellimus autem vel ex inferioribus ad ſuperiora, vel ex ſuperioribus ad inferiora; vel ab anterioribus ad poſteriora, vel a poſterioribus ad anteriora; vel a dextris ad ſiniſtra, vel a ſiniſtris ad dextra, vt brachio dextro male affecto ſecabis venam ſiniſtri lateris, niſi affectio ſit diuturna, tunc enim deriuatione eſt opus κατ' ἴξιν, non reuulſione ex oppoſito. Si oboriatur in vtero phlegmone, venam dextri brachii ſecabis; vbi vero conſtitit, vena cruralis eſt ſecanda e directo.

QVIBVS SVRSVM, DEORSVM. Vt in anadrome bilioſi humoris ad caput, quae phrenitidis metum adfert, aluum ciere oportet.

QVIBVS DEORSVM, SVRSVM. Reuellendum eſt.

AVT DESICCANDI LOCVS EST, AVT QVIBVS SVPERIORA, vt caput ſero et humore reſperſum, ſacculis exmilio, furfure, ſale et frictionibus.

AVT

AVT QVIBVS INFERIORA, vt tibiis oedematosis;

AVT ELVITVR vt clystere, hordeato.

AVT QVIBVS SEDABITVR DOLOR, vt iniectione, fotu, decoctis seu apozematis humorum acrimoniam infringentibus, quorum remediorum finis est mitificatio.

XII.

Μὴ τὰ ἐκκεχυμωμένα εἰς τὸ ἔσω ἀπολαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς ἀφόδους ξηραίνειν.

Quae diffusa sunt, non sunt intro reuocanda, sed ipsas excrementorum vias siccare.

QVAE DIFFVSA SVNT, per totum corporis habitum motu symptomatico aut critico, vt icterus criticus, exanthemata, variolae et morbilli.

NON SVNT INTRO REVOCANDA, medicamento scilicet vomitorio, deiectorio, vt praeceptum est in *comment. in histor. de Simone sect. 2. lib. VI. Epid.* quo loco hoc commune continetur praeceptum, vt diffusus humor siccando vanescat, quod humores totius substantiae vitiosi deterius nobiles partes afficerent, quam antea affectae fuerint. Hic notandum verbum *ἐγχύμωσις* apud Hippocratem significare suffusionem humoris non egressi e propriis conceptaculis; *ἐκχύμωσις* vero significare suffusionem humoris e propriis conceptaculis egressi. Vide quid significet *συνεκχυμοῦν*, id est, coeffundere, *comm. in part. 9. sect. 2. lib. VI. Epid.*

SED IPSAS EXCREMENTORVM VIAS

SIC-

SICCARE OPORTET, fupple, medicamentis diaphoreticis, frictionibus, balneo, laconico et cataplafmatis, qualia ad Simonis exanthemata praefcribit Hippocrates, difcutientibus fcilicet.

XIII.

Τάραξις, κατάκλυσις, διάνιψις, ὅισιν ἀποςήσεται πρὸς ἕδρην, ὅθεν ἀθέλγεται, ἢ φάρμακον, ἢ ἕλκος, ἢ χυμός τις συνεςηκὼς, ἢ βλάςημα, ἢ φῦσα, ἢ σῖτος, ἢ θηρίον, ἢ καῦμα, ἢ ἄλλο τι πάθος.

Perturbatio, perfufio, ablutio, quibus ad anum feceffio fit, vnde conceditur, exoluitur, aut medicamentum, aut vlcus, aut quispiam coactus humor et concretus, aut germen, aut flatus, aut ftercus, aut animalculum, aut aeftus, aut alia affectio.

PERTVRBATIO alui, cum fcilicet fertur aluus cum torminibus, biliofis, mordacibus, acribus aut ferofis excrementis, quae abradendo aut exafperando molefta funt, excitantque aluo tumultum et fedi morfum; atque fic ταράξεως ἢ ταράχης nomen abfolute pofitum accipi voluit, cum *lib. 1. Aph.* iftud ipfum de mentis alienatione intelligi velit.

PERFVSIO, clyfterum iniectio valet ad perturbationem alui fedandam.

ABLVTIO, hoc eft ani, inteftinorum, vicinarumque partium fotus et lotio ex aqua calida, oleo, lacte, cum fcilicet conftricto et coacto mufculo fphinctere,

ctere, adſtrictior fit aluus, et motu periſtaltico inteſtina mouentur contra naturam inferne ſurſum.

QVIBVS AD ANVM SECESSIO FIT, VNDE CONCEDITVR, EXOLVITVR, vnde quaſi colo transmittitur.

AVT MEDICAMENTVM purgans ſcilicet, vt in eo, qui cum epoto ſcammonio ſaeuis torminibus cruciaretur, quia propter infirmitatem naturae ferri aluus non poſſet, acerbioris pyri vſu leuatus eſt; quod tum medicamenti vis venefica alui perturbatione aut clyſtere eluitur.

AVT VLCVS, vt in dyſenteria vera, quae in vlcere recti inteſtini conſiſtit, cum tamen dyſenteriae nomen abſolute poſitum ad omnem excretionem ſanguinis pertineat, etiam ſine vlcere.

AVT QVISPIAM COACTVS HVMOR ET CONCRETVS, vt in dolore colico a pituita vitrea reſoluta: Pituita enim in corpore bifariam peccat, nempe alienae ſubſtantiae admiſtione, et propriae corruptione, idque tribus modis, reſolutione, quae fit aut in aquas, aut in flatus, vt in vitrea contingit; concretione, vt in gypſea; aut putredine, vt in febre quotidiana a ſalſa.

AVT GERMEN ſeu germinatio ac ſoboles viſcerum male affectorum, quae bubonibus et torminibus declaratur.

AVT FLATVS, qui triplex eſt, ſilens, ſonorus, ſtridulus; aut inflatio praecordiorum, etiamſi flatus non exeat.

AVT STERCVS, cum ſcilicet induruit corporis raritate, hepatis calore, picrocholis ἄνω, vrinae profluuio, tempeſtate aquilonia, a qua conſtringitur ſphincter muſculus, huic affectioni fotus aquae calidae in ano prodeſt. Caeterum τὸ σῖτος in neutro genere alimentum declarat; in maſculino (ſit honos auribus) ſordes intelligit, vt eſt apud

Hip-

Hippocratem *ſect. 5. part. 5. Lib. VI. Epid.*

AVT ANIMALCVLVM, vt lumbrici, aſcarides, vermes lati; lumbrici tolluntur clyſteribus ex decocto abſynth. marrub. abrotan. aloe et myrrha.

AVT AESTVS, vt in febre ardente, cum ſanguis, maiores venae, arteriae, inteſtina aut lumbi aeſtu incandeſcunt.

AVT ALIA AFFECTIO, vt ileus, quo excluduntur faeces aut chylus. Porro voluulus, in quo chylus reiicitur per os, eſt calamitoſior, cauſa quidem, quia nimirum defraudatur genius: quando vero per os ſtercus reiicitur, eſt calamitoſus ſymptomate, etenim inficiuntur ſpiritus; poſterior fit inflammatis craſſioribus inteſtinis.

XIIII.

Σκεπτέα ταῦτα, τὰ αὐτόματα λήγοντα· οἷον αἱ ἀπὸ καυμάτων ἐπεγειρόμεναι φλύκτεις, ἐφ' οἷσιν οἷα βλάπτεται, ἢ ὠφελέει. σχήματα, κίνησις, μετεωρισμὸς, παλινίδρυσις, ὕπνος, ἐγρήγορσις, ἄλυσμὸς, χασμοὶ, φρικὴ. ἅτε ποιητέα, ἢ κωλυτέα, φθάσαι.

Haec vero attendenda ſunt, quorſum, quae vltro fiunt aut apparent, deſinant; aut cuiusmodi ſunt puſtulae oborientes ab exuſtione, quatenus ſunt eiusmodi, vt aut noceant aut proſint. Figurae cor-

poris, motus, erigendi et residendi vicissitudo, somnus, vigiliae, iactatio, oscitatio, horror. Ex quibus omnibus quid faciendum aut prohibendum, anteuertas.

HAEC VERO ATTENDENDA SVNT, ad diagnosim, et prognosim, et ad remedii adhibendi occasionem captandam.

QVORSVM, QVAE VLTRO FIVNT AVT APPARENT, DESINANT, id est, bonis aut malis aegri rebus, remissione morbi, an symptomatum accessione, vt vomitus, deiectiones, profluuia sanguinis, vrinae, sudores; nec solum habenda ratio est, atque vtrum lege naturae morbi potentes, aut morbo impares, aut contra per propagationem causae morbificae; nam vt scribit Galenus, *cap.* 7. *Lib. I. de Crisibus*, cuiusque partis excretae reliquiae eius affectae indices sunt: Si enim coctae fuerint, eius incolumitatem significant, sin crudae, contrariam dispositionem.

AVT EIVSMODI SVNT PVSTVLAE OBORIENTES AB EXVSTIONE, humoris acrimonia et effera vi.

QVATENVS SVNT EIVSMODI, VT AVT NOCEANT, scilicet cum morbo sunt impares naturae potentes per epigenesim, non autem per translationem a parte nobili ad ignobilem, vt in Critone, qui oborto abscessu in magno dextri pedis articulo post biduum interiit.

AVT PROSINT, vt in Herophonte, qui oborto in crure abscessu defunctus est morbo lethali: Ac si diceret, vt vero illi abscessus prosint aut noceant, haec erunt tibi argumento.

FIGV-

FIGVRAE CORPORIS, hoc eſt ſitus, collocatio tum vniuerſi corporis, tum partium: An ſcilicet aeger pronus aut ſupinus, in alterutrum latus iaceat, bene aut male compoſitis cruribus: praeterea character, moles, color faciei.

MOTVS, tum animi, tum corporis, vt ſi micent in temporibus venae, arteriae, huc et illuc voluantur oculi, aut contra ſint naturaliter conſtituti ſecundum naturam eius, in quo ſuſcipiuntur et fiunt, toto corpore tremor, ſtridor dentium.

ERIGENDI ET RESIDENDI VICISSITVDO, a virium infirmitate cum humoris acrimonia et pulmonum vitio coniuncta.

SOMNVS ſuauis, profundus, turbulentus.

VIGILIAE, vt calor intro aut foras viam affectat, ita vigiliarum aut ſomni inclinationes fiunt.

IACTATIO nauſeae tum particeps, tum expers; illa purgationem neceſſariam indicat, *ναυτιώδης* dicta; haec *ἀνέμετος*, cum aeger nullo ſtare poteſt loco, venae ſectionem poſtulat.

OSCITATIO, quae fit oppletis maxillarum muſculis a ſpiritu vaporoſo aut flatulento.

HORROR ſymptomaticus, criticus, periodicus a prauis humoribus ad cutim tranſlatis.

EX QVIBVS OMNIBVS QVID FACIENDVM AVT PROHIBENDVM, ANTEVERTAS. Ac ſi diceret, ex iis, quae fiunt quaeque apparent contra naturam, perſpectis intelligimus, quae ſunt e natura excipienda, quae contra naturam declinanda, non expectato affectionis modo et conſequutione.

XV.

Παίδευσις ἐμέτου, κάτω διεξόδου, ἢ πτυάλου, μύξης, βηχὸς, ἐρεύξιος, λυγμοῦ, φύσης, ὄρε, πταρμοῦ, δακρύων, κνησμῶν, τιλμῶν, ψαυσίων, δίψης, λιμοῦ, πλησμονῆς, ὕπνων, πόνων, ἀπονίης, σώματος, γνώμης, μαθήσιος, μνήμης, φωνῆς, σιγῆς.

Cognitio haec vomitus, deiectionis, aut expectorati, mucoris, tussis, ructus, singultus, flatus, vrinae, sternutamenti, lacrymarum, pruritus, vellicationum, contactus, sitis, famis, satietatis, somni, laboris, cessationis, corporis, mentis, morum institutorum, memoriae, vocis, silentii.

COGNITIO HAEC VOMITVS, quasi dicat, maxime autem in eo genere sit meditatus Medicus, vt scientiam habeat vomitionis faciendae, obseruandae, aut declinandae, vt est symptomatica aut critica propria eius naturae, cui praescribitur in habitu, temperamento, et humoris dominatu, vt est anni tempus, diaetae conditio in victus ratione et vitae instituto.

DEIECTIONIS supple cognitio in quantitate, qualitate, excernendi modo, vnde argumenta petuntur ciendae, obseruandae, aut declinandae. De-

ectio-

iectionum duo sunt genera, vna est faeculenta, altera humoris, faeculenta debet proportione respondere cibo, quem assumimus. Deiectio humoris aut critica est, aut symptomatica; critica, in qua nulla ratio desideratur neque qualitatis, neque quantitatis, neque temporis, neque excernendi modi. Symptomatica specie, aut indiuiduo.

AVT EXPECTORATI cocti, crudi, praui, ex facili aut cum difficultate, ineunte morbo, aut paulo post.

Expectorati facilitas { Explicatas pulmonum alas, Elaborationem et confectionem materiae, Robur facultatis animalis indicat.

MVCORIS, quo scilicet expurgatur cerebrum per nares et palatum, vt in coryza et catharrho intelligamus, quando ciere expediat mucorem, aut operam dare pepasmo.

TVSSIS humidae, siccae, primigeniae, secundariae, quae vel a distillatione vel ab anacatharsi excitatur.

Tussis siccae { Ferina distillatio humoris in pulmones, Humoris contumacia Faucium frigus, Instrumentorum respirationi dicatorum imbecillitas, } caussae sunt.

De subtilitate catharrhi hoc diuinum axioma refert Galenus *com. I. Lib. I. Epid. Quae capitis destillationes tussiculosos quidem et raucos principio homines efficiunt, procedente vero tempore non consistunt, hae differentiam phthiseos alteram pariunt.*

RVCTVS acidi, fatui, nidorulenti, primigenii, ſecundarii, qui fit a materia cruda et corrupta, quae in ventriculo ſtabulatur. Porro ructus acidus primigenius, malus; nam lienteriam futuram praenuntiat: Ructus vero acidus ſecundarius, bonus: vnde, ſi in longis lienteriis accidat, bonum; ſignificatur enim cibum iam redire in gratiam cum calore natiuo.

SINGVLTVS obſeruandi, faciendi, declinandi; Eſt autem inanis ventriculi conatus ad excluſionem eorum, quae in corpore tunicisque ipſius continentur; aut conuulſiuus quidam motus ventriculi, et eſt aut primigenius aut ſecundarius.

Singultum faciunt	Repletio.
	Humoris adhaerentis ventriculi tunicis lentor.
	Humor exudans ab hepate ad tunicam ventriculi.
	Compreſſio ventriculi a coſtis.

Tertius ſingultus, qui fit, cum exudans humor ab hepate ad tunicas ventriculi profluit, indicat inflammatum hepar.

Singultum	Ab acri humore,	Frigidae potus,	curat.
	A flatu,	Contentus ſpiritus,	
	Ab inflammato hepate,	Venaeſectio,	
	A lentore,	Sternutamentum.	

Alius eſt ab exhauſto, et eſt incurabilis.

FLATVS veteris aut recentis.

VRINAE, in qualitate, quantitate, contentis, conſiſtentia, criſim, diem criticum indicat, quatenus affert ſpem ſalutis aut metum interitus; quatenus

tenus item ad tempus et ſpeciem crißs apparet: Vrina praeterea ipſam criſim facit; et vrina ſupprimitur vel vacua veſica, vel plena; prius deterius eſt, nam ſignificatur vrinam ad venas refluere, vnde comata, epilepſiae, apoplexiae et magna morborum ſoboles; poſterius non tam malum, ſignificatur enim emanaturos ſudores: Reſoluta meninge cerebri ſupprimitur, reſoluitur vrina, quia non habent renes vim ſecernendi ſeri a ſanguine, et ita multi moriuntur; Etenim ſuppreſſio vrinae veſica vacua certiſſimum in morbis acutis eſt emortuae facultatis et mortis imminentis ſignum, aut partis ipſius inflammatae, ſi dolor adſit, aut mentis perturbatae in phreniticis.

STERNVTAMENTI, (id eſt deprauati motus cerebri concuſſiui ſtudentis excutere, quod ſibi moleſtum eſt) critici, aut ſymptomatici, procurandi ad ſingultus curationem, difficultatem pariendi, hyſtericas affectiones, tum etiam ad febres eſſentiales, morbos capitis frigidos concocta materia; Siſtendi in affectionibus thoracis et pulmonum aut ineunte morbo.

LACRYMARVM, quae profunduntur duobus modis, nobis conſentientibus, aut inuitis; prius fit, cum miſericordia ducimur, et non eſt in malis: poſterius cum reſoluta eſt caruncula, quam oculorum canthis natura obduxit ad arcendas lacrymas, ea enim reſoluta ſignificat reſolutionem membranarum cerebri. Hippocrates itaque loquens de talibus lacrymis *ſect. 6. lib. I. Epid.* ait, ἀλλὰ δάκρυα θάνατον σημαίνει: Si ſcilicet nulla adferri poſſit excuſatio perturbationis criticae, vel cauſarum procatarcticarum, vel peculiaris affectionis oculi.

PRVRITVS ſymptomatici, critici, vniuerſalis, ſingularis ab humore acri, qui per cutim et

carnem exitum quaerit, et venae sectionem postulat, atque sui purgationem.

VELLICATIONVM, vt floccos carpendo, vellicando cutim, a delitescente pure aliquo.

CONTACTVS Medici et aegri.

SITIS, ab aestu et siccitate ventriculi aut pulmonum, remissioris aut inexplebilis.

FAMIS caninae, animalis, naturalis, excitato suctionis sensu a suctione, aut sine ea; a suctione per inediam, sine ea a frigore aut humore melancholico.

SATIETATIS ad vires et ad vasa, vel ab edacitate, vel a ventriculi infirmitate.

SOMNI suauis, turbulenti, somniorum expertis aut cum insomniis, delirio, aut laboriosi.

LABORVM, porro labor immodicus febres ardentes generat, vt contigit Sileno, *hist.* 2 *Lib. I. Epid.* Nam venae arefactae ad se attrahunt materiam biliosam: vnde labor immodicus, malum; 2. *Aph.*

CESSATIONIS seu vacuitatis laboris.

CORPORIS, MENTIS, id est, eius partis animi, quae mentis et consilii est; in omni morbo mente constare, etc. *sect.* 6. *Lib. VI. Epid.*

MORVM INSTITVTORVM, professionis, disciplinae, vt scilicet perspiciatur in aegro dissimilitudo morum, quos Hippocrates vocat τὰ ἐπιτηδεύματα, *sect.* 3. *Lib. I. Epid.* Moderati hominis proterua responsa mali sunt ominis.

MEMORIAE deprauatae, imbecillae, item obliuionis, quae est rerum aut verborum, vt ignorantia a rigore mala, obliuio item mala; *Aph.* 6. *Lib. I. Coac.*

VOCIS compositae, raucae, asperae, clangosae, quae fere ad mortem apparet, tremulae, nec

non sermonis ipsius, quo sensa animi explicantur.

SILENTII, quod in loquacibus, multiloquis, locutuleis significat melancholicum affectum, vt timoris, tristitiae: Silentium porro contingit aut delirio, aut ἀναυδίᾳ· Haec vero παίδευσις earum omnium rerum ita institui debet, vt videamus quid faciendum, quidue declinandum, istius semper rationem habentes, *quo propius affectiones corporis a natura absunt, eo res aegri meliore esse loco; quo vero longius, eo deteriore.*

XVI.

Τῇ ὑστερικῇ καθάρσεις, τὰ ἄνωθεν καταῤῥηγνύμενα καὶ στροφοῦντα, λιπαρὰ, ἄκρητα, ἀφρώδεα, θερμὰ, δάκνοντα, ἰώδεα, ποικίλα, ξυσματώδεα, τρυγώδεα, αἱματώδεα, ἄφυσα, ὠμὰ, ἑφθὰ, αὖα, ὅσσα περιῤῥέοι, εὐφορίην καθορέον, δυσφορίην, πρὶν κίνδυνον ἰέναι, οἷα οὐ δεῖ παύειν.

Mulieri vterinae purgationes, quae superne vi erumpunt cum torminibus coniuncta, pinguia, meraca, spumantia, calida, mordacia, varia, abradentia, faeculenta, cruenta, flatus expertia, cruda, cocta, sicca quaeque circumfluunt, alacritatem molestiamque aegri contemplari

 opor-

oportet, antequam periculum accidat.

MVLIERI VTERINAE, quae laborat ſuffocatione ab vtero: Vterus afficitur tumoribus contra naturam, item intemperie frigida aut calida, et per ſympathiam nobiles quoque partes afficit. Nomen autem ὑστερική continet omnes affectiones, quae in vterum cadunt, vt cum Hippocrates *Lib III. de Diaet. acut.* hyſtericis oxymelite interdicit. Per antonomaſiam autem ab vtero ſuffocationem ſignificat, ſic Hippocrates *Mulieri, quae ab vterinis afficitur, ſternutamentum ſuperueniens, bonum;* verum inflammato vtero ſternutamentum maxime nocet.

Mulieres laborant ſuffocatione ab vtero duobus modis, aut impeditis reſpirandi inſtrumentis, aut ſublato reſpirationis vſu: Impediuntur inſtrumenta impedito aut oppreſſo diaphragmate, opprimitur diaphragma, cum loco mouetur vterus; vterus enim reſiccatis vel contractis vinculis ſponte ſua ſurſum mouetur aſcenditque. Periculoſa vero illa ſuffocatio, quae fit ſublato reſpirationis vſu, diſſipatur enim ſpiritus ac extinguitur fere calor, qui in ſiniſtro cordis ventriculo continetur, adeo vt illis ſola ſufficiat διαπνοή; neque ſequitur, vt quamdiu animal viuit, tamdiu reſpiret, nam illis tam exiguus eſt calor, vt ſola tranſpiratione viuant, ſunt enim marmore frigidiores. Tollitur autem reſpirationis vſus a venenata aura, aut a corrupto ſemine, quo vt nihil melius, cum ſecundum naturam eſt; ſic eo nihil deterius, ſi e naturae limitibus exceſſerit, hinc enim primum excitantur in ventriculo diſtentiones, in corde palpitationes, in pulmoni-

bus

bus ſpirandi difficultas, in faucibus ſtrangulatio, in cerebro delirium, in cerebri ventriculis epilepſia, ex qua collabuntur.

PVRGATIONES cuiusmodi ſunt conſiderandum, vt qualia lochia, menſtrua, fluor muliebris, ſeroſus, albus, ruber.

QVAE SVPERNE VI ERVMPVNT, ſic et ſcientiam comparabit Medicus eorum, quae ſuperne cum impetu erumpunt, excluſione naturae aut humoris orgaſmo ſtimulante naturam.

CVM TORMINIBVS CONIVNCTA alui cruciatibus, quorum cauſa in humoris acrimonia, aut flatu, aut cancroſa inteſtinorum affectione conſiſtit.

PINGVIA, liquato tenuiore aut craſſiore adipe, vt in dyſenteria vi caloris; ſiue ea colliquatio inteſtinorum, ſiue partium diaphragmate ſuperiorum: Atque vt obiter de dyſenteria dicatur, ea duplex eſt, ſymptomatica partis aut humoris vitio; critica aut fit per diadochem materiae febrilis ad inteſtina, aut fit ad purgationem partis alicuius, vt lienoſis dyſenteria bonum. Vna quae fit, cum abſciſſa pars aliqua, et natura ſe eo ſanguine exonerat, qui alioqui afflueret ad partem, ſi eſſet praeſens.

MERACA, ſyncera, ſeri naturalis expertia; omnis autem deiectio ſeu excretio meraca naturae inimica.

SPVMANTIA, ſpuma ſtabili aut diffluente, aequali aut inaequali, a calore contra naturam, aut a flatu. Caeterum ſpuma aut in aerea ſubſtantia, aut in aquea ſpectatur ab agitatione, quae aut fit a vento vt in mari, aut a calore, et quo aequabilior eo peior: Nam, vt in rebus ſecundum naturam aequalitas laudatur, ita

in

in rebus praeter naturam improbanda, et aequalitas laudatur. 2. *prognost.*

CALIDA, quae faciunt vt podex aestu incandescat et lumbi, vt in picrocholis, qui melle vtuntur.

MORDACIA, a pituita salsa, effera bile, atra, aeruginosa, atrae bili proxima, et ἰώδεα dicuntur seu aeruginosa, quae partis, vnde manant, ardores, et materiae, vnde gignuntur, corruptionem ostendunt.

VARIA, secundum aut contra naturam, vbi, quo plures apparent colores, eo peiores; quod multas partes in vitio esse denuntient, et plus opis requiratur ad concoctionem multorum humorum, quam vnius.

ABRADENTIA, vt cum abradendo et exasperando intestinis molesta sunt, et vrinae quae stranguriam excitant, vnde interdicit iis Hippocrates oxymelite, et omnibus acribus atque tenuibus, quibus est paulo delicatior ventriculus.

FAECVLENTA indicantia specie amurcam vt deiectiones nigrae velut sanguis, resoluto aut effoeto liene vel hepate.

CRVENTA, vt dysenteriae genus omne, siue illa veniat laesis intestinis siue illaesis.

FLATVS EXPERTIA, CRVDA, COCTA, pepasmi capacia vel expertia.

SICCA QVAEQVE CIRCVMFLVVNT toto corpore per aluum, per vrinas, per sudores, haemorrhoidas citra peculiarem affectionem partis, qua feruntur.

ALACRITATEM MOLESTIAMQVE AEGRI CONTEMPLARI OPORTET, ANTEQVAM PERICVLVM ACCIDAT, ac si diceres, ex rerum alacritate et molestia aegri intelligit Medicus, sitne critica aut symptomatica; et quid excipiendum, quid

quid item prohibendum, antequam aeger in discrimen veniat.

XVII.

Πεπασμὸς, κατάβασις τῶν κάτω, ἐπιπόλασις τῶν ἄνω· καὶ τὰ ἐξ ὑστερέων, καὶ ἐν ὠσὶ ῥύπος, ὀργασμὸς, ἄνοιξις, κένωσις, θάλψις, ψύξις, ἔσωθεν, ἔξωθεν· τῶν μὲν, τῶν δὲ οὔ.

Maturatio, deiectio earum rerum, quae in partibus diaphragmate inferioribus vitium, purgationis indigens, concepere, fluctuatio eorum quae supra sunt; tum quae ex vtero feruntur: In auribus sordes, humoris efferi concitatio, adapertio vasorum, vacuatio, calefactio, refrigeratio, intus, foras; aliorum quidem, caeterorum non.

MATVRATIO, coctio humoris, quae securitatem et celeritatem iudicii indicat, si excretio fuerit illius pepasmi consequens et morbi propria, non est inhibenda.

DEIECTIO EARVM RERVM, QVAE IN PARTIBVS DIAPHRAGMATE INFERIORIBVS VITIVM, PVRGATIONIS INDIGENS, CONCEPERE. Cuiusmodi sunt tormina, genuum grauitas, lumborum dolor, quibus clystere aut medicamento purgante medendum est, *per aph. 17. et 20. lib. IV.*

FLVCTVATIO EORVM, QVAE SVPRA SVNT, id eſt, vomitio eorum, quae ſupra repunt, vt ſi cum cardiogmo et proſtrata appetentia os amareſcat, et tenebricoſa vertigo excitetur in febris vacuitate.

TVM QVAE EX VTERO FERVNTVR, cuiusmodi ſunt, vt ex qualitate, copia, tempore, excernendi modo, nec non alacritate, aut moleſtia mulieris ſignificetur, ſintne excipienda, an prohibenda.

IN AVRIBVS SORDES, hoc eſt, vniuscuiusque partis excretio eiusmodi eſſe debet, vt excipiatur, ſi commode fiat; vt cerebri excretio per aures; aut declinetur, ſi contra.

HVMORIS EFFERI CONCITATIO, hoc eſt cum efferus humor turget, *per aph. 22. Lib. I.* eo ipſo die purgandus eſt, vel puncto temporis, quo turget, ne calor febrilis augeatur, vires frangantur, materiaque ruat in partem aliquam nobilem, cuius oppreſſione aeger ad exitium praecipitetur, haec cum fiunt.

ADAPERTIO VASORVM, id eſt meatuum atque effluxuum ad remiſſionem, deriuationem, vel coeffuſionem.

VACVATIO, excluſio aſpectabilis vel inaſpectabilis, maxime vero per ſanguinis detractionem.

CALEFACTIO, REFRIGERATIO INTVS, FORIS, id eſt, ſumptis et admotis, id eſt mouendo aut nouando, aut alexipharmacis pugnando.

ALIORVM QVIDEM, CAETERORVM NON, vt quae frigent, calefacere oportet, niſi cum ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, ſic haemorrhagiam repente non ſiſtes refrigerando.

XVIII. Oʻκό-

XVIII.

Ὁκόταν ἔῃ κάτωθεν ὀμφαλοῦ τὸ ϛρέφον, βραδὺς, μαλθακὸς ὁ ϛρόφος, ἐς τοὐναντίον.

In partibus vmbilico inferioribus quoties tormina excitantur, tarda et mollia ſunt illa tormina, contra in partibus vmbilico ſuperioribus.

IN PARTIBVS VMBILICO INFERIORIBVS QVOTIES TORMINA, etc. Fluitantis humoris et partium vicinarum ratione, vt in borborygmo, lumborum dolore atque torminibus.

CONTRA IN PARTIBVS VMBILICO SVPERIORIBVS, in quibus ſaeuiora ſunt et acerbiora tormina ratione partium contentarum.

XIX.

Τὰ διαχωρέοντα ἢ ῥέπει, ἄναφρα, πέπονα, ὠμὰ, ψυχρὰ, δυσώδεα, ξηρὰ, ὑγρὰ, ὀδμηκακώδεα.

Quae feruntur ex aluo, qua viam affectant, ſpumae expertia, cocta, ſiue cruda, frigida, foetida, putria, ſicca, humida, olfactu grauia.

QVAE FERVNTVR EX ALVO QVA VIAM AFFECTANT, ſiue ſint,

SPV-

SPVMAE EXPERTIA, COCTA, cocta, in. quam, et propterea qualitate bona.

SIVE CRVDA, *vt hist. 2. Lib. I. Epid.*

FRIGIDA, vt pituita vitrea, quae eiusmodi est, vt nec loci, vnde manat, nec qua fertur, calorem concipiat.

FOETIDA, PVTRIA, SICCA, HVMIDA, OLFACTV GRAVIA. Eiusmodi sunt vt prima quidem nempe cocta et spumae expertia qualitate ipsa sint excipienda: Caetera ex aegri alacritate aut molestia sunt aestimanda. *Nam quaecumque fiunt contra naturam morbi et aegri, in malis habenda sunt.*

XX.

Δίψα πρόσθεν μὴ ἐνεοῦσα, μὴ δὲ καῦμα, μὴ δὲ ἄλλη πρόφασις, οὖρον, ῥινὸς ὑγρασμὸς.

Sitis quae antea non erat, et nullus ardor, nec alterius cuiuspiam caussae excusatio adferri possit, vrina, nasi humectatio.

SITIS QVAE ANTEA NON ERAT, signum est perfectae purgationis, aut caloris et siccitatis symptoma.

ET NVLLVS ARDOR partium extimarum, vt qui nudant pedes frigidamque auram captant nulla caloris externi necessitate coacti.

NEC ALTERIVS CAVSAE EXTERNAE EXCVSATIO ADFERRI POSSIT. Consideranda quoque haec sunt.

VRI-

VRINA, ac si diceret, vrinae laudabilis et naturaliter constitutae conditio in liquore et hypostasi, quae et materia et loco sit bona, opinionem facit iustae et legitimae purgationis, vel etiam suscipiendae, editis pepasmi signis in proprio febris excremento.

NARIVM HVMECTATIO naturalis aut critica, hoc est, cum morbus vniuersi corporis aut partium singularum humescere coeperit.

XXI.

Τὴν ἔῤῥιψιν, καὶ τὸν ἀυασμὸν, καὶ τὸ ἀσύμπτωτον, καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα, ὑποχόνδριον, ἄκρεα, ὄμματα προσκακούμενα, χρώματος μεταβολὴ, σφυγμοὶ, ψύξις, παλμοὶ, σκληρυσμὸς δέρματος, νεύρων, ἄρθρων, φωνῆς, γνώμης· σχῆμα ἑκούσιον, τρίχες, ὄνυχες, τὸ εὔφορον, ἢ μὴ, οἷα δεῖ.

Prolapsus in pedes, siccitas, ac non collapsus corporis habitus, spiritus turbidus, hypochondrium, extimae partes, oculi male affecti, coloris mutatio; pulsus, refrigeratio, palpitatio, tremores, durities cutis, neruorum, articulorum, vocis, mentis; figura spontanea, capilli, vngues, alacritas aut aegri molestia.

PROLAPSVS IN PEDES; quod eſt extremae infirmitatis argumentum, Galenus in *Lib. de conuulſ. palpit. tremore*, *cap. 4.* vere interpretatur hunc locum de Erhipſi.

SICCITAS, vt ſi morbus ſiccus ſit ſua natura, aut ei deiectio denegetur; ineunte morbo dum ſiccus manet, prius in curam eius eſt incumbendum, quam naturae ſtudendum, ac cum

NVLLO MODO COLLAPSVS CORPORIS HABITVS, hoc eſt immutatus corporis habitus ac praeſertim faciei per extenuationem in colore, charactere et mole. *Vnde* Hippocrates *aph. 28. Lib. II. Febricitantium non omnino leuiter permanere corpus, aut nihil minui, vel etiam plus, quam ratio poſtulat contabeſcere, prauum; illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem ſignificat.* Symptωſis perfecta deſcribitur. I. Progn.

SPIRITVS TVRBIDVS, et reſpiratio difficilis, ad cuius caeteras difficultates accedit materiae, quae expiratur, qualitas.

HYPOCHONDRIVM dextrum aut ſiniſtrum, aequale, inaequale, doloris expers, eiusdem particeps: Alias hypochondrium abſolute poſitum dextrum ſignificat.

EXTIMAE PARTES, frons ſcilicet, pedes et manus calidae frigidae ſemper aut cum earum affectionum viciſſitudine, coloratae diſcolores. *Extremarum partium repentina in frigus aut calorem mutatio, malum*, inquit Hippocrates in *Aphor.* et *Coac. Lib. I. v. 50.*

OCVLI MALE AFFECTI colore, charactere, conſiſtentia, mole, actione quoque ipſa in motu et ſenſu.

COLORIS MVTATIO, frequens aut ſtabilis.

PVLSVS aſpectabiles, aut ſolo Medici tactu percepti in ictu, motu, quiete, dilatatione et qualitate arteriae.

REFRIGERATIO, tum vniuerſi corporis, tum partium quarundam, aequalis aut inaequalis, eaque critica, periodica aut ſymptomatica.

PALPITATIO, TREMORES, collectis ſpiritibus, oppreſſione naturae (a vaporibus multis, craſſis, concluſis) quae ineunte morbo, ſi nihil praeceſſerit, quod vires labefactarit, venae ſectionem neceſſariam eſſe denunciat; aut ab exhauſto.

DVRITIES CVTIS, vel ab extenuatione perfecta, vel a refectione inchoata.

NERVORVM, ARTICVLORVM ſiccitas vt contractis artubus.

VOCIS, aſperae, clangoſae, amiſſae, aut impeditae, per oppreſſionem muſculorum intercoſtalium, aut per materiae vocalis inopiam, et facultatis animalis infirmitatem.

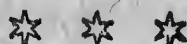
MENTIS, integritas aut deprauatio.

FIGVRA SPONTANEA, vt ſi in ventrem, dorſum iaceat aeger, ex voto, non autem inuitus, brachia omnesque artus ſponte aut inuitus componat.

CAPILLI colore, conſiſtentia, denſitate, raritate, ex quibus aut praui, aut alibilis humoris notae petuntur.

VNGVES colorati, decolores, liuidi, adunci. Poſtremo

ALACRITAS, AVT AEGRI MOLESTIA, in his, quae fiunt, quaeque apparent in qualitate corporis (intellige habitum ἕξιν in colore, charactere, mole) actionibus et excrementis, quid facto ſit opus, commonſtrat.

* *

SECVNDA HVIVS LIBRI PARS,

IN QVA DE SIGNIS AGITVR.

I.

Σημήϊα ταῦτα· ὀδμαὶ χρωτὸς, σόματος, διαχωρήματος, ὠτὸς, φύσης, ὄρȣ, ἕλκεος, ἱδρῶτος, πτυάλȣ, ῥινός· χρὼς ἁλμυρὸς, ἢ πτύαλον, ἢ ῥὶς, ἢ δάκρυον. ἢ ἄλλοι χυμοί· πάντη ὅμοια τὰ ὠφελέοντα, τὰ βλάπτοντα.

Exiſtunt haec ſigna: Odores corporis, oris, deiectionis, auris, flatus, vrinae, vlceris, ſudoris, ſputi, narium; cutis ſalſa, aut ſalſa ſputa, aut nares, aut lachrymae, aut alii humores; an omnino ſimilia inter ſe, quae proſunt, aut obſunt.

EXISTVNT HAEC SIGNA futurorum, praeſentium morborum, perturbationis criticae, ſiniſtri iudicii, et peculiaris cuiusque naturae.

ODORES CORPORIS cadaueroſi, ſuaues, graueolentes, qui aliquando apparent ad bonum, ali-

aliquando ad malum: Bonitas odoris in corpore generatur ex moderata humiditate, cuius calor natiuus eſt potens, vnde Plutarchus ſcribit ex Ariſtoxene Tom. I. p. 666. Alexandri magni corpus fragrans fuiſſe, cuius rei cauſam eſſe ait quandam corporis temperiem innato calore feruentem. Cum enim (vt Theophraſtus ait *Lib. de odoribus*) humor a calore digeritur, ſuauis gignatur odor oportet.

ORIS fatui, acidi, nidorulenti, grauis, vt oxyregmia primigenia futurae lienteriae ſignum eſt, ſecundaria ſalutis.

DEIECTIONIS foetidae, grauis.

AVRIS, cum ab aure grauis odor expirat, aut ſuaueolens.

FLATVS, ſtriduli, ſilentis, ſonori.

VRINAE in liquore, et contentis,

VLCERIS, atque vulneris maligni, aut mitis.

SVDORIS ſuauis, foetidi.

SPVTI ſuauis, foetidi, ſalſi.

NARIVM, CVTIS SALSA, diffuſa pituita putri, quae maxime generatur auſtrina tempeſtate, aut a pituita bile permixta: Nam aquilonia tempeſtate generatur pituita acida.

AVT SALSA SPVTA, aut ſaliua, purgationem ſemper indicant neceſſariam; alioqui periculum febris imminet. Pituita ſalſa omnium peſſima eſt, et facit ſtrumas; ſi feratur in pulmones, eos exulcerat, ſi in inteſtina, dyſenteriam parit.

AVT NARES, AVT LACHRYMAE, AVT ALII HVMORES: AN OMNINO SIMILIA SINT INTER SE, hoc eſt aegri naturae et morbi conſentanea, qualitas ſcilicet corporis, actiones, et excrementa.

QVAE PROSVNT AVT OBSVNT, vt ex eorum comparatione, et virium aeſtimatione pro-

gnosis comparetur secundi aut sinistri iudicii, breuis aut diuturni morbi, salutis aut mortis.

II.

Ἐνύπνια οἷα ἂν ὁρέῃ, καὶ ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν, οἷα ἂν ποιέῃ. ἢν ἀκούῃ ὀξὺ, καὶ πείθεσθαι προθυμέηται ἐν τῷ λογισμῷ μέζω ἰσχυρότερα τὰ πλείω, ἐπίκαιρα τὰ σώζοντα τῶν ἑτέρων· ἢν αἰσθάνωνται πάσῃ αἰσθήσει πάντων, καὶ φέρωσιν.

Insomnia qualia videat, et in somnis quae faciat; si acute audiat, et ita sit animo comparatus, vt audiat; tum si numero et dignitate vincant et fortiora sint, quae apparent, sintque maioris momenti salutaria, quam lethalia, aut contra: si omni sensu omnia percipiant et alacriter ferant.

INSOMNIA diuina, humana, naturalia, aut ex euentu, vt cum quis in somniis bene compositus est, philosophatur, aut praesagit aliquid, quod eueniat post, annectit praeterita futuris, similitudines comparat.

QVALIA VIDEAT, quales figuras et colores, flumina, ignes, barathra.

ET IN SOMNIS QVAE FACIAT, vt si limis oculis dormiat (quod conuulsionem significat) stri-

ſtridentibus dentibus, hiante ore; nam qui ita dormiunt, nec ſic dormire conſueuerunt, iis in anguſto ſpes eſt.

SI ACVTE AVDIAT, meatus auditorii libertate, et partis illius cerebri, vnde vis audiendi manat, integritate.

ET ITA SIT ANIMO COMPARATVS, VT AVDIAT; TVM SI NVMERO ET DIGNITATE VINCANT ET FORTIORA SINT, QVAE APPARENT, SINTQVE MAIORIS MOMENTI SALVTARIA, QVAM LETHALIA, AVT CONTRA: ac ſi diceret, pluris eſſe debet vnum ſignum morbi aut partis obſeſſae proprium, quam decem communia, ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem appareant: Et quaecumque fiunt ſiue apparent diebus criticis, certiora ſunt, quam quae in alia incidunt morbi tempora.

SI OMNI SENSV OMNIA PERCIPIANT, omniumque rerum appulſus.

ET ALACRITER FERANT.

III.

Ὁκοῖον ὀδμὰς, λόγους, εἵματα, σχήματα, τοιαῦτα εὐφόρως, ἅπερ καὶ αὐτόματα ἐπιφαινόμενα ὠφελέει, καὶ ὁκότε κρίσιν τὰ τοιαῦτα ἐμποιέει· καὶ τοσαῦτα, καὶ τοιαῦτα· οἷον φῦσαι, οὖρον, οἷον καὶ ὁκόσον, καὶ ὁκότε· ὁκόσα τ' ἀναντία, ἀποτρέπειν μάχεσθαι αὐτοῖσι.

Cuiusmodi ſunt odores, ſermones, veſtitus, figurae, atque talia alacri-

ter ferant, quae cum ſponte apparent, adiumentum afferunt; tunc etiam quibus eiusmodi ſigna commemorata afferunt criſim, et quam indicandi et iudicandi vim habeant, vt flatus, vrina, et tot et tanta hoc vel illo tempore, quaecumque contraria ſunt, auertere, cum eis pugnare.

CVIVSMODI SVNT, ODORES, SERMONES, VESTITVS, FIGVRAE ATQVE TALIA ALACRITER FERANT, QVAE CVM SPONTE APPARENT, ADIVMENTVM AFFERVNT, TVM ETIAM QVIBVS EIVSMODI SIGNA COMMEMORATA ADFERVNT CRISIM, hoc eſt, apparent ad diem criticum, aut ad ſpeciem criſeωs, et cum cauſae et ſigna iudicatoria iudicantia ſunt; nam iudicatoria non iudicantia, aut ad mortem aut ad deterius apparent ait Hippocrates *ſect. 3. Lib. I. Epid.* Porro criſis eſt repentina mutatio, aut ad ſalutem, aut ad mortem, et quatuor modis conſideratur, aut cum repentina fit mutatio ad ſalutem aut ad mortem, aut viciſſitudo mutationis a ſanitate ad morbum, aut a morbo ad ſanitatem, aut cum paulatim mutatio fit ad deterius aut ad melius: Atque quae iudicant, apparent ſigna aut ad futuram criſim ipſam, atque ſpeciem criſeωs (vt dictum eſt) vt cocta vrina quarto die ad futuram criſim ſeptimo die apparet: Ad ſpeciem autem criſeωs, vt ſi repente ſupprimatur vrina, ſignificat criſim factum iri per vrinae ſeroſitates, id eſt per ſudores.

ET

ET QVAM IVDICANDI VIM HABEANT, VT FLATVS in morbis aluinis,

VRINA in morbis venarum; quatenus illa ſunt huiusmodi aut illiusmodi.

ET TOT ET TANTA HOC VEL ILLO TEMPORE fiunt et apparent, ac ſi dicat, cauſarum et ſignorum criticorum ex quantitate, qualitate, tempore, excernendi modo diſtinctio peti debet, vt intelligas, quid agendum, aut quid declinandum.

QVAECVMQVE CONTRARIA SVNT, id eſt, iudicatoria non iudicantia, et ſic ſymptomatica motu morbi, vitio partis.

AVERTERE, oportet.

CVM EIS PVGNARE ciendo, mouendo, reuellendo, deriuando, alterando.

IIII.

Τὰ ἐγγὺς καὶ τὰ κοινὰ τοῖσι παθήμασι πρῶτα καὶ μάλιϛα κακοῦται.

Quae ſunt vicina loco, ſitu, atque communia, illa primum et maxime labefactantur.

QVAE SVNT VICINA LOCO, SITV, vt recto inteſtino vterus, vtero veſica, hepati inflammato parte ſui gibba diaphragma, caua ventriculus, cerebro temporalis muſculus crotaphita.

ATQVE COMMVNIA, generis ſimilitudine, operis ſocietate, vaſorum communione.

ILLA PRIMVM ET MAXIME LABEFACTANTVR, laeduntur, vitiantur per ſympathiam, diadochem, metaſtaſim; ex quibus praeſentia cognoſcuntur, futurorum praedictio comparatur;

vt oborto in teſticulis tumore, qui tuſſiunt, finem tuſſiendi faciunt; vt ſi mulieri grauidae extenuentur mammae, abortio ſignificatur; vt ex recto inteſtino aut vtero inflammato, vrinae ſtillicidium; hepati inflammato, ſingultus. Fit autem ſympatheia, cum remanet quidem primigenia affectio, et pars aliqua in communionem trahitur, ſic fracto calce delirium accidit, arteriarum communione. Διαδοχὴ fere et in bonam partem accipitur, et ſignificat translationem materiae criticam in partem aliquam; μετάστασις autem ſymptomaticam translationem, et in malam partem ſumitur.

V.

Κατάστασιν δ' ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων, ὅ, τι ἂν ἐκκρίνηται· ἐκ τῶν οὔρων, ὁκοῖα ἂν ἔῃ· καὶ ὅη τὶς σύμπτωσις, χροιῆς ἀπάλλαξις, πνεύματος μινύθησις, καὶ τ' ἄλλα μετὰ τούτων τὰ διαιτήματα.

Cuiusque morbi hiſtoriam ſeu deſcriptionem ex his, quae initio apparent et fiunt, ex vrinis, quales hae fuerint, tum qualis exiſtat collapſus, degener color, imminutio ſpiritus, et cum eis coniuncta diaeta.

CVIVSQVE MORBI HISTORIAM SEV DESCRIPTIONEM, ſupple conſiderare oportet, ex

qua

qua ſignificatio fit morbi breuis aut diuturni, dextri aut ſiniſtri iudicii, huius aut illius criſis.

EX HIS, QVAE INITIO APPARENT AVT FIVNT, id eſt, morbi cuiusque ſpecie, circuituum incrementis, anni temporibus praeteritis atque praeſentibus, tum etiam, ſi quae fit excretio, morbi ſit propria, aut communis: Omnes excretiones initio morbi ſunt calamitoſae, materia enim cruda adhuc eſt;

EX VRINIS in morbis venarum, ex ſputis in morbis thoracis, et deiectionibus in aluinis.

CVIVSMODI HAEC FVERINT, in qualitate, quantitate, contentis, conſiſtentia, tempore, et modo excernendi.

TVM QVALIS EXISTAT COLLAPSVS, collapſus quidem totius corporis in colore, charactere, et mole; exempli gratia, ſitne ſui ſimilis, an multum a ſe mutatus; vel interceptio venarum, vt ſcilicet non appareant micantes arteriae; ac ſi diceret, omnia haec ſigna ſunt futuri abſceſſus.

DEGENER COLOR, viciſſim factus, aut priſtini ſeu natiui omnino diſſimilis, ſtabilis ab humore diffuſo refluxus experte.

IMMINVTIO SPIRITVS, ſpirandi difficultas.

ET CVM IIS CONIVNCTA DIAETA, aegri in victus ratione, et vitae inſtituto, haec eo ſpectant, vt intelligamus.

VI.

Τὸ μὲν εἰ ὅμοια τὰ ἀπίοντα δεῖ εἰδέναι, διέξοδοι, οὖρον, καθ' ὑςέρας, πτύαλα, κατὰ ῥίνας, ὄμματα, ἱδρὼς, ἐκ Φυμάτων, ἐκ τραυμάτων, ἐξ ἀνθημάτων, ὁκόσα

ὁκόσα αὐτόματα, καὶ ὁκόσα τέχνησιν, ὅτι ὅμοια ἀλλήλοισι.

Oportet, inquam, animo complecti, an, quae ſecedunt, ſimilia ſint, deiectiones, vrina, hyſtericae purgationes, expectorata, narium mucus, oculi, ſudor, tumoribus contra naturam, vulneribus, exanthematis, quaecumque vltro apparent, et quae fiunt artificio Medici, quae ſemper inter ſe ſimilia.

OPORTET, INQVAM, ANIMO COMPLECTI, AN, QVAE SECEDVNT, per excretionem.

SIMILIA SINT, aegri naturae et morbi, ſpecie et indiuiduo; an etiam inter ſe, quae pluribus locis manant, coctione, cruditate, prauitate, vt ſi in febre ardente vrina ſit alba, contra naturam morbi eſt, ideoque peſſima: Si aeger puer nigras, aut albas, tenues in morbis acutis reddat vrinas, peſſimum eſt; quia eſt contra naturam morbi et aegri: omnis autem excretio contra naturam morbi et aegri, peſſima.

DEIECTIONES, num ſimiles ſint inter ſe, an aegri ſimiles.

VRINA ſiue indicandi, ſiue iudicandi vim habeat, aut certe nullam.

HYSTERICAE PVRGATIONES, vt menſtrua, profluuia muliebria, purgationes a partu.

EXPECTORATA, in morbis thoracis et pulmonum.

NARIVM MVCVS, coryzae, ſtillicidia.

OCVLI, vt lacrymae in oculis, et exudantes ichωres.

SVDOR, qualitate, copia, tempore, et excernendi modo,

TVMORIBVS CONTRA NATVRAM, puſtulis, vomicis, vlceribus: φῦμα καὶ τρῶμα ſiue τραῦμα hic ſumuntur, vt apud vulgares Medicos.

VVLNERIBVS, fracturis, luxationibus, id eſt noxis partium ſingularium, quae intrinſecus oriuntur, et ex iis, quae extrinſecus incidunt ab ictu, lapſu, et caſu.

EXANTHEMATIS, puſtulis, morbillis, variolis.

QVAECVMQVE VLTRO APPARENT ET FIVNT, ET QVAE FIVNT ARTIFICIO MEDICI, ad imitationem naturae comparato,

QVAE SEMPER INTER SE SIMILIA, vt ſemper vrinae hypoſtaſi laudabili praeditae toto morbi decurſu.

VII.

Πάντα τὰ κρίνοντα, καὶ τὰ ὠφελέοντα, καὶ τὰ βλάπτοντα, καὶ τὰ ἀπολλύοντα· ὡς τὰ μὲν περιφεύγων ἀποτρέπῃ, τὰ δὲ προσκαλέων καὶ ἄγῃ καὶ δέχηται· καὶ τ' ἄλλα δὲ οὕτω, δέρματος, ἀκρέων, ὑποχονδρίων, ἄρθρων, ὄμματος, ϛόματος, σχημάτων, ὕπνων, οἷα κρίνει, καὶ ὅτε τὰ τοιαῦτα μηχανάασθαι.

Omniaque quae iudicandi et indicandi vim habent, et quae iuuant, nocent,

cent, interimunt; Omni ſtudio fugiens declinet, prouocans et inuitans ducat, moueat, et obuiis vlnis excipiat: cutis, extimarum partium, hypochondriorum, articulorum, oculi, oris, figurarum, ſomnorum: Quae omnia ſi ſint eiusmodi, vt aut iudicandi vim habeant, haec talia artificioſe moliri oportet.

OMNIAQVE QVAE IVDICANDI ET INDICANDI VIM HABENT, vt iudicatoria, quae ſunt victricis naturae et triumphati morbi ſigna et cauſae.

QVAE IVVANT, NOCENT, INTERIMVNT, vt ſcilicet haec quidem lethalia exitiumque allatura.

OMNI STVDIO FVGIENS DECLINET. Illa vero iudicatoria iudicantia.

PROVOCANS ET INVITANS DVCAT, MOVEAT, artificio ſcilicet Medici ad imitationem naturae inſtructo.

ET OBVIIS VLNIS EXCIPIAT, quod per ſe ipſum manat, ſiue per excretionem, ſiue per abſceſſum: Eodemque modo aliorum, quae fiunt quaeque apparent, vtrum ſimilia ſint an diſſimilia naturae aegri, et morbi in ſpecie et indiuiduo; praeterea ſi inter ſe conſentanea ſint, ſupple ſcientiam tenere oportet, ne quid fiat inconſiderate, neue praetermittatur quid.

CVTIS ſiccae, mollis, durae, aſperae, lenis, humidae, decoloris, coloratae.

EXTIMARVM PARTIVM, manuum, pedum, frontis, calidarum, frigidarum; continenter, viciſſim; periodice, critice, aut ſymptomatice.

HYPOCHONDRIORVM aequalium, inaequalium, ſucci plenorum, doloris expertium, aut eiusdem participum: nam hypochondrii diſtentio ſine dolore ſignificat futuram haemorrhagiam; ſi vero cum dolore ſit, ſymptomatica eſt: contra ἔυογκον hypochondrium ſignificat bene affectum hepar.

ARTICVLORVM laſſitudine fractorum, vbi expectatur abſceſſus.

OCVLI, in colore, charactere, mole, actionibus, excrementis; nam vt ſe habent oculi, ſic et totum corpus.

ORIS, lingua palpitantis, aut immoti, colorati aut decoloris, humidi aut ſicci, aphthoſi et exulcerati.

FIGVRARVM vniuerſi corporis, et partium ſingularum in decubitu naturali, infirmo, aut deprauato, vel in decubitus priuatione, quam ἐξέρψιν nuncupauit, id eſt decubitum ad pedes.

SOMNORVM ſuauium, turbulentorum, aegros damnis augentium vitio anathymiaſeos, et cerebri intemperie vel impuritate.

QVAE OMNIA SI SINT EIVSMODI, VT AVT IVDICANDI VIM HABEANT, HAEC TALIA ARTIFICIOSE MOLIRI OPORTET, artificio Medici ad imitationem naturae comparato, coeffundendo, aut euacuando, ſi quantitatis ratio deſideretur.

VIII.

Καὶ ἔτι, ὅσαι τοιαῦται ἀποςάσιες γίνονται οἷαι ὠφελέουσι· βρώμασι, πόμασιν,

μασιν, ὀδμῇσιν, ὁράμασιν, ἀκούσμασιν, ἐννοήμασιν, ἀφόδοισιν, ὑγροῖσιν, θάλψει, ψύξει, ξηροῖσιν, ὑγρῆναι, ξηρῆναι, χρίσμασιν, ἐγχρίσμασιν, ἐπιπλάσοισιν, ἐμπλάσοισιν, ἐπιπάσοισιν· ἐπὶ δὲ τοῖσιν ἐπιθέτοισι, σχήματα, ἀνάτριψις, ἴησις, πόνος, ἀργίη, ὕπνος, ἀγρυπνίη· πνεύμασιν ἄνωθεν, κάτωθεν· κοινοῖσιν, ἰδίοισιν, τεχνητοῖσιν· ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι μήτε ἐοῦσι, μήτε μέλλουσι, μήτε ποδῶν ψύξει, ἀλλ' ἐν καταῤῥόπῳ τῇ νούσῳ.

Quin etiam qui abſceſſus eiusmodi ſunt, cibis, potionibus, odoribus, aſpectu, auditu, cogitationibus, ſecretionibus, humidis, calore, frigore, ſiccis, humectando, deſiccando, unctionibus, linimentis, cataplaſmatis, emplaſtris, inſperſionibus; ſi figurae acceſſerint, perfrictio, curatio, labor, otium, ſomnus, vigiliae, ſpiritibus, ſurſum, deorſum, communibus, propriis, artificio comparatis; non praeſentibus paroxyſmis, nec iamiam futuris, nec in pedum perfrigeratione, ſed dum

dum ad inferiora morbus viam affectat.

QVIN ETIAM QVI ABSCESSVS EIVSMODI SVNT, hoc eſt non ſolum in excretione critica id faciendum, ſed quotquot, et quicumque fuerint hi abſceſſus per materiae decubitum, qui iudicandi vim habeant, vt fiant die critico, ſignificati fuerint, procul a morbo, ſuperne deorſum ab interioribus partibus ad exteriores, a nobilioribus ad ignobiles, in parte totius materiae morbificae capaci, e directo; nec ſint naturae potentes, nec impares morbo, vt in Herophonte *Lib.I. Epid.Hiſt.3.* Atque veros abſceſſus imitari oportet, declinare, ſi nocent. Obiter notandum ἀποςάσεως nomen apud Hippocratem κατ' ἐξοχὴν ſignificare abſceſſum κατ' ἀπόθεσιν.

CIBIS, diaeta tenui, tenuante, vt ptiſſana ad excluſionem pituitae et ſputi, cum os humeſcere coeperit; ea enim aeque naturae ſtudet ac pugnat cum morbo.

POTIONIBVS medicatis, vt melicrato in pleuritide, oxymelite ad aſthma.

ODORIBVS, vt ſuffitu ad expurgationem cerebri, affectiones hyſtericas.

ASPECTV, quo recreentur ſpiritus.

AVDITV, vt in lethargicis tubae clangore, phreniticis contra citharae ſuaui ſono.

COGITATIONIBVS, hoc eſt animi affectionibus, vt cum ad iracundiam comatoſos incitamus.

SECRETIONIBVS vt *Hiſtor. 7. Lib. I. Epid.* coeffundendo, ſi excipiendae ſint, in Metone, cui Hippocrates caput, ad largiorem haemorrhagiam, aqua calida perfudit, reuellendo, deriuando, ſi declinandae.

HVMIDIS CALORE, ad pepaſmum, vt fotu. FRIGORE, ad inhibendum orgaſmum.

SICCIS, HVMECTANDO, DESICCANDO, VNCTIONIBVS, ad pepaſmum.

LINIMENTIS, CATAPLASMATIS, EMPLASTRIS, INSPERSIONIBVS, quibus concoctio, attenuatio, digeſtio, praeparatio humoris procuratur, et naturae vis excitatur, meatus obſtructione liberantur: Sed ad haec, quae foris admouentur cerebro, hepati, ventriculo, artubus, et epithemata vocantur.

SI FIGVRAE ACCESSERINT corporis, ad inhibendam phlegmonem, ciendam haemorrhagiam.

PERFRICTIO mollis, dura, prouocans aut auocans.

CVRATIO propria morbi.

LABOR earundem aut oppoſitarum partium.

OTIVM, vt qui helleboriſmo vtuntur, ſi inhibendum ſit, quies praeſcribenda; ſin ciendum, labor.

SOMNVS, qui omnes fluxiones ſiſtit praeter ſudorem.

VIGILIAE, SPIRITIBVS SVRSVM, DEORSVM, vt ructu, et flatibus ventris; ac ſi diceret, in ventriculo vomitionem, in inteſtinis deiectionem per clyſterem et medicamentum purgans praeſcribe.

COMMVNIBVS, PROPRIIS, ARTIFICIO COMPARATIS, quibus ſcilicet rebus, quae naturaliter apparent et fiunt, prouocantur vel excipiuntur; contraria vero declinantur; Sed ita, v

NEC PRAESENTIBVS PAROXYSMIS NEC IAMIAM FVTVRIS, ſeu inſtantibus, hoc eſt febrium eſſentialium, intermittentium, continuarum et ſymptomaticarum exacerbationibus.

NEC

NEC IN PEDVM PERFRIGERATIONE, vt ineunte paroxyſmo, cum ſit caloris et humorum e toto corpore in thoracem et aluum refluxus; SED DVM AD INFERIORA MORBVS VIAM AFFECTAT, hoc eſt, materia morbifica fertur ad pedes et partes extimas; nam incipientibus paroxyſmis materia eſt ἀνάῤῥοπος, indicant caligines oculorum, vomitus, rigores, tuncque cibum exhibere non decet, vel (vt loquitur) de cibo vereri oportet. At in fine acceſſionum fit κατάῤῥοπος deorſum viam affectat ad pedes, non per ſuffuſionem, ſed per translationem relicto ventre atque thorace, quo, ineunte paroxyſmo, e toto corpore confluxerat, deinde illinc manarat in augmento et vigore paroxyſmi.

IX.

Τοῖσιν ἐν τοῖσι περιόδοισι παροξυσμοῖσι, τὰ προσάρματα μὴ διδόναι, μὴ δὲ ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προθεσίων, πρὸ τῶν κρισίων.

In paroxyſmis periodicis cibi acceſſio non eſt adiungenda, nulla neceſſitate motus id facere debes, ſed contra deducendum de ciborum adiectionibus ante criſes.

IN PAROXYSMIS PERIODICIS, hoc eſt, in vniuerſalibus paroxyſmis, et qui per circuitus fiunt, cuiusmodi ſunt quaternariis ante vigeſimum diem; ſeptenariis ante quadrageſimum; vicenariis ante centeſimum: Quibus temporibus

certamen morbi, et naturae ad crifim eft in procinctu.

CIBI ADIECTIO NON EST ADIVNGENDA, quod eo tempore materia fit ἀνάῤῥοπος, omnisque et nutritionis, et refpirationis oeconomia laboret, eiusque inftrumenta fint impedita et impura: tum quod natura ipfa (quae vna eademque pepafmi et pepfeos eft caufa effectrix) a pepafmo ad pepfim reuocata, a morbi pepafmo et excretione auocetur, quod duo fimul negotia obire nequeat.

NVLLA NECESSITATE MOTVS ID FACERE DEBES, vt fcilicet exhibendum putes, non virium infirmitatis metu, quae tum falfo putatur effe ab exhaufto et fucci alibilis inopia, cum talis imbecillitas vel a maligna humoris qualitate, vel oppreffione, aut ἀπὸ τῆς κενεαγγίας, vel a peculiari natura aegri proficifcatur: Ac multo grauius peccant in commoda aegri, qui falfa eius infirmitatis opinione cibum exhibent, quam qui in fucci alibilis inopia et fame cibum detrahunt, vide Hippocratem *Lib. II. de Diaeta acut. et ibidem* Galenum *ad finem.*

Caeterum verbum ἀναγκάζειν non actiue vertendum, vt omnes interpretantur, fed paffiue, alioqui indignus Hippocrate fenfus.

SED CONTRA DETRAHENDVM DE CIBORVM ADIECTIONIBVS ANTE CRISES, quae fere in paroxyfmi critici et periodici vigore fiunt, vt idcirco non tantum ante fignificatas crifes, fed etiam ante paroxyfmos periodicos fit detrahendum de ciborum quantitate, vt natura pepafmo et excretioni incumbere poffit.

X. Τὰ

X.

Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως μὴ κινέειν, μήτε νεωτεροποιέειν, μήτε Φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾷν.

Quae iudicantur et iudicata sunt perfecte, neque nouare, neque ciere, nec medicamentis purgantibus, nec aliis irritamentis; sed missa facienda.

QVAE IVDICANTVR, propria crisi cuiusque morbi, hoc est, quae ante significata fuerit signis syllogisticis, id est ad tempus et speciem criseos apparentibus, nec etiam causarum criticarum in qualitate, quantitate, excernendi et abscedendi modo et loco, ratio desideretur.

ET IVDICATA SVNT PERFECTE, id est nulla superstite materia, nec empyreumate seu ignea qualitate morbi, vt a crisi restitutus sit aeger cibi appetens, edendo proficiens, somnus profundus, benignus, sitis expers sine oris amaritudine et siccitate, cum excrementis laudabilibus, et pulsu integro.

NEQVE NOVARE, NEQVE CIERE OPORTET, hoc est, alterare, ne auocetur natura ab instituto cursu, dum mouet, ne offendatur, dum mouerit nullo superstite empyreumate: κινέειν refertur ad materiam superstitem; νεωτεροποιέειν vero ad remanens empyreuma.

NEC MEDICAMENTIS PVRGANTIBVS, NEC ALIIS IRRITAMENTIS, vt medicamentis alterantibus.

SED MISSA FACIENDA, quod ſana corpora et ſanitati reſtituta laborioſe ferant medicamenta tum alterantia, tum vacuantia; nam, exempli gratia, Simo exanthematis obſitus a criſi, vomitionibus laedebatur, *ſect. 2. Lib. VI. Epid.* Natura tamen aliquando morbum concoxit, quem extrudere nequit, etſi maioris ſit virtutis morbum concoquere, quam expellere; ſed raro id accidit, quoniam dicente Galeno poſt perfectam coctionem, hoc eſt in ipſo ſtatu, nunquam malam aut imperfectam criſim vidit. In Metone tamen, natura pigre mouente, Hippocrates caput eius lauit tepida, vt haemorrhagiam parciorem promoueret. Igitur eo tempore, quo morbus iudicatur, aut iudicatus eſt integre, omni medicamento abſtinere opus eſt, phlebotomia, dico, ſcarificatione, ac purgatione Eſt autem perfectum iudicium, quod praeceſſit coctio, in die contemplabili, quod fit in ſtatu atque maxime tempore ipſius acceſſionis, ſiue par, ſiue impar fuerit.

XI.

Πέπονα φαρμακέυειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ· μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πολλὰ ὐκ ὀργᾷ.

Concocta medicari ſeu purgare, atque mouere oportet, non cruda; nec in principiis, modo non turgeant, plurima vero non turgent.

CONCOCTA, quae vi naturae mitificata ſunt et ad ſymmetron craſim, id eſt, alterando ad temperationis mediocritatem redacta.

PVR-

PVRGARE OPORTET, ab imperfecto iudicio, id est, si non sit iudicatus absolute morbus superstite materia, aut empyreumate, aut si perfecta non expectetur crisis, quamuis edita sint pepasmi signa.

NON CRVDA, quod torminibus et animi defectu periclitentur aegri; deinde quod frustra id fiat, nam nec medicamento trahenti, nec naturae expellenti cruda materia cedit, atque aeger damnis augetur. Fit pepasmus laudabilis vi naturae, bonitate materiae, partis integritate, vnde πέπονον dicitur esse album, laeue, aequale; ὠμὸν vero dicitur, quicquid vim naturae infert: Crudus humor est, qui supra sanguinem est, vt vtraque bilis. Cruda quaedam sunt pepasmi expertia, vt materia pestilens, vt putredo cancri (quia omnis cancer naturae potens est) putredo carbunculi, strumarum; Quaedam pepasmi capacia, vt putredo febris tertianae, phlegmones, quae nullam habent malignitatem.

NEC IN PRINCIPIIS QVIDEM, hoc est, ineuntibus morbis, quod eo tempore, quo morbificis causis natura opprimitur, adestque humorum cruditas, nulla excretio, nec ipsa per se, nec artificiosa, potest esse salutaris, inquit Galenus *Comm. in Aph. 22. Lib. IV.*

MODO NON TVRGEANT, hoc est, nisi materia sit effera, nulloque consistat loco translationis symptomaticae metu, et oppressionis partium, quarum officio totum corpus administratur; tunc enim mederi oportet, nam cunctari periculosum. Morbi, quorum materia vaga est, non vnum et idem symptoma materiae morbificae et naturae partis habent, sed varia atque diuersa; morbi autem, quorum materia fixa est, du-

plicia tantum habent ſymptomata, materiae morbi, et naturae partis.

PLVRIMA VERO NON TVRGENT, ac ſi diceret, fere fit, vt in omnibus morbis ſymptomata humoris morbifici vim, et partis obſeſſae naturam ſequantur, cum fixus eſt humor; nam fixorum humorum plures ſunt morbi, quam turgentium.

XII.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιϛα ῥέπῃ ἡ φύσις, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, ταύτῃ ἄγειν.

Quae ducere oportet, ducenda ſunt quo maxime natura vergit, per loca commoda.

QVAE DVCERE OPORTET, DVCENDA SVNT, QVO MAXIME NATVRA VERGIT, artificio Medici, ſi quid mouendum videtur, et imperfecta criſi, ſuperſtite materia, tum etiam in doloribus diaphragmate ſuperioribus aut inferioribus, quorum curatio in purgatione conſiſtit.

QVO MAXIME NATVRA VERGIT. Et humor viam affectat intro, foras, ſurſum, deorſum.

PER LOCA COMMODA, lege naturae, nec ex euentu incommoda, illa et eo ducenda ſunt ad curationem et praecautionem, vacuando, reuellendo, deriuando, coëffundendo.

XIII.

Τὰ χωρέοντα, μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ἕως ἂν χωρέῃ, οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως· ὅκου δὲ δεῖ γυῶσαι, ἢ λειποθυμῆσαι, ἕως ἂν τοῦτο ποιήσῃς, ἐπ' ἄλλα ῥέψαι, ἢ ξηρῆναι, ἢ ὑγρῆναι, ἢ ἀντισπάσαι, οὕνεκα τοῦτο ποιέεται, ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων, τούτοισι τεκμαίρεσθαι.

Excretiones non multitudine sunt aestimandae; sed si talia excernantur, qualia oportet, et aegri facile tolerant: Atque vbi vsque ad animi defectiones expedit ducere, faciendum, si aeger possit tolerare: Ex his iustae quantitatis ratio est ineunda, alioqui alio conuertere, aut siccare, aut humectare, aut reuellere.

EXCRETIONES naturales aut artificiales, NON MVLTITVDINE SVNT AESTIMANDAE, iusta eorum quantitas scienter (vt fieri solet) non est expendenda signis syllogisticis, numero, et copia, ac si diceret, multitudo, frequentia, et numerus eorum, quae excernuntur, non est τεκμήριον.

SED QVATENVS TALIA EXCERNVNTVR, QVALIA OPORTET, ET AEGRI FACILE TOLERANT.

LERANT. Nam propria morbi excretio, et aegri alacritas duo ſunt iuſtae excretionis τεκμήρια in quoque indiuiduo.

ATQVE VBI VSQVE AD ANIMI DEFECTVM EXPEDIT DVCERE, FACIENDVM; finem, ſupple, vacuandi non facias, vt in febre ardente, ſynocho, vehementiſſimo dolore, et inflammatione:

SI AEGER PAR ESSE POSSIT, id eſt, niſi quod affectionis remedium eſt, cum cuſtodia virium pugnet; nam, quae a viribus ſumitur indicatio, caeteris anteponenda.

EX HIS IVSTAE QVANTITATIS RATIO EST INEVNDA, id eſt, ex aegri alacritate, excretione propria in qualitate, quantitate, et excernendi modo.

XIIII.

Τὰ μὲν ξηρὰ, θερμὰ ἔσαι· τὰ δὲ ὑγρὰ, ψυχρά, διαχωρητικὰ δὲ τ' ἀναντία ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quae enim ſicca ſunt, erunt calida; humida vero frigida. Quae vero ſubducendi vim habent, contraria pariunt vt plurimum.

QVAE ENIM SICCA SVNT, ERVNT CALIDA, indeque robur virium percipi ſolet, an leipothymiam aeger ferre poſſit; Ea enim, quae eſt ab exhauſto partium ſolidarum, inſanabilis eſt.

HVMIDA VERO, vt carnes et ſanguis.

FRIGIDA. QVAE VERO SVBDVCENDI VIM HABENT, CONTRARIA PARIVNT, in leipothymia ſcilicet vt plurimum.

XV. Ταῦ-

XV.

Ταῦτα τῇσι περισσῇσιν ἄνω, ἢν καὶ αἱ περίοδοι, καὶ ἡ κατάστασις τοιαύτη ἐκ τῶν παροξυσμῶν· γίνεται δὲ τὰ πλεῖστα τῇσιν ἀρτίῃσι κάτω, (οὕτω γὰρ καὶ αὐτόματα ὠφελέει,) ἢν μὴ αἱ περίοδοι τοὺς παροξυσμοὺς ἐν τῇσιν ἀρτίῃσι ποιέωνται. ἐν δὲ τοῖσι τοιούτοισιν, ἐν μὲν ἀρτίῃσιν ἄνω· ἐν δὲ τῇσι περισσῇσι, κάτω· ὀλίγαι δὲ τοιαῦται. αἱ δὲ τοιαῦται καὶ δυσκριτώτεραι καταστάσιες.

Atque haec diebus imparibus sursum, si et ipsae periodi atque adeo morbi status huiusmodi sunt ex paroxysmis: sed vt plurimum quae paribus diebus mouentur, fiunt deorsum; sic enim quae sponte fiunt sursum, imparibus; deorsum vero paribus adiumentum afferunt, nisi ipsae periodi accessiones diebus paribus afferant; nam in eiusmodi, tum in paribus sursum, in imparibus vero deorsum: sed eiusmodi status raro accidunt, ac fere eiusmodi, vt sinistri sint magis, quam secundi iudicii.

ATQVE HAEC quae, fupple, duci debent.

DIEBVS IMPARIBVS SVRSVM, quod fcilicet morbi, qui imparibus diebus mouentur, funt *ἀνάῤῥοποι*: Qui vero paribus, contra.

SI ET IPSAE PERIODI ATQVE ADEO MORBI STATVS HVIVSCEMODI SVNT, vt imparibus diebus moueantur.

EX PAROXYSMIS, SED VT PLVRIMVM QVAE PARIBVS DIEBVS MOVENTVR, FIVNT DEORSVM, SIC ENIM, fcilicet in morbis, qui paribus aut imparibus diebus mouentur.

QVAE SPONTE FIVNT SVRSVM, IMPARIBVS; DEORSVM VERO PARIBVS, ADIVMENTVM AFFERVNT, NISI IPSAE PERIODI ACCESSIONES DIEBVS PARIBVS AFFERANT, quia quae paribus diebus mouentur, paribus iudicantur, et contra. Nam in eiusmodi, cum fcilicet paroxyfmi cadunt in pares dies.

TVM IN PARIBVS SVRSVM, IN IMPARIBVS VERO, id eft, in remiffione illius, qui habuit paroxyfmum, die aut periodo pari,

DEORSVM. SED EIVSMODI STATVS RARO ACCIDVNT, AC FERE EIVSMODI, VT SINISTRI SINT MAGIS, QVAM SECVNDI IVDICII, quod ad biliofi humoris cacochymiam crudi et craffi humoris fiat acceffio, vnde fumma pepafmi difficultas.

XVI.

Ἀτὰρ καὶ τὰ πρόσω χρόνου προήκοντα ἀνάγκη οὕτως, οἷον τρισκαιδεκαταῖα, τεσσαρεσκαιδεκαταῖα· τρισκαιδεκάτῃ μὲν κάτω, τεσσαρεσκαιδεκάτῃ δὲ ἄνω·

ἄνω· πρὸς γὰρ τὸ κρίσιμον οὕτω ξυμφέρει.

Quin etiam quae tempore longius progreſſa, neceſſario ſunt eiusmodi, vt ad decimumtertium diem, aut decimamquartam periodum perueniant, vt fiat decimatertiana, aut decimaquartana; ac decimotertio die motus fit deorſum, decimoquarto vero ſurſum; nam ad iudicandi vim ita confert.

QVIN ETIAM QVAE TEMPORE LONGIVS PROGRESSA, id eſt, primam ſeptimanam dierum aut periodorum ſuperarunt.

NECESSARIO SVNT EIVSMODI, VT AD DECIMVMTERTIVM DIEM, AVT DECIMAMQVARTAM PERIODVM PERVENIANT, VT FIAT DECIMATERTIANA, AVT DECIMAQVARTANA, AC DECIMOTERTIO DIE MOTVS FIT DEORSVM, ſi ſit remiſſio,

DECIMOQVARTO VERO SVRSVM, ſi ſit acceſſio.

NAM AD IVDICANDI, et indicandi.

VIM ITA CONFERT, lege naturae ſcilicet ex alteratione, mutatione et excretione.

XVII.

Καὶ ὁκόσα εἰκοσταῖα· πλὴν ὁκόσα κάτω, πολλὰ δεῖ καθαίρειν· ταῦτα δὲ

ἐγγὺς ὅυ τῆς κρίσιος, ἀλλὰ προσωτέρα· Δεῖ δὲ ὀλιγάκις ὀξέσι πολλὰ ἄγειν, τοῖσι κοπιώδεσι τὸ σύμπαν.

Tum quae in vigesimum morbi diem cadunt, nisi quod quaecumque viam affectant deorsum, maxima ex parte purgare oportet; sed haec molienda non sunt, cum in procinctu est crisis, sed vltra; nam in morbis acutis raro multa ciere oportet; contra in febribus laboriosis totum.

TVM QVAE IN VIGESIMVM MORBI DIEM CADVNT, quo tempore diuturnorum naturam morbi induunt, ac perit quaternariorum vis.

NISI QVOD QVAECVNQVE DEORSVM VIAM AFFECTANT, MAXIMA EX PARTE PVRGARE OPORTET, hoc est in morbis catarropis necessaria purgatio est ac vehemens, vt in melancholicis, tum ad excludendas reliquias, tum ad subleuandam naturam.

SED HAEC MOLIENDA NON SVNT, CVM IN PROCINCTV EST CRISIS, ob materiae contumaciam,

SED VLTRA, hoc est, cum ab imperfecta crisi superest morbi materia, vt fere fit in morbis catarropis.

NAM IN MORBIS ACVTIS, hoc est, qui celeriter suam absoluunt cum vehementia historiam, et diebus mouentur imparibus.

RARO,

RARO, nisi materia turgeat, quod fere eorum morborum perfectae sint crises, ac nihil mouendum superfit; deinde quod a medicamento purgante natura calidiore, viscera et humores aestu incandescant.

MVLTA CIERE OPORTET, CONTRA IN FEBRIBVS LABORIOSIS, a lassitudine vltro oborta,

TOTVM, quod difficultas pepasmi, excretionis, atque abscessus, oppressam naturam morbo defungi non sinat.

XVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι κοπιώδεσιν ἐις ἄρθρα, καὶ παρὰ γνάθους μάλιστα ἀποστάσιες γίνονται ἐγγύς τι τῶν πόνων ἑκάστου, ἐπὶ τὸ ἄνω μᾶλλον καὶ τὸ σύμπαν· ἢν ἀργὸς ἡ νοῦσος ἔῃ καὶ κατάῤῥοπος, κάτω καὶ ἀποστάσιες· μάλιστα δὲ πόδες θερμοὶ, κάτω σημαίνουσι, ψυχροὶ δὲ ἄνω· οἶσι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων, αὐτίκα δὴ ἐν χερσὶν ἢ ποσὶ πονέουσι τι, ἐν τούτοισιν ἀφίσανται.

In febribus laboriosis in articulos et ad maxillas potissimum abscessus fiunt, propter vicina cuiusque doloris loca, quamuis fere sursum. Quod si lentus morbus ac deorsum viam

viam affectet, inferne fiunt abscessus: Ac maxime pedes calidi inclinationem deorsum fieri significant, frigidi sursum: At quibus a morbo defunctis statim laborant pedibus aut manibus, in his abscessus fiunt.

IN FEBRIBVS LABORIOSIS, tum a lassitudine vltro oborta, tum a labore, πυρετὸς vocat κοπιώδεις; κόπος est affectio corporis in qua, si vel minimum tangatur corpus, lassitudinis fit sensio; hic meminit lassitudinis cum febre.

Lassitudo cum febre.

IN ARTICVLOS, nisi ab abscessu liberet vrina multa, crassa et alba.

ET AD MAXILLAS, vt parotides, si quid ex fluentibus, vt haemorrhagia, relinquatur, tum in his, tum in ardentibus laboriosis.

POTISSIMVM ABSCESSVS FIVNT, per diadochem, id est, materiae decubitum.

PROPTER VICINA CVIVSQVE DOLORIS LOCA, QVAMVIS FERE SVRSVM. In morbis acutis quicquid in vitio erat, feratur, raroque abscessus fiat.

QVOD SI LENTVS MORBVS, id est, tardus, diuturnus, vt rara mutatio in eum cadat; diuturnitas enim in pepasmi difficultate consistit.

AC DEORSVM VIAM AFFECTET, materia, dolore, et periodo vniuersali, aut singulari.

INFERNE FIVNT ABSCESSVS: AC MAXIME PEDES CALIDI INCLINATIONEM DEORSVM FIERI SIGNIFICANT, quod omnino sit morbus κατάῤῥοπος situ doloris, materiae natura, et ipsa periodo.

FRI-

FRIGIDI VERO SVRSVM, vt in parotidibus, *vide Aph. 31. 32. 33. Lib. IV.*

AT QVIBVS A MORBO DEFVNCTIS, vt tamen superſint materiae febrilis reliquiae,

STATIM, puta ſi ſuperſtite materia, largiore cibo et potu magis, quam exhauſtum deſideret, aut immutata ventriculi actio, habitus, et temperamentum ferre poſſint; ſtatim inquam morbo defuncti illi,

LABORANT PEDIBVS AVT MANIBVS, hoc eſt, aut manus, aut pedes laſſitudine aut labore fracti ſunt, ita vt in progrediendo ſint pigri, manus in apprehendendo, meminitque laſſitudinis a febribus. *Laſſitudo a febribus.*

IN HIS ABSCESSVS FIVNT, excluſione materiae a parte, quae continet, in eas, quae continentur, attractione doloris vi, vt infirmitate partis, quae excipit; *vide Comm. in part. 41. ſect. 3. Lib. VI. Epid.* Decubitus fit materiae ad partem aliquam labore, grauitate, artificio, ſympathia et communione, quod poſtremum eſt aut generis ſimilitudine, aut operis ſocietate, aut vaſorum communione.

XIX.

Ἀτὰρ καὶ ἤν τι πεπονηκὼς ἔῃ, πρὶν ἢ νοσέειν, ἐς ταῦτα ἀποστηρίζεται· οἷον καὶ τοῖσιν ἐν Περίνθῳ βηχώδεσι καὶ κυναγχικοῖσι· ποιέουσι γὰρ αἱ βῆχες τὰς ἀποστάσιας, ὥσπερ οἱ πυρετοὶ τοιαύτας· κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαίνει ἢ ἀπὸ χυμῶν, ἢ σώματος συντήξιος καὶ ψυχῆς.

Quin etiam si parte aliqua laborarit, aut laßitudine fractus fuerit, priusquam aegrotare coeperit, eo loci se morbus obfirmat, cuiusmodi illud fuit, quod animaduertimus Perinthi, tußiculosis et angina correptis; Etenim tusses abscessus faciunt eiusmodi fere, quales a febribus excitantur. Eadem ratione idem contingit ab humoribus aut colliquatione, et animi affectionibus.

QVIN ETIAM SI PARTE ALIQVA LABORARIT, aut quasi lassitudine fractus fuerit.

PRIVSQVAM AEGROTARE COEPERIT, EO LOCI SE MORBVS OBFIRMAT, primario aut secundario foco.

CVIVSMODI ILLVD FVIT, QVOD ANIMADVERTIMVS PERINTHI, TVSSICVLOSIS, hoc est, sicca tussi laborantibus cum difficultate spirandi coniuncta.

ET ANGINA CORREPTIS, quae duplex, propria, quae fit inflammatis propriis laryngis musculis, et funesta est, si desinat in peripneumoniam. Altera, quae fit inflammatis communibus laryngis musculis, in qua apparet ceruicem et partes vicinas foris rubescere, hanc Hippocrates vocat ἐρύθημα κυναγχικόν, *in Epidemiis*, quae degenerat aliquando in pleuritidem.

ETENIM TVSSES, siccae cum difficultate spirandi coniunctae,

ABSCESSVS FACIVNT, vel in articulis, vel in teſticulis altera, aut vtraque parte per materiae decubitum, *Lib. I. et II. Epid.*

EIVSMODI FERE, QVALES A FEBRIBVS EXCITANTVR. Caeterum maxime a ſympathia, labore, et grauitate, materia efficiens ſiccam tuſſim, mouet abſceſſum in teſtes, diadoche et ſympathia harum partium.

EADEM RATIONE IDEM CONTINGIT AB HVMORIBVS, AVT CORPORIS COLLIQVATIONE, vt maxime adipis, ſcilicet vt abſceſſus oboriantur.

ET ANIMI AFFECTIONIBVS, per humorum ſynathriſmum. Quae cum ita ſint, vt operae pretium ſit ſcientiam purgandi tenere in quantitate, qualitate, modo, et occaſione, quod nullus pene feracior locus ſit, quam de purgatione, ac fere nullam curationem, et praecautionem patiatur eſſe expertem ſui.

XX.

Τὰς μὲν οὖν χυμοὺς εἰδέναι, ἐν ᾗσιν ὥρῃσιν ἀνθέουσι, καὶ οἷα ἐν ἑκάστοισι νουσήματα ποιέουσι, καὶ οἷα ἐν ἑκάστῳ νουσήματι παθήματα.

Maxime in hoc debet eſſe Medicus exercitatus, vt intelligat, quibus anni temporibus, humores efflo reſcant; tum cuiusmodi morbos in ſingulis pariant, necnon quae quibusque morbis affectiones ineſſe videantur.

MAXIME IN HOC DEBET ESSE MEDICVS EXERCITATVS, VT INTELLIGAT, QVIBVS ANNI TEMPORIBVS HVMORES EFFLORESCANT, id eſt, vigeant, et qualitate et copia vincant caeteros.

TVM CVIVSMODI MORBOS IN SINGVLIS PARIANT, ſpecie, magnitudine, more, et motu: vt humidus coeli ſtatus humorum copiam parit, quos diuerſae hominum naturae varietate diſtinguunt; ideoque fit, vt ab eadem cauſa, variae morborum ideae et ſpecies exſurgant.

NECNON QVAE QVIBVSQVE MORBIS AFFECTIONES INESSE VIDEANTVR, quod fere ſymptomata humoris morbifici vim et partis obſeſſae naturam ſequantur; Atque hoc loco nomen παθήματος uſurpatur pro ſymptomate, quod triplex eſt, παθογνωμονικὸν, vt in pleuritide febris continua, lateris dolor punctorius; ἐπιγενόμενον, vt in eadem affectione, delirium; ἐπιφαινόμενον, vt ſputum tale, vel eiusmodi.

XXI.

Τὸ δὲ σῶμα τὸ ἄλλο, ἐς ὅ, τι μάλιστα νόσημα ἡ Φύσις ῥέπει· οἷόν, τι σπλὴν ἐνοιδέων ποιέει. τούτων τι καὶ ἡ Φύσις, σχεδόν τι καὶ χρώματα κακίω, καὶ σώματα στερεοῖ καὶ ἔτι ἄλλο, ταῦτα διαγεγυμνᾶσθαι.

Tum autem corpus aliud atque aliud, in quem morbum communis et propria cuiusque natura ſit procliuis, ex-

exempli causa, quid lien intumescens efficiat; horum enim sane natura et colores fiunt deteriores, et corpora intumescunt. Tum si quid eiusmodi fuerit, exercitatum in his esse oportet.

TVM AVTEM CORPUS ALIVD ATQVE ALIVD, scilicet considerandum, quod in eius affectione et peculiari natura maximum est momentum ad ea, quae cuique accidunt, excipienda.

IN QVEM MORBVM COMMVNIS ET PROPRIA CVIVSQVE NATVRA SIT PROCLIVIS, vel cui morbo cuiusque natura potissimum obnoxia sit, vt ad tabem, quorum scapulae alarum instar prominent. *Per Aph. 2. Lib. III.*

EXEMPLI CAVSA, QVID LIEN INTVMESCENS EFFICIAT, foedos colores, hydropem, cordis palpitationem, eorumque omnium natura, quam vim habeat: Duplices morborum sunt causae, vna ποιητικὴ effectrix, vt temporum status et mutationes: Altera ἐπιδεκτικὴ, quae suscipit, vt cum hyeme aut aquilonio coeli statu fiunt febres ardentes, tunc enim habent rationem τοῦ ἐπιδεκτικοῦ, non ποιητικοῦ. Quae enim in quibusque naturis redundare consueuerunt, ea, si euacuatione prohibeantur, congeneres faciunt morbos. Galenus *Comm. 2 Lib. I. Epid.* Vt qui sunt icterici natura, siue partis alicuius vitio, fere colores peiores habent.

HORVM ENIM SANE ET NATVRA ET COLORES FIVNT DETERIORES, diffuso per vniuersum

uerſum corpus humore vitioſo, vt melancholico aut bilioſo, viſceris illius vitio.

ET CORPORA INTVMESCVNT, tum per ſe, tum ex euentu.

TVM SI QVID EIVSMODI FVERIT, EXERCITATVM IN HIS ESSE OPORTET. Quibus etiam cauſis a coelo et aere, diaeta quoque accidit in victus ratione et vitae inſtituto.

XXII.

Ψυχῆς ἀκρασίη ποτῶν καὶ βρωμάτων, ὕπνου, ἐγρηγόρσιος, ἢ δι' ἔρωτάς τινας, οἷον κύβων, ἢ διὰ τέχνας, ἢ δι' ἀνάγκας, καρτερίη πόνων, καὶ ὧν τινων τεταγμένη, ἢ ἄτακτος.

Animi impotentia potionis et cibi, ſomni, vigiliarum, aut propter ſtudia quaedam, vt teſſerarum, aut bonarum artium, aut neceſſitatis cauſa, ſtudium pertinax, et quarum rerum ordinatum, aut ordinis expers.

ANIMI IMPOTENTIA, eius partis ſcilicet, in qua irarum ardor exiſtit, et quae voluptate alitur.

POTIONIS, CIBI, SOMNI, VIGILIARVM intemperantia,

AVT PROPTER STVDIA QVAEDAM, quibus quisque delectari conſueuerit,

VT TESSERARVM, AVT BONARVM ARTIVM, vt qui lites fectantur.

AVT NECESSITATIS CAVSA, STVDIVM PERTINAX, ET QVARVM RERVM ORDINATVM, AVT ORDINIS EXPERS.

XXIII.

Αἱ μεταβολαὶ ἐξ οἵων εἰς οἷα.

Mutationes ex quibus in quae.

MVTATIONES, corporum, caufarum, atque fignorum.

EX QVIBVS IN QVAE, fcilicet fiant attendendum, aut ex qualibus in qualia, hoc eft quaenam contigerint mutationum in victus ratione, et vitae inftituto rationes et fucceffiones fumendis, educendis, admouendis, faciendis.

XXIV.

Ἐκ τῶν ἠθέων, φιλοπονίη ψυχῆς, ἢ ζητέων, ἢ μελετέων, ἢ ὁρέων, ἢ λέγων, ἢ ἔτι ἄλλο· οἷον λῦπαι, δυσοργησίαι, ἐπιθυμίαι, τὰ ἀπὸ συγκυρίης.

Ex moribus, animi induftria et alacritas, aut quaerendo, inueftigando, cogitando, aut videndo, aut dicendo, aut fi quid aliud; vt triftitiae, irae memores, cupiditates, quae aut fato, aut cafu incidunt.

EX MORIBVS, inſtitutis et inſitis, quorum hi temperamentum corporis ſequuntur, illi vero inſtituti partem eam animi, quae mentis et conſilii eſt.

ANIMI INDVSTRIA ET ALACRITAS, vt acumen ingenii bilis; conſtantia et pertinacia humoris melancholici; ſimplicitas, liberalitas, immoderatio et facetiae ſanguinis; inertia, ſtupiditas, obliuio pituitae argumentum affert.

AVT QVAERENDO, INVESTIGANDO, COGITANDO, AVT VIDENDO, AVT DICENDO, AVT SI QVID ALIVD, vnde animi moderati ſignificatio fiat.

VT TRISTITIAE, contractione ſpirituum ex re non conuenienti ad ſua principia.

MEMORES IRAE diuturnae et ſolutu difficilis, quae ſunt affectiones eius partis animi, in qua irarum ardor exiſtit, et focum habent in corde.

CVPIDITATES rerum, quae ad victum et cultum neceſſariae ſunt, vt cibi et potionis, rerum venerearum; et haec focum habent in iecore.

QVAE AVT CASV AVT FATO CONTINGVNT, vt animi mores inſiti corporis temperamentum ſequuntur.

XXV.

Λυπήματα γνώμης, ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων, ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς, οἷα τὰ σώματα· μύλης μὲν τριφθείσης πρὸς ἑωυτὴν, ὀδόντες ἡμώδησαν· παρά τε κοῖλον παριόντι, σκέλεα τρέμει· ὅταν δὲ τῇσι χερσὶν ὧν δεῖται ἆραι,

αὗται

αὗται τρέμουσιν· ὄφις ἐξαίφνης ὀφθεὶς, χλωρότητα ἐποίησεν.

Angustiae animi, item quae aut ad aspectum, aut ad auditum referuntur, qualia sunt corpora: vt molarum attritu dentes obstupescunt; et qui per loca caua progreditur, artubus contremiscit; vt cum aliquid, quod ex vsu est, tollendum est, manus contremiscunt; serpens ex improuiso visus pallorem induxit.

ANGVSTIAE ANIMI, seu affectiones mentis earum rerum appulsu, quae

VISV AVT AVDITV PERCIPIVNTVR, QVALIA SVNT CORPORA, vt extrinsecus facile affectiones suscipiant, et nouos colores induant, qui ex eo dicentur refluxus participes, quod non sit causa seu fons perennis, vt (exempli causa) quod sequitur,

VT MOLARVM ATTRITV, vel limarum, vel ferri, vel si molae inuicem atterantur.

DENTES OBSTVPESCVNT, agitatione et collectione spirituum animalium, cuius affectionis vicinae partes atque communes sunt primum participes: At omnis stupor, velut dentium, fit cum facultas animalis non potest ad eam, ad quam solebat, peruenire partem.

QVI PER LOCA CAVA PROGREDITVR, ARTVBVS CONTREMISCIT, inaequalitate loci, et metu:

ET CVM ALIQVID, QVOD EX VSV EST, TOLLENDVM EST, MANVS CONTREMISCVNT; SERPENS EX IMPROVISO VISVS PALLOREM ET TREMOREM INDVXIT, collectione spirituum et caloris natiui. Caeterum tremoris, vt et virium infirmarum tres assignantur causae; exhaustum, compressio spirituum, et eorundem collectio.

XXVI.

Οἱ Φόβοι, οἷον αἰσχύνη, λύπη, ἡδονὴ, ὀργὴ, τ' ἄλλα τοιαῦτα οὕτως ὑπακούει· ἑκάςῳ δὲ τὸ προσῆκον τῦ σώματος τῇ πρήξει, ἐν τούτοισιν ὑπακούει· ἱδρῶτες, καρδίης παλμὸς, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δυναμίων.

Timores, verecundia, tristitia, metus, moeror, voluptas, ira et caetera eiusmodi. Quae pars cuique corporis actioni est consecrata, his morem gerunt, inde sudores, cordis palpitatio, et quae sunt eiusmodi facultatum symptomata.

TIMORES, ac timor certa est persuasio reprehensionis eorum, quae a nobis ex electione fiunt; oritur autem vel ab oppressione, vel ab exhausto, vel a collectione spirituum, quae omnia ad naturae infirmitatem referuntur, venitque ἀπὼ τῦ τιμᾶν.

VERECVNDIA, hoc eſt metus iuſtae reprehenſionis, vt, erubuit, ſalua res eſt.

TRISTITIA, collectio ſpirituum ad interiora.

METVS, demiſſio animi, quae fit perceptione futuri mali.

MOEROR, hoc eſt perennis triſtitia.

VOLVPTAS, IRA, ET CAETERAS HVIVSMODI, id eſt, ſingulis affectionibus, et cauſis, quae extrinſecus incidunt.

QVAE PARS CVIQVE CORPORIS ACTIONI EST CONSECRATA, et officiales et miniſtrae partes, vt cerebrum, cor, hepar,

HIS MOREM GERVNT, cerebrum cogitationi, cor animoſitati et iracundiae, hepar cupiditati.

INDEQVE SVDORES, ab hepate ſcilicet ex appetitu;

CORDIS PALPITATIO, ex moerore, triſtitia, metu aliisque huiusmodi affectionibus, cuius palpitationis eſſentia in dilatatione conſiſtit; omnis autem pars contractionis et dilatationis particeps palpitare poteſt: Atque in corde palpitatio per ἰδιοπάθειαν fit, cum ſeroſi humoris cuiusdam copia adeſt, qua velut glutine quodam pericardios tunica adhaeret cordi: Item ab inflammatione et phlegmone cordis oritur. Per ſympathiam vero, et ſpirituum collectione, et affluxu ſanguinis melancholici per arteriam coeliacam ad cor, vt patet in virginibus, foedo colore ſuffuſis. Denique palpitationibus fere obnoxii, qui laborant hypochondriaca melancholia.

ET QVAE SVNT EIVSMODI FACVLTATVM SYMPTOMATA, hoc eſt earum partium, quarum officio corpus adminiſtratur.

XXVII. Τὰ

XXVII.

Τὰ ἔξωθεν ὠφελέοντα, ἢ βλάπτοντα, ἄλειψις, κατάχυσις, κατάχρισις, κατάπλασις, ἐπίδεσις ἐρίων καὶ τῶν τοιούτων· καὶ τὰ ἔνδοθεν ὑπακούει τῶν τοιούτων, οὐ μόνον ὥσπερ τὰ ἔξω τῶν εἴσω προσφερομένων, ἀτὰρ καὶ τὰ δὲ ἐν ἐρίοισι κοίτη πινώδεσι, καὶ τὸ παρὰ βασιλεῖ λεγόμενον κύμινον ὁρῶσιν· ὀσφραινομένοισιν, ὅσα κεφαλῆς ἀγωγὰ, ταρακτικὰ λόγοι, φωνὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Quae extrinſecus admouentur et accidunt, aut bonis, aut malis nos augent; perunctio, perfuſio, litus, cataplaſmatum vſus, lanarum ligatura, et rerum eiusmodi. Quae intus ſunt, iis, quae admouentur, conſentiunt, non ſolum quemadmodum ea, quae foris ſunt, iis, quae intro feruntur: Cubile ex oeſippo, et, quod nomen a Rege habet, cuminum regium videntibus, olfacientibus, quae ex capite educunt, ſermones, vox, et quae eiusmodi perturbationem afferunt.

QVAE EXTRINSECVS ACCIDVNT, AVT BONIS AVT MALIS NOS AVGENT, ſcilicet magnam vim habent in habitum corporis atque humorum.

PERVNCTIO, PERFVSIO, frigidae multa perfuſio calorem intro cogit, atque tetanum ſoluit in iuuene quadrato, aeſtate media; in aliis neruos laederet: affuſionem calidae adhibuit Metoni Hippocrates.

LITVS, CATAPLASMATVM VSVS, LANARVM LIGATVRA, ET RERVM EIVSMODI. QVAE INTVS SVNT, IIS, QVAE ADMOVENTVR, CONSENTIVNT, NON SOLVM QVEMADMODVM EA, QVAE FORIS SVNT, IIS, QVAE INTRO FERVNTVR, ſed haec quoque ſunt commemorabilia, et virium ſuarum ſpecimen ediderunt.

CVBILE EX OESIPPO, ex lana ſuccida, quod facile partus et menſes prouocat.

ET QVOD NOMEN HABET A REGE, CVMINVM REGIVM, Aethiopicum ſatiuum colorem potu aut illitu mutat in pallorem, et aceto ſubactum ſeu maceratum naribus admotum haemorrhagiam potenter ſiſtit, Dioſcorides *Lib. III. cap. 59.*

VIDENTIBVS, OLFACIENTIBVS, hoc eſt tum quae auditu, tum quae olfactu mutationes afferunt.

QVAE EX CAPITE EDVCVNT, vt errhina, ptarmica, vt naſturcium, pyrethrum, elleborus albus, caputpurgia.

SERMONES, ingrati,

VOX, ET QVAE EIVSMODI PERTVRBATIONEM AFFERVNT, humoribus et ſpiritibus.

XXVIII.

Μαζοὶ, γονὴ, ὑςέρη· σημήϊα τάτε ἐν τῆσιν ἡλικίῃσι, καὶ ἐν τοῖσι πνιγμοῖσι, καὶ βηξὶ, τὰ πρὸς ὄρχιν.

Mammae, genitura, vterus; ſigna ſunt et argumenta, tum in aetatum mutatione, et in ſuffocationibus vterinis, in tuſſibus, abſceſſus in teſticulos oborti.

Poſtremo conſiderandum, quae per ſympathiam aut idiopathiam, quaeue per protopatheiam, vel δευτεροπάθειαν, vt

MAMMAE, GENITVRA, VTERVS, ſcilicet mutuo ſe afficiunt, ſigna inuicem edunt in aetatis mutatione, et κατὰ συμπάθειαν καὶ διαδοχὴν in morbis mutuo afficiuntur.

SIGNA SVNT ET ARGVMENTA, TVM IN AETATVM MVTATIONE animaduertuntur, vt ſimulatque viri ex ephoebis exceſſerint, vocemque aſperiorem edere coeperint, iis teſticuli tument erumpuntque foras, et venerem agnoſcunt; tuncque Medicus conſiderare poteſt, vter teſticulus in viris humidior, et ſucci plenior fuerit; nam ſi eiusmodi dexter fuerit, aptus erit maribus procreandis, ſi ſiniſter, foeminis.

ET IN SVFFOCATIONIBVS VTERINIS, quarum vna fit ſublato reſpirationis vſu, et vix reſtitutio fit: altera impeditis ad tempus reſpirationis inſtrumentis, oppreſſo diaphragmate ab vtero.

IN TVSSIBVS ABSCESSVS IN TESTICVLOS OBORTI, quae tuſſes abſceſſu in teſtibus ſuborto ceſſant.

XXIX.

Ὥσπερ τοῖσι δένδροισιν ἡ γῆ, ὕτω τοῖσι ζώοισιν ἡ γαςὴρ, καὶ τρέφει, καὶ θερμαίνει, καὶ ψύχει· ψύχει μὲν κενȣμένη, θερμαίνει δὲ πληρȣμένη. ὥσπερ γῆ κοπρευομένη, χειμῶνος θερμὴ, ὕτω καὶ ἡ κοιλίη· δένδρεα φλοιὸν λεπτὸν ξηρὸν ἔχει, ἔσωθεν δὲ ξηρόσαρκα, ὑγιηρὰ, ἄσηπτα, χρόνια.

Vt in arboribus terra, ſic in animalibus aluus ſuccum alibilem ſuppeditat, et calefacit et refrigerat; refrigerat quidem plena vacuando, calefacit alibili ſucco abundans; et vt terra ſtercorata hyeme calida, ſic et aluus. Ac arbores tenui ſunt cortice et ſicco, intus vero carne ſicca ſana, putredinis expertes diuturnae.

VT IN ARBORIBVS TERRA, SIC IN ANIMALIBVS ALVVS ceu promptuarium quoddam et ſucci alibilis officina.

SVCCVM ALIBILEM SVPPEDITAT, ET CALEFACIT ſuo ſucco alibili habitum corporis, qui tantum habet caloris, quantum ſanguinis.

REFRIGERAT QVIDEM PLENA VACVANDO, CALEFACIT ALIBILI SVCCO ABVNDANS; ET

ET VT TERRA STERCORATA HYEME EST CALIDA, SIC ET ALVVS. Qui ventre ſunt calido, carnes habent frigidas, *Lib. VI. Epid. Sect. 4. 23.*

AC ARBORES TENVI SVNT CORTICE ET SICCO, ex calidiſſima materia.

INTVS VERO CARNE SICCA, PVTREDINIS EXPERTES, ſcilicet ob ſeruatam fluxus refluxusque proportionem attractione et excretione, DIVTVRNAE.

XXX.

Καὶ ζώων, οἷον χελῶναι, καὶ ὅ, τι τοιοῦτον. ἡλικίῃσιν, ὥρῃσιν, ἐνιαυτοῖσιν ὅμοια τὰ ζῶντα, οὐ τρίβεται χρωμένοισι μετρίως βελτίω· ὥσπερ ὑδρίον νέον διαπηδᾷ, παλαιούμενον στέγει· οὕτω καὶ ἡ γαστὴρ διίει τὴν τροφὴν, καὶ ὑποστάθμην ἴσχει ὥσπερ ἀγγεῖον.

Inter animalia, verbi gratia, teſtudines, et quicquid eiusmodi eſt natura praeditum, aetatibus, tempeſtatibus, annis ſunt ſimilia ſui animantia, nec atteruntur mediocri rerum conuenientium vſu. Atque vt hydria recens humores transmittit, inueterata continet; ſic

et venter transmittit alimentum, et materiam continet, vt vas.

INTER ANIMALIA, VERBI GRATIA, TESTVDINES, ET QVICQVID EIVSMODI EST NATVRA PRAEDITVM, vt cancri, oſtrea, id eſt, a calidiore et ſicciore humorum congenerantium parte corticem conſequuntur.

AETATIBVS, TEMPESTATIBVS, ANNIS SVNT SIMILIA SVI ANIMANTIA, etc.

* *

LIBRI HVIVS
PARS TERTIA,
IN QVA DE MORBIS, ET EORVM CAVSIS AGITVR.

I.

Οἱ τρόποι τῶν νέσων, τὰ μὲν συγγενικὰ ἔσιν εἰδέναι πυθόμενον, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρης· οἰκέονται γὰρ διὰ πλειόνων, καὶ πολλοὶ ἴσασι· τὰ δὲ ἐκ τε σώματος, καὶ τῶν διαιτημάτων, καὶ κατασάσιος τῆς νούσε, ἢ ἀπὸ ὠρέων.

Iam vero, quod ad morborum species et differentias attinet, alii sunt congeneres, et ii interrogando cognosci possunt: Et qui a regione principia causasque ducunt, cuiusmodi pluribus familiares, et id multi norunt: Alii ex peculiari cuiusque corporis natura, et humoris conditione, atque diaeta: Et ex nouorum temporum nouo statu, aut a temporibus anni.

IAM

IAM VERO, QVOD AD MORBORVM SPECIES ATTINET, ex quibus ratio purgandi atque curandi petitur.

ALII SVNT CONGENERES, ſeu congeniti temperamento, habitui cuiusque naturae; ita vt eorum quidam ſint moribus affines, vt haereditarii; quidam humoribus, vt increſcentes, et ſyntrophi, id eſt, connutriti, quia vires acquirunt eundo,

ET II CONGENITI INTERROGANDO COGNOSCI POSSVNT: ET QVI A REGIONE, ſeu loco,

PRINCIPIA CAVSASQVE DVCVNT, et vocantur ἐνδήμιοι ſeu vernaculi, et fiunt aut a diaeta communi, aut aquae vitiis, et aeris et ſoli vernaculi vitio.

CVIVSMODI PLVRIBVS FAMILIARES, ET ID MVLTI NORVNT; ALII EX PECVLIARI CVIVSQVE CORPORIS NATVRA ET HVMORIS CONDITIONE ATQVE DIAETA, id eſt, victus ratione et vitae inſtituto, ſporadici vocantur, hoc eſt diſperſi.

ET EX NOVORVM TEMPORVM NOVO STATV, vt tempeſtate coorta ventorum, nubium, nebularum ortu, occaſu ſyderum,

AVT A TEMPORIBVS ANNI, hoc eſt ſeptem anni partibus, quarum vitio morbi incidunt ἐπιδήμιοι, qui tum ſimplices tum peſtilentes; ſimplices, vt febres tertianae, pleuritides, peripneumoniae, catarrhus. Caeterum ſeptem anni partes ſic definiuntur; ver ſimplex ab aequinoctio verno ad ortum vergiliarum. Aeſtatis tres partes, quarum prima ab ortu vergiliarum ad ſolſtitium aeſtiuale; altera a ſolſtitio aeſtiuali ad ortum caniculae; tertia ab ortu caniculae ad occaſum Pleiadum. Autumnus ſimplex ab occaſu

Pleiadum ad aequinoctium autumnale. Hyemis partes duae, quarum prior ab aequinoctio autumnali ad solstitium hybernum; altera ab hyberno solstitio ad aequinoctium vernum. Porro vt sunt anni tempora, sic morborum ideae: Anni tempora habent suam hyparxim ob aeris tempestatem, vnde hyeme pituitae generatio non est a diaetae vitio, sed ab ipso aere frigido, humido, caliginoso: qualis est enim aer, tales et humores; hyeme enim omnis humor πᾶς φλεγματοῦται.

II.

Αἱ δὲ χῶραι πρὸς τὰς ὥρας κακῶς διακείμεναι, τοιαῦτα τίκτουσι νουσήματα, ὁκοίη ἐν ὥρῃ ὅμοιαι ἔωσιν. οἷον, ἀνώμαλον θάλπος, ἢ ψῦχος, τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ὅταν τοιαῦτα ποιέῃ, φθινοπωρινὰ ἐν τῇ χώρῃ τὰ νουσήματα· καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ὥρῃσι κατὰ λόγον.

Vt autem regiones ad tempora male sunt affectae, eiusmodi morbos pariunt; Exempli gratia, inaequalis calor aut frigus eiusdem diei autumnales procreat morbos in vnaquaque regione; eodem modo de aliorum temporum tempestatibus iudicandum.

VT AVTEM REGIONES AD TEMPORA SVNT MALE AFFECTAE, EIVSMODI MORBOS PARIVNT, tum per ſe, tum ex euentu, noui humoris ſcilicet generatione, et ſuppreſſione cuiusque proprii, cuiusmodi eſt illa tempeſtas, cui illae regiones ſunt ſimiles: vt Cranon, tempeſtate auſtrina et pluuioſa, carbunculos: Thaſus inſula, aquilonia tempeſtate, ophthalmias et diarrhoeas.

EXEMPLI CAVSA, INAEQVALIS CALOR AVT FRIGVS EIVSDEM DIEI, cum eiusmodi fuerit ſcilicet, vt eodem die modo calor modo frigus vigeat, *Lib. III. Aph. 4.*

AVTVMNALES PROCREAT MORBOS IN VNAQVAQVE REGIONE, non ſolum ſpecie, ſed indiuiduo; ſpecie quidem, generatione morborum autumnalium: indiuiduo vero, diuturnitate ob pepaſmi et excretionis difficultatem.

EODEMQVE MODO DE ALIIS ALIORVM TEMPORVM TEMPESTATIBVS IVDICANDVM, vt quando aeſtas fit veri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare oportet. Ver ſaluberrimum eſt generatione, non paroxyſmo: vere enim morbi παροξύνονται: Nam aeſtas generat, autumnus cogit, hyems retinet, ver excitat.

III.

Τὰ μὲν ἀπὸ ὀδμέων βορβορωδέων, ἢ ἑλωδέων· τὰ δὲ ἀπὸ ὑδάτων, λιθιῶντα, σπληνώδεα· τὰ δὲ ἀπὸ πνευμάτων χρηστῶν τε καὶ κακῶν ἄρχονται.

Tamen existunt, a coenosis vaporibus atque palustribus et ex aquis, lithiases et splenicae affectiones: aliae vero ex ventis bonis et malis.

TAMEN EXISTVNT supple ἐνδήμιοι morbi seu vernaculi,

A COENOSIS VAPORIBVS ATQVE PALVSTRIBVS, ET EX AQVIS, quae sunt in vsu quotidiano,

LITHIASES seu calculi, tum in renibus, tum in vesica,

ET SPLENICAE AFFECTIONES, cum scilicet quis liberaliter aquam biberit, nec eam vomitione excluserit, eam lien spongiosus, cum incanduerit, auidissime rapit, et in epiploon deponit.

ALIAE VERO EX VENTIS communibus et vernaculis,

BONIS ET MALIS, principia causasque ducunt, vt existere dicuntur fodinae, ex quibus aura spirat, quae alios facit ἐριννύειν furere poetarum more, alios ἐνθεσιοῦν vaticinari, alios vero φθίνειν tabescere, Aristoteles *Lib. de mundo ad Alexandrum Cap. 4.*

IIII.

Ὥρης δὲ οἷαι ἔσονται νοῦσοι, καὶ καταστάσιες ἐκ τῶν δέ. ἢν αἱ ὧραι ὡραίως, εὐτάκτως, εὐκρινέας νόσους ποιέουσιν. αἱ δὲ ἐπιχώριοι τῇσιν ὥρῃσι νοῦσοι, δηλοῦσι τοὺς τρόπους.

In

In vniuersum autem temporum naturam referunt, ipsaque ex iis morborum ideis descriptio seu historia. Etenim si tempestates opportune, et suo quaeque ordine fiant, efficiunt morbos secundi iudicii: ipsi vero temporum vernaculi morbi pro se quisque speciem et historiam sui indicat.

IN VNIVERSVM AVTEM TEMPORVM NATVRAM REFERVNT, IPSAQVE EX IPSIS MORBORVM IDEIS HISTORIA, hoc est, vt sunt anni tempora, ita et morborum ideae in specie et indiuiduo; et vt sunt morborum ideae, ita et remediorum genera esse debent.

ETENIM SI TEMPESTATES propriae septem anni partium caloris, frigoris, ventorum, nubium, pluuiarum, nebularum,

OPPORTVNE, loco et tempori, vt neque anteuertant, nec morentur, nec continenter, sed vicissim, nec repente, sed paulatim, atque vt nulla ratio tempestatum desideretur.

ET SVO QVAEQVE ORDINE FIANT, EFFICIVNT MORBOS, vt tempestates vernae, aestiuae, autumnales, hybernae suo quaeque ordine ingruant, qui in illa tempora bene morata beneque constituta incidunt,

SECVNDI IVDICII, vt inoffenso cursu aequaliter ad salutem suam absoluant historiam, ad salutem iudicentur, sua quisque propria crisi, nec vllum periculi metum afferant nec recidiuae,

 ob

ob naturae integritatem, et materiae bonitatem, quae eſt pepaſmi particeps, et vinci ſe patitur.

IPSI VERO TEMPORVM VERNACVLI MORBI PRO SE QVISQVE SPECIEM, ET HISTORIAM SVI INDICAT, in illa ſcilicet tempeſtate bene morata beneque conſtituta: vt aeſtiuae quartanae breues ſunt, autumnales vero longae, praeſertim, quae in hyemem cadunt, *Aph. 25. Lib. II.*

V.

Ὅτι δ' ἂν ἐξαλλάξῃ ἡ ὥρῃ, ὅμοια ἢ ἀνόμοια ἔσαι τὰ νουσήματα, οἷα ἐν τῇ ὥρῃ ταύτῃ γίνεται. ἢν δ' ὁμοίως ἄγῃ, τοιουτότροπα καὶ ἐπὶ τοιοῦτο εἱλκυσμένα, οἷον ἴκτερον φθινοπωρινόν.

At ſi quae temporis mutatio fiat et a naturali ſtatu defectio, ſimiles aut diſſimiles erunt morbi, cuiusmodi in ea inciderint. Si autem curſum ſuum ſimiliter perpetuent tempora, eiusmodi pariunt morbos, et in eandem inclinationem adducunt, vt icterum autumnalem.

AT SI QVA TEMPORIS MVTATIO FIAT, ET A NATVRALI STATV DEFECTIO, hoc eſt, ſi neque ὡραῖα neque ὡραίως fiant, vt ſi aeſtas ſit veri ſimilis, ver hyemi, et contra.

SIMILES AVT DISSIMILES ERVNT MORBI, diſſimiles quidem ſpecie, ſimiles autem tempore et indiuiduo, pro vt efficientis aut ſuſcipientis cauſae naturam ſequentur per generationem humoris aut ſuppreſſionem: qualis fuit auſtrina conſtitutio hiſtoriae primae vniuerſalis, aquilonia ſecundae, *Lib. I. Epid.* inaequalis tertiae,

CVIVSMODI IN EA INCIDERINT TEMPORA. SI AVTEM CVRSVM SVVM SIMILITER PERPETVENT TEMPORA, id eſt, talem obtineant ſtatum, qualem ab initio inire coeperint:

EIVSMODI PARIVNT MORBOS, hoc eſt, naturae ſuae ſimiles, quod annus circuitum habeat vniuerſalem morborum, quemadmodum dies morbi priuati, *ſect. 1. Lib. II. Epid.*

ET IN EANDEM INCLINATIONEM ADDVCVNT, vt ſint aut ſecundi, aut ſiniſtri iudicii.

VT ICTERVM AVTVMNALEM, qui cum generatione ſit aeſtatis proprius, tum eius humoris ſuppreſſione in autumnum incidit.

VI.

Ψύχεα γὰρ ἐκ θαλπέων, καὶ θάλπος ἐκ ψύχεος· καὶ ἢν τὸ θερινὸν χολῶδες γένηται, καὶ αὐξηθὲν ἐγκαταλειφθῇ, καὶ ὑπόσπληνοι.

Nam caloris et frigoris mutua viciſſitudo eſt; vt ſi aeſtas bilioſa fuerit, et bilis adaucta ſuppreſſa fuerit, eius ſuffuſione fit icterus, et lienis tumores.

NAM CALORIS ET FRIGORIS MVTVA VICISSITVDO EST, VT SI AESTAS BILIOSA FVERIT, id eſt bilis acerrimae procreatrix, cuiusmodi eſt calida ſicca:

ET BILIS SVPPRESSA FVERIT, autumno ſcilicet;

EIVS SVFFVSIONE FIT ICTERVS, ET LIENIS TVMORES, quando ſcilicet bilis ſuppreſſa, et in atram bilem conuerſa lienis fit potens.

VII.

Ὅταν δὲ καὶ ὁ ἦρ οὕτως ἀγάγῃ, καὶ ἦρος γίνονται ἴκτεροι· ἐγγυτάτω γὰρ αὕτη ἡ κίνησις τῇ ὥρῃ κατὰ τοῦτο τὸ εἶδός ἐστιν.

Quin etiam ſi ver ita ſit conſtitutum; et vere etiam fiunt morbi regii: nam ille motus proxime ad illud tempus accedit, iuxta anni ſpeciem.

QVIN ETIAM SI VER ITA SIT CONSTITVTVM, hoc eſt aeſtiuis affectum qualitatibus:

ET VERE ETIAM FIVNT MORBI REGII, quod ſcilicet ad generationem bilis motus quoque accedat.

NAM ILLE MOTVS PROXIME AD ILLVD TEMPVS, aeſtatis,

ACCEDIT IVXTA ANNI SPECIEM, ſcilicet foras ferantur humores bilioſi et euocentur, quorum ſuffuſione fit icterus: Morborum hyparxis in motu, putredine, et ſynatriſmo conſiſtit.

VIII.

Ο῞ταν δὲ θερινὸν γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ εὔτροποι, καὶ ὀ κατόξεες, ὀδὲ κατάξηροι γλώσσῃσιν.

Contra si aestas vernis tempestatibus affecta, sudores in febribus copiosos expectare oportet, ac bene morati sunt morbi, nec peracuti, nec linguis peraridi.

CONTRA SI AESTAS VERNIS TEMPESTATIBVS AFFECTA, scilicet primarum qualitatum, ventorum, pluuiarum et caeterarum rerum, vel habeat verna ὡραῖα.

SVDORES IN FEBRIBVS COPIOSOS EXPECTARE OPORTET, *Aph. 6. Lib. V.* tum humoris morbifici, tum alieni; nam quo natura, et humor viam affectant et euocantur, eo criseon inclinationes fiunt.

AC BENE MORATI SVNT MORBI, non efferi, sed mansueti materiae bonitate seu temperamento, et naturae virtute.

NEC PERACVTI, quod vernis tempestatibus bilis vis aut acrimonia infringatur.

NEC LINGVIS PERARIDI, et sic mansueti morbi nec linguas faciunt scabras nec frixas, quemadmodum febres ardentes γλῶσσαν πεφρικμένην.

IX.

Ο῞ταν δὲ χειμέριον γένηται ἦρ καὶ ὀπισθοχειμών, χειμεριναὶ καὶ αἱ νοῦσοι, καὶ

καὶ βηχώδεες, καὶ περιπνευμονικαὶ ἢ κυναγχικαί· καὶ Φθινοπώρου, ἢν μὴ ἐν ὥρῃ καὶ ἐξαίφνης χειμάσῃ, μὴ συνεχῶς τοιαύτας νόσους ποιέει, διὰ τὸ μὴ ἐν ὥρῃ ἦρχθαι, ἀλλὰ ἀνώμαλα γίνεσθαι.

Si autem ver hybernum fuerit, nouissimaque hyems viguerit, morbi incident hyemales cum tussi coniuncti et peripneumonici, aut etiam anginosi: et autumno quoque ipso, si quidem non conuenienter, sed repente, et magna vi tempestates inducat hybernas, non semper, nec continenter suae naturae congeneres facit morbos, quod tempestiue non venerit, sed inaequalis existat.

SI AVTEM VER HYBERNVM FVERIT, id est, tempestatibus hybernis affectum, vt ventis aquiloniis, niuibus, nymbis atque frigore.

NOVISSIMAQVE HYEMS VIGVERIT, hoc est, frigoris dominatu coelum vltra aequinoctium vernum teneatur ad ortum vsque vergiliarum.

MORBI INCIDENT HYEMALES CVM TVSSI CONIVNCTI, ex distillatione ferina, aut cruda, aut etiam bronchiorum obstructione.

ET PERIPNEVMONICI, hoc eſt cum inflammatione pulmonum male affecto thorace et pulmonibus, quibus aquilonia tempeſtas bellum indixit,

AVT ETIAM ANGINOSI, angina hyberna ſecundae aut tertiae differentiae, non autem primae.

ET AVTVMNO QVOQVE IPSO, qui cum ſit omnium inſaluberrimus, et praeter caetera anni tempora, naturam retineat et vim exerat maligni humoris, inaequalitatis ratione.

QVI SIQVIDEM NON CONVENIENTER, nec loco et tempori.

SED REPENTE ET MAGNA VI TEMPESTATES INDVCAT HYBERNAS, NON SEMPER NEC CONTINENTER SVAE NATVRAE CONGENERES FACIT MORBOS, vt videre eſt *hiſtor. 2. vniuerſali Lib. I. Epid.*

QVOD TEMPESTIVE NON VENERIT, SED INAEQVALIS EXISTAT.

X.

Διόπερ καὶ αἱ ὧραι, ἄκριτοι καὶ ἀκατάστατοι γίνονται· ὥσπερ καὶ αἱ νοῦσοι, ἐὰν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνωνται, ἢ ἐγκαταλείπωνται.

Vnde fit, vt anni tempora ſint male morata et ſiniſtri iudicii, et ſine ordine; ſic et morbi exiſtunt, ſi anticipauerint, aut ante tempus excretionem moliantur, aut ſi quid reliquiarum ſuperſit.

VNDE

VNDE FIT, VT ANNI TEMPORA SINT MALE MORATA ET SINISTRI IVDICII, ET SINE ORDINE, hoc eſt, ſine ſucceſſione et viciſſitudine temporum.

SIC ET MORBI EXISTVNT, SI ANTICIPAVERINT, ob magnitudinem cauſae, vt ſi puer laboret morbis, qui ſunt adoleſcentiae, nam omnes morbi, qui ſua tempora vniuerſalia, aut etiam particularia anticipant, ſunt ſiniſtri iudicii.

AVT ANTE TEMPVS EXCRETIONEM, periodicam,

MOLIANTVR, ſymptomatum vehementia, aut laceſſita natura vi morbi:

AVT SI QVID RELIQVIARVM SVPERSIT, nam quae a criſi ſuperſunt, recidiuos faciunt morbos, *Aph. 13. Lib. II.*

XI.

Φιλυπόςροφοι γὰρ καὶ αἱ ὧραι γίνονται, ὥσπερ αἱ οὕτω νοσοποιέουσαι.

Nam tempeſtates morborum recidiuas afferunt, et ſunt earum conſeruatrices, quemadmodum fuerant effectrices.

XII.

Προσλογιςέον ἂν, ὁκοίως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα, αἱ ὧραι παραλαμβάνωσι.

Quae cum ita ſint; in eam curam incumbere debet Medicus, vt intelligat

ligat, qualiter affecta corpora anni septem partes, earumque septem tempestates excipiant.

QVAE CVM ITA SINT; IN EAM CVRAM INCVMBENDVM MEDICO, VT INTELLIGAT, QVALITER AFFECTA CORPORA, temperamento, habitu, et humoris dominatu.

ANNI SEPTEM TEMPESTATES EXCIPIANT, quod scilicet in efficientis causae vi, et peculiari cuiusque natura, et affectione, omnium morborum idea consistat.

XIII.

Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί· ὅταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιουτότροπα ἐν τῇσι νούσοισι πάσχουσιν, ἕλκεα μαδαρὰ, μάλιστα στόμα, αἰδοῖον, καὶ τ' ἄλλα.

Austrina tempestas auditui grauis, caliginosa, capitis grauitatem, toti corpori lentitudinem affert, et resolutionem; cum haec austrina tempestas diu multumque coeli potens fuerit, huiusmodi symptomata in morbis perpetiuntur: vlcera glabra, maxime vero in ore, et pudendis, et aliis partibus.

AVSTRINA TEMPESTAS, ventorum meridionalium trium conſtitutio ſeu Libanoto, Euronoto ventis placida.

AVDITVI GRAVIS, reſoluta vi audiendi, laxis venis et meatibus, vel oppletis iisdem.

CALIGINOSA, aquei humoris, ſpiritus animalis, et animabilis, id eſt, aeris impuritate.

CAPITIS GRAVITATEM, hoc eſt diſtentione meningum a nimio humore et craſſo vapore, cerebrum auget plethoricis cauſis et ſymptomatis.

TOTI CORPORI LENTITVDINEM AFFERT ET RESOLVTIONEM, madefacto neruorum principio.

CVM HAEC AVSTRINA TEMPESTAS DIV MVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, HVIVSMODI SYMPTOMATA IN MORBIS PERPETIVNTVR, quae tamen reipſa non tam natura aegri aut morbi ipſius motu excitantur, quam cauſae procatarcticae potentia.

VLCERA GLABRA, ſeu pilis vacua, cacochymi humoris ad vlceratam partem affluxu, et alimenti inopia, aut partis corruptione.

MAXIME VERO IN ORE, ET PVDENDIS, in quibus continuo circumfluit humor.

ET ALIIS PARTIBVS humore excrementitio abundantibus, vt in ano.

XIIII.

Ἢν δὲ βόρειον, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληρότεραι, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι μᾶλλον τὰ νουσήματα.

Si vero aquilonia tempeſtas ingruat, tuſſes, faucium inflammationes, alui adſtrictiones, difficultates meiendi, horrores, dolores laterum et pectoris ipſius. Itaque cum aquilo diu multumque potens coeli fuerit, huiusmodi fere morbos expectare oportet.

SI AQVILONIA TEMPESTAS INGRVAT, TVSSES, humidae, ſiccae,

FAVCIVM INFLAMMATIONES, et anginae ſecundae et tertiae ſpeciei.

ALVI ADSTRICTIONES, coctionis et diſtributionis benignitate, excrementitii humoris exhauſto, et inteſtinorum motu periſtaltico ſeu circulari, et naturali motui contrario, hoc eſt orbiculari, inferne ſurſum.

DIFFICVLTATES MEIENDI, tum vrinae ipſius acrimonia, tum partium eidem vrinae dicatarum vitio.

HORRORES, tum febris expertes, tum ſymptomatici.

DOLORES LATERVM, inflammationis participes, aut expertes.

ITAQVE CVM AQVILO DIV MVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, TALES FERE MORBOS EXPECTARE OPORTET, ob tempeſtatis illius inclementiam.

XV.

Ἢν μᾶλλον πλεονάζῃ, αὐχμοῖσιν οἱ πυρετοὶ ἕπονται καὶ ὄμβροισιν, ἐξ ὁποι-

ὁποίων ἂν οἱ πλεονασμοὶ μεταπέσωσι, καὶ ὅκως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα παραλάβωσιν ἐκ τῆς ἑτέρης ὥρης.

Si talem habeat ſtatum, cum ſqualoribus febres ardentes, vt plurimum ſunt coniunctae, et imbribus quoque ipſis febres diuturnae et putres: quibus ex rebus varia qualitate affectis nimietates inciderint, et vt affecta corpora exceperint ab alio tempore.

SI TALEM HABEAT STATVM, talem habeat conſtitutionem, qualem ab initio coepit.

CVM SQVALORIBVS FEBRES ARDENTES, VT PLVRIMVM, SVNT CONIVNCTAE, hoc eſt, ſi coelum aeſtu incanduit, ſi ἀνυδρία, id eſt, ſiccitas ſeu pluuiarum inopia, quae tempeſtas bilis acerrimae ſit procreatrix,

ET IMBRIBVS QVOQVE IPSIS, febres nimirum diuturnae et putres;

QVIBVS EX REBVS VARIA QVALITATE AFFECTIS NIMIETATES INCIDERINT caloris aut imbrium,

ET VT AFFECTA CORPORA EXCEPERINT, ſcilicet illae nimietates,

AB ALIO TEMPORE, vt ſi autumnalis tempeſtas auſtrina calidiſſimam atque ſicciſſimam noviſſimae aeſtatis exceperit.

XVI.

XVI.

Καὶ ὁκοίου τινος οὖν χυμοῦ δυναστεύοντος ἐν τῷ σώματι. ἀτὰρ ἀνυδρίαι νότιαι, βόρειαι. διαφέρει γὰρ καὶ τ᾽ ἄλλα οὕτω· μέγα γὰρ καὶ τοῦτο· ἄλλος γὰρ ἐν ἄλλῃ ὥρῃ καὶ χώρῃ μέγας, οἷον τὸ θέρος χολοποιὸν, ἦρ ἔναιμον· τ᾽ ἄλλα, ὡς ἕκαστα.

Ac provt huiusmodi aut illiusmodi humoris corpus dominatu tenetur, existunt siccitates austrinae vt aquiloniae; sic quoque et eodem modo et alia quoque differunt: atque illud quidem magnum et commemorabile: alius enim alio tempore, et regione magnus: Etenim aestas bilis procreatrix, ver sanguinis, ac caetera suo quaeque modo se habent.

AC PROVT HVIVSMODI AVT ILLIVSMODI HVMORIS CORPVS DOMINATV TENETVR, scilicet incidunt morbi epidemii ex euentu; nam quaecumque in singulis hominum naturis redundare consueuerunt, ea, si exitum non habeant, congeneres naturae suae procreant morbos.

EXISTVNT SICCITATES AVSTRINAE VT AQVILONIAE, historia prima vniuersali, *Lib. I. Epid. et Comm. in principium Sect. 3.*

SIC QVOQVE ET EODEM MODO ET ALIA QVOQVE DIFFERVNT: ATQVE ILLVD QVIDEM MAGNVM ET COMMEMORABILE, quod ſcilicet per ſe propria cuiusque natura et ex euentu.

ALIVS ENIM ALIO TEMPORE ET REGIONE MAGNVS, id eſt variae ſunt in aliis atque aliis anni temporibus et regionibus affectiones atque ideae, exempli gratia, humidus coeli ſtatus humorum copiam parit, quos diuerſae hominum naturae varietate diſtinguunt, et praeteritorum temporum vitio, morbi etiam accidunt bono coeli ſtatu.

ETENIM AESTAS BILIS PROCREATRIX, natura,

VER SANGVINIS, AC CAETERA SVO QVOQVE MODO SE HABENT, vt hyems pituitae, autumnus melancholici ſucci procreator.

XVII.

Αἱ μεταβολαὶ μάλιϛα τίκτουσι νȣσήματα, καὶ αἱ μέγιϛαι μάλιϛα. καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι. τὰ δὲ ἐκ προσαγωγῆς γίνεται. αἱ ὧραι αὗται ἀσφαλέϛαται, ὥσπερ καὶ δίαιται, καὶ ψύχος, καὶ θάλπος μάλιϛα ἐκ προσαγωγῆς. καὶ ἡλικίαι ȣ̔́τω μεταβαλλόμεναι.

Mutationes omnes repentinae, vehementes, et diuturnae pariunt morbos, ac illae praeſertim, quae ſunt in-

insignes. Ac in temporibus anni insignes mutationes, et rerum omnium caeterarum; quae vicissim ac paulatim securissimae, et vt ipsae diaetae: ac frigoris et caloris potissimum amica vicissitudo esse debet, et aetates, quarum vicissitudinaria mutatio est.

MVTATIONES OMNES REPENTINAE, VEHEMENTES, ET DIVTVRNAE, tum aeris, tum diaetae, huius cum sit mutatio ab otio ad negotium, temporum vero, cum nec ὡραῖα seu tempestiua, nec ὡραίως vel tempestiue fiunt.

PARIVNT MORBOS, immutato habitu, et temperamento communis naturae, labefactata vi aut adiuncta qualitate peculiaris naturae.

AC ILLAE PRAESERTIM, QVAE SVNT INSIGNES; omnis enim nouitas nimietasque naturae inimica.

AC IN TEMPORIBVS ANNI, id est, definitis septem anni partibus.

INSIGNES MVTATIONES, hoc est septem anni partium opportunitates cum a naturali statu recedunt.

ET CAETERARVM RERVM, quae salubritati corporis sunt accommodatae:

QVAE VICISSIM AC PAVLATIM, nec nimium, nec continenter, exempli gratia, si eiusmodi sint temporum vicissitudines,

SECVRISSIMAE, et a morbis, et a morborum periculis.

VT ET IPSAE DIAETAE: hoc eſt victus ratio, et vitae inſtitutum, quae tum aegris, tum ſanis praeſcribi ſolent,

AC FRIGORIS ET CALORIS POTISSIMVM AMICA VICISSITVDO ESSE DEBET, ET AETATES, QVARVM VICISSITVDINARIA MVTATIO EST, ſi non praeuerterint. *Lib. III. Aph.*

XVIII.

Φύσιες δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, ἔυ καὶ κακῶς πεφύκασιν· αἱ δὲ πρὸς χώρας, καὶ ἡλικίας, καὶ διαίτας, καὶ τὰς ἄλλας καταςάσιας τῶν νούσων, ἄλλαι πρὸς ἄλλας ἔυ καὶ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας, καὶ πρὸς καταςάσιας νούσων· καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσι δίαιται, καὶ σιτία, καὶ ποτὰ, οἷα· ὅτι ὁ μὲν χειμὼν, ἀργὸς ἔργων, καὶ πέπονα τὰ ἐισιόντα καὶ ἁπλᾶ. μέγα γὰρ καὶ τῦτο.

At hominum naturae, quod ad anni tempora, aliae ad aeſtatem, aliae ad hyemem bene aut male conſtitutae ſunt; aliae ad regiones, et aetates, et ad diaetas, atque ad aliorum morborum ſtatus; aliae ad alias

alias regiones, aetates bene aut male constitutae; atque aetates ipsae bene aut male constitutae ad tempora, et regiones et diaetas, ad morborum status; et in temporibus diaetae, cibi aut potiones, prout illae fuerint, quod hyems sit ignaua, et otio abundans, et quae ingeruntur natura et arte simplicia, cocta, magnum certe illud.

AT HOMINVM NATVRAE, et communes et propriae, quae in temperamento, habitu, et humoris dominatu consistunt.

QVOD AD ANNI TEMPORA, id est si tempora spectes,

ALIAE AD AESTATEM, id est, vim tempestatis aestiuae suscipiendam, aut declinandam.

ALIAE AD HYEMEM, vim scilicet tempestatis hybernae suscipiendam aut vitandam.

BENE AVT MALE CONSTITVTAE SVNT, nam temperatae naturae contrariam intemperiem facilius ferunt, quam intemperatae similem, et vt intemperatae naturae gaudent modico contrariorum vsu, sic similium appulsu laeduntur.

ALIAE AD REGIONES calidas, frigidas, temperatas bene aut male sunt constitutae,

ET AETATES, vt sicca et calida natura in iuuentute molesta morbosaque est.

ET AD DIAETAS, victus rationem, et vitae institutum, vt pituitosi insuetam cibi abstinentiam facilius ferunt, quam picrocholi.

ATQVE AD ALIORVM MORBORVM STATVS, caufae magnitudine et fymptomatum vehementia, vt omnem inflammationem fenes facilius ferunt, quam iuuenes, excepta pleuritide, aut peripneumonia. Scotis febris ardens degener, Aethiopibus congener, vtrisque periculofa.

ALIAE AD ALIAS REGIONES, AETATES BENE AVT MALE CONSTITVTAE AD TEMPORA, vt fenex aeftate, iuuenis hyeme gaudet.

ET REGIONES, ET DIAETAS, vt fenex vfu mellis iuuatur, fed grauiffime iuuenis offenditur.

ATQVE AD MORBORVM STATVS congeneres, degeneres caufae magnitudine, fymptomatum vehementia.

ET IN TEMPORIBVS DIAETAE, imbecillae aut fortes, vt parcius hyeme bibendo, verum meracius; aeftate largius, verum dilutius.

CIBI AVT POTIONES PROVT ILLAE FVERINT, qualitate, quantitate, vtendi modo, et occafione.

QVOD HYEMS SIT IGNAVA ET OTIO ABVNDANS, vnde calor natiuus non emicat foras.

ET QVAE INGERVNTVR, NATVRA ET ARTE SIMPLICIA, COCTA; MAGNVM CERTE ILLVD, hoc eft, cum ad temporis naturam diaeta quoque accedit bona.

XIX.

Αἱ ὀπῶραι δὲ ἐργάσιμοι, ἡλιώσιες, τὰ πινόμενα πυκνὰ, ἀκατάςατα σιτία, οἶνοι, ἀκρόδρυα. ὥσπερ δὲ ἐκ τῶν ὡρέων τὰς νούσους ἐςὶ τεκμήραϑαι.

No-

Nouissima vero pars aestatis laboriosa est, insolationes, frequens potus, sine ordine cibi, arborum baccae, vt ex anni temporibus morborum rationem quis possit colligere.

NOVISSIMA PARS AESTATIS, ab ortu caniculae ad occasum vergiliarum,

LABORIOSA EST, laboribus abundans, vnde calor natiuus diffluit,

INSOLATIONES, hoc est sole peruruntur homines,

FREQVENS POTVS, SINE ORDINE CIBI, ARBORVM BACCAE, fructus sine delectu faciunt cruditates in ventriculo.

VT EX ANNI TEMPORIBVS MORBORVM RATIONEM QVIS COLLIGERE POSSIT, vt si pluuiosa et austrina fuerit hyems, ver autem siccum et aquilonium, mulieres, quae vere sunt parituræ, leui de causa abortiunt, aut certe valetudinarios foetus edunt, *Aph. 12. Sect. III.*

XX.

Ἔστι ποτὲ καὶ ἐκ τῶν νούσων, ὕδατα, καὶ ἀνέμους, καὶ ἀνυδρίας, προσγινώσκειν. οἷον βόρεια, νότια. ἔστι γὰρ εὖ μαθόντι καὶ ὀρθῶς, ὅθεν σκεπτέα. οἷον καὶ λέπραι τινὲς, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα πόνοι, ὕδατα ὅταν μέλλει, κνησμώδεές εἰσι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· καὶ τῶν ὑσμάτων, οἷα ἡ διὰ τρίτης,

ἢ ἑκάστης, ἢ διὰ περιόδων ἄλλων, καὶ τὰ συνεχέα. καὶ ἀνέμων οἱ μὲν πολυήμεροι πνέουσι, καὶ ἀντιπνέουσιν ἀλλήλοισιν· ἄλλοι δὲ, διὰ βραχυτέρων. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ, κατὰ περίοδον· ταῦτα ἔχει τῇσι καταστάσεσιν, ὁμοιότητας.

Licet etiam e morbis praesentire futuras tempestates, aquas, ventos, siccitates, vt tempestates aquilonias et austrinas: integrum est enim ei, qui in hoc genere fuerit exercitatus, vnde earum rerum sit ineunda ratio; vt existunt quaedam leprae et articulorum dolores: Quin etiam et ex pluuiis, quae sunt eiusmodi, vt tertio quoque die fundantur ab aethere, aut aliis interuallis, quaeque continenter fluunt: Ac ventorum alii diuturni, diuque terras perflant, alii contrario flatu pugnant, alii breuioribus interuallis: atque tempestates definitis anni temporibus proportione respondent.

LICET ETIAM E MORBIS PRAESENTIRE FVTVRAS TEMPESTATES, AQVAS, VENTOS,

TOS, SICCITATES, VT TEMPESTATES AQVILONIAS ET AVSTRINAS: INTEGRVM EST ENIM EI, QVI IN HOC GENERE FVERIT EXERCITATVS, VNDE EARVM RERVM SIT INEVNDA RATIO. VT EXISTVNT QVAEDAM LEPRAE, hoc eſt, aſperitates cutis a ſquamma vlceri obducta, ex pituita ſalſa, et humore melancholico aduſto.

ET ARTICVLORVM DOLORES, qui iamiam futuris pluuiis pruritum excitant, et alia eiusmodi multa, vt hemicrania quorundam futurae pluuiae nuncia; lumborum dolor niuis ipſius.

QVIN ETIAM, ET EX PLVVIIS, QVAE SVNT EIVSMODI, VT TERTIO QVOQVE DIE FVNDANTVR AB AETHERE, AVT ALIIS INTERVALLIS fundantur ab aere nymbi:

QVAEQVE CONTINENTER FLVVNT: AC VENTORVM ALII DIVTVRNI DIVQVE TERRAS PERFLANT, ALII CONTRARIO FLATV PVGNANT, ALII BREVIORIBVS INTERVALLIS, nam hi et illi per circuitus, terras perflant, temporibus bene moratis, beneque conſtitutis, vt Eteſiae per quadraginta dies.

ATQVE TEMPESTATES DEFINITIS ANNI TEMPORIBVS PROPORTIONE RESPONDENT, ac ſi diceret, mutua eſt pluuiarum et ſerenitatis viciſſitudo.

XXI.

Ἐπὶ βραχύτερον δὲ τὰ τοιαῦτα· ἢν μὲν ἐπὶ πλέον τὸ ἔτος τοιοῦτο ἔῃ, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ἐπὶ πλεῖον καὶ τὰ νουσήματα τοιαῦτα· καὶ ἢν μᾶλλον ἰσχυρότερα, καὶ μέγιστα νουσήματα

σήματα οὕτως ἐγένετο, καὶ κοινότατα, καὶ ἐπὶ πλεῖσον χρόνον.

Sed haec breuius: nam ſi maiori ex parte eiusmodi fuerit annus, vt, qualem ſtatum inire coepit, obtineat, vt plurimum morbi exiſtent huiusmodi; et quanta erit vis earum tempeſtatum, tanta quoque et morborum magnitudo et frequentia, ac longiſſimi ſpatium temporis.

SED HAEC BREVIVS: NAM SI MAIORI EX PARTE EIVSMODI FVERIT ANNVS auſtrinus, aquilonius, inaequalis.

VT QVALEM STATVM INIRE COEPIT, OBTINEAT auſtrinum, aquilonium, inaequalem.

VT PLVRIMVM MORBI EXISTENT HVIVSMODI, qui earum tempeſtatum naturam ſequuntur, eſſentia, materia, parte, ſymptomatis, cauſis, periodis, paroxyſmo, criſi;

ET QVANTA ERIT VIS EARVM TEMPESTATVM, TANTA QVOQVE ET MORBORVM MAGNITVDO, qui morbi inde principia cauſasque ducunt.

ET FREQVENTIA, quod omnes fere naturae vi et diuturnitate earum tempeſtatum afficiantur,

AC LONGISSIMI SPATIVM TEMPORIS, vt enim tempeſtas morborum eſt procreatrix, ſic et eorum conſeruatrix.

XXII.

XXII.

Ἐκ τῶν πρώτων ὑδάτων, ὅταν ἐξ ἀνυδρίης πολλῆς μέλλῃ ὕδωρ ἔσεσθαι, ἔστι περὶ ὑδρώπων προειπεῖν. καὶ ὁκόταν τ' ἄλλα σμικρὰ σημήϊα φανῇ ἐν νηνεμίῃ, ἐν μεταβολῇ. συνακτέον οὖν, ὅσαι μὲν ἐφ' οἵοισιν ὕδασιν ἢ ἀνέμοισιν αἱ νοῦσοι ἐπισημαίνουσι, καὶ ἀκουστέον, εἴ τις οἶδεν, ὅτι τοιούτου χειμῶνος προγενομένου, τοῖον ἦρ ἢ θέρος ἔσται.

Ex primis aquis, cum ex diuturno squalore futurae sunt pluuiae, licet de hydropibus multa praedicere, et quoties alia signa apparent, cum aer ventis placidus in mutatione repentina. Ergo colligendum est, qui morbi, quibus in aquis aut ventis, significentur; et audiendus est, qui perspectum habuerit, quod exacta eiusmodi, aut illiusmodi hyeme, talis aestas, aut ver futurum sit.

EX PRIMIS AQVIS, CVM EX DIVTVRNO SQVALORE FVTVRAE SVNT PLVVIAE, LICET DE HYDROPIBVS MVLTA PRAEDICERE, cum

cum ab exhaufto homines laborarint, vt repente humectantur humore excrementitio.

ET QVOTIES ALIA SIGNA APPARENT, CVM AER VENTIS PLACIDVS, etc. ERGO COLLIGENDVM EST, QVI MORBI, QVIBVS IN AQVIS AVT VENTIS, SIGNIFICENTVR, hoc eft, quae morborum vis certis aquarum conditionibus aut ventorum, ad quid appareat.

ET AVDIENDVS EST, QVI PERSPICVVM HABVERIT, longo et vfu, et multa experientia edoctus,

QVOD EXACTA EIVSMODI AVT ILLIVSMODI HYEME, TALIS AESTAS, AVT VER FVTVRVM SIT.

* *

LIBRI HVIVS
PARS QVARTA.

I.

Τὰ χρώματα οὐχ ὁμοῖα ἐν τῇσιν ὥρῃσιν, οὐ δ' ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισιν, οὐδ' ἐν τῇσιν ἡλικίῃσιν, αὐτὸς πρὸς ἑωυτόν, οὐδ' ἄλλος ἄλλῳ οὐδέν. σκεπτέον δὲ ἐξ ὧν ἴσμεν καὶ παρεόντων καὶ ἀτρεμεόντων, περὶ χροιῶν, καὶ ὅτι αἱ ἡλικίαι τῇσιν ὥρῃσιν ἐμφερέες εἰσὶ, καὶ χροιῇ, καὶ τρόπῳ.

Quae cum ita ſint; Colores non ſunt eiusmodi ſemper omnibus temporibus, atque tempeſtatibus, nec aquiloniis, nec auſtrinis, ſic nec aetatibus iidem ſunt colores: nec ſi idem ipſe ſibi conferatur, idem eſt, nec comparatus cum altero; propterea coloris ineunda ratio, et conſiderandum; Ex quibus intelligimus, quae adſunt, quaeque ſuo ſtatu manent colore et modo.

QVAE

QVAE CVM ITA SINT; COLORES, tum vniuersi corporis, tum partium singularum, ex quibus humoris significatio peti debet.

NON SVNT HVIVSMODI SEMPER OMNIBVS TEMPORIBVS ATQVE TEMPESTATIBVS, hoc est, ex anni temporibus fit humorum ἄμπωτις seu refluxus, aut reciprocatio, vnde colorum varietas.

NEC AQVILONIIS, NEC AVSTRINIS, nam aquiloniae εὔχροα bene colorata et rubore suffusa reddunt corpora, austrinae pallida.

SIC NEC AETATIBVS IIDEM SVNT COLORES; NEC SI IDEM IPSE SIBI CONFERATVR, IDEM EST; NEC COMPARATVS CVM ALTERO; PROPTEREA COLORIS INEVNDA RATIO, ET CONSIDERANDVM, EX QVIBVS INTELLIGIMVS, QVAE ADSVNT, QVAEQVE SVO STATV MANENT. Ex oeconomiae naturalis perennitate, succi alibilis vitio aut bonitate; nam quale est alimentum, talis et color elucet, et ipsae aetates ad temporum naturam accedunt et colore, et modo.

II.

Οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες, οὔτε πλευρίτιδι, οὔτε περιπνευμονίῃ, οὔτε Φαγεδαίνῃ, οὔτε δοθιῆσιν, οὔτε θερμίνθοισιν ἁλίσκονται· ἴσως δὲ οὐδὲ λέπρῃσιν, ἴσως δὲ οὐδὲ ἀλΦοῖσιν.

Qui habent haemorrhoidas nec pleuritide, aut inflammatione pulmonis, nec vlcere depascenti, nec furun-

furunculis, nec pustulis nigris corripiuntur, forte nec etiam lepra, nec vitiliginibus nigris.

QVI HABENT HAEMORRHOIDAS, praesertim cacochymiae melancholicae depletrices, purgatrices per venae mesentericae ramos, qui feruntur ad anum.

NEC PLEVRITIDE, id est, inflammatione lateris aut membranae costas succingentis.

AVT INFLAMMATIONE PVLMONIS primigenia aut secundaria.

NEC VLCERE DEPASCENTI, a melancholico humore et atra bile, vnde lupus vulgo fit: Vbi notandum biliosum corpus, si perspiratione careat, successu temporis, et in aetate constante, melancholicum reddi.

NEC FVRVNCVLIS, NEC PVSTVLIS NIGRIS Therebinthi arboris fructum nigrum referentibus.

CORRIPIVNTVR, non solum vacuationis ratione, sed eius humoris, qui illarum affectionum causa effectrix esse posset, purgatione; adde, quod raro accidit, vt duae partes sint tam sibi impares, et aequali affectu infestentur; sic enim, qui acidum eructant, raro pleuritide corripiuntur, propter deriuationem ipsius humoris, ex *Aph. 33. Sect. VI.*

FORTE NEC ETIAM LEPRA, NEC VITILIGINIBVS NIGRIS.

III.

Ἰητρευθέντες γε μὴν ἀκαίρως, συχνοῖσι τοῖσι τοιούτοισιν οὐ βραδέως ἥλωσαν·

καὶ ὀλέθρια ὅτως. καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποςάσιες, οἷον σύριγγες ἑτέρων ἄκος. ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα παύειν, ῥύεται τούτων προσγενόμενα κωλύματα ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι.

Verum qui intempeſtiue curati ſunt; frequentibus eiusmodi malis paulo poſt correpti fuerunt; et quicunque fiunt abſceſſus, vt fiſtulae, aliarum affectionum ſunt remedia: Et quam vim habent, cum ſuperuenerint, eas affectiones ſiſtendi; easdem affectiones, cum praeceſſerint, cohibent.

VERVM QVI INTEMPESTIVE CVRATI SVNT, ſuppreſſis omnibus haemorrhoidibus, nec vna relicta, nec purgato corpore, nec ſecta vena, nec inſtituta diaeta melancholico humori contraria, per *Aph. 21. Lib. VI.*

FREQVENTIBVS EIVSMODI MALIS PAVLO POST CORREPTI FVERVNT; eaque ſunt funeſta plane infirmitate partium, ſymptomatum vehementia, et humoris pepaſmi expertis maligna vi:

ET QVICVNQVE FIVNT ABSCESSVS, VT FISTVLAE, id eſt, vlcera fiſtulam tubicinum referentia, hoc eſt caua, anguſta, et dura,

ALIARVM AFFECTIONVM SVNT REMEDIA. ET QVAM VIM HABENT, CVM SVPERVENERINT, EAS AFFECTIONES SISTEN-

STENDI; ſcilicet aut haemorrhoides aut puſtulae,

EASDEM AFFECTIONES CVM PRAECESSERINT, COHIBENT, id eſt, ſunt impedimenta generationis eorum. Haemorrhoides, venarum ſunt in ſede explicationes dilatationesue a ſanguinis fluxu ſic appellatae: Harum aliae ſunt caecae, quae intumeſcunt et parum ſanguinis, aut nihil emittunt; aliae apertae, quae certis quibusdam temporibus panduntur et ſanguinem excernunt, quae ſane non minus vtiles ſunt aliquando, quam ſanguis menſtruus mulieribus, vnde Hippocrates *Aph. 11. Lib. VI. Melancholia et nephritide laborantibus, haemorrhoides ſuperuenientes, bonum.* Solent enim humorem melancholicum euacuare, ex quo tales morbi generantur. Tum *Aph. 12. a diuturnis ſanato haemorrhoidibus, ſi vna non ſeruetur, periculum eſt aegro hydropem vel tabem aduenire*, humore ſcilicet melancholico ad hepar vel pulmonem remeante, qui illic viſceris natiuum calorem grauabit; hic vero rupto vaſe, prae copia diſtendente, tabem accerſet.

IIII.

Οἱ ὑπόπτοι τόποι ὑποδεξάμενοι πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τινὶ, ῥύονται· ἀλλοισιν αἱ κοινωνίαι διὰ τὴν ῥοπὴν.

Suſpecti loci excepturi labore, aut dolore, aut grauitate, aut quapiam alia re liberant; nam aliis partibus communicatio affectum parit inclinatione et appulſu.

SVSPECTI LOCI, hoc eſt, dicati et comparati ſunt loci, in quibus expectatur abſceſſus.

EXCEPTVRI ſcilicet materiam, quae vel excluſione, vel orgaſmo, vel attractione fertur.

LABORE, AVT DOLORE, qui aut praeceſſit, aut coniunctus eſt cum morbo, aut qui conſequitur.

AVT GRAVITATE, hoc eſt, ſi materia ſit *κατάῤῥοπος* et deorſum viam affectet,

AVT RE QVAPIAM ALIA, vt frictione, dropace, vinculis, dolorificis, pyroticis et aliis.

LIBERANT, hoc eſt, ac tum materiae et morbi ſeceſſio fit.

NAM ALIIS PARTIBVS COMMVNICATIO AFFECTVM PARIT, ſecundum aut praeter naturam, generis ſimilitudine, operis ſocietate, vaſorum communione, vt vterus, mammae, teſtes, mutuo ſe afficiunt, vt cum manus conſentit pectori in affectibus thoracis, ratione neruorum ad manum attinentium, quod apparuit in aſthmatica muliere, quae manu dolebat; cum vehementius agitaretur thorax, aſthmate prehendebatur. *Comm. ad part. 4. Sect. 4. Lib. VI. Epid.*

INCLINATIONE ET APPVLSV, ac tum materiae morbique ſeceſſio fit.

V.

Οὐ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγενείην, τοιαῦτα πτύουσιν. ἔστιν οἷσιν αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ, ἐπὶ τοῖσι τοιούτοισιν. ἐπ᾽ ἄλλοισι δὲ, ὥσπερ ἐπὶ τούτοισιν, τοῦτο οὐκ εἰκὸς κώλυσις.

Am-

Amplius ſi ſanguis non fertur, ſed ſecundum humoris affinitatem, eiusmodi expectorant: Atque exiſtunt, quibus opportune ſanguis detrahi poſſit, in eiusmodi affectionibus. Sed contra exiſtunt alii, quibus, vt et his, conſentaneum non eſt, educere ſanguinem.

AMPLIVS SI SANGVIS NON FERTVR, hoc eſt, ſi ſanguis in ventrem confluat; corruptione, ſuppurato, concretione naturam immutat.

SED SECVNDVM HVMORIS AFFINITATEM, HVIVSMODI EXPECTORANT, vt concreta et nigra e thorace, ſpumantia e pulmone aut flaua, vt bilis vel pituita occurrit.

ATQVE EXISTVNT, QVIBVS OPPORTVNE SANGVIS DETRAHI POSSIT, vt in expectorato pulmonis.

IN EIVSMODI AFFECTIONIBVS, ad euacuationem et reuulſionem.

SED CONTRA EXISTVNT ALII, QVIBVS, VT ET HIS, CONSENTANEVM NON EST, EDVCERE SANGVINEM.

VI.

Ἐπὶ τοῖσι δὲ δὴ αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρῖτις, χολή.

Haec vero miſſionem prohibent in iis, qui ſanguinem expuunt, anni tempus, pleuritis, bilis.

HAEC MISSIONEM PROHIBENT IN IIS, QVI SANGVINEM EXPVVNT, ANNI TEMPVS, vt aestas calidissima et siccissima.

PLEVRITIS, quod eius curatio in laterum virtute consistat; cum sanguis expectoratur ex facili, et difficultate spirandi leuantur; tum sanguis mitti non debet.

BILIS, quod sanguis sit fraenum bilis.

VII.

Τὰ παρὰ τὸ οὖς, ὅσοισιν ἂν ἀμφὶ κρίσιν γινόμενα, ἢν μὴ ἐκπυήσῃ, τούτου ἀπαλλασσομένου ὑποστροφὴ γίνεται, καὶ κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων τῆς ὑποστροφῆς κρινόμενα, αὖθις ἄιρεται καὶ παραμένει, ὥσπερ αἱ τῶν πυρετῶν ὑποστροφαὶ, ἐν ὁμοίῃ περιόδῳ.

Quae ad aures oboriuntur, quibuscunque sub crisim oborta, nisi suppurauerint, cum euanuerint, recidiuus accedit morbus: ac pro eo, vt solent fieri recidiuae, cum hic inciderit, rursum attolluntur parotides, et manent simili eademque periodo, qua febrium ipsarum recidiuae.

QVAE AD AVRES OBORIVNTVR, et parotides dicuntur tumores contra naturam, qui aurium, vbi excitantur, nomen ſibi adoptant.

QVIBVSCVNQVE SVB CRISIM, febris ſcilicet, in quam incidunt, quae tamen criſis in incerto eſt.

NISI SVPPVRAVERINT, OBORTA, quo ſuppurato fere curantur, praeſertim rubrae, febriumque ſoboles *Lib. VI. Epid. Sect. 4.*

CVM EVANVERINT ἀσήμως καὶ ἀκρίτως, hoc eſt, ſine ſignis et cauſis leuationis, humoris παλινδρομῇ.

RECIDIVVS ACCEDIT MORBVS, hoc eſt, febris ipſa velut poſtliminio reuertitur, ex humoris febrilis in priſtinum locum palindrome ſeu recurſu, ſi nulla neque dyſenteriae, neque diarrhoeae, neque perirrhoeae craſſioris et albae vrinae excuſatio adferri poſſit.

AC PRO EO, VT SOLENT FIERI RECIDIVAE, hoc eſt, quaternariis proximis intra vigeſimum, ſeptenariis intra quadrageſimum, vicenariis intra centeſimum, vt eſt humoris ſuperſtitis paucitas aut nimietas, cum vniuerſali motu coniuncta.

CVM HIC INCIDERIT, RVRSVM ATTOLLVNTVR PAROTIDES, translata eo vi febris materia.

ET MANENT SIMILI EADEMQVE PERIODO, QVA FEBRIVM IPSARVM RECIDIVAE.

VIII.

Ἐπὶ τούτοισιν ἐλπὶς ἐς ἄρθρα ἀφίςαθαι ὖρον παχὺ, λευκὸν, οἷον τὸ τῶ

 Ἀρ-

Α'ρτιγενέος, ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι τεταρταίοισιν ἔςιν ὅτε ἔρχεται, καὶ ῥύεται τῆς ἀποςάσιος· ἢν δὲ πρὸς τούτῳ καὶ αἱμοῤῥαγήσῃ ἀπὸ ῥινῶν ἱκανῶς, καὶ πάνυ.

Quibus ſpes eſt abſceſſum fore in articulis; ſi vrina feratur cruda et alba, craſſa, qualis Artigeni familiaris erat, ſic in laborioſis febribus, quartum morbi diem agentibus, nonnunquam fertur, et vindicat ab abſceſſu; quod ſi ad illud vrinae profluuium acceſſerit e naribus fluor ſanguinis largior, praeclare illud faciet.

QVIBVS SPES EST ABSCESSVM FORE IN ARTICVLIS, vt in diuturnitate febris, quae in pepaſmi difficultate a meatuum pendet anguſtia, materiae copia, naturae imbecillitate.

SI VRINA FERATVR CRVDA ET ALBA CRASSA, QVALIS ERAT ARTIGENI, cuiusdam domeſtici,

FAMILIARIS, SIC IN LABORIOSIS FEBRIBVS, hoc eſt, cum partium dolore coniunctis.

QVARTVM MORBI DIEM AGENTIBVS, hoc eſt quarta die,

NON-

NONNVMQVAM FERTVR, ET VINDICAT AB ABSCESSV, deriuatione illius materiae abſceſſum pariturae;

QVOD SI VLTRA ILLVD, ſcilicet vrinae profluuium,

ACCESSERIT E NARIBVS FLVOR SANGVINIS LARGIOR, PRAECLARE ILLVD FACIET, ſcilicet ad declinandum abſceſſum. Omnium tumorum praeter naturam tres ſunt criſes, nempe diaphoreſis, ſuppuratum, corruptio.

IX.

Καὶ ῷ τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρθριτικῷ πάθει ἐγένετο, ἦν ἡσυχαίτερος· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος.

Et cui inteſtinum dextra infeſtabatur, ſuperueniente arthritide, erat quietior; cum vero hoc curationem recepit, laborioſior.

ET CVI INTESTINVM DEXTRA INFESTABATVR, colicis affectibus diſtento colo, quod a rene dextro ad Iecoris cauum, hinc ventriculi fundo annexum, lieni accumbens, reni ſiniſtro alligatur, a quo in poſteriora reflexum duos conſtituit gyros inſtar S. Romani, tandemque in rectum deſinit inteſtinum.

SVPERVENIENTE ARTHRITIDE ERAT QVIETIOR, mitiora enim redduntur aluina ſymptomata, obortis articulorum doloribus, vt Iſchiade.

CVM VERO HOC CVRATIONEM RECEPIT, LABORIOSIOR, hoc eſt, curato et ſublato eo dolore arthritico, grauius et moleſtius afficiebatur ab aluinis ſymptomatis, quod duobus doloribus non eundem locum occupantibus, maior obſcuret minorem; et raro accidat, vt duae partes ſint tam ſibi diſſimiles, et aequaliter afficiantur.

FINIS.

HIP-

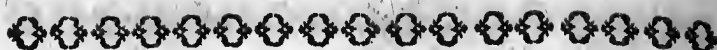
HIPPOCRATIS COI

LIBELLVS

DE HVMORIBVS

RECENSVIT, EMENDAVIT, PARA-
PHRASIN ET NOTAS
ADIECIT

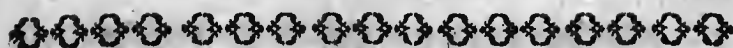
IVSTVS GODOFR. GVNZ.

I. Τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν, ὅκε μὴ ἀμπωτίς ἐςι τῶν χυμῶν, ὥσπερ ἀνθέων.

Ἀκτέα

1) *Corporis coloratione.*) Omnis corporis color vel stabilis vel instabilis est. Stabilis est primo niger Aethiopum, albus Europaeorum, deinde pallidus phlegmaticorum, rubicundus sanguineorum, et sic de aliis. Instabilis est, qui parum durat, ac vel a morbo, vel ab animi affectu, aliisque rebus non naturalibus proficiscitur; maxime tamen instabilis, qui a caussa posteriore. Stabilis plures caussae sunt. Cuticula et reticulum subiectum Malpighii multum huc confert, in primis ad eum, qui sub vario coelo viuentibus proprius est, plurimum tamen reticulum. Nam aliquoties in Europaeis, qui cutem fuscam habebant, cuticula post mortem per macerationem separata, et hanc et cutem ipsam fere candidam, reticulum, quod vtrique adhaeret, flauum et subfuscum, idque praecipue in parte capitis capillata vidi, cum in reliquis partibus flauum tantum colorem haberet, vide Cl. Albinum diss. sec. de sede et caussa coloris Aethiopum Leid. 1737. Mirum tamen cuticulam callosam hunc colorem parum mutare. Hic de eo colore sermo est, qui ab humoribus prouenit, siue natura siue morbo in corpore exsuperantibus. Hinc gratus et rubicundus color in iis, in quibus globuli rubri sanguinis et abundant, et continuo rotantur, pallidus et luridus in iis, qui ob ignauiam, parum rubri sanguinis conficiunt, et quibus contra vasa seroso humore turgent. Tamen et hic ratio habenda vasorum amplitudinis, tenuitatis, numeri, quod patet ex genarum rubore, vbi, si cuticula post

PARAPHRASIS.

Quum mihi animus ſit de humoribus dicere, quatenus eorum cognitio ad cognoſcendos curandosque morbos neceſſaria eſt, primum illos, qui abundant in corpore atque exſuperant, ſcire oportet, [1] corporis coloratione de ſe ſignificationem facere, et quaſi in cute efflorescere, niſi, vt maritimi aeſtus, mox [2] ad interiora rurſus recedant, adeoque inſtabiles ſint atque fugaces. I.

Hos

poſt repleta vaſa, caute abraditur, rete vaſorum in conſpectum prodit anguſtius, et vaſis amplioribus factum eo, quod in aliis locis occurrit. Imo et cuticulae pelluciditas et craſſities, quae, ſine callo, quam maxime variat, eiusque ac reticuli innatus, ſiue viuendi genere acquiſitus color, eum permultum variant. Bilis autem, quae in icтericis cutem tingit, quaeritur, vtrum colorem ſuum tantum per vaſa manifeſtet, an et reticulum ipſum cum cuticula ea imbuatur? Saltem hoc non improbabile ex Santorini Obſ. C. I. §. 2. conf. de humoribus ita exſuperantibus Herc. Bonacoſſi Lib. de humorum exſuperantium ſignis. Bonon. 1553. 4. Schaper diſſ. de coloribus. Miſc. N. C. Dec. I. A. 9. 10. Obſ. 3. p. 272. Dec. II. A. 4. App. p. 196. et A. 7. Obſ. 81. p. 145.

2) *Ad interiora recedant*) Huius inſtabilis colorationis cauſſam proxime quidem in aucto vel impedito humorum per vaſa ad cutem motu eſſe, extra omnem dubitationem poſitum eſt. Probant enim ars, vaſa corporis minima materia quadam liquida et calida replendi, inflammationes, vaſa cutis tumentia, ſi haec rubore ſuffunditur, et contra, aliaque multa. Nulla autem vi ſanguis frequentius, celeriusque ſiue ad cutem propellitur, ſiue ad interiora reuocatur, quam variis, etſi aliquando leuiſſimis, animi commotionibus. Quae cum veriſimiliter neruorum beneficio in corpus humanum agant, non parum expedit, ex Anatome cognouiſſe, ner-

II. Ἀκτέα, ᾗ ῥέπει, διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων.

Οἱ

neruos vbique, etiam per ossa, arterias venasque sic comitari, vt mutuo amplexu impliciti se ipsis varie circumuoluant. Inde plexus coeliaci, mesentericorum, renalium, hepatici, aliorumque nomina satis nota. Idem quoque in cute obtinet, magna ex parte, nerueis fibrillis contexta, per quarum interstitia, tamquam per retis areas, arteriae transeunt. Videtur autem praecipue in cute faciei manifestum esse, per quam tum portionis durae nerui, tum alii magno numero a plexu peculiari, quem intercostalis neruus, et vagus, aliique vicini nerui componunt, prouenientes, arcte cum arteriis iuncti diffunduntur. Quare si a cutis teneritate recedimus, potissimum ex hac caussa videtur deduci posse, cur se vis animi commotionum primum in facie manifestet, etsi modus, quo nerui in vasa agunt, minus cognitus est. vid. tamen Vallisnieri Opp. Tom. I. p. 394. et nos inferius not. 91. Sed hoc ipso negare nolo, auriculae cordis dextrae constrictione, rubore suffundi homines posse, quod docte demonstrat Ill. Waltherus de Erubesc. Imo videor mihi in vena caua superiore aliqua inuenisse, quae magnam vim videntur ad hanc rem habere. Est enim, si cum iugularibus, subclauiisque conferas, satis angusta. Deinde carneas fibras fortiores habet, quam inferior, praecipue, quae in circulum eunt. Quare cum naturalis angustia perpetuo tardiorem sanguinis ad cor descensum faciat, si aliquis stimulus accedat, adeo arctari haec vena debet, vt sanguis cogatur vasa in facie praeter modum distendere.

3) *Coqui ac praeparari debeant.*) Veterum Medicorum plerique cibos in corpore humano coqui dicebant, siue, quod credebant, vt fere negari nequit, mutationem, quam cibi in corpore patiuntur, veram coctionem esse, siue, quod fal-

Hos igitur superfluos degeneresque protinus futuros humores, qua nunc quidem viam affectant, oportet ducere, modo haec cuiusuis naturae conuenientia loca, neque magnopere ad sanitatem ac vitam facientia sint. Attamen eorum, qui naturae beneficio, certo temporis spatio, [3] coqui ac praeparari debent, antequam expellantur, alia ratio est. Nam expectari oportet, donec maturi sint. II.

Tum

---

saltem aliquam similitudinem intercedere opinabantur. Ex hac physiologica coctione alia pathologica orta est. In morbis enim, cum septimo, nono, similiue alio die secedere aliquid per varias vias viderent de corpore, cum salute aegri, idque deprehenderent diuersum ab eo esse, quod in similibus morbis aliis diebus viderant, maxime ab initio morbi, sine aegri leuamine, reddi, illud coctum appellabant, hoc crudum, putabantque, vt in sano homine cibus in corpore coquatur, quo nutriendi virtutem acquireret, sic in aegro crudum humorem, qui morbum fecerit, coqui, eoque omnem sibi ita assimilari, vt separari ab vtilibus succis et excerni queat. Vtramque coctionem a natura perfici, quae quid sit, a veteribus parum clare expositum fuit. Recentiores, cum vocabulum retinuerint, sed necessarium esse existimauerint, quid per naturam intelligant, exponere, coepit haec res controuersiam recipere. Nam quod alii naturam ab eo, quod mechanismum dicebant corporis, non diuersam esse dicebant, alii, quod natura ipsis cum prudentia aliqua agere videbatur, maluerunt pro anima habere, quae ipsa morbos instituat, ad corpus sanum praestandum. Sed hos quidem satis puto a doctissimis viris confutatos esse, neque illis existimo accedi posse, nisi velint ad Mechanismum eam quoque corporis dispositionem referre, per quam is a variis internis caussis excitari potest, ac vires suas intendere. Quis enim hanc facultatem soli corpori tribuerit? Habet enim corpus, sed viuum, quare optime videtur natura nexus caussarum dici, quibus vita perficitur. Pleraque tamen, quae in morbis fiunt, et cum his ipsam coctionem per motum fieri, qui in mutua humorum vasorumque actione mechanica consistit, non nego, modo praecedat aliquid,

III. Οἱ πεπασμοὶ ἔξω, εἰ εἴσω ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ, ὅπῃ δεῖ.

IIII. Εὐλαβείη· ἀπειρίη, δυσπειρίη· μαδαρότης, σπλάγχνων κενότης, τοῖσι κάτω πλήρωσις, τοῖσιν ἄνω τροφὴ· ἀναῤῥοπίη, καταῤῥοπίη· τὰ αὐτόματα ἄνω καὶ κάτω, ἃ ὠφελέει καὶ βλάπτει· συγγενὲς εἶδος, χώρη, ἔθος, ἡλικίη, ὥρη, κατάστασις νούσου, ὑπερβολὴ, ἔλλειψις, οἷσιν ὁκόσον λείπεται, ἢ οὔ.

Ἄκη,

quid, quod hunc motum excitet. Quoties enim periculosi morbi superantur, languentibus viribus per vesicatoria excitatis? Alias coctio turbari non debet. conf. de expectanda coctione Bern. Paterni Liber de humorum purgatione in morborum initiis tentanda. Spirae 1581. 8. De ipsa coctione vt permulta volumina habeantur, nescio, an vllum commendari possit.

4) *ad ea secretionum loca*) Vt natura, de qua antea diximus, ad sanitatem tuendam, id, quod post sollennes excretiones in corpore superfluum est, et retentum noceret, per vices, siue circuitus saltem, per ea loca excernit, per quae vel continuo, vel statis temporibus alimenti recrementa eliduntur, adeo, vt feminae per menstrua, sed omnes homines, pro varia tamen aetate, per sanguinis profluuium vel ex naribus, vel ex venis, quae circa anum sunt, per sudores, per alui

Tum autem ipſi vel [4] ad ea ſecretionum loca tendunt, quae in corporis ſuperficie, vel ad ea, quae intus in viſceribus ſunt, vel etiam eo feruntur, quo ipſos oportet. Id autem fieri ſolet, quum vel locus, ad quem ſponte ferebantur, eos reſpuit, vel minus capax eorum, reliquias ad alium tendere cogit, vel quum aliud quid incidit, ob quod humores oportet ſtationem mutare. III.

Vt vero in omni medicina facienda, ſic quam maxime in humoribus ducendis, [5] cautione ſumma opus eſt. Saepius enim vel nullam temperamenti, aliarumque naturalium aegri affectionum, notitiam habemus, adeoque omni experientia deſtituimur, indicationeque, vel ſunt omnia tantis difficultatibus obſepta, vt maxime dubia, incertaque iudicatio ſit, et vix quicquam, ſaltem, quod ex eo genere ſit, experiri liceat, quod ad iudicandum, ac de medendi ratione decernendum, ſufficiat. Noſcenda autem ſunt ea, quae vel omnino purgare prohibent, vel nos minus liberos eſſe ſinunt, in modo locoque purgationis eli- IIII.

---

alui, aut copioſiorem vrinae fluxum, aliasque vias purgentur, ita, ſi morbus incidit, etiam per has vias, quarum aliae extus, aliae intus patent, natura expellere ſtudet, quod tempore mitificatum fuit. Tamen interdum euenit, ſi exhauſtae naturae vires ſunt, et debiliores, quam quibus dirigi materia excernenda poſſit, vt effreno ſanguinis impetu, abrepta, ad eiusmodi partes proruat, quibus laudabiles atque ad vitam vtiles ſucci ſeparantur. Quibus ita obſeſſis et intercluſis, maxime ſi omnis materia irruit, vis vitae non raro opprimitur, atque a morbo ſuperatur. Idque eſt, quod Hippocrates dicit, coctos humores eo tendere, ὅκη δεῖ, quo oportet, non quo facultate vitali, ſi integra eſſet, pellerentur. De his naturae conaminibus, et quomodo alia aliis praeſtent, Conferſis ipſum Hippocratem. Epidem. Lib. II. Sect. I. p. 1002. et 1004.

5) *Cautione ſumma.*) Foeſius ad hunc locum monet:

K plura

eligendo. Ex illis ſunt [6] glabrities, ſeu pilorum defluuium, quod tabidis proprium malum eſt, et

---

plura, quae eum praecedebant, excidiſſe, idque ex Galeni Commentariis apparere. Sed primum ſciendum eſt, Commentarios Galeni perditos fuiſſe, et qui hodie ſuperſunt, latinam eorum conuerſionem dici; quare plerique Auctores, ne ipſo quidem Foeſio excepto, parum ipſis tribuunt. Deinde varia leguntur in iis Commentariis, quae cum Galeno indigna, tum aliena ab eiusdem ſententia ſunt. Quod ſi vero et Galenum Auctorem haberent, tamen id non plane euinceret, quae ibi leguntur, ab Hippocrate profecta eſſe. Nam ipſe Galenus de Hippocratis codicibus ita corruptis et interpolatis conqueritur, vt, quae ipſi tribuere deberet, quae non, aliquoties dubius haereret. Vtque et hoc Foeſio demus, quae ante hunc locum adſcripta fuerint, vere Hippocratica fuiſſe, tamen nihil adeo eſſe, exiſtimo, quod nos credere cogat, ea hoc loco, ab ipſo Hippocrate poſita fuiſſe. Nonne enim plures ſententiae iisdem verbis, vel in quatuor Hippocratis libris, leguntur? Quidque adeo obſtat, quo minus fieri potuerit, vt aliquis ea, quae alio in libro legerit, ad doctrinam de humorum purgatione ſpectantia, hic in margine adſcripſerit, ex quo facile potuerint in textum recipi. Saltem omnia planiſſima eſſe puto, etſi nihil praecedere ponatur, et videntur mihi omnia ita facile expediri poſſe: Hippocratis praeceptum eſt de humoribus, qui abundant, per commoda loca educendis. Hoc vero monet non ſine ſumma cautione exſequendum eſſe. Nam multa eſſe, quae hoc praeceptum permittant, vel plane non, vel non ſine periculo ſequi. Vbi vero liceat ſequi, debere non vno modo fieri, ſed adhibendum eſſe ἔκκλισιν, παροχέτευσιν etc. Haec in vniuerſum obſeruanda eſſe. Alia vero via incedere medentes oportere, ſi humores ſiue ſponte, ſiue per artem ex corpore effluant per eas vias, quas propoſuit §. 6. 7. 8. 9. 10. etc. Has ſingulas varias, diuerſasque animaduerſiones deſiderare.

6) *Glabrities.*) Ex praeſtantiſſimis vnus Hippocratis Commentator Proſper Martianus haec de cutis denſitate exponit, in qua minus liceat ſudorem pellentes medicinas adhibere. Praeterquam vero, quod haec minus cohaerere cum antecedentibus videntur ſic, vti ipſe Martianus vult, vete-

et viscus vlcere obsessum, corruptionemque succorum summam denotat, et [7] vacuitas viscerum,

 a

veterum aeque ac recentiorum Medicorum obseruationes raritatem potius cutis, quam densitatem, pilorum defluuio, significari probant. Ac si maceratione praecipue cuticula a cute caute separatur, pili cuticulam sequuntur; Qui vbi a latere cuticulae interno spectantur, videntur, inprimis longius, ex tunica adiposa prouenientes, peculiari vaginae infundibiliformi, a cuticula reflexae, inclusi esse, quae et ipsis firmiter adhaeret. Haec primum fortassis dicta Ruyschio Thes. V. no. 2. productio epidermidis, et Thes. VIII. no 97. theca pilorum. An non hae vaginae eaedem, atque illae, quas pinxit in scroto? Epist. Probl. I. Fig. 1. A. B. Tales vaginas obseruaui quoque sine pilis contentis, in libero extremo vtplurimum replicatas. Si hae vaginae laxantur, aut noxio humore aeque ac bulbus pili, destruuntur, hi defluunt. Solent tamen in senibus defluere, etiam ob defectum humorum, et in aliis procul dubio ob quamcunque caussam, quae nimis siccam cutem ac densam efficere potest. Atque illum Aphor. 69. Lib. V. quem Martianus allegat, non tam de pilorum defluuio exponendum esse existimo, quam potius de tenuitate eorum, quae cutis densitatem indicat. Sed quod pulmones depascentia vlcera attinet, quae hic significari glabritie videntur, non modo in his perniciosum est, purgantem medicinam dare, quod ea plerumque sputum saniosae materiae supprimitur, quae in pulmonibus retenta, hominem breui suffocat, diu porro superstitem futurum, si pulmo nocentis humoris sputo continuo fuisset repurgatus. Neque vero aliter existimo de latente in pulmone vlcere, quod plerumque solent vomicam medentes appellare, debere iudicari. Nam hoc sane vomitione facillime aperiri potest, hominemque repente suffocare. Aliaque quacunque purgatione humores concitati ad afflictam ita partem magno impetu ferri, inflammationemque solent excitare. Fatendum tamen est, plura humorum vitia pilorum defluuium efficere, quae si non omnem purgationem, tamen vel vomitionem, vel deiectionem aliamue neutiquam admittunt.

7) *Vacuitas viscerum.*) Etsi haec plures Interpretes saltem ad ventriculum et intestina pertinere existimant, de

qui-

a laudabilis nutritii ſucci defectu proficiſcens, quae omni purgatione interdicunt. Contra [8] in viſcerum plenitudine, purgationi locus eſt. Quare, vt de vomitione, deiectioneque iudicari poſſit, videndum eſt, an plenus eorum habitus ſit, quae in abdomine viſcera ſunt, an per ſuperiora alimentum feratur, eaque nutriat. Hinc ad id attendendum eſt, quod [9] ad inclinationem humorum attinet, ſiue naturae, ſiue morbi ſit, vtrum

---

quibus ſigillatim valet Aphor. 35. Lib. II. potiore tamen iure, ea ad vniuerſum corpus referenda eſſe videntur. Hoc enim cum primum ſuccus nutricius deficere incipit, quod ſane viginti quatuor horarum ſpatio fit, maxime labore accedente, ad putredinem inclinat, et deſtrui ac ſolui incipit; quod vel ſola vrina teſtatur, ſaturatior, acrior, ſalinis, oleoſis, terreis particulis ditior facta. Quare hoc tempore ab omni purgatione abſtinere oportet. Nam cum propter concitatiorem internum humorum motum, qui ab omni validiori purgatione prouenit, tum propter tenuis humoris, qui ſupereſt, euacuationem, maior vlteriorque totius corporis deſtructio metuenda eſt. Neque tamen id debere de leniore quocunque medicamento accipi, ſed de draſticis, quae vocant, et quae validius corpus commouent, facile aliquis exiſtimabit. Ad haec autem plane etiam pertinet perbreuis ille, ſed ampliſſimi vſus Aphoriſmus 16. Lib. II. ὅκȣ λιμὸς, ȣ̓ δεῖ πονέειν, de quo videantur Interpretes.

8) *In viſcerum plenitudine.*) Vt pleraque Hippocratis praecepta generaliora ſunt, ſic et haec non ſolum eam viſcerum plenitudinem ſignificant, quae a cibo, breui tempore ante purgationem, ſumto, prouenit; verum etiam illam, quae a ſaluberrima omnium partium conſtitutione, et aequali ac libera nutricii humoris diſtributione, proficiſcitur, quaeque indicio eſt, nullum alicui parti vitium ſubeſſe. Alia plenitudo eſt, quae parum a morbo differt, ſed quae tamen in habitu corporis externo potius, quam in viſceribus eſt, arte ſoluenda ex Celſi monito Lib. II. c. 2.

9) *Ad inclinationem humorum.*) Omnem humoris in corpore exſuperantis excluſionem praecedere debet eius a reli-

vtrum ſurſum, an deorſum tendant. Sed inprimis eorum habere rationem decet, [10] quae ſponte exitum moliuntur, ſiue per aluum ferantur, et cum faecibus prodeant, ſiue vomitione ex ore reiiciantur, aliasue vias ſequantur. Porro, vt in omni alia medicatione, ſcire vtile eſt, quae aegro aut commoda ſint, atque vtilitatem praeſtent, aut contra noceant. Namque hae animaduerſiones medentibus magno adiumento

 ſunt:

---

reliquis ſeparatio. Excluditur autem humor ſiue integer fere, mox a morbi initio, aut ſine morbo, vel hoc praegreſſo, adeoque coctus vi vitae, atque mutatus. Ille inclinationem ad organum habet, in quo alias ſecernitur; quare ſeroſius humor ſudore expellitur, bilis ex hepate in inteſtina fluit, alii per alia loca, et qui ſecundum naturam non excernuntur, vt ſanguis, inclinationem habent ad ea loca, vbi via liberrima. Mutatur tamen haec inclinatio a variis, vt a ſexu, ab aetate, ab anni tempore, et tempeſtate, a rebus praegreſſis. Humor autem coctus et mutatus vix in ſe cauſſam inclinationis habet, quae propter ea maxime inconſtans eſt, et a ſingulari corporum natura quam maxime pendet. Talis humor heterogeneus nunquam ad vnum locum inclinat, inclinat tamen id, quod in eiusmodi humore principatum habet, atque ad huius inclinationem Medicum attendere oportet, eamque etiam praeſcire debet, niſi naturam morbi ignorat.

10) *Quae ſponte exitum moliuntur.*) Haec omnia minus ita ab Hippocrate propoſita eſſe videntur, vt inter ſe cohaerere debeant, ſed ſingula ſeorſim conſideranda, vbi purgatio humorum inſtituenda eſt. Igitur ne quidem inter haec et proxime ſequentia verba: ἃ ὠφελέει καὶ βλάπτει, aliquis nexus eſt, nedum illa ad reliqua omnia pertineant, quae ſequuntur. Tamen ea omnia, quae leguntur a verbo: μαδαρότης: vsque ad verba ὁκόσον λάπτεται, ἢ ὃ, ad illa ἀπαρίη, δυσπαρίη ſpectant, ac referenda ſunt. Quare etiam diuiſio a Dureto facta mihi non probatur, verum ſi paragraphus quintus incipit a verbo ἀπαρίη; ſextus debet ab illo ἄκη incipere.

ſunt. Quaecunque vero agenda ſuſcipiuntur, ea pariter congruere cum [11] congenita aegri forma, ſeu naturali partium cuiusque corporis et ſolidarum et fluidarum temperatura debent, neque [12] a coelo, ſub quo degit, aliena eſſe. Quo deinde etiam mores cum inſiti, tum inſtituti pertinent, atque aetas, et anni tempeſtas, pro quorum omnium varietate, humores in corporibus variant, indicationesque diuerſae fiunt. Sed vbi iam ipſe morbus, maxime acutus, aegrum tenet, tum ſane propria morbi natura et ratio ſpectari debet, [13] numque is adhuc vigeat, et aegri

11) *Congenita aegri forma.*) Haec inprimis ſpectanda eſt in viſceribus. Horum vaſa, a quibus ſecretio pendet, admodum variae ſiue laxitatis ſiue ſtricturae ſunt, quam proinde etiam humorum diuerſae conditiones ſequuntur. Hinc in aliis copioſior vrinae ſecretio, in aliis materiae tranſpirabilis, et ſic de reliquis. Per has vias igitur natura ſolet, etiam ſine morbo, quod alias nociturum eſſet, expellere, et multi a leui malo, vel prima nocte leuantur, vbi vel ſudor ſponte promanauit, vel vrina turbida magna copia effluxit. Earumque viarum ratio habenda eſt tum, cum grauior morbus incidit, qui purgationem deſiderat. Hanc enim facile feret aeger, ſi per vias inſtituatur, quibus natura adſueta eſt, ob congenitam formam. Variat tamen et hoc pro morbi et humoris, aliarumque rerum indole.

12) *A coelo, ſub quo degit.*) Hinc validiſſimas purgationes ex ialappa, ſcammonio, ſimilibusque facilius ferunt, qui paludoſa, quam qui edita, et libero aeri expoſita loca inhabitant. Illi enim et minus tranſpirant, et ad ſpongiae modum, plus abſorbent. Et tirones artis monendi ſunt, vt caueant ſibi a formulis, quae in eorum Medicorum libris inueniuntur, qui in eiusmodi regionibus medicinam faciunt. Tantum enim emeticarum, purgantiumque medicinarum modum, neque male, praeſcribunt, quantum in his regionibus perpauci ferre poſſent.

13) *Numque is adhuc vigeat.*) Plurimi ex Interpretibus haec ita ſilentio praetereunt, vt, quo ipſa retulerint, plane non

aegri vires exſuperet, an potius deficiat, atque in declinatione ſit. Cuius rei tam accurata debet conſideratio eſſe, vt ſimul intelligatur, [14] quantum morbus, de vehementia ſua, remiſerit, et in cuius temperamenti homine id euenerit. Nam pro his morbi conditionibus, et prout is parum, vel multum defecit, ratio medendi inſtituitur, et aegro citius, tardiusue ſuccurritur, eiusque viribus medicina accommodatur.

---

non intelligatur. Vnus Duretus quantitatem humoris, vi naturae excreti, ipſis ſignificari exiſtimat. Sed ego quidem ad ipſum morbum malui referre, cum quod hic minus de iis humorum excretionibus ſermo eſt, quae naturae beneficio contingunt, quam de iis praeceptis agitur, quae medicum obſeruare decet, vbi abundantes humores purgandi ſunt, tum quod verba: κατάςασις νέσα praecedunt, quae naturam morbi, eiusque conſtitutionem ſignificant. Eſt autem in humorum purgatione vnum ex vtiliſſimis et maxime neceſſariis praeceptis, ad ipſam morbi conditionem animum attendere, quod pluribus porro locis ipſe Hippocrates in hoc libro confirmat. Sed dum haec ſcribo, ecce in Celſi locum incido, quo videtur hunc ipſum Hippocratis locum exprimere voluiſſe. Celſus ait L. II. C. 10. Neque ſolum haec conſideranda ſunt, ſed etiam morbi genus, quod ſit: vtrum ſuperans, an deficiens materies laeſerit.

14) *Quantum morbus.*) Alii haec verba a prioribus ſeparant, maluntque ad ſequentia referre, quod, ſiquidem primum Hippocratis praeceptum vniuerſale ſit, purganda eſſe, quae redundent, nunc alterum ſequatur ſpecialius, varie humores a parte in partem mouendos et purgandos eſſe, ſi quid incidat, quod eos data via educere impediat. Sed quoniam antecedentia omnia in eum finem propoſita fuerunt, vt ſecundum ea, medentes diiudicare valerent, an tuto humores euocari poſſint, an minus. Nulla cauſſa eſt, quam ob rem illa verba, ab antecedentibus auulſa, ad ſequentia referamus.

V. Ἄκη, ἔκκλισις, παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν, ἐς τὰ πλάγια, ἢ μάλιστα ῥέπει· ἢ ἀντίσπασις, ἐπὶ τοῖσιν ἄνω, κάτω, ἄνω, ἐπὶ τοῖσιν κάτω· ἢ ξηρῆναι, ἢ οἷσι τὰ κάτω, ἢ οἷσι τὰ ἄνω· ἢ ἐκπλύνεται, ἢ οἷσι παρηγορήσεται.

Μὴ

15) *Obuiam eundum medicamentis.*) Martianus pro ἄκη mallet ἀκὴ, homericam vocem fubftituere, quae quietem fignificat, ac de eo tempore interpretari, quo nihil mouendi humores fint, fcilicet, in quo maxime medentes peccant, vt hoc primo illi praecepto opponatur, quod de purgatione in vniuerfum datum fuit. Nihil quidem magnopere huic expofitioni repugnat, mihi tamen fic videtur. Hippocrates ab initio quidem pofuit redundantes humores purgandos effe; fed cum probe fciret, poffe varia incidere, ob quae minus liceat id praeceptum fequi, cum haec propofuit, tum curandi modos fubiecit, qui funt ἄκη, ἔκκλισις etc. vt, prout corporum, morbi, aliarumque rerum conftitutio varia fuerit, varia quoque curandi ratio inftituatur.

16) *Siue furfum.*) Quicquid alii moliuntur, vt verba ἐς κεφαλὴν, fuo proprio et naturali fenfu, de capite interpretentur, mihi tamen non fatisfaciunt. Hippocratem concipio voluiffe aliam παροχέτευσιν ἐς κεφαλὴν, aliam, quafi contrariam, ἐς τὰ πλάγια. Itaque prima fit, quando humor auertitur quidem ab ea parte, ad quam per morbum inclinabat, fed ad aliam, ad quam tamen fimilis directio eft, deriuatur. Eaque deriuatio quafi naturalis eft, atque facilior. Alter modus eft, peccantem humorem a fua via ad lateralem declinare, vt adeo tres modi deriuationis fint, quorum ille quidem leuis, hic medius, fed tertius, nempe reuulfio, maxime violentus fit, et cum infigni corporis turba

Adeo ex his omnibus medenti conſtare poteſt, an morbo quaſi [15] obuiam eundum medicamentis ſit, vt plane pugnetur cum humoribus, qui noceant, ipſique purgentur, an contra, ſi quidem medicatio aleae plena res foret, declinare tantummodo humores ab ea parte, ad quam feruntur, et imminuere periculum, expediat. Binis id quidem modis fit. Vnus eſt, quum humores ad vicina ſaltem loca, ſed magis conuenientia deriuantur, [16] ſiue ſurſum, aut deorſum, ſed recta via, ſiue ad latera id fiat, ſcilicet, qua potiſſimum viam affectant. Alter eſt, quum [17] ad oppoſita plane loca reuelluntur. Sic V.

 enim,

turba fiat. Si enim, vt haec exemplo illuſtrem, aliquid in ventre conſiſteret, quod hominem torqueret, atque vena in pede ſecaretur, hoc eſſet παροχέτευσις ἐς κεφαλήν, ſi cucurbitulae ſub hypochondriis apponerentur, eſſet quodammodo altera deriuatio ἐς τὰ πλάγια, ſi vena in cubito ſecaretur, eſſet ἀντίσπασις. Ceterum, quod ad hanc verborum, ἐς κεφαλήν ſignificationem attinet, me fateor omni auctoritate deſtitui. De voce παροχέτευσις autem vid. Galenus ad Epidem. Lib. II. Sect. II. part. 6.

17) *Ad oppoſita plane loca reuelluntur.*) Opus non eſt, vt dicam, ab hac duplici deriuationis reuulſionisque idea rationem delectus venarum, in ſanguinis miſſione, pendere, de qua re tot libri, tam variae Medicorum opiniones ſunt. Bellini primus huic rei lucem affundere ſtuduit in Opuſc. Practic. de ſanguinis miſſione, ſed in dubium id vocauit Cl. Senac, et propter ſtupendum exiliſſimorum vaſculorum numerum, inque his maxime lentum humorum motum, vulgatiſſimam illam medicam doctrinam de reuulſione euertere, et probare annisus eſt, eius tam paruum, exiguumque effectum eſſe, vt merito pro nullo habeatur. Eadem ſententia eſt Cl. Hambergeri in diſſ. de venaeſectione, quatenus motum ſanguinis mutat, vbi eam experimentis firmare, et, quae contra haec vtplurimum afferri ſolent, reiicere voluit. Et ego ſane non dubito affirmare, nimium deriuationi, reuulſionique medentes confidere. Neque tamen poſ-

enim, quorum ad superiora affluxus est, deorsum reuocantur, contra sursum ducuntur, qui ad inferiora tendunt; siue ex loci natura, ad quem feruntur, periculum metuendum sit, siue ex quantitate humorum, malum immineat. Vbi autem his curandi modis vti non licet, videlicet, vt vel euacuentur, vel deriuentur, vel reuellantur

---

possum, contra experientiam, sententiae vtriusque Senaci et Hambergeri, plane accedere. Ac si vel maxime ponam, neque flexilitatem, neque varios angulos flexusque canalium, in corpore humano, efficere, vt sanguinis velocitas mutetur, aliter, quam in rigidis machinae canalibus, vt de aliis conditionibus non dicam, primo tamen certum est, vim pellentem in corpore humano duplicem esse, cordis nempe et arteriarum, imo et musculorum, deinde eam vim vitalem esse, et quotidie non solum in toto corpore, verum etiam in singulis partibus nunc intendi, nunc minui, porro sanguinem compressilem humorem esse, eoque prorsus ab aqua differre, quarto celeritatem, qua sanguis fluit, diuersissimam esse pro diuersa vasorum a corde distantia, quinto, si vena aperiatur, sanguinem ex apertura effundi, tum profluere in vena posse, sexto morbum ipsum et dolores coniunctos, in nonnullis corporis partibus, prae aliis, insignes mutationes facere, vt adeo non omnia aequalia sint, quod Hambergerus existimat, denique ante venae sectionem membrum vel calida foueri, aut panno aspero fricari, quo motus sanguinis in eo membro multum, in reliquis vix augetur. Ex his consequitur ad minimum hoc, effectus sanguinis missionis non posse ex legibus hydraulicis plane aestimari. Et quamuis inter eos effectus deriuationem, reuulsionemque esse, nisi experientia, satis probari non queat, et modum vtique ignoremus, tamen inter reuulsionem, euacuationemque vera quaedam differentia est, etsi eam Cl. Hambergerus negat. Anne enim perinde est, quo loco venam aperias? Facias periculum in pleuritico, et venam in talo seces, disces aegri periculo, hunc inde laedi, iuuari vero, si venam antea semel aut bis in cubito aperueris. vid. Ill. Trillerus de pleuritide inprimis p. 80. sq. Praeterea medentes sciunt, in quacunque inflammata parte

lantur humores, quibus permultae res aduersari possunt, tum quidem sunt aliae medendi viae ingrediendae. Itaque vel desiccare solemus, quod a sanguine secessit atque effusum est, [18] vel iis vtimur, quae nocentes humores eluunt, siue in superioribus, siue in inferioribus partibus consistant, quod vel clysteribus, vel gargarismis, vel

---

parte, quam Senac posuit, aliquid esse, quod praeter mechanicas leges operetur, humorumque motum magnopere intendat, eosque, si reuulsio accedat, et malum recens sit, omnino propellat. Hoc quicquid sit, (vid. not. 3.) non pendet ab elasticitate mechanica, quae cum etiam in mortuo adsit, tamen illa vis deest. Ac si laedas partem viui animalis ita, vt sanguis e vasis effundatur, vis illa se manifestabit, minus vero, vbi prius neruum ligaueris, qui ad partem procedit. Cum hac vi semper coniunctus dolor est, cum quo et augetur et minuitur. Dolor vero per neruos excitatur, estque signum vitae in parte, quare eo peius signum in vulnerato, si dolorem non sentit, quo maius vulnus est. Igitur vis illa a motu vitali pendet. cf. Hofmannus de motu fibrarum vitali, et de Gorter exercit. de motu vitali. Senac sententiam suam proposuit in Essais de Physique sur l'Anat. d'Heister a Paris. 1735. Velim tamen, vt hanc Senaci disputationem illi paullo attentius legant, qui caeco, nescio quo, timore ducti, in grauissima etiam inflammatione, ne sanguis nimium profundatur, intercedunt, nec bis aperire venam audent; conferri etiam potest Quesnay l'Art de guerir par la saignée, ou Essais Physique sur l'Oeconomie animale Tom. II. Paris. 1736.

18) *Vel iis vtimur.*) Dubitabam quidem, an non obscurior locus ita emendatione clarior reddi posset, vt legeretur: ἢ ἐκπλύνεσθαι, ἢ παρηγορήσεσθαι, sed vidi postea, magis cum Hippocratica dictione conuenire, si hunc locum ita, vt factum est, interpretarer, et, quae desunt verba: vtendum est, supplerem. Tamen eo fere inclino, vt credam, debere ἐκπλύνεσθαι legi, et haec verba ita accipi, vt per ἐκπλύνεσθαι indicentur omnia, quae ad leniendum, corpori infunduntur, per παρηγορίσεσθαι vero quaecunque ad eundem finem, exterius adhibentur. Hinc enim paregorica medicamenta, quae tantum externa sunt.

VI. Μὴ τὰ ἐκκεχυμωμένα εἰς τὸ ἔσω ἀπολαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς ἀφόδους ξηραίνειν.

VII. Τάραξις· κατάκλυσις, διάνιψις, οἷσιν ἀποστήσεται πρὸς ἕδρην, ὅθεν ἀθέλγεται ἡ φάρ-

---

19) *Ad interiora reuocare.*) Videtur omnino fatius effe, haec ἐκκεχυμωμένα tantum ad ea quafi excrementa referre, quae exanthematum nomine veniunt, vt funt variolae, purpura, morbilli, petechiae, deinde fcabies et alia, et quae iam extra vafa conftituta, et a reliquis humoribus feparata funt. Ac vi vocis ἐκκεχυμωμένα funt, quae, vbi ab vtilibus fuccis feiuncta fuerunt, ad externas corporis partes feruntur, ac eiiciuntur. Vbi ὡς ἐν παρόδῳ Cl. Aftrucii mentionem iniicimus, qui haec exanthemata, maximeque variolas, in corpore reticulari Malpighii infidere exiftimat. Nam quae adhuc in vafis haerent, ea merito primo loco ftudemus ad interiora rurfus promouere, et per vafa circumeunti fanguini admifcere, nifi ab interna cauffa, corrupti fucci fint. Quod fi autem quis antiquitatis ftudiofior hic vellet coniecturis indulgere, poffet forte eorum fententiae nouum pondus addere, qui Hippocrati gloriam inuentionis abforbentium vaforum tribuunt. Debent enim per haec potius, quam per illa, per quae effufa fuerunt, ad interiora recipi, quaecunque in cute efflorefcunt. Neque his opponi poffunt, quae de topicarum, inprimis refoluentium, medicinarum tranfitu per arterias ad partem affectam, propofuit et demonftrauit Ioh. Armftrong Med. Eff. of. Edimb. Vol. II. p. 36. fqq. Sed multo clarius hoc

vel quibuscunque aliis iniectionibus fieri assolet; aut si nihil horum fieri potest, minimum ea adhibenda sunt, quae leuant atque dolores sedant.

Quaecunque enim ita ab humoribus e vasis secesserunt, vt in toto corporis ambitu, tanquam diffusa, varia sub forma, efflorescant, [19] ad interiora neutiquam reuocare licet, sed ita curare expedit, vt haec excrementorum diuerticula sensim desiccentur, neque ipsa per vasa in corpus recipi, humoribusque admisceri queant. VI.

Vbi autem sponte alui perturbatio fit, et ipsa cum torminibus fluit, clysteribus intestinum perfundi debet, et collui, vt abluatur, quod intus nocet, et aegrum torquet. Quod malum incidit, VII.

---

hoc patet ex Epidem. L. VI. Sect. VI. 1. ad quem locum vide, quae Foesius adducit ex Galeno. Item ex L. I. de Victus rat. p. 343. sq. et de Alimento p. 381. Et hanc doctrinam elegantissimis experimentis illustrauit Cl. Kaau in Lib. de perspirat. Hippocr. dicta. L. B. 1738. 8. Similiter quis posset ex vocabulo ἀφόδȣς arguere, Hippocratem vascula, quae in cute sudori et transspirationi destinata sunt, cognouisse, quae alio loco, scil. Epidem. L. VI. S. III. 4. ὀχετȣ̀ς appellasse ab aliis dicitur. Non solum autem illa ἄφοδοι sunt, verum etiam, alii quicunque secretorii et excretorii ductus, per quos scilicet humor diuertere a via regia potest. Et idem sensus huius vocabuli apud Aretaeum est, de Curat. Morb. diuturn. L. II. C. 5. quo loco videtur eiaculatoria seminis vasa ἀφόδȣς nominare, et quamuis hanc vocem alio loco de Causs. et Sign. Morb. diuturn. L. I. C. 4. p. 28. ita interpretari non liceat, male tamen fecerunt, quicunque ibi ἐπὶ ἀφόδῳ: cum stercore, verterunt, quod vel ex adiectis verbis αὐτομάτῳ κοιλίῃ elucet. Hoc tamen loco vox ἄφοδοι sine dubio ea cutis loca significat, in quae humor e vasis, tanquam e via, discessit. Atque in vniuersum probabilius est, Hippocratem perspirationem inspirationemque per eadem vasa, quam illam per arterias, hanc per venas fieri existimasse, quae et Pitcarnii, Clerici et Cl. Schultzii, aliorumque recentiorum sententia est.

φάρμακον, ἢ ἕλκος, ἢ χυμός τις συνεστηκὼς, ἢ βλάστημα, ἢ φῦσα, ἢ σῖτος, ἢ θηρίον, ἢ καῦμα, ἢ ἄλλο τι πάθος.

Σκε-

20) *Aut alius quidam humor.*) Qualis pituita est, quam veteres vitream nominabant. Talem in legato quodam Caroli V. Imperatoris per clysterem eductam fuisse, postquam toto sexennio ea laborauerat, a Fernelio relatum est de Part. Morb. et Symptom. L. VI. C. 9. Quod descendit, durum ac firmum fuit, pedis longitudine, et cum medio ductu pertusum esset, habitum fere pro parte intestini fuit. Eodem loco Fernelius alium memorat, in quo post mortem colon ita oppletum pituita inuentum est, vt fere solidum censeretur.

21) *Interna exanthemata.*) Quoniam vox ἐξάνθημα similitudinem pustularum, quae in cute erumpunt, cum arborum gemmis, significat, et βλάστημα eumdem significatum habet, malui et hic vocem βλάστημα ita interpretari, a qua sententia etiam Foesius non alienus fuisse videtur, in Oeconom. quam cum aliis interpretibus sensum verborum obscurum reddere. Memini autem semel atque iterum vidisse in iis, quos variolae sustulerant, fuisse ipsa viscera, et intestinorum canalem variolosis pustulis obsessum. Et quam numerosae sunt mesaraicarum arteriarum propagines? quam libere hiantia earum in intestinorum internae tunicae villis oscula? Nam et aquam iniectam Kaau l. c. p. 93. Haller ad Boerh. Prael. Vol. I. p. 288. et ceram partim excolorem, Ruysch Epist. probl. XI. p. 11. et Kaau l. c. partim coloratam Kaau ibid. facile transmittunt. Praeterea quanta longitudo et amplitudo intestinorum est, quam lata earum interna superficies? in duodeno et ieiuno praecipue valuulis aucta, quas valuulas partim Morgagn. Adu. Anat. III. p. 12. forte vnice Senac Ess. de Physique p. 134. eum in finem intestinis a natura datas esse existimant, vt numerus orificiorum vasorum

cidit, quum aliquid ad anum secedit, et transcolatur, siue venenum, siue intempestiue data medicina fuit, cuius quasi venefica vis est, aut, quod ad haec loca secessit, vlcus formauit, quod in dysenteria solet,[20] aut alius quidam humor vel pituita in intestinis collecta et quasi concreta est. Tum etiam hoc medicinae genere vtimur, quum [21] interna exanthemata sunt, aut flatus, aut sordes, vel cibi reliquiae induratae, aut [22] varii gene-

---

sorum hiantium augeri posset. Ex quibus omnibus primum hoc intelligimus, debere per haec vasa et fere plus humidi, et crassiores succos secedere, quam per cutis vascula excluditur, quod maxime purgantium vsu cognoscitur, Martine de Simil. animal. p. 22. et Cl. a Bergen aliquot dissertatiunculis declarauit. Deinde vero non improbabile esse deprehendimus, debere simili ratione, ac in cute, etiam intus in visceribus, maxime intestinis, morbosas pustulas erumpere, quas adeo, ob similitudinem cum arborum gemmis, Hippocrates βλαστήματα vocauerit. Et hoc plane confirmat exemplum aphtharum, periculosi morbi, optime descripti peculiari libello a Vincent. Ketelaer Lugd. Bat. 1672. 12. et post hunc a Boerhauio in Aphorismis.

22) *Varii generis vermes.*) Nemini ignotum est, aliquot vermium genera esse, quae aluum occupent, minus tamen omnes id genus cognitum habent, quod solitarium dicitur. Hoc medicinis non, nisi vehementissimis, obedit, et tunc etiam, non integrum, verum in plura frusta discerptum, (namque admodum longum est) excernitur: Dicitur autem tam vivax esse, vt, modo caput remanserit, facile renascatur, neque, nisi grauissimis armis expugnetur. Vid. Vieussens Epitre à Monf. Chicoineau sur le Ver Solitaire. Ceterum non in intestinis tantum generantur, verum etiam in vicinis partibus, ex quibus fortassis deferri ad alvum possunt. Talis enim videtur Lumbricus teres fuisse, in ductu pancreatico repertus, quem peculiari Diss. descripsit, Phil. Fried. Gmelin. Praesid. Cl. Maucharto. Tubing. 1738. ne de hepaticis ouium vermibus dicamus, de quibus est Bidloi disputatio.

VIII. Σκεπτέα ταῦτα· τὰ αὐτόματα λήγοντα, οἷον αἱ ἀπὸ καυμάτων ἐπεγειρόμεναι φλύκτεις, ἐφ' οἷσιν οἷα βλάπτεται ἢ ὠφελέει. σχήματα, κίνησις, μετεωρισμὸς, παλινίδρυσις, ὕπνος, ἐγρήγορσις, ἅτε ποιητέα, ἢ κωλυτέα, φθάσαι.

Πταί-

23) *Aut aestus.*) Vt nihil facile in Hippocrate mutari velim, dubito tamen, an non pro τὸ καῦμα debeat αἷμα ſcribi. Eſt ſane ſanguis, etſi non purus, inter ea, quae per τάραξιν deſcendunt. An vero καῦμα ſanguinem aduſtum ſignificauerit? vt adeo liceat hunc locum ex illis verbis exponere, quae leguntur in Libro de Affect. intern. p.522.: δυσεντερίη ὅταν ἔχῃ, ὀδύνη ἔχει, κατὰ πᾶσαν τὴν κοιλίην, καὶ στρόφος· καὶ διαχωρέει χολήν τε καὶ φλέγμα καὶ αἷμα ξυγκεκαυμένον. Sed haec longius petita ſunt. Quid hic ſit καῦμα optime videtur ipſe Hippocrates indicaſſe in Coacis Praenot. Aphor. 643. vbi habet τὰ διαχωρήματα καυματώδεα.

24) *Cuiusmodi*) Legebatur in prima editione, ἢ οἷναι, deleui τὸ ἢ, quod ſine dubio redundabat, et pro οἷναι cum Foeſio et aliis, reſcripſi οἷον, neque tamen et οἷγαι reponi poſſe, negauerim.

25) *Quae aegri poſitura ſit.*) Ex his ſignis, aliisque, quae ſequuntur, haec bina potiſſimum cognoſci poſſunt, virium aegri, et mentis ſtatus, quae bina, maxime in acutis morbis, vel ſpem vel periculum oſtendunt. Nam ſi aeger praeter voluntatem extentus iacet, neque regere corpus poteſt, ſed in pedes, quod dicunt, collabitur, indicium eſt, eius vires

generis vermes, [23] aut aestus febrilis est, vel, quum calida nimis tempestas humorum turbam, fermentationemque fere ciet, aut aliud malum est.

VIII. Eorum autem, quae ita sponte eueniunt, maximopere exitus considerandus est. [24] Cuiusmodi et illae pustulae sunt, quae aestiuo tempore, quo succi nostri acrimoniam contrahunt, varia sub forma, in summa cute prorumpunt atque extuberant. Neque tamen sufficit nosse, quae ex illis vel iuuent, vel noceant, sed etiam, qui sint illi, quibus ea vel noxam inferant, vel salutaria sint, medentes perspectum habeant. Sed quae permagnam ad indicationem vim habent, ad ea signa inprimis attendamus. Itaque considerari oportet, [25] quae aegri positura sit, an contra consuetudinem, membra male componat, et indecenter denu-

vires omnino solutas esse. Contra vbi praeter consuetudinem, quam adeo nosse oportet, aeger varie membra componit, et inquietus, subito erectus sedet, rursumque statim extentus iacet, siquidem hae motiones a voluntate procedunt, scire licet, mentem turbatam esse, et aegro parum constare, quod longe pessimum est. Ac de his plura Hippocrates in Coac. Praenot. Aphor. 497. proposuit. Quo tamen etiam loco ita de situ erecto dixit, vt incertum sit, an eum voluerit efficere, vt morbus letalis sit, an saltem indicare. Illustr. Hoffmannus existimat, situm erectum in periculosis morbis, citam mortem inducere. Produxit etiam exempla aliquot, quibus hoc confirmari posset, et caussam repentini mali in debilitate cordis se inuenisse existimat, cuius vires non sufficiant sanguini, in situ erecto, ita ad cerebrum propellendo, vt tanta liquoris vis separetur, quanta ad vitales motus ciendos requiritur. Sed hanc sententiam non plane mihi probari fateor. Hofmannus sententiam suam proposuit in Diss. de situ erecto in morbis periculosis valde noxio. Sed de reliquis signis legendi prae ceteris Alpinus de praesag. vit. et morte, et Lommius in Observ.

26) *Fa-*

VIIII. Παίδευσις ἐμέτȣ, κάτω δὲ ἐξόδȣ, ἢ πτυάλȣ, μύξης, βηχὸς, ἐρεύξιος, λυγμȣ͂, φύσης, ȣ̓́ρȣ, πταρμȣ͂, δακρύων, κνησμῶν, τιλμῶν, ψαυ-

26) *Facere ſine mora*) φθάνω, a quo φθάσαι, vox quaſi Xenophonti propria, denotat, quae celeriter facienda ſunt. Vid. Cyropaed. Lib. I. C. IIII. p. 42. et C. V. p. 50. Lib. VII. C. I. p. 401. Edit. Oxon. et permulta alia loca, quae plerumque minus recte conuerſa ſunt.

27) *Eorum accurata cognitio, quae vomitum.*) Martianus, vt haec cohaerere cum ſuperioribus probaret, παίδευσιν hic correctionem interpretatur, antecedentium ſcilicet, quae minus cum natura aegri ac morbi congruant, eamque vel vomitione vel deiectione vel reliquis, quae ſequuntur, fieri debere, docet. Quoniam vero vel ipſe recte exiſtimat, ſequentia verba vſque ad καὶ ὑϛερικῇ καθάρσεις ad παίδευσις referenda eſſe, hanc vocem planiſſimum eſt, eſſe neutiquam correctionem vertendam. Quare cum hoc loco Hippocrates ea fuſius declaret, quae ſupra breuiter propoſuit, in morbis conſideranda eſſe, vt ex iis, maxime ſponte accidentibus, quid agendum, ac ſi purgandi indicia ſint, quantum humoris euocandum, cognoſcatur, veriſimillimum eſt, παίδευσις

denudet, quae natura velari iubet; deinde, quomodo aeger vel totum corpus, vel ſingula membra moueat, ſcilicet, vtrum placida motio ſit, an aliquid truculenti habeat; porro, an modo erectus ſedeat, et oculos ad coelum conuertat, modo rurſus extentus iaceat, an dormiat, et qualis ſomnus ſit, an ſubito expergiſcatur, et vigiliis prematur, num anxietates adſint, et corporis iactationes, vel pandiculationes, oſcitetne aeger, atque horrore corripiatur. Namque his intellectis, de faciendis prohibendiſue, in ſingulis morbis, protinus conſilium inire, eaque [26] facere ſine mora, integrum erit.

Vtque horum, maxime in acutis morbis, ita in vniuerſum [27] eorum accurata cognitio neceſſaria eſt, quae vomitum, et deiectionem, atque exſpuitionem, ſeu eorum reiectionem ſpectant, quae in faucibus ſecedunt, mucumque, qui per nares fertur. Neque etiam fas eſt, ea negligere, VIIII.

 quae

δευσις hoc loco accurata cognitio verti debere. Hippocrates enim praecipit, obſeruando diſcere, an vomat aeger, an deiiciat, et quae reliquae notae ſunt, qualesque illae ſint, rite dignoſcere, et quaſi ſe ipſum inſtruere, vt quam medendi viam artificem ingredi oporteat, intelligatur. Quid autem circa ſingula in hoc paragrapho propoſita notari debeat, ipſe Hippocrates variis aliis in locis, inprimis Lib. VI. Epidem. atque ex illo, de Prognoſi ſcriptores, maximeque Alpinus, declararunt. Quae autem ſit ratio, cur medentes ad haec ſigna attendere animum debeant, et quae diſci ex iis queant, mutua fluidorum et ſolidorum in ſe actio docet. Cum enim hac quotidie aliquid vtrinque deſtruatur, quod per aluum, nares etc. praecipueque vrinae vias, expellitur, eaque praecipue in acutis morbis et celeritate et vi creſcat, ac deſtructio maior ſit, patet ſane, debere medicum in tali morbo ad minimum, earum viarum excretionumque rationem habere. Verba κάτω δὲ ἐξόδε, quae ſubſequuntur in textu, melius ita ſcribuntur: κάτω διεξόδε, nam διέξοδοι infra ſunt faeces.

ψαυσίων, δίψης, λιμȣ̃, πλησμονῆς, ὕπνων, πόνων, ἀπονίης, σώματος, γνώμης, μαθήσιος, μνήμης,

---

28) *Ad lacrymas*) Veteres, quibus lacrymarum viae ex oculis in nares, parum recte cognitae erant, opinabantur, lacrymas in oculi internum angulum ex cerebro confluere, et per carunculam ibi pofitam, tanquam per fpongiam, transmitti, in illud receptaculum, quod hodie faccus lacrymalis nominatur, vt ex eo fiue per ductum, qui ad nares defcendit, fiue per offis vnguis foraminula, in narium cauitatem, profluerent. Haec veteres partim per Anatomen cognouerunt, partim ex coniectura propofuerunt, pleraque falfa, fi a Galeno recefferis, qui vtique maximam partem earum viarum perfpectum habuit, per quas hodie fcimus, lacrymas deferri. Parum tamen abeft, quin credam, lacrymas interdum vere in faccum quafi tranfcolari. Bis enim aegri mihi obtigerunt, quibus faccus intumuerat, at vifcido, vt videbatur, humore, qui lacrymas non finebat ad nares defcendere. Preffo facco, nunquam vlla arte efficere potui, vt per puncta, quibus a lacrymis nomen eft, ille humor ad oculum reflueret. Quare in haec ipfa puncta inquifiui, vt Anellii ftilis immiffis, impedimenta tranfitus lacrymarum remouerem, fed fruftra. In vtraque palpebra ne minimum horum foraminum veftigium inueni, etfi cum ipfe, tum alii in his rebus exercitati, faepius inquirebant. Contra circa carunculam, et vbi membrana fedet, quae crefcenti lunae comparatur, multa minutiffima foraminula apparuerunt. Secto deinde facco, et noua per ferrum via in nares parata, omnis

quae cum tuſſi e pectore reiiciuntur, aut e ſtomacho ac ventriculo eructantur, eumque ac diaphragma conuellunt, ut homo ſingultiat, vel ea, quae flatus gignunt, vrinam mouent, et cum hac effluunt, ſternuere hominem faciunt, et ipſa hoc motu e naribus faucibusque excutiuntur. Plurimum quoque confert, [28] ad lacrymas attendere, [29] deinde ad ea, quae prurire vel cutem vel alias partes faciunt, aut etiam vellicationes concitant, et quae forte cuti organoque tactus admota alium moleſtum ſenſum faciunt. Praeter quae ſane et plura alia ſunt, quorum cognitio medentibus vtilis eſt. Sunt autem ſitis, fames, [30] ſatietas, ſeu re-

omnis lacrymarum curſus in genas ſiſtebatur, contra nares antea ſiccae et obſtructae humectae erant. Haec igitur me coegerunt quaſi, vt crederem, eſſe interdum exiguas aliquas fiſtulas, circa carunculam apertas, quae exceptam lacrymam in ſaccum ſubiectum deducerent. Noui etiam alios, quos in alterutra palpebra, puncto lacrymali occluſo, nullus tamen lacymae curſus infeſtat. De lacrymis ad veterum, maxime Graecorum, opiniones noſcendas, vtilis commentatio eſt Alberti Wittebergenſis, quae cum tribus orationibus prodiit Norimb. 1585. 8.

29) *Deinde ad ea.*) Etſi tria vocabula *κνησμῶν*, *τιλμῶν*, *ψαυσίων*, fere ita interpretatus ſum, vt Dureti expoſitioni reſpondere videantur, tamen eo inclino, vt ſatius eſſe exiſtimem, hunc locum ex eo Aretaei expouere, qui eſt de Cauſſ. et Sign. morb. diuturn. Lib. I. C. 7. p. 35. vbi ait: *Τελεσθέντα μὲν ὖν τὰ πάθεα, ἔκδηλα ἀκινησίῃ, καὶ ἀναισθησίῃ θερμῦ τε καὶ ψυχρῦ, ἀτὰρ καὶ τιλμῶν, καὶ κνησμῶν, καὶ ψαυσίων.*

30) *Satietas, ſeu repletio.*) Foeſius monet, videri Galenum poſt *πλησμονῆς*, *κενώσιος*, poſt *ὕπνων*, *ἐγρηγόρσιος*, aut *ἀγρυπνίης* poſuiſſe, vt reſponderet ſequentibus: *πόνων*, *ἀπονίης*, Sed putauerim breuitatis, ſimplicitatisque Hippocraticae maiorem debere, praecipue in hoc libello, rationem haberi, quam auctoritatis Galeni, quae et ipſa hic dubia eſt. Quare et *τὸ ἀπονίης* non puto ab Hippocrate eſſe. Nolui tamen tollere, quia ſenſum non mutabat.

μνήμης, φωνῆς, σιγῆς. Τῇ ὑστερικῇ καθάρσεις.

X. Τὰ ἄνωθεν καταῤῥηγνυμένα καὶ στροφέοντα, λιπαρὰ, ἄκρητα, ἀφρώδεα, θερμὰ, δάκνοντα, ἰώδεα, ποικίλα, ξυσματώδεα, τρυγώδεα, αἱματώδεα, ἄφυσα, ὠμὰ, ἑφθὰ, ἆυα.

Ἄσσα

31) *Vox et loquacitas.*) Tria sunt, quae obseruari oportet, vox ipsa, an naturalis sit, an non, loquacitas, si nempe aliquis a natura taciturnus, in morbo, contra morem, multa inconsiderate loquitur, et, quod rarissimum est, linguas peregrinas loquitur, et quarum vel plane rudis est. De hoc vide, quae collegit P. Borellus Cent. II. Obs. LIV. et multo plura apud Cl. Franckenau Satyra X.

32) *Sic ad mulieres.*) Etsi cum Cornario hic nihil in verbis ipsis mutaui, tamen ea cum ipso ad praecedentia retuli, in quibus cum Hippocrates res, inprimis non naturales, praecipue-

pletio, somnus et labor, otium, corporis ac mentis constitutio, ars, quam aeger exercet, seu studiorum genus, memoria, [31] vox, et loquacitas, aut taciturnitas. Nam prout in morbo aliqua, vel plura ex his, contra consuetudinem, vel aliter, quam vbi ager secunda valetudine vtebatur, apparent, et morbi naturae ac grauitati respondent, aut contrariantur, similiterque vel iuuant, vel nocent, horum maxime obseruatione cognosci potest, quam grauis periculosusque morbus, quisque eius futurus exitus sit: ex quibus deinde inprimis patet, quam curationem medentes sequi oporteat. Eaque omnia vt ad vtrumque sexum, [32] sic ad mulieres sigillatim menstrua pertinent, quaeque alia ex vtero fluunt, quibus profecto magna vis inest.

Sed si quis, cum magno ventriculi impetu, aliquid sursum reiicit, simulque intestina torquentur, etiam videndum est, qualia illa sunt, quae hac via excutiuntur. Sunt autem vel pinguia, vel meraca, vel cum spuma et calore atque aestu coniuncta, vel acria siue mordacia sunt, ventriculumque rodunt, aeruginosum, aut potius varium colorem, indolemque variam habent, [33] abrasasque interioris ventriculi membranae parti- X.

cipueque, quae excernuntur, simpliciter recenseret, addidit in fine, excretionem soli foeminae propriam. Videtur tamen Cornarius vocabulum καθάρσεις non sine caussa in καθάρσιος mutasse.

33) *Abrasasque particulas.*) Hoc rarius accidit, quam vulgo putant. Intestina aeque ac alia quaedam caua corporis duplici humore lubrica seruantur, alio tenui, continuo, magna copia secreto, cuius fontes arteriolae vltimae, Pechlinus de Purgant. p. 509. sq. qui tamen ipsum ex glandulis promanare dicit, Kaau loc. cit. alio tenaci, spisso, lento, non con-

XI. Ἄσσα περιῤῥέοι, εὐφορίην καθορέον, δυσφορίην, πρὶν κίνδυνον ἰέναι, οἷα ἐ δεῖ πάσχειν. πεπασμὸς, κατάβασις τῶν κάτω, ἐπιπόλασις τῶν ἄνω, καὶ τὰ ἐξ ὑςερέων, καὶ ἐν ὠσὶ ῥύπος.

Ὀρ-

continuo in inteſtina emiſſo, vno verbo muco, tenui orto ex arteriolis vltimis, inſpiſſato in folliculis, ſeu cryptis glandulofis, Boerhaue Epiſt. ad Ruyſchium p. 11. et Prael. Vol. I. p. 294. Kaau loc. cit. p. 120. ſq. Sed vt non vnum glandularum genus inuenio, ſic neque vnam muci ſpeciem eſſe exiſtimo. Duplicis autem generis glandulae in tenui inteſtino ſunt, triplicis in pleno ſeu craſſo. In tenui enim aliae ſolitariae diſperſae ſunt, lentiformes, in medio ob foraminulum depreſſae. Non omnes eiuſdem magnitudinis ſunt. Reliquas omnes congregatas eſſe inuenio, et ita in depreſſo aliquo villoſae loco, eiuſque quaſi retis areis diſpoſitas, vt aliae areae tres, aliae duas, pauciſſimae quatuor contineant. Singulae rotundae, miliiformes ſunt, et in ſummo loco foraminulo aliquo pertuſae eſſe mihi apparuerunt. Loca illa depreſſa diuerſiſſimae magnitudinis ac figurae ſunt. In pleno inteſtino, maximeque colo, aliquod genus eſt, quod cum hoc in plerisque conuenit. Hactenus tamen pauciora et minora illa loca depreſſa eſſe inueni, ac fere circulo aliquo cincta, in iisque nullae areae ſunt, et glandulae veſiculis pellucentibus ſimiles. Reliqua duo genera in recto inteſtino ſunt, nempe in ſuperiore parte lenticulares, ſolitariae, easque admodum numeroſas, etiam in viui pueri inuerſo inteſtino, vidi, vbi prociderat, mucum plorantes, in extremo inteſtino veriſſimas lacunas, non admodum oblique, inter villo-

ſam

particulas ſecum ferunt, vel craſſa et faeculenta ſunt, tanquam ſanguinis bilioſa recrementa, vel ſanguinolenta et cruenta, cumque flatibus coniuncta, cruda, vel cocta, aut denique ſicca.

[34] Quaecunque autem ex his ita ad aluum, vel XI.
ad alias quoque partes confluunt, quam facile haec, aut quanta cum moleſtia aeger ferat, atque ſuſtineat, diſpicere oportet. Nam vel properare medentes debent, vt ipſi auxilium feratur, antequam periculum accidat, vel omni contra curatione abſtinere, ne, dum critica euacuatio cohibetur, aliquid contra naturae inſtitutum fiat. Ex iis autem, quae hanc attentionem in primis deſiderant, eſt laudabilis et a natura ſuſcepta humo-

ſam et celluloſam procedentes, et ſatis amplas. Hic mucus eo ſpiſſior fit, quo diutius retinetur, et non raro deinde, magna copia, gelatinae forma, vt duci poſſit, vel ſponte ſua, vel ſumta medicina, expurgatur. Cum hoc muco experimentum fecit ad Ruyſchii imitationem, qui idem inſtituit cum ſanguine Theſ. Anat. VI. p. 7. Ill. Albinus, ex eoque membranam formauit, non adeo diſſimilem internae inteſtinorum craſſorum. Ex quo medentes diſcant, ſibi cauere, et non nimis credulos eſſe ſiue aegrorum aut adſtantium narratiunculis, ſiue propriis etiam oculis, ſi id, quod excretum fuit, aliquam cum membrana viſcerum interna ſimilitudinem habet. Quanto igitur difficilius eſt hiſtoriis, de partibus totius inteſtinorum canalis, vita etiam manente, excretis, fidem adiungere. Tales tamen deſcriptae fuerunt in Eph. N. C. Dec. III. Ann. III. p. 227. Ann. V. et VI. p. 409. et in peculiari diſſ. de parte inteſtini ieiuni per infer. guttur excreta. ab Andr. Weſtphal Gryphyswald. 1741.

34) *Quaecunque autem.*) Olim in mentem veniebat, ἅσσα fortaſſis liquida ſignificare, ideoque τῷ ἄνω opponi, ſed facile ſententiam mutaui, vt cum Foeſio quaecunque interpretarer. vid. Maittaire Ind. in Aretaeum. Et haec verba ἅσσα - - - ὀ δεῖ πάνειν, putaui ad ſequentia referenda eſſe, quae nempe vt plurimum comprimere ac ſedare non decet; etſi non nego, in iis, quae tam varia per aluum deſcendunt, idem praeceptum teneri oportere.

XII. Ὀργασμὸς· ἄνοιξις, κένωσις, θάλψις, ψύξις, ἔσωθεν, ἔξωθεν, τῶν μὲν, τῶν δ' οὔ.

XIII. Ὁκόταν ἔῃ κάτωθεν ὀμφαλοῦ τὸ στρέφον, βραδὺς, μαλθακὸς ὁ στρόφος, ἐς τοὐναντίον.

Τὰ

35) *Humorum coctio.*) Et tunc multa videntur περιῤῥέα, vt aeger deliret, vt eius nerui distendantur, vt, si puer est, variolis laborans, comitiali morbo corripiatur. Haec sedare velle, est mortem aegri accelerare velle.

36) *Adapertio.*) Videtur Hippocrates ad narium haemorrhagias, et vteri, et venarum, quae circa anum sunt, adapertiones, itemque vasorum pulmonis et ventriculi respexisse. Ex quibus sanguinis fluxibus, vt ille ex pulmonibus ac ventriculo vix vnquam sine hominis noxa fit, sic narium haemorrhagia et haemorrhoides, cum vtplurimum iuuent

[35] humorum coctio vel maturatio, quae nunquam turbari et cohiberi debet. Sunt porro ex eodem genere cum eorum deiectio, quae in infernis abdominis locis consistunt, tum reiectio eorum, quae in superioribus partibus redundant, et quasi fluitant. Praeter quae etiam eorum fluxus huc pertinet, quae ex vtero muliebribusque proueniunt, item sordes, quas aures reddunt, quaeque communiter eorum significationem faciunt, quae caput et cerebrum affligunt, ipsumque nonnunquam morbum soluunt.

XII. Contra longe alia commotionis magnae concitationisque humorum ratio est, quam saepe artis est, facere, vt viarum vasorumque [36] adapertio, ipsaque proinde humorum euacuatio consequatur. Neque est inter haec calefactio et refrigeratio, cum internarum tum externarum partium, omittenda. Quae cum in vniuersum vtilia sint, prudentis Medici est, inuenire, in quibus morbis singula vel adhibere liceat, vel oporteat omittere.

XIII. Sed quotiescunque [37] sub vmbilico aliquid consistit, quo intestinum torquetur, semper tarda ac mollia tormina sunt, contra vero, si super vmbilico est.

Id-

---

iuuent hominem, modo aetati et vitae generi aliisque aegri rebus conueniant, per artem excitari debent, vt morbus per eas soluatur.

37) *Sub vmbilico.*) Non sine ratione Duretus, aliique interpretes rationem huius diuersitatis torminum in partium contentarum indole ponunt. Nam si quid aut in Zona illa coli, quae transuersim sub ventriculo ducitur, aut in flexu coli dextro sinistroue subsistit, siue in duodeno intestino haeret, quod non infrequens est, tormina oportet admodum acerba esse. Vicinus enim ventriculus et septum transuersum est. Praeterea nullo fere loco tam magna neruorum

XIIII. Τὰ διαχωρέοντα, ἢ ῥέπει, ἄναφρα, πέπονα, ὠμὰ, ψυχρὰ, δυσώδεα, ξηρὰ, ὑγρὰ, ὀδμηκακώδεα.

XV. Δίψα πρόσθεν μὴ ἐνεῦσα, μὴ δὲ καῦμα, μὴ δὲ ἄλλη πρόφασις, ἔρον, ῥινὸς ὑγρασμός.

Τὴν

uorum vis, quam circa inteftinum duodenum reperitur, cui, mediante mefaraeo, magna pars fuperioris mefenterici plexus quafi innafcitur. Ad quae inteftini coli, ex tribus longitudinalibus ligamentis ortae, cellulae ac duodeni anfractuofum iter accedunt. Sed Aretaeus mauult hanc torminum diuerfitatem ab carnea inteftinorum ftructura deducere. Nam Lib. II. de Cauff. et Sign. Diut. Morb. Cap. VIIII. p. 61. ait: ἢν δὲ ἕλκος ἐγγένηται, ἐπὶ μὲν τοῖσι ἄνω, στρόφος δακνώδης, δριμὺς - - - - ἢν δὲ τοῖσι κάτω ἕλκεα γένηται, πολλόν τι ἀσινέστερα τῶν ἄνω. καὶ γὰρ τὰ ἔντερα πολλόν τι μᾶλλον τῶν ἄλλων σαρκοειδέα.

38) *Nam fi fpumae.*) Haec verba paulo vtique audentior, fic, vt hic factum eft, conuerti. Mouit me inprimis hoc, quod parum intelligebam, quae inter cocta et cruda, et quae poft propofita funt, differentia fit.

Idque vbi naturae beneficio propriaque inclinatione, ad haec loca delatum eſt, et per aluum deiicitur, medentium attentionem meretur. Eorum autem in primis eſt, indolem excreti humoris expendere, quae valde diuerſa eſt. [38] Nam, ſi ſpumae expers eſt, intelligimus coctum eſſe, naturaeque virtute ad maturitatem perductum, contra crudum, atque intempeſtiuo naturae molimine excretum, ſi frigidum excrementum eſt, ſi ſiccum, ſi grauiter nares ferit, ſic, vt vix ferri ac tolerari poſſit, ſi humidum, et peſſimi odoris, vel plane foetidum eſt. XIIII.

Tandem vero in humorum purgatione etiam conſiderari oportet, quae ad ſitim attinent. Quae ſi non antea aegro moleſta fuit, neque nunc aeſtus ſeu calor febrilis eſt, qui corpus exſiccat, neque alia eius cauſſa, ex iis, quas occaſionales vocant, apparet, quae afferri poſſit, plurimum profecto curandi ratio variat. [39] Tumque in primis ſimul vrinam, et narium humectationem, et quod per has vias excluditur, medentes conſiderant, ac de purgatione ex his iudicium XV.

---

39) *Tumque - - urinam.*) Sitis ex ſiccitate viarum oritur, ex quibus in os, gulam, ventriculum, inteſtina, tenuis humectans humor exhalat, et augetur ſiccitas aeris acceſſu. Cum haec ſiccitas non a vi interni caloris prouenit, ſed e. g. tantum in faucibus reſidet, indicium dare debet humor narium caua lubricans, cuius fons maximam partem arteria maxillaris interna eſt. Eaque etiam per palatum aliquot ramos explicat, reliquique omnes ſunt a carotide externa, a qua et maxillaris. Pariter ſi ventriculus et inteſtina ſicca ſunt ſine manifeſta cauſſa, malum probabiliter in coeliaca et meſenterica, inprimis ſuperiore, arteria ſitum eſt, quae cum proxime ſupra renales, ex aorta proueniant, patere debet iis, qui ſanguinis motus et ſecretionum leges tenent, quid tum poſſit ex vrina diſci.

XVI. Τὴν ἔῤῥιψιν, καὶ τὸν ἀνασμὸν, καὶ τὸ ἀσύμπτωτον, καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα, ὑποχόνδριον, ἄκρεα, ὄμματα προσκακέμενα, χρώματος μεταβολὴ, σφυγμοὶ, ψύξις, παλμοὶ, σκληρυσμὸς, δέρματος, νεύρων, ἄρθρων, φωνῆς, γνώμης, σχῆμα ἑκέσιον, τρίχες, ὄνυχες, τὸ εὔφορον, ἢ μή.

Oἷα

40) *Crebra, vehemens.*) Nemo, quod ſciam, τὸ ἀσύμπτωτον ad τὸ πνεῦμα retulit, ac me, fateor, ab initio pariter id huc non pertinere exiſtimaſſe. Quare et coniiciebam, turbatum fortaſſis ordinem verborum eſſe, ac debere ipſum ſic conſtitui: καὶ τὸ ἀσύμπτωτον ὑποχόνδριον, καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα; vt τὸ ἀσύμπτωτον ὑποχόνδριον idem ſit, quod τὸ μετέωρον. Sed Celſi lectio meliora me docuit, qui Cap. IIII. Lib. II. videtur in hunc locum Hippocratis commentatus eſſe: Dicit enim: Mali etiam morbi teſtimonium eſt vehementer et crebro ſpirare. Qui vehementer et crebro ſpirat, illi pectus vix ſubſidit; hoc eſt τὸ ἀσύμπτωτον. De voce θολερὸν, cuius etiam ſingularis ſignificatus eſt, vid. Io. Opſopaeus in Hippocr. Prorrhet. Lib. I. p. 613. Opuſc. Hippocr. Frf. 1587. 12.

41) *Hypochondrion.*) Tria inprimis ſunt, quorum indicium ex hypochondriis haberi poteſt: hepatis, ac ſplenis tumor, ventriculus et colon inteſtinum inflatum, et reſpirationis vitia, ad quae omnia in acutis morbis attendi debet

dicium ferunt. Vtriusque autem humoris consideratio etiam in omni purgatione insignem vtilitatem habet.

Atque in hac, sed maxime vbi natura deficit, et quasi arti opus relinquitur, necesse est, vt Medicus ad reliquas aegri conditiones, potissimumque eas respiciat, quae, quam grauis morbus, quantumque in eo periculum insit, indicare valeant. Et inter has quidem praecipuae hae sunt: prolapsus ad pedes, seu summa virium prostratio, atque eneruatio, quae solutum omne ligamentorum musculorumque robur denotat. Deinde cutis, oris, aliarumque partium atque viarum siccitas, videlicet, quod nimio aestu omne humidum dissipatum, et corpus aridum, squalidumque sit. Praeter haec quoque [40] crebra, vehemens et anhelosa, turbida et inaequalis, respiratio, [41] hypochondrium aequale vel inaequale, constrictum, vel distentum, durum aut molle, inflammatum et dolens, aut expers doloris, XVI.

bet. Nam vbi grauis spiritus est, neque pulmones, vt decet, expanduntur, diaphragma parum in ventrem descendit, sed, propter turbatum spirandi ordinem, alio tempore magis in spurias costas agit, easque mobiliores introrsum rapit. Ex quo fit, inprimis si vis obliquorum abdominis musculorum constringens accedit, vt hypochondria constricta et inaequalia sint: alio tempore, sed raro partim aëri, in pulmones irruenti, partim externis carnibus aliquando validius intentis, alias valde debilibus, quasi cedit, et hypochondria in tumorem attolluntur. Potest autem hoc solus serratus posticus inferior efficere. Plerumque tamen si tument, et inaequalia sunt, simulque spiritus difficilius, et cum dolore trahitur, vel in hepate ac liene vitium est, maxime, si durior tumor est, et altius adscendens vel coli flexus flatibus distenduntur, quod inprimis tormina ostendunt, et aluus obstructa. Cf. eleganter docti Drelincurtii Tract. de Lienosis. Quod vero hic ὑποχόνδριον dicitur, dextrum intelligendum est, nam metus est, ne hepar inflammatum sit.

loris, item extremae partes, quales frons, pedes et manus, calidae, vel frigidae, tumidae aut conſtrictae, atque acutae. Leue etiam indicium non eſt, quod oculi male affecti praebent, ſiue rubeant et illacriment, ſiue languidi ſint, et quaſi collapſi, ſiue aliter a ſano ſtatu declinent, coloris in toto corpore mutatio, pulſus ſemper idem, aut varius et inaequalis, [42] cutis et extremae membrorum partes inalgeſcentes, tendinum neruorumque tremores atque ſubſultus, ſed articulorum ligamentorumque ſiccitas, et conſumtio, ſpaſmi, dolores, vox vel impedita, vel inſueta, mens ſana et integra, vel aegra. Sed plurimum denique ad conuenientem curationem facit, ſitum aegri noſſe, et an ipſe ſponte membra componat, deinde capillorum colorem et denſitatem aut raritatem, ordinem naturalem, vel morbo mutatum, porro vnguium figuram et colorem, inprimis vero alacritatem aegri, aut imbecillitatem, ferendique moleſtiam.

His

---

42) *Cutis et extremae.*) Verteram olim hunc locum, vt Duretus et alii, ſed poſtea probabilius viſum eſt, tres illos nominatiuos, ψύξις, παλμοὶ, σκληρυσμὸς ita fuiſſe ab Hippocrate poſitos, vt totidem genitiuis δέρματος etc. reſponderent, etſi et ψύξις τῷ ἄρθρων, et σκληρυσμὸς τῷ δέρματος conuenire poſſit. Φωνῆς et γνώμης referri debent ad vocem μεταβολή· Σφυγμοὶ, ſi pulſus vertitur, per ſe ſtare poteſt, ſi vero quis mallet palpitationes interpretari, poſſet etiam ad vnum ex illis genitiuis referri. Pulſuum vero obſeruatio, etſi pluribus aliter viſum eſt, ab Hippocrate non neglecta fuit. Vid. Valleſius Controv. Med et Phil. Lib. III. Prooem. et Ill. Trilleri Epiſt. Med. Crit. ad Io. Freindium p. 49. ſeq. Rudolſt. 1720. 8. Videtur autem Hippocrates in hoc paragrapho mala aegrotantium ſigna, et mortis fere indicia propoſuiſſe.

Οἷα δεῖ, σημήϊα ταῦτα. ὀδμαὶ χρωτὸς, στόματος, διαχωρήματος, ὠτὸς, φύσης, ἔρου, ἕλκεος, ἱδρῶτος, πτυάλου, ῥινός, χρὼς ἁλμυρὸς, ἢ πτύαλον, ἢ ῥὶς, ἢ δάκρυον, ἢ ἄλλοι χυμοί· πάντη ὅμοια τὰ ὠφελέοντη, τὰ βλάπτοντα. XVII.

[43] His igitur de natura humorum cognitis, vt, quam medendi viam inire deceat, inueniatur, plurimum etiam ſequentia valent, quae ideo, qualia in ſano, tumque etiam in aegro corpore, contingant, diligenter obſeruari oportet. Eorumque alia ex odore, alia ex ſapore diiudicari debent. Sunt autem illa, quae in ſuperficie corporis, cutis ſpiracula exhalant, maximeque cum aere e faucibus, [44] et ſpiritus viis feruntur: deinde quae per aluum, inprimis ſponte, deſcendunt, item, quae ad glanduloſas cryptas, [45] externam aurem intus cingentes, confluunt, atque interdum vere liquida ex aure effluunt. Sed porro videndum eſt, quomodo vel ſuperne, vel inferne prorumpentes ructus flatusque nares feriant, quod etiam de vrina valet, atque de eo, quod per vlcera ſecedit, ſiue arte facta, ſiue morboſa, nec non de illo, quod [46] per ſudoris vias excernitur, et ſputi nomine, ex faucibus et pectore, reiicitur, atque [47] e naribus fluit, vel muci forma emungitur. At vero ex his, de quibus ex guſtu iudicari debet, iterum ſudor eſt, vnde [48] cutis quaſi ſalſa fit, ſciendumque, an quoque ſputum ſalſum, et acre, aut mucus talis, aut ſimilis lacryma ſit, quae oculos et palpebras ſaepe inflammat, et cutem

genarum exedit, et num alii humores falſi, qui e corpore feruntur. Et quandoquidem inprimis videndum eſt, quae ſiue ſponte facta, ſiue arte mota concitataque proſint, aut obſint, in haec ſane ita porro inquirere expedit, vt ſciatur, 49 an ipſa naturae aegri, et morbi indoli temporique omnino conuenientia ſint, an praeter legitimam cauſſam rationemque, ita fiant.

43) *His igitur.*) Verba ὅσα δεῖ a Girardeto in fine primae Partis huius libelli ſunt poſita, Partem ſecundam vero orditur: σημήϊα ταῦτα. Ego vero, vt non ſeparanda haec verba eſſe exiſtimo, ſic etiam malo ad ſequentia referre, quod in his praecipue de notis agitur, quae oſtendunt, quales morborum curationes ſuſcipiendae ſint. In praecedentibus videntur ea, quae ad humores excretos pertinent, in vniuerſum magis propoſita fuiſſe.

44) *Et ſpiritus viis.*) Vt Hippocratem conſtat inſpirationem, quae per cutem fit, cognitam habuiſſe, ſic et exſpirationem, quae ex pulmonibus fit, vel ex hoc loco veriſimile eſt. Et Galenus ac veteres Medici fere omnes, inter praecipuos pulmonum vſus, et hunc retulerunt, nempe, vt quaſi fuligo ſanguinis per pulmones euacuetur, quem vſum cum et proxime ſuperiorum ſaeculorum Phyſiologi memorauerint, mirum eſt, a tam paucis adhuc fuiſſe huius rei rationem habitam in medendo. Magna enim vis eius humoris eſt, quem ore exhalamus. Selibram circiter quotidie hac via euacuari, a Sanctorio poſitum eſt Medic. Stat. Sect. I. §. 5. Quintam partem totius facit Liſterus in Comment. Gliſſonius Anat. Hep. Cap. 39. p. 370. Edit. Lond. nos altero fere tanto amplius exſpirare, quam inſpirare exiſtimat. Hanc perſpirationem aequalem cutaneae facit Thruſton apud Liſterum de Humor. p. 9. Et quamuis fortaſſe impoſſibile ſit, veram exhalantis humoris quantitatem inuenire, debet tamen ipſa parum illi cedere, quae per cutis ſpiracula exit. Primo enim pulmones toti excauati, in ampliſſima ſuperficie, incredibilem pororum numerum habent, quibus aeri patent, deinde non ex pulmonibus tantum, verum ex oris quoque nariumque ampliſſimis cauis, ſemper madidis, magnam humorum vim exſpiramus. Praeterea videntur etiam hi pori maiores iis eſſe, per quos in cute tranſpiratio fit, et maior quoque celerior-

que

que sanguinis, ad haec loca, appulsus, quo propius scilicet a corde absunt, et quo maiori velocitate vitalis succus per pulmonalia vasa circumagitur. Ac sunt frequentes et periculosi morbi a cohibita pulmonum perspiratione, rari leuioresque a cutanea.

45) *Externam aurem.*) Ad cerumen existimo Hippocratem digitum intendisse. Quis cerumen, siue etiam cerumina, nam et hoc quibusdam probari intelligo, primum dixerit, nescio. Sufficit, barbarum esse. Antiqui sordes aurium nominarunt, teste Cicerone de Nat. Deor. L. II. C. 57. et Plin. Hist. Nat. L. XXVIII. C. 4. Recentiores marmorata, Plinii auctoritatem praetexentes Sal. Alberti Hist. part. p. 125. Ed. 1602. in quo tamen hoc vocabulum non inuenio. Fontem harum sordium, ante Du Verney, a Stenonis et Bartolo in Libro del Suono indicatum fuisse, docet Morgagn. Epist. IIII. ad Valsal. Opp. p. 74. An et Pechlino hae glandulae notae ante Du Verney? Saltem vbi describit glandulas, Cl. Du Verney non memorat. Obs. L. II. 46. Vsum huius humoris eum esse, quem Boerhauius exposuit Prael. Vol. IIII. p. 331. non nego; tamen non exiguus quoque is est, quem ingeniosissime excogitauit Cicero loc. cit. Prouisum etiam, vt, si qua minima bestiola conaretur irrepere, in sordibus aurium, tanquam in visco inhaeresceret. De quo vsu mirum est, Molinettum Diss. Anat. Pathol. p. 48. Ed. 1669. dubitasse. Sunt, quibus liquidae, copiosaeque hae sordes ex auribus profluunt, indicia vt plurimum siue secundae, siue aduersae valetudinis capitis dantes; et ipse aliquot noui, qui, cum ante capitis doloribus persaepe discruciarentur, iam optime valent, quamdiu aures apertas habent, quibus obstructis, caput ipsis vehementer dolet. Cf. Cl. Schulzii Diss. de Auribus manantibus. De ceruminum aurium vsu peculiaris libellus est Nicol. Papinii Salmur. 1648.

46) *Per sudoris vias.*) In sudoris viis non pauca nondum expedita sunt. Sudorem non ex glandulis prouenire Ruyschius docuit Adu. Anat. I. 3. et glandulas cutaneas esse vias sudoris, negat Cel. Hallerus ad Prael. Boerhau. Vol. III. p. 566. sq. et quantum ego video, vterque recte. Tales glandulae, quales vere in cute inueniuntur, quasque Ruyschius fere spurias vocat, quia pleraeque cryptae tantum sunt, nullibi in corpore tenuem adeo, vix viscidum, vnguinosumque humorem emittunt, ac sudor est. Neque possunt tam subito, quam sudorem erumpere, saepe videmus, tamque

magnum humoris modum emittere. Et cum in hyeme, per plures dies, aut etiam septimanas, non sudemus, quantum quaeso deberent illi folliculi glandulosi extendi? quantum humor inspissari? Sed neutrum fit. Ad haec in iunioribus cadaueribus bis adeo repleuisse arterias memini, vt in aliquot locis, materia etiam colorata, per poros cutis, exiret, forma fere sudoris. Tamen in his, vtut diligenter quaesiuerim, folliculos materia plenos, poris subiectos, inuenire non potui. Vt vero materia iniecta per poros dilatatos exiit, sic etiam sanguis ipse. Pechlinus Lib. I. Obs. 38. feminam vidit Lugduni Batauorum, cui per capitis poros, sudor sanguinolentus erumpebat, et haec femina videtur eadem fuisse, quam memorat Boerhaaue Prael. Vol. III. p. 568. In pede viri vidit Binninger Lib. V. Obs. 58. plura exempla collegit Marc. Donatus de Hist. mirab. Lib. I. C. 2. ac, nisi fidem superat, certe mirabilis est historia viri, sanguinem sudantis, in coitu, apud Paullinum Obs. 46. Cent. III. Saepius hoc malum infantibus accidere testatur Binninger Lib. IIII. Obs. 52. et idem noui, ante aliquot annos, in Principe quodam, vnum annum circiter nato, obseruatum fuisse.

47) *E naribus fluit.*) Nares, etiam sanissimi hominis, diuersos humores emittunt, ex variae magnitudinis poris, ad cryptas pertinentibus, dictis Ill. Hallero ad Boerhav. Prael. Vol. IIII. p. 49. sq. Frequentissimos poros inuenio in antro, quod est inter cauum narium et ostium externum, a latere septi anterius, non in hoc ipso. Plures insignis magnitudinis sunt, vt et rotunda corpuscula clare videri possint, fere vt in intestinorum glandulis congregatis. Ex mediae magnitudinis poris pili prominent. Sed hi non fontes veri muci narium sunt, sed illius maxime, qui digito in nares immisso, eximi solet. Qui illum mucum secernunt, quem emungimus, illi maximam partem in septo conspiciuntur, partim vere arteriosi, partim adeo aperti, vt peculiares venosi ductus esse videantur. Ibi tamen et alios video, cryptas potius quam poros dicendos, et inter hos vnum maiorem sinum a dextris, in quo perquam multi pori conspiciuntur. In sinubus frontalibus, sphenoideis, maxillaribus etiam mucum secerni, docet mucus magna copia ibi post mortem inuentus. Sed membrana in his, maxime frontalibus, perquam tenuis est, etsi numerosissimis vasculis instructa. Quae igitur vtilitas spongiosae substantiae, quae videtur membranam Schneiderianam, praecipue in septo, facere?

An

An olfactum potius iuuat, quam muci secretionem? Certe in septo maxima neruorum vis, cum contra in cellulis ethmoidalibus membrana aeque tenuis, quam in sinubus. Sed in his quaeritur, an duplex membrana sit, quarum nempe altera periostii munere fungatur? Hactenus simplicem inuenio. Et potest cum periostium esse, tum quoque humorem secernere. Periostium est membrana ossibus obducta, vt vasa ossi det, necessarium non est. Sunt hic ossa teneriora, et habent ab externis. Sed multis hominibus altera ex narium cauitatibus fere sicca et obstructa est, vtplurimum ob septum ita inclinatum, vt altera cauitas in medio fere clausa sit. Est autem semper, si pueros excipias, versus alterutrum latus inclinatum.

48) *Cutis quasi salsa fit.*) Recte autem Hippocrates ad odores saporemque excretorum humorum respicere iubet, vbi medentes scire velint, cuiusmodi morbos futuros ipsi significent. Nam a qualitate humorum, eorumque naturali indole corrupta, plurimi morbi proueniunt, qui in internis sedibus consistunt. Quae humorum vitia omnia ad acrimoniam aliquam, seu salinum principium, acidum, alcalinumue, aut salsum inclinant, siue maiori copia eiusmodi cibus aut potus sumtus, siue illa salia ventriculi et intestini, aliarumque partium vitio, quae ad assumta, in similem corpori substantiam, mutanda, plurimum faciunt, in corpore procreata sint. Quae humorum qualitates, de se ipsae, per excreta, significationem faciunt, adeoque, vel Hippocrate teste, ex horum odore, saporeque optime diiudicantur, simulque vocis ἁλμυρὸς vis intelligitur, quae salium quaecunque genera comprehendit. Cur autem haec salia se inprimis eo humore, qui in cute exhalat, et sputo, et narium muco, lacrymisque manifestent, scilicet, quos quatuor humores Hippocrates examinandos proponit, cum ex partium fabrica, in quibus a sanguine secedunt, tum ex ipsa humorum indole, omnibus patere debet, neque adeo expositione eget. Obseruarunt autem sudorem salsum lixiuum Ol. Borrichius Act. Hafn. Vol. IIII. 59. in podagrico, acidum in hydropicis Idem ibid. 69. item acidum a cibis Bennet Theatr. Tabid. Exerc. 29. Sulphureum etsi non sudorem, tamen perspirantem humorem memorat Cardanus in Vita sua. C. 27. et Alex. Tassonus Medit. Lib. V. Qu. 36. Noui feminam, in qua duos vtplurimum dies, ante mensium fluxum, tam acidi sudores copiosi profluunt, vt lintea, tanquam ab aqua forti, corrodantur. Quantum ad saliuam cf. Ill. Hofmanni Diss. de ne-

necessaria saliuae inspectione ad conseruandam et restaurandam sanitatem, et duae Henningeri Diss. de Saliua.

49) *An ipsa naturae.*) Videntur haec verba et ita verti posse: an signa, quae spem vel periculum ostendunt, perfecte inter se similia fuerint.

XVIII. Ἐνύπνια, οἷα ἂν ὁρέῃ, καὶ ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν, οἷα ἂν ποιέῃ· ἢν ἀκέῃ ὀξὺ, καὶ πείθεσθαι προθυμέηται, ἐν τῷ λογισμῷ μέζω ἰσχυρότερα τὰ πλείω· ἐπίκαιρα τὰ σώζοντα τῶν ἑτέρων.

Vtque haec singulorum humorum qualitatem inprimis indicant, sic de vniuersa corporis natura ac temperamento, mentisque integritate, per alia signa, constat. Inter quae maxime insomnia sunt. Nam horum vtique magna vis est: videndumque potissimum, qualia aeger insomnia videat, et quo ipsa tempore contingant: deinde quid aeger in somno faciat, iaceatne tranquillus, an corpus iactet. Neque etiam parum nosse refert, an aeger acute audiat, et ita animo comparatus sit, vt rationes admittat, et obsequatur, ex quo constare possit, quomodo cerebrum affectum, numque mens integra sit. 50) Fere autem omnibus scire praestat, an ea, quae salutem pollicentur, et vtilia sunt, et numero plura sint, et fortiora iis, quae contrarium indicant.

50) *Fere autem.*) Sic verti hunc locum, non, quod omnino imitandum Foesium esse existimabam, sed quod, propter plures dubitationes, quomodo recte vertendus sit, ignorabam. Multa sunt, quae suadent, haec verba μέζω .... ἑτέρων ad illa: πείθεσθαι προθυμέηται referre, sed ex ipsis, vti nunc iacent, nullus commodus sensus elici potest. Neque ego video, quomodo emendari queant. Quod si vero separentur a praecedentibus, totus locus ita interpunctus legatur:

gatur: ἐν τῷ λογισμῷ· μέζω - - - τῶν ἑτέρων, ſic ſane verti poteſt: Inter ſe autem collatis his ſignis, videndum eſt, an ea, quorum magna efficacia eſt, licet pauciora, pluribus, ſed minoris momenti, praeſtent, atque an iis, quae commode eueniunt, plus fidendum ſit, quam illis, quae prae caeteris ſalutaria ſunt. Poſſet fortaſſis et ſic legi: ἐν τῷ λογισμῷ μέσῳ· ἰσχυρότερα. etc. etc. quod tamen vix alium ſenſum efficeret. Et præter haec certiſſimum eſt, ſive hoc, ſive illo modo haec verba interpungantur, alieno loco poſita eſſe, etſi, vbi exciderint, nondum video.

ἮΝ αἰσθάνωνται πάσῃ αἰσθήσει, πάντων καὶ φέρωσιν, ὁκοῖον ὀδμὰς, λόγους, εἵματα, σχήματα. XVIIII.

[51] Expedit autem et ſenſus reliquos intueri, an integri, et ſinguli ita conſtituti ſint, vt, quaecunque oblata fuerint, recte pleneque percipiant, atque ferre omnia, ſine mentis corporiſque commotione, queant. [52] Talia vero cuiuſcunque naturae odores ſunt, ſermones etiam, ab adſtantibus inuicem mixti, veſtitus varii, et variae obiectorum figurae.

51) *Expedit autem*) Cum ea, quae praecedunt, ad ſenſus internos pertineant, malui haec ab ipſis ſeparare, ſimulque cum his ea coniungere, quae, ſecundum Duretum, in ſequente paragrapho, leguntur vſque ad verba: εἵματα, σχήματα. Certe haec ab illis ſeparare non licet.

52) *Talia vero cuiuscunque naturae odores ſunt.*) Vt in multis aliis rebus obſeruandis, quae in morbis contingunt, ſic in his quoque, quae Hippocrates hoc loco recenſet, veterum Medicorum diligentiam et accurationem nos quidem miramur, et laudamus, neque vero imitamur. Attamen in illis affectibus, in quibus etiam mens patitur, ſummae vtilitatis eſt, ea omnia remouere, quae vel oculos, vel aures, vel nares, vel tactum grauius ferire, et ita afficere valent, vt animus inde commoueatur, et morbus aſperior fiat. In

qua re obſeruanda, et veterum quorumcunque, et maxime recentiorum, diligentiam longiſſime ſuperauit ex Graecis Aretaeus, ex Latinis Caelius Aurelianus. Nou autem rara ſunt eorum exempla, quos variarum rerum odores laeſerunt. Horum plura collegit Boyleus de mira ſubtilitate effluuiorum etc. et Theod. Zwingerus Diſſ. de Antipathia humana, item Boeclerus in Diſſ. de Poris, effluuiis et odoribus. Sic etiam nobilis quidam a veſpertilione, et miles fortiſſimus a fele male affecti apud Vallisnieri T. I. Opp. p. 83. Huc etiam pertinet ſiue vomitus, ſiue purgatio, ſolo odore purgantium medicinarum, concitata. Memorabile eſt exemplum Pfeilii, Medici Lipſienſis, apud Salmuthum Cent. III. Obſ. 8. Is, vbi purgante medicina vti voluit, pharmacopolia ingreſſus eſt, quando electuaria purgantia parabantur. Alius, ex odore florum tunicarum purgati, meminit Paullini Cent. IIII. Obſ. 25. Plura vide apud Binningerum loco citato. p. 227. Vt vero per olfactus organum multi, ſic per viſum, auditum, etc. non pauciores laedi, frequenti obſeruatione compertum eſt, quod Medicus ignorare non debet, ne, ſi in aegro tale quid obſeruet, vere naturale, pro malo ſigno habeat.

XX. Τοιαῦτα εὐφόρως, ἅπερ καὶ αὐτόματα ἐπιφαινόμενα ὠφελέει· καὶ ὁκότε κρίσιν τὰ τοιαῦτα ἐποιέει, καὶ τοσαῦτα, καὶ τοιαῦτα, οἷον φῦσαι, οὖρον, οἷον, καὶ ὁκόσον, καὶ ὁκότε· ὁκόσα δὲ τ' ἀναντία, ἀποτρέπειν μάχεσθαι αὐτοῖσι.

Scire etiam permultum intereſt, num, quae, vbi ſponte ac praeter opinionem apparent, vtilia ſunt, facile aegri ferant, et quando tot et talia ſigna criſin afferant. In qua re ſane ad qualitatem eorum, quae excernuntur, vt flatuum, vrinae, aliorumque, tum etiam ad quantitatem et tempus, quo fiunt, reſpiciendum eſt. Nam, ſi perfecta iudicatio eſt, tamen naturae impetus aliquando iuuari debet: Similiterque contraria

perpendi necesse est, et, quantum ab iis periculi immineat, vt constet Medico, quomodo cum iis pugnandum sit, vt quacunque ratione auertantur, humoresque vel deriuentur ad propinqua loca, vel plane reuellantur.

Τὰ ἔγγυς, καὶ τὰ κοινὰ τοῖσι παθήμασι, πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται. XXI.

Id autem perpetuum est, vt, [53] quae loca vicina affectis sunt, vel cum iis per neruos aut vasa communicant, similisue etiam substantiae sunt, primum, maximeque damno afficiantur. Quocirca vel ex his etiam intelligi potest, in qua potissimum parte morbus consistat, et qualis humorum corruptio sit.

53) *Quae loca vicina.*) Haec duo inprimis consideranda sunt, vbi et morbos, eorumque symptomata dignosci oportet, et reuellendo, vel declinando ipsis mederi. Adeo probe diiudicandum est, an dolor siue alia affectio, in propinqua parte, a nexu per membranas, proueniat, et parum periculi ostendat, an potius a decumbente ad ea, per vasa, copiosiore humore, eiusque per neruis iniectum stimulum, concitatiore affluxu, procedat, quod semper est multo magis metuendum. Sed quod remotioribus partibus cum aliqua ex affectis communio est, id vel a diametro, directioneque aequali vasorum vtriusque partis, eorundemque mutuo ingressu (ἀναστόμωσιν vocant,) vel humoris, vtroque loco secedentis, simili indole, vel denique a neruorum consensu, pendet. Hisce modis celebris illa, et princeps quasi, inter mammas, vterumque communio perficitur, saliuae intestinorumque glandulae simul afficiuntur, vtero laborante, respiratio laeditur, ventriculo male affecto, caput dolet, et contra hoc laborante, ventriculus agitatur. Quarum singularum communionum peculiarem caussam quando medentes perfecte cognouerunt, possunt sane illis affectibus apta propriaque medicina, quam facillime occurrere, et morbum declinare, nisi ipsis aliquid insit, quod aegro sa-

lutem polliceatur. Nam ille dolor, e. gr. qui poſt iudicatam pleuritidem, circa clauiculas oritur, certiſſimum morbi ſuperati indicium praebet, neque medicinam admittit. De hoc conſenſu ſingularis libellus eſt Bauſneri, et alius Cl. Regae de Sympathia, cuius libri nouam editionem exſpectamus. cf. quoque Ill. Hoffmanni diſſert. de Conſenſu partium praecipuo pathologiae et praxeos medicae fundamento. Hal. 1717.

XXII. Κατάςασιν ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων, ὅ, τι ἂν ἐκκρίνηται ἐκ τῶν ἔρων, ὁκοῖα ἂν ἔῃ, καὶ ὄιη τὶς σύμπτωσις, χροιῆς ἀπάλλαξις, πνεύματος μινύθησις, καὶ τ᾽ ἄλλα.

[54] Quo autem propria morborum natura atque indoles, exitusque cognoſcatur, intueri inprimis ea fas eſt, quae principio morbi inciderint, qualia nempe ſint, tum quae et in vniuerſum, per cuncta corporis loca, et ſigillatim, per vias vrinae, elidantur, ſiue ſubſidant in lotio, ſiue innatent; porro qualis totius corporis habitus collapſus et extenuatio ſit, [55] colorisque, praeſertim in facie, mutatio, et ſpiritus imminutio, accipiendiue eum difficultas, et alia.

54) *Quo autem propria.*) Ex hoc loco aptum ſenſum elicere velle, ordine verborum non mutato, impoſſibile eſt. Puto autem ita conſtituendum eſſe; κατάςασιν δὲ ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων, ὁκοῖα ἂν ἔῃ, ὅ, τι ἂν ἐκκρίνηται, ἐκ τῶν ἔρων, καὶ ὄιη ἡ σύμπτωσις. Sic omnia plana erunt, vt ex paraphraſi apparebit.

55) *Colorisque mutatio.*) Raro aliquis aegrotat, vel tantum incipit aegrotare, quin externus corporis habitus, et cutis color, mutationem patiantur. Neque vero hic de flauo ictericorum colore, aut rubicundo peripneumonicorum, in facie, loquor, verum de illo, qui ex alio quocunque grauiore morbo oritur. Qui, cum a pluribus cauſſis proficiſci queat,

queat, videtur tamen inprimis a cordis arteriarumque viribus fractis, quae, cum rubrum sanguinem et vitalem succum quasi excoquere, tum per minima vascula eum diffundere nequeunt, efficiunt, vt omnis vigor pereat, et cum collapsa contractaque cute, pallidus eiusdem luridusque color coniunctus sit. Hinc magna coloris mutatio, a principio facta, grauissimi morbi signum est. Solet autem hoc signum ex faciei potius, quam aliarum partium, cute desumi, neque sine ratione. Conf. Stahlii Differt. de Facie morborum indice. Praeterquam enim, quod permulta docent, sanguinis ad vniuersum caput, quasi expeditiorem, quam ad alias partes, viam esse, permulta inprimis neruorum, quinti septimique paris, fila, per omnia cutis faciei loca, ducta et directa inueniuntur, quae, cum a propinquo cerebro proueniant, et cum aliis plerisque, etiam ad vitalia organa pertinentibus, multiplici ratione iuncta atque vnita sint, debent ipsa potissimum roboris debilitatisue vitalium organorum indicium facere. De hac re elegantissimus locus est apud Quinctilianum Declam. VIII. pag. 182. Edit. Burm. Nullum natura morborum genus solis visceribus abscondit; et quicquid caussas valetudinis de vitalibus trahit, in corpus emanat. Inde pallor, inde macies, quod ad interiorem dolorem superposita consentiunt.

Μετὰ τȣ́των τὰ διαιτήματα· τὸ μὲν εἰ XXIII.
ὅμοια τὰ ἀπιόντα, δεῖ εἰδέναι, διέξοδοι, ȣ̃ρα, καθ᾽ ὑςέρας, πτύαλα, κατὰ ῥίνας, ὄμματα, ἱδρὼς ἐκ Φυμάτων, ἐκ τραυμάτων, ἐξανθημάτων. ὁκόσα αὐτόματα, ὁκόσα τέχνῃσιν, ὅτι ὅμοια ἀλλήλοισι.

[56] Praeter haec omnia, quae ad victus rationem pertinent, considerari oportet, maximeque, an ea, quae excernuntur, atque abscedunt, ipsis respondeant. Scilicet, quae per deiectiones excernuntur, aut cum vrina effluunt, vel in

in mulieribus, ex vtero proueniunt, ſputa, item, quae ex naribus fluunt, [57] porro lacrymae, et alii, circa oculos ſecreti, humores, deinde ſudores, et illi humores, [58] qui in tumoribus colliguntur, et conſiſtunt, atque ex ruptis prodeunt, item, quos in vulneribus oſcula vaſorum ſtillant, vel qui in cute eﬄoreſcunt, variaque puſtularum genera formant. Quorum omnium ita habenda ratio eſt, vt ad vlcera ſponte vel arte facta pariter reſpiciatur.

56) *Praeter haec.*) Et hic ab omnibus Interpretibus recedo, qui verba; *μετὰ τούτων τὰ διαιτήματα* ad praecedentia referunt, a quibus ſeparo. Nolo negare, poſſe aliquo quaſi iure ad praecedentia referri. Sed quis *σύμπτωσιν*, *χροιῆς ἀπάλλαξιν* ad *διαιτήματα* retulerit? aut quis crediderit, Hippocratem, breuitatis adeo amantem, ſcripſiſſe, *καὶ τ' ἄλλα μετὰ τούτων τὰ διαιτήματα.* Quid enim tunc *τὰ μετὰ τούτων*?

57) *Porro lacrymae.*) Sed cur Hippocrates non *δάκρυα* poſuit? Probabile eſt, duplicem humorem cognitum habuiſſe, qui in oculis ſecernitur, lacrymas puta, et ſebum, quod glandulae Meibomianae dant. Sed hoc affirmare nolo, fuiſſe Hippocrati eius quoque fontes cognitos. Hos, vt nunquam tam regulariter diſpoſitos inuenio, ac picti ſunt a Morgagno, ſic et nunquam tam varie diſpoſitos, ac ſunt in figura Cl. Vateri, Miſcell. Berolin. Cont. III. Mihi canaliculi ſunt, in quos plures, a latere poſitae lacunae, minutae, non glandulae, patent, et humorem emittunt. In inferiore palpebra, fere ampliores inuenio, et aliquot ex illis ex duobus, et tribus etiam, canaliculis vnitis natos.

58) *Qui in tumoribus colliguntur.*) Hoc quidem conſtantis obſeruationis eſt, ſi aeger vel caſu vulneratus ſit, vel abſceſſum, aut vlcus, habeat, arte vel alio morbo productum, quamcunque in his ſubito, et praeter rationem, factam mutationem, in omni morbo periculum, in plerisque mortem oſtendere. Quod Hippocrates in Coacis Praenot. pag. 196. confirmat, dum ait: Ἕλκος πέλιον καὶ ξηρὸν, ἢ χλωρὸν γενόμενον, θανάσιμον, quae verba Celſus ita latine reddidit Lib. II. Cap. VI. Vbi vlcus, quod aut ante, aut in ipſo morbo, natum eſt, aridum, et aut pallidum, aut liui-

liuidum factum eſt, mors denunciatur. Conf. etiam Hippocrates de Capitis Vulner. pag. 911. et alibi. Et quamuis cum corporis ſtructura congruat, debere in eiusmodi parte aliquam mutationem fieri, quando morbus increſcit ac peior fit, plane vt in aliis locis, vbi aliquis humor ſecernitur: tamen illis prae his id peculiare, adeoque attentione dignum eſt, quod nunquam non propoſito metu, Medicum terreant, ac mortem denuncient. Videtur autem id a vitali virtute prouenire. Quae, etſi ad omnes ſecretiones perficiendas plurimum, nec tamen aeque multum facit, ſed ad vnam alteramque, et praecipue ad nutritionem, quaſi integra requiritur. Ad vulnus vero recenti carne implendum, aut in alia parte pus laudabile formandum, vim maiorem, quam ad nutritionem ipſam, deſiderari, vel eorum vulneratorum exempla teſtantur, in quibus ex veneris e. g. vſu, etiam non immoderato, omnis ſuppuratio cohibita fuit, et mors, contra omnem medicinarum vim, accelerata. Atque debet vitalis facultas eo certius, nouo aliquo morbo ſuperueniente, concidere, quo magis ipſa vulnere, alioue priore morbo, debilitata fuit. Quare ex his ſignis colligimus, ſi in morbo aliquo, vel vulnus alteretur, vel in abſceſſu ſuppuratio cohibeatur, et vtraque pars detumeſcat, et arida fiat, ipſam vim vitae a morbo ſuperari, et mortem propinquam eſſe. Conf. Ill. Platneri Diſſert. de Noxis ex cohibita ſuppuratione.

Πάντα τὰ κρίνοντα καὶ τὰ ὠφελέοντα, καὶ τὰ βλάπτοντα, καὶ τὰ ἀπολλύοντα, ὥς τὰ μὲν περιφεύγων ἀποτρέπῃ, τὰ δὲ προσκαλέων καὶ ἄγῃ, καὶ δέχηται. XXIIII.

Sed maxime, an ſimilia inter ſe omnia ſint, quae iudicandi vim habent, quaeque auxilio praeſidioque ſunt, nec non quae nocent, vel morbum protrahendo, vel in grauiorem mutando, quaeque denique plane iugulant, et mortem maturant. Et haec quidem Medicus, tanquam peſtem, vbique fugiens auertat, atque declinet,

clinet, illa potius excitans prouocansque moueat, ac si sponte fiunt, excipiat et iuuet.

XXV. Καὶ τ' ἄλλα δὲ ὅτω· δέρματος, ἀκρέων, ὑποχονδρίων, ἄρθρων, ὄμματος, ςόματος, σχημάτων, ὕπνων, οἷα κρίνει, καὶ ὅτε τὰ τοιᾶυτα μηχανάαθαι, καὶ ἔτι ὅσαι τοιαῦται ἀποςάσιες γίνονται· οἷαι ὠφελέεσι βρώμασι, πομάσιν, ὀδμῆσιν, ὁράμασιν, ἀκέσμασιν, ἐννοήμασιν, ἀφόδοισιν, ὑγροῖσιν, θάλψει, ψύξει, ξηροῖσιν, ὑγρῆναι, ξηρῆναι, χρίσμασιν, ἐγχρίσμασιν, ἐπιπλάσοισιν, ἐμπλάσοισιν, ἐπιπάσοισιν, ἐπὶ δὲ τοῖσι, ἐπιθέτοισι σχήματα, ἀνάτριψις, ἴησις, πόνος, ἀργίη, ὕπνος, ἀγρυπνίη, πνέυμασιν ἄνωθεν, κάτωθεν, κοινοῖσιν, ἰδίοισιν, τεχνητοῖσιν.

[59] Neque alia reliquorum, quae in corpore eueniunt, ratio est. Ex quibus cutis affectiones sunt, et partium extimarum, et hypochondriorum, et articulorum, et oculorum, et oris, et corporis positurae ac somni. Nam quae ex his iudicandi vim habent, et quidquid talia ciere mouereque potest, tum etiam quotquot abscessus eius naturae oboriuntur, vt morbum leuent, et salutem polliceantur, ea vt fiant, cuncta moliri oportet. Et ad haec sane plurium rerum permagna vis est, inter quas primum locum cibo potio-

potionique damus. Ex his autem vt ea praestant, quae facile aeger concoquit, ad quod et hoc pertinet, vt non plus ſumatur, quam ad vires ſuſtinendas neceſſarium eſt, ſic magnae vtilitatis eſt, temporis rationem habere. Deinde ſuffimenta ſunt, ſexui, conſuetudini, morbo accommodata, res variae, quae quod oculis auribusque obiiciuntur, animum varie commouent, atque excitant, maximeque exhilarant. Neque etiam vanum eſt, apud eos, qui philoſophicis contemplationibus delectantur, rationibus potius quam medicinis vti, corporique adeo per mentem auxilium praeſtare. Praeter haec alia valetudinis praeſidia ſunt, [60] quae demunt aliquam materiam, et per vias, quibus natura aſſueuit, euocant. Vtimurque et his, et vaporibus, ſeu quae fotu humida ſunt, vt calefiant partes, vel refrigerentur, et ſiccis, vt ſuffimentis, quo vel humectentur, atque ex rigidis flexibiles fiant, et pori aperiantur, vel deſiccentur, et robur accipiant; porro vtile etiam eſt, [61] vel illinere aliqua corpore, vel ſimul ita perfricare, vt a patulis per calorem viis, vnguenta reſorbeantur; itemque, cataplaſmatibus vti, emplaſtris, pulueribus inſperſis, [62] aliisque medicamentis ſuperhabitis, ſeu epithematibus. Praeterea, pro varia morbi, nocentiumque humorum conditione, aeger ita figurandus eſt, vt vel plus minus inclinatus, vel in alterutrum latus iaceat. Tum frictione vtendum eſt, [63] vel medicina, et totum corpus, vel aliqua ſaltem pars labore exercenda, aut contra quies imperanda eſt, atque vel ſomnus commendandus et conciliandus, vel aeger ad vigilandum exhortandus eſt. [64] Atque oportet etiam fomentis vti, iisque vulgaribus, aut aegro propriis,

priis, vel a Medico arte paratis, quae supernis, infernisque corporis partibus admoueri queunt.

59) *Neque alia.*) Diu dubius haesi, quomodo hunc locum et interpungerem, et deinde latine conuerterem. Tandem mihi visus est hic nodus optime solui posse, si ponamus, Hippocratem voluisse, medentem debere καὶ τ' ἄλλα δὲ ἔτω μηχανάασθαι βρώμασι caetr. et quae ita moliri debeat, esse, οἷα κρίνει etc. Et sic etiam interpretatus sum. Vt non negem, aliqua in hac interpretatione parum plana esse, puto tamen certissimum esse, reliquorum versiones nullum plane idoneum sensum efficere. Et τὸ μηχανάασθαι non post verba: οἷαι ὠφελέεσι posita esse, per simplicitatem dictionis Hippocraticae, excusari potest. Nam, vt fere inter loquendum fieri solet, Hippocrates, vbi scripserat: οἷα κρίνει καὶ ὅτε τὰ τοιᾶυτα μηχανάασθαι, et videbat, se abscessum omisisse, sequentia τῶ μηχανάασθαι subiecit, addita particula ἔτι ad indicandum, et haec oportere μηχανάασθαι. Malui etiam ὅτε legere, vt Foesius habet, etsi, quando, verterit.

60) *Quae demunt.*) An satius fortasse, si vertatur, faecibus, vt et his, inter medicamenta, locum, ab Hippocrate, datum esse, cum nonnullis credamus? Mihi aliter visum est. Quae sequuntur verba: ὑγρῆναι, ξηρῆναι, etsi abundare videantur, nolui tamen plane tollere, verum sic, vt feci, ad praecedentia referre. Forte tamen et aliquo iure ad sequentia pertinent, vbi vertendum esset: Ad humectandum vero, vel siccandum, vnctionibus vti decet caetr. Sed illud magis placet.

61) *Vel illinere.*) Meminisse hic oportet inunctiones ac frictiones alias athletarum et sanorum, alias aegrorum esse. Neque in his idem est illinere, vngere, inungere. χρίσμα accipio pro eiusmodi illitu, qui neruos grate afficit, sitque medicina, quae mediam consistentiam habet, ἔγχρισμα ad molliendas fere laxandasque partes adhibetur, estque proprie inunctio, sed quae non toti corpori adhibetur; id enim puto proprie ἀλείφεσθαι esse, verum vni alterique parti, quam e. g. dolor occupauit. Ab his differt ἀνάτριψις, quae sicca frictio est, ac, vt videtur, longior; Hippocrates enim saepius simpliciter τρίψιν commendat, alias vero vtrumque, et τὸ χρίειν et τὸ τρίβειν, quod frictionem indicat cum oleo fieri debere.

62) *Aliisque medicamentis.*) Quid quaeso hic ἐπὶ δὲ τοῖσι? forte, quod ex sequenti ἐπιθέτοισι natum; nam sane otio-

otiosum esse videtur, nisi transposita illa verba sint, vt illa ἐπὶ δὲ τοῖσι ad χήματα referri debeant, quod vtique placet.

63) *Vel medicinae.*) Ergo, quae ante commendata sunt, non sunt medicinam facere? Mendam subesse vix dubitationem admittit. Sed quomodo tollenda? Videbatur ἴνησις scribendum esse, quod Erotianus purgationem, κάθαρσιν, exponit. Sed supra iam ἀφόδοισιν positum vidimus. In mentem venit, posse vel ἴανσις, aut ἴνησις, vel ἴκμησις, ionice pro ἴκμασις, legi. Ἴηνσις perfusionem significat, aut etiam exhilarationem, ab ἰαίνομαι, ἴκμησις ab ἰκμάζω, humectationem. Sed me fateor exemplis destitui.

64) *Atque oportet.*) Casus bis mutati, nempe, vt ab initio dandi casus esset, deinde nominandi, hinc iterum dandi, totum locum suspectum redderent, nisi Hippocraticum scriptum esset, cui negligentia fere ornamento est. Quod vero τὸ πνεύμασιν attinet, etsi de fomentis, proprio sensu sumto vocabulo, id est de vaporibus, ex ore missis, interpretatus sum, tamen omnem difficultatem eo sublatam esse, vix puto. An praestat πνεύματα flatus et ructus interpretari, vt κοινὰ sint, quales omnibus hominibus, etiam sanis, contingunt, ἴδια, quales aegro proprii sunt, post haec vel illa alimenta assumta, τεχνητὰ denique, qui per artem excitati sunt? Ego nihil audeo definire. Si πνεύματα fomenta sunt, pertinet huc Hermippus, qui, anhelitu puellarum, dicitur annum aetatis 115 attigisse, de quo argumento nouissimus libellus est Cl. Cohausen, inscriptum Hermippus redidiuus. Conf. etiam Baco de Verulamio p. 554 et 559. Opp. Edit. Frf.

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι μήτε ἐᾶσι, μήτε μέλλωσι, μήτε ποδῶν ψύξει, ἀλλ' ἐν καταῤῥόπῳ τῇ νόσῳ. XXVI.

Sed datum est Medicis videre, ne, in ipso accessionis impetu, talia fiant, neue ea proxime instante, neue vbi extrema, maxime pedes frigent, [65] quod interni caloris argumentum est. Sed medicinam fas est, in declinatione morbi, adhibere, videlicet, quum, sedato interno humorum

 orgaf-

orgafmo, eorum aequalis, etiam per extimas partes, fluxus eft, ac diftributio.

65) Conferri meretur Salluft. Saluianus de Re Medica Var. Lect. Lib. I. Cap. VI. Romae. 1588. 8.

XXVII. Τοῖσιν ἐν τοῖσιν περιόδοισιν παροξυσμοῖσι τὰ προσάρματα μὴ διδόναι, μηδὲ ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφερέειν τῶν προθεσίων, πρὸ τῶν κρισίων.

Similiter in iis morbi acceffionibus, quae pro affectus, vel aegri natura, temporibus ftatis redeunt, debet nulla [66] cibi acceffio fieri. Et grauiter errant, qui, propter infirmitatem aegri et vires fractas, neceffe effe exiftimant, vt vel cogatur cibum affumere, quo maiori imbecillitati confumtionique praeueniatur. Etiam, vbi iudicatio morbi inftat, cuius rei indicia medentibus funt, id auferendum de cibo eft, quod adiectum erat, cum morbus aliquantum remiferat.

66) *Cibi acceffio fieri.*) Circa cibos, in morbis, acutis maxime, dandos, medentium plurimi, fed diuerfa ratione, peccant. Nam alii aegris omni cibo, non folum valentiore, interdicunt, fed etiam abftinere eundem, per plures dies, ab omni alimento, iubent. Alii contra nimium aegris indulgent, vel plane etiam ipfis inuitis, varii generis cibos omni tempore, dant, idque faciendum clamant, quo natura, robuftior inde facta, morbum et fuftinere et fuperare pof-fit. Vt autem omnis valentior cibus, quamdiu morbus viget, homini nocet, et moleftias creat, neque adeo exhiberi debet, fic maxime, vbi morbi acceffio eft, et crifis inftat, fecundum Hippocratis praeceptum, cibi quantitatem imminui oportet. Nam, quo plus cibi affumitur, ac quo ille valentior et refolutu difficilior eft, eo maior vis vitae, ad concoquendum illum et in humorem corpori fimilem redigen-

digendum mutandumque, requiritur. Haec autem in omni morbo debilis est, et cum hoc confligatur, vt, quae materia morbum fecit, excoquat. Quare multo cibo, maximeque valentiore, sumto, totum corpus perturbari necesse est, ac vitalem virtutem infringi. Ac ipse cibus, cum a natura debeat in vitalem succum conuerti, ipsa deficiente, in corruptum humorem abire, et non tam corpus, quam morbum, alere debet, et exacerbare, ex quo consequens est, vt crisis vel protrahatur, vel fieri omnino prohibeatur. Hoc autem Hippocratis praeceptum etiam in Lib. I. Aphorism. 19. licet paululum mutatis verbis, habetur, quo loco et Aphor. 8. 9. 10. 11. consulendus est, et Aretaeus etiam ait de Cur. Acut. Lib. I. Cap. I. pag. 74. ὑποστέλλεσθαι δὲ ἐν τῇσι κρίσεσι, καὶ μικρόν τι πρὸ τῶν κρισίων. Conf. etiam Celsus Lib. III. Cap. V.

Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως μὴ κινέειν, μήτε νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείοισι, μήτε ἄλλοις ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾷν. XXVIII.

Constans enim de iudicatione haec curandi lex est, neque omnino mouendum id esse, quod naturae beneficio, et conuenienti tempore, iudicatur, [67] neque nouari, alterarique debere, quod post perfecte iudicatum deuictumque morbum, fortassis superest. Et ad haec neque purganti medicamento vti fas est, neque aliis, quae stimulant, iterumque humores concitant. Tum enim satius est, nulla remedia adhiberi, et sibi relinqui corpora, quae vis naturae a morbo liberauit.

67) *Neque nouari alterarique debere.*) Hippocratem verbo νεωτεροποιέειν, cum ad superstitem, post crisin, materiam, tum ad remanens empyreuma, quod Duretus vocat, respexisse, admodum verisimile est. Nam et illam aliquando Medici, si mouere nequeunt, atque expellere, emendare student, hoc vero, empyreuma scilicet, seu, quod idem

N 2 est,

eſt, caloris febrilis reſiduum, plurimi, vel ſic dictis refrigerantibus, vel etiam, in Galliis potiſſimum, Chinae vſu, extinguere ſolent, et naturam ita iuuare volunt, quod vtrumque Hippocrates, cum hoc loco facere prohibet, tum Lib. I. Aphoriſm. 20. repetit. Et ſane cum ipſa ratione congruit, ſatius eſſe, poſt criſin perfectam, ab omni medicina abſtinere, et conueniente tantummodo victus genere, viribus aegri ſuccurrere, quae, cum integri morbi impetum frangere potuerint, et eiiciendo oppreſſo, reſectisque neruis, fruſtra contra nitenti hoſti, pares erunt, ac tutam ſibi perfectamque ſanitatem praeſtabunt. Saltem, id omne tunc minus tuto exhiberi, crediderim, quod operoſius chemica arte, ex triplici, quod aiunt, regno, ſed inprimis minerali, paratum eſt, minimumque naturae corporis reſpondet. Videatur Henr. Iac. Stuuen Diſſ. de Reliquiis poſt criſin ad Aphor. 12. Sect. II. Ienae 1727. et de Pre Diſſ. de Cibatione reconualeſcentium. Erf. 1724.

XXVIIII. Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, εἰ μὴ ὀργᾷ. τὰ δὲ πολλὰ ἐκ ὀργᾷ.

Circa coctionem alia cautione opus eſt: non enim omnia bene iudicantur, quae cocta ſunt. [68] Ac tum vtique mouendum eſt, quod coctum fuit, et purgans medicina adhibenda. Sed cruda nunquam cienda ſunt, quoniam id aegrum infirmat, et ordinem naturae interturbat. Etiam in principio morbi vacuantia remedia minus recte dantur, [69] niſi vbi materia turget, quae morbum facit, et breui victum iri aegrotum indicat, niſi protinus auxilium feratur. Tamen et hoc raro opus eſt, quoniam tam prauae indolis morbi, tamque maligni minus frequentes ſunt.

68) *Ac tum vtique.*) Totus hic locus illuſtratus patet in Bern. Paterni Lib. cit. de Humor. purgat. Langii Epiſt. Medic. Lib. I. Ep. 12. et 39. et Lib. II. Epiſt. 41. Altomari Opp. pag.

pag. 35. seqq. Edit. Lugd. 1597. fol. et Franc. Vernage Quaest. an in acutis orgasmus a purgante? Paris. 1716.

69) *Nisi vbi materia turget.*) Magnum quid ac diuinum est, futura praedicere, videtur tamen et Medicis ex parte concessum esse, ingenio iudicioque inprimis valentibus. Hoc enim primum vtique est, cui Medicus operam dare debet, vbi ad aegrum, morbo praesertim acuto laborantem, arcersitus fuit, vt, cognita vera materiae morbificae indole, ipsiusque adeo morbi vel leuitate vel grauitate, quid sperandum, quid metuendum sit, adstantibus exponere possit. Ab hoc omnis medendi ratio pendet. Nam vbi Medicus, febrem minus malignam esse, cognouerit, et facile a vitali virtute superandam, hanc non, vt ii faciunt, qui sibi credunt vim potestatemque morbos vincendi datam esse, vel vomitionibus vel V. S. etiam repetitis, aliisque debilitabit, sed potius conueniente victu, et reliquarum rerum non naturalium vsu, ac leni quadam, pro statu aegri, medicina, iuuare allaborabit. Conf. Io. Anton. van der Linden Select. Med. XII. 146. seqq. Contra si turgentem materiam, et magno impetu, vitam ipsam oppugnantem, perspexerit, vt non leuis adeo metus sit, ne haec opprimatur, non, vt alii meticulosi Medici, propter vires aegri iam fractas, efficaci medicina abstinebit, sed, quoniam tunc omnis curatio videtur arti relicta esse, sine mora, vel venaesectionem vel vomitionem praecipiet, vel aluum quoque monebit, idque, si opus fuerit, sic iterabit, vt oppressam fere, a turgente materia, naturam liberet, et ad morbum, porro sustinendum vincendumque, aptam efficiat. Quem finem Medicus facilius obtinet, vbi non aliquo loco materia consistit, sed vere turgens, magno cum impetu, per vasa vagatur, qualis facilius vtique e corpore educitur. Hanc enim medendi viam inire, vbi vel hepar, vel aliam ex internis partibus materia obsidet, est fere aegrum iugulare velle. Conf. Lib. I. Aphor. 22. Lib. II. Aph. 29. Vallesii Controuers. Medic. et Philosoph. Lib. VII. Cap. XIII. Io. Theod. Schenckii Diss. de Materia turgente. Ienae. 1644. et Wolffii Diss. de Orgasmo purgantia, in febribus acutis alias intempestiua, vrgente. Halae. 1706.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅπη ἂν μάλιστα ῥέπῃ, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, ταύτῃ ἄγειν. XXX.

Quaecunque autem mouere ac ducere conuenit, [70] qua viam affectant, sed per congrua maxime loca, ducenda sunt.

70) *Qua viam.*) Expressa haec sententia paulo aliter in Aphor. 21. Lib. I. est; Ibi enim legitur ὅπη ἂν μάλιστα ῥέπει διὰ etc. et ab initio huius libri ἀκτέω, ᾗ ῥέπει. Quare Foesius vult τὸ ῥέπει hic post μάλιστα inserendum esse. Sed putauerim nihil nos posse cogere, quoniam τὸ ῥέπει facile, vt alibi factum, sensu non turbato, omitti potuit. Μάλιστα autem potest, vel ad ὅπη ἂν referri, vel, vt feci, ad sequentia. Quomodo vero per conuenientia loca, et quae educenda sint, docet Illustr. Hoffmannus Diss. de recta atque simplici naturae medendi methodo.

XXXI. Τὰ χωρέοντα, μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ἕως ἂν χωρέῃ, οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως.

Quae siue naturae molimine atque virtute, siue adiutrice arte, abscedunt, et excernuntur, neutiquam copia aestimari oportet, sed an talia sint, qualia secundum morbi indolem, vel locum affectum, vel coctionis, iudicationisque signa esse debeant: maxime an aeger id facile ferat, seque inde melius habeat.

XXXII. Ὅκου δὲ δεῖ γνῶσαι, ἢ λειποθυμῆσαι, ἕως ἂν τοῦτο ποιήσῃς, ἐπ' ἄλλα ῥέψαι, ἢ ξηρῆναι, ἢ ὑγρῆναι, ἢ ἀντισπάσαι, ἕνεκα τοῦτο ποιέεται.

Sed vbi magnus periculosusque morbus postulat, vsque ad virium prostrationem, [71] animique

que defectionem ducere, videndum, quousque id fieri ſine detrimento aegri poſſit. Nam ſi eius vires ſufficiant, id quidem fieri debet, donec propoſitum finem obtinueris. Itaque ad alia loca ducas, quod nocet, et nobilem partem opprimit, vel ſuffitu, ſacculis, aliisque remediis vtaris, quae ſiccant, vel contra fotu epithematibusque humectes, vel denique in loca oppoſita reuellas.

71) *Animique defectionem ducere.*) Poteſt quidem ex ipſa corporis ſtructura, quatenus nobis innotuit, non ſatis declarari, quomodo e. g. ſanguine, ad animi defectionem vsque, miſſo, tam ſubito multumque morbus alteretur et imminuatur. Ad quam enim mutationem inde in corpore, per neruorum virtutem, factam alii prouocant, ita, vt ex hoc tempore, quaſi vires corpori, et ordo nexusque earum cauſſarum quodammodo reſtituantur, quibus vita perficitur, hanc equidem metuo, vt omnes plane probaturi ſint. Plura tamen, quae apud Medicos auctores de hac re exempla inueniuntur, tale quid non modo tum euenire teſtantur, cum ad animi defectionem vsque, vel ſanguis, vel alius humor detrahatur, verum etiam, vbi tam vehemens in aliqua parte dolor eueniat, vt aeger animi fere deliquium eo patiatur. Atque ex illis exemplis ſimul etiam hoc conſtat, vtile eſſe, vsque ad animi defectionem, ducere, quando, quae morbum fecit, materia, aliqua in parte, conſiſtit et haeret, vt aliter dimoueri nequeat. Cumque talis euacuationis permagnam vim eſſe, ad obſtructa reſoluenda, ſciamus, an non patet, eam, ſolidis elaſticitatem reddendo, quam maxime agere? Hanc vero, quis neſcit, a neruorum virtute pendere? quam fortius impacta et immobilis haerens materia quaſi oppreſſit. Haec virtus reſtituitur, ſiue opprimens cauſſa tollatur, quod tam larga euacuatione fit, vt animus linquatur, quo impulſus ſanguinis ad partem affectam ceſſat, ſiue noua vis addatur, quod dolor efficit. Atque ex hoc diſcere et id poſſumus, quod magis ad rem pertinet, ſcilicet, quando talem medendi viam oporteat ingredi. Poſſumus vero id etiam ex Boerhauii Aphoriſmis cognoſcere, qui, vt in aliis rebus multis, ita et in hac, veteres cum ſucceſſu imitatus eſt. Conf. Aretaeus de Curat. Acut. Lib. I. Cap. VII.

p. 87. et ad eum Petitus. Caeterum dubito fere, an me ex hoc etiam loco in paraphrasi satis expediuerim. Constructionem vero hanc esse puto, ὅκα δὲ δεῖ γνῶσαι etc. δεῖ subintelligendum est, ἐπ᾽ ἄλλα ῥέψαι id, ἕνεκα τοῦτο ποιέεται, id est, ad extremum vsque ducitur, ἕως τοῦτο ποιήσῃς.

XXXIII. Ἤν ἐξαρκέη ὁ νοσέων, τούτοισι τεκμαίρεσθαι. τὰ μὲν ξηρὰ θερμὰ ἔσται, τὰ δὲ ὑγρὰ ψυχρὰ, διαχωρητικὰ δὲ τἀναντία ὡς ἐπιτοπολύ.

Num vero par esse aeger eiusmodi vacuationi queat, quae ad extremum, et vsque ad leipothymiam, ducit, ex his signis iudicabis. Quae sicca sunt, calorem concipient, quae autem humida, frigida erunt, et quae vacuandi, subducendique vim habent, vtplurimum contrarium effectum edent.

XXXIIII. Ταῦτα τῇσι περισσῇσιν ἄνω, ἢν καὶ αἱ περίοδοι καὶ ἡ κατάστασις τοιαύτη ἔῃ τῶν παροξυσμῶν· γίνεται δὲ τὰ πλεῖστα τῇσιν ἀρτίῃσιν κάτω, (οὕτω γὰρ καὶ αὐτόματα ὠφελέει) ἢν μὴ αἱ περίοδοι τοὺς παροξυσμοὺς, ἐν τῇσι ἀρτίῃσιν, ποιέωνται· ἐν δὲ τοῖσι τοιούτοισιν, ἐν μὲν ἀρτίῃσιν ἄνω, ἐν δὲ τῇσι περισσῇσι, κάτω. ὀλίγαι δὲ τοιαῦται· αἱ δὲ τοιαῦται καὶ δυσκριτώτεραι καταστάσιες.

Quae-

Quaecunque autem ita cieri debent, ſi diebus imparibus fit, ad ſuperiores partes ducenda ſunt, maxime, ſi talis affectionis ſtatus atque indoles fuerit, vt ſimilibus quoque diebus acceſſerit, morbusque exacerbatus ſit. At vero, quae paribus diebus fiunt, ex his plurima deorſum nituntur ac tendunt, vt per aluum, veſicam, aliasue vias excludantur, [72] (qua ratione et ea iuuant, adiumentoque ſunt, quae ſponte eiusmodi tempore eueniunt,) niſi inciderit, vt, quas acceſſiones circuitus attulerint, diebus paribus contingant. In eiusmodi enim morbis, qui paribus diebus exacerbantur, res contra euenit, quodque paribus diebus iudicatur, ſuperiora petit, quod imparibus, ad inferiora fertur. Circa haec duplex facienda animaduerſio eſt, altera, minus frequenter incidere, vt acceſſiones per circuitus, in diebus paribus fiant; altera, ſi eiusmodi morbus ſit, eum admodum difficulter iudicari.

72) *Qua ratione.*) Nexus orationis requirere videtur, vt haec verba ita, vt feci, verubus includantur; ſunt enim vere interpoſita.

Ἀτὰρ καὶ τὰ πρόσω χρόνε προήκοντα ἀνάγκη ὅτως, οἷον τρισκαιδεκαταῖα, τεσσαρεσκαιδεκαταῖα· τρισκαιδεκάτη μὲν κάτω, τεσσαρεσκαιδεκάτη δὲ ἄνω. πρὸς γὰρ τὸ κρίσιμον ὅτω ξυμφέρει. XXXV.

Quicunque autem morbi non primo tempore iudicantur, et vltra criticos priores dies, procedunt, neceſſe eſt, vt ad decimum tertium,

 vel

vel decimum quartum diem, finiantur. Tum, quae decimo tertio die fiunt, ad partes inferiores feruntur, quae decimo quarto, ad superiores. Nam haec ita fieri per iudicationis leges oportet.

XXXVI. Καὶ ὁκόσα εἰκοσαῖα, πλὴν ὁκόσα κάτω, πολλὰ δὲ δεῖ καθαίρειν· ταῦτα δὲ ἐγγὺς ȣ̓ τῆς κρίσιος, ἀλλὰ προσωτέρω. Δεῖ δὲ ὀλιγάκις ὀξέσιν πολλὰ ἄγειν, τοῖσι κοπώδεσι τὸ σύμπαν.

Sunt vero etiam, quae ad vigesimum tandem diem iudicantur. Atque ex his, praeter ea, quae ad inferiora fiunt, et per has vias descendunt, quorum sane perpauca sunt, [73] plurima purgari oportet, quae natura, prae imbecillitate, plane expellere non potest: nam aliter fere metus est, ne morbus reuertatur. Et in hac re etiam circumspectione opus est, ne medicamentum detur, vix iudicato morbo: sed vbi mouendum aliquid, id [74] longius post crisin fieri debere, inter Artis praecepta est. [75] In illis acutis morbis, qui parum celeriter cursum suum absoluunt, multa ducenda sunt, in laboriosis vero, quod in iis vires ad iudicationem perfectam minus sufficiunt, humorumque immodica redundantia est, praestat, id omne ciere, quod valetudinis caussa fuit.

73) *Plurima purgari oportet.*) Forte quod haec nonnullis contraria et pugnantia cum iis videbuntur, quae supra ab Hippocrate praecepta sunt: neque mouenda neque nouanda esse,

esse, quae vel dum iudicentur vel etiam iudicata sint. Sed attendendum maxime ad hoc est, eo loco Senem Coum simul addidisse: quae perfecte iudicata sint; tum nostro hoc loco de eiusmodi morbis sermonem esse, quorum iudicatio, propter vires aegri vitales debiles, vsque ad vigesimum diem, protracta sit, neque adeo facile possit perfecta esse. Quare, ne id, quod superat, morbum facientis materiae, nocere, vel alium morbum producere, vel in caussa esse possit, vt idem affectus reuertatur, omnino, sed parum, in acutis morbis, purgandum esse, Hippocrates proposuit, quo infirmae debilique naturae succurratur.

74) *Longius post crisin.*) Hic paullo confidentius, auctore Foesio, τὸ οὕτω mutaui in οὐ τῆς. Est autem peculiaris dictio, ἐγγὺς οὐ pro οὐκ ἐγγὺς, quae tamen Hippocrati quasi propria est.

75) *In acutis.*) Nescio quid Foesium mouerit, vt quamuis in graeco textu τὸ ὀλιγάκισ ad ὀξέσι retulerit, maluerit tamen in versione ad πολλὰ referre, et sic sensum verborum reddere, cum Medicina Hippocratica, pugnantem. Quid sit morbus ὀλιγάκις ὀξὺς patebit ex paraphrasi. Cum febris saepius medicinae loco sit, si magna materiae vis in corpore est, planum esse debet, cur ὀλιγάκις ὀξὺς minus vtilis sit, et cur oporteat πολλὰ ἄγειν.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐις ἄρθρα, καὶ παρὰ γνάθους μάλισα, ἀποσάσιες γένονται, ἐγγύς τι τῶν πόνων ἑκάσου, ἐπὶ τὸ ἄνω μᾶλλον καὶ τὸ σύμπαν. Ἢν ἀργὸς ἡ νοῦσος ἔῃ καὶ κατάῤῥοπος, κάτω καὶ ἀποσάσιες· μάλισα δὲ πόδες θερμοὶ κάτω σημαίνουσι, ψυχροὶ δὲ ἄνω. XXXVII.

76 Atque in eiusmodi febribus, quae difficilem iudicationem habent, in quibusque lassitudinis sensus est, frequenter abscessus fiunt, quodque abscessit, maxime in articulis, et maxillis, glandulisque prope aures, illapsa, consistit, scilicet, prout

prout hic vel ille locus propinquior iis partibus est, quae laborant, doloribusque affliguntur. Sed plerumque se omnis ad superiora conuertit. Tamen si lentus diuturnusque ideo morbus est, et materia ad inferiores partes proruit, in his etiam abcessus fiunt. Cuius rei indicium maxime pedes faciunt. Nam in quo ipsi calidi sunt, in eo aliquid infra abscedit, in quo autem frigidi, in eo se vis morbi ad superiora confert.

76) *Atque in eiusmodi.*) Haec sententia etiam in Aphorismis legitur Lib. IIII. Aph. 31. sed ibi additum est κοπώδεσι. Et sane non in omni febre abscessus fiunt. Ergo nisi velimus et hic τὸ κοπώδεσι inserere, certe legendum videtur: ἐν τοῖσι τοιέτοισι πυρετοῖσιν. Nolui tamen in textu ipso aliqua mutare, sed sufficere putaui, si paraphrasin secundum hanc emendationem facerem.

XXXVIII. Οἷσι δὲ ἀνιςαμένοισιν ἐκ τῶν νέσων, αὐτίκα δὴ ἐν χερσὶν ἢ ποσὶ πονέεσί τι, ἐν τέτοισιν ἀφίςανται· ἀτὰρ καὶ ἤν τι πεπονηκὸς ἔῃ, πρίν ἢ νοσέειν, ἐς ταῦτα ἀποςηρίζεται· οἷον καὶ τοῖσιν ἐν περίνθῳ βηχώδεσι καὶ κυναγχικοῖσιν· ποιέεσι γὰρ αἱ βῆχες τὰς ἀποςάσιας, ὥσπερ οἱ πυρετοὶ τοιάυτας.

Etiam, si statim ac morbus se inclinauit, et aegri ad sanitatem redeunt, siue in manibus, siue in pedibus molestum sensum habent, in his partibus abscessurum esse, sciendum est, quod ab imperfecta iudicatione euacuationeque superat. Eodemque modo, si quae pars corporis lassitudinis

dinis grauitatisque ſenſum habuit, antequam homo in graviorem morbum incidit, ſignum eſt, in ea maxime parte, morbum conſtiturum eſſe. Id autem nouimus, Perinthi incolis contigiſſe, qui cum tuſſi antea vexati eſſent, deinde angina correpti ſunt. Tuſſes enim ſimiles, ac febres, abſceſſus faciunt: ſiquidem continuo ſtimulo, quicquid nociuum in corpore eſt, ad ſpiritus vias attrahunt, vbi abſcedit.

Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαίνει ἢ ἀπὸ χυμῶν, ἢ σώματος συντήξιος, καὶ ψυχῆς. XXXVIIII.

Inque hunc modum id genus morbi fiunt, vbi vel humores exſuperant, inque debilem prae reliquis, infirmamque aliquam partem concurrunt, ibique conſiſtunt, vel ſi corporis aliqua pars colliqueſcit, vel vbi in mente vitium eſt, quod ſimul noxam in corpus inuehit, quod [77] his tribus principiis continetur.

77) *His tribus principiis.*) Ab initio mihi placebat partim Calui et Cornarii coniectura, qui legunt *ψύχευς*, partim et ea lectio, quam ex Vaticanis exemplaribus Foeſius profert. Sed quando videbam, Hippocratem in ſequentibus loqui primum de humoribus, deinde in altero paragrapho ſequi *τὸ δὲ σῶμα* etc. et in tertia denique *ψυχῆς ἀκρασίη*, putaui retinendam vulgatam lectionem eſſe. Caeterum tria illa principia omnis fere antiquitas agnouit, fluidum, ſolidum, et impetum faciens, quod ſpiritus eſt, corpori ab auctore naturae immiſſus. Et nos debemus haec tria admittere; fluida enim ac ſolida etiam in mortuo ſunt. De tertio quaeritur, quid ſit, ac, ſi mens ſit, an omnes ſolidarum fluidarumque partium motus regat, et quo modo. Vtrumque tot difficultatibus impeditum eſt, praecipue hoc, vt vel poſſibilis modi excogitatio vni alterique ex Philoſophis immortalem gloriam pepererit apud eos, qui malunt, inutiles coniecturas faciendo, errare, quam ignorantiam ſuam fateri. Tamen nihil fere pernicioſius eſt generi humano, quam ſi

et

et Medicos eiusmodi quasi rabies inuadit, qui, etsi hoc naturae mysterium aperirent, tamen nihilo certiorem Medicinam facerent, nunc, cum id, aeque ac Philosophi, nesciant, multis tamen coniecturis optimam artem adeo fallacem efficiunt, vt eo certius homines iugulent.

XXXX. Τοὺς μὲν οὖν χυμοὺς εἰδέναι ἐν ᾗσιν ὥρῃσιν ἀνθέουσι, καὶ οἷα ἐν ἑκάστοισι νοσήματα ποιέουσι, καὶ οἷα ἐν ἑκάστῳ νουσήματι παθήματα.

Primum igitur ad omnem de humoribus doctrinam plene recteque capiendam sciendum est, quales ex illis quatuor corporis animati succis, singulis anni temporibus, efflorescant, et quasi inter reliquos principatum teneant, deinde, quae valetudinum genera, ipsi [78] singulis tempestatibus gignant: tandem quales in quouis morbo affectus pariant, atque symptomata, siquidem haec a varia humorum indole procedunt.

78) *Singulis tempestatibus.*) Si vox ἑκάστοισιν, vt quidem est, ad illam ὥρῃσιν referri debet, scribendum ἑκάστῃσιν, sed potest etiam intelligi καιροῖς, hinc nihil mutaui. Talia enim occurrunt apud antiquissimos illos Graecos Scriptores, quale est et hoc apud Thucydidem Lib. II. 47. p. 127. Edit. Dukeri, ἡ νόσος πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκῆψαι, vbi λεγόμενον ad τὸ νόσημα, vt synonymum τῆς νόσου pertinere videtur. Vid. ad hunc locum Stephanus, Hudsonus et Cl. Dukerus. Legitur et alibi apud Hippocratem, vt de victu in Acut. p. 383. 54. et p. 388. 28. item apud Aretaeum de C. et S. Morb. D. L. II. C. 13. p. 68. τὰ κέρατα - - οἱ μέσοι scil. ὀδόντες. Nam ibidem dixerat: μετεξέτεροι τάδε (κέρατα) ὀδόντας κικλήσκουσι.

XXXXI. Τὸ δὲ σῶμα τὸ ἄλλο, ἐς ὅ, τε μάλισα νόσημα ἡ Φύσις ῥέπει· οἷόν τε σπλὴν ἐνοιδέων ποιέ-

ει,

ει, τȢτων τι καὶ ἡ Φύσις· σχεδόν τι καὶ χρώματα σειρεοῖ, καὶ ἔι τι ἄλλο, ταῦτα διαγεγυμνᾶσθαι:

Tum etiam reliqua corporis conſtitutio, et peculiaris ſingulorum ſpectandus habitus eſt, ex quo intelligi poſſit, in quae valetudinum genera eorum natura procliuis ſit. Eſt igitur medentium diſcere, cuiuſmodi illi morbos experiantur, quibus magni tumidique lienes ſunt. [79] Quibus enim hoc viſcus tumet, idem accidit ac iis, qui corporis inflationes patiuntur, quas emphyſemata nominant. Propemodum etiam vniuerſus corporis habitus magis corrumpitur, magiſque etiam cutis colores vitiantur, quoniam omnes ſucci, maximeque bilis, corrupti ſunt. Sed quod ſerum ab hepate lieneque tumidis, redundat, et vias diſtendit, corpora intumeſcere incipiunt, et vel inani tumore eleuantur, vel aquam ſub cute colligunt, ſiue etiam, in corporis caua effuſa lympha, diſtenduntur. Atque in aliis rebus, quae ex eo genere ſunt, non minus oportet exercitatum eſſe.

79) *Quibus enim.*) Et hic locus ex iis eſt, ex quibus me expedire vix potui. Ita autem olim conuerteram, ac ſi ſcriptum eſſet: τȢτων δὴ καὶ ἡ φύσις, σχεδόν τι καὶ χρώματα κάκιω. Sed nunc potius vix dubito, quin vera ſit vulgata lectio, modo pro φύσις legatur φύσῃ. Ad hunc enim locum Erotianum reſpexiſſe exiſtimo, vbi dixit: φύσαν ἐν τῷ περὶ χυμῶν τὸ ἐμφύσημα λέγει. Caeterum monere volui, etſi Hippocrates de origine cauſſiſque morborum, qui ex humorum et ſolidarum partium vitio, et tertia illa hominis parte, quam ψυχὴν vocat Hippocrates, hic inprimis agat, me tamen ita omnia interpretari voluiſſe, vt conſtaret, debere praecipue tertiae illius partis, etiam in decurſu morbi iam nati, et quae tunc incidunt, mutationibus, permagnam rationem haberi.

ψυχῆς·

XXXXII. Ψυχῆς· ἀκρασίη ποτῶν καὶ βρωμάτων, ὕπνε, ἐγρηγόρσιος, ἢ δι' ἔρωτάς τινας, οἷον κύβων, ἢ διὰ τέχνας, ἢ δι' ἀνάγκας· καρτερίη πόνων καὶ ὧν τινων τεταγμένη, ἢ ἄτακτος· αἱ μεταβολαὶ ἐξ οἵων ἐς οἷα.

Denique et ſpiritus animique vtiliſſima cognitio eſt. Iuuat igitur ſcire, an quis intemperans, ac [80] deditus gulae ſit, compotationesque amet, num potius fame ſitique ſaepius exerceatur, denique [81] an ſomno nimis indulgeat, aut contra vigiliis nimiis, corporis vires frangat. Expeditque horum etiam cauſſas tenere. In aliis enim, ob rei cuiuſdam amorem ac ſtudium, fiunt, vt quum quis talos et teſſeras perdite amat. In aliis propter literarum atque atium ſtudium, in quas nimium incumbunt, in aliis denique ob neceſſitatem, et quod aliter victum parare nequeunt, talia euenire ſolent. Et ſimiles vtplurimum pertinacis aſſiduique [82] laboris cauſſae ſunt, qui corpus nimium exercet, atque infirmat. Qui vtrum ex ordine fiat, atque perficiatur, an vero varius atque inordinatus ſit, ſcilicet, quo corpora [83] multo grauius affliguntur, noſſe etiam permultum intereſt. Licet enim ex his multorum morborum originem cognoſcere. In qua tamen re quia aliqua varietas eſt, tum harum mutationum, tum aliarum quarumcunque ſic ratio habenda, vt, ex quibus in quae mutatio facta ſit, Medicus perſpectum habeat.

80) *Deditus gulae.*) Conf. Stahlii Diſſ. de intemperantia edendi nocua, Hoffmanni de Diaetae vitio, multorum morborum cauſſa, Schulzii de Coena immodice largiori, et Bergeri

geri de Errore diaete in potu, Cl. Stentzelii de Poculis sanitatis, poculis vitae et mortis, et Lutheritii de Ebrietate noxia et vtili.

81) *An somno.*) Vid. Cl. Stieff Diss. de Morbis a somno et Puscheri de Morbis a peruigilio.

82) *Laboris caussae.*) Legi meretur Ill. Platneri Diss. de negotiosa actione, propter valetudinem, circumcidenda.

83) *Multo grauius.*) Motus vtilitatem et necessitatem ipsam nullum vnquam Medicum negasse inuenio. Sunt autem eius effectus varii, cum in fluidis corporis partibus, tum quoque in solidis. Incalescere corpora mota, peruulgata res est, et attrita inter se etiam perdunt aliquid, ac, si maior vis est, comminuuntur. Quae cum in vtriusque generis partibus corporis humani fiant, fluidae praecipue soluuntur, calore autem nimium aucto, aliae potius coguntur, aliae in salia acria resoluuntur. Solidae autem, quae fere omnes canalium formam habent, vbi antea torpidae quasi fuerunt, primum vires quasi recuperant, et magis apertae, libere humores transmittunt, mox nimis intenso motu, iusto ampliores factae, et crassiores humores, quam debebant, recipiunt, et ipsae elasticam virtutem amittunt. Quae ex his plura sequantur, optime expositum est a Magno Boerhauio in Aphor. practicis §. 100. et a verissimo eius interprete Cel. van Swieten, cum quo mihi licere amicitiam colere, magno felicitatis loco habeo. Variant autem effectus 1. pro genere motus; alio enim totum corpus, alio vel superiores vel inferiores artus tantum exercentur, alio abdominis viscera, alio pectoris, vel etiam cerebrum, agitantur, quibus vtique parcendum est. 2. Pro tempore; nam quis non videt, parum vtile esse corpus exercere, aestate sudore diffluens, vel ex vigiliis debile? 3. Pro ordine; nam et in motu consultum non est, se legibus obligare, intermissus enim ordo exercitationis corpus affligit. Deinde quamuis satius est, et in hoc varium vitae genus habere, et modo quiescere, modo se exercere, tamen plurimi peccant hoc, quod, cum diu a motu abstinuerunt, athleticis exercitationibus corporis robur soluunt, aut, vbi potu et esca ventriculum repleuerunt, subito ad immodicas exercitationes transeunt, quae ad concoctionem necessarios succos ventriculo subtrahunt, et corpus infirmant.

XXXXIII. Ἐκ τῶν ἠθέων φιλοπονίη ψυχῆς, ἢ ζητέων, ἢ μελετέων, ἢ ὁρέων, ἢ λέγων, ἢ ἔτι ἄλλο, οἷον λῦπαι, δυσοργησίαι, ἐπιθυμίαι.

Ex moribus vero etiam permulta cognoſci poſſunt, quae ad valetudinum, et in his mutationum, notitiam pertinent. [84] Igitur, in cuius rei ſtudio ſe quiſque exerceat, videndum eſt, videlicet, an philoſophi more, de rebus quaerendo diſputet, aut accurate omnia cogitet ac meditetur, aut [85] totus in contemplandis naturalibus corporibus ſit, aut denique cauſſas [86] peroret; praeter haec alia quaedam ſunt, quae ab animo pendent. Inter quae potiſſimum haec referuntur, atque cognoſci debent, videlicet, an quis [87] facile contriſtetur, an graues diuturnasque iras animo concipiat, vel aliquid vehementer [88] concupiſcat. Namque his cognitis, et quos praecipue morbos eiusmodi homines experiantur, et vbi aliqua illis contraria in morbis inciderint, protinus ſcire licet, an mali morbi teſtimonia ſint, vbi cum aliis ſignis contuleris.

84) *Igitur.*) Prae omnibus, operae pretium eſt, legere ad hunc locumFranci deFrankenauOrat. de ſtudiorum noxa, et, quos ibi citat auctores, ex reliquis veroB.SchacheriDiſſ.de Eruditorum morbis, Iuſti Veſti de Atrophia literatorum, et Frid. Schraderi de Eruditorum valetudine.

85) *Totus in contemplandis.*) Totum corpus, etiam ſi non abutaris, tandem ſe ipſum deſtruit, et moritur homo ſine morbo, de quo argumento Ill. Hoffmanus dixit in Diſſert. de fato Phyſico, et in Med. Rat. Syſt. Tom. I. Sect. I. Cap. I. et elegantiſſimum ſcriptum eſt Ill. Richteri. Quanto facilius eſt, vt ſingulae partes deſtruantur, praecipue, ſi iis abutamur? Prouiſum quidem eſt a natura, vt, quarum partium frequentior eſſe vſus debet in vita, earum etiam vires pro magnitudine augeantur, ac ipſae firmentur; eſt tamen hoc cum aliquo ſanitatis diſpendio coniunctum, neque

fere

fere illa munimenta disiiciuntur, quin ſanitas ipſa permultum detrimenti patiatur. Oculus, ſi magnitudinem ſpectes, plures maioresque neruos,quam vlla alia corporis pars,a natura accepit, ex ipſo propinquo cerebro, ac, ſi Petito Medico fides haberi poſſet, a principe intercoſtale neruo, ex parte, huc ductos atque directos. Sine tot tantisque adminiculis nullus forte mortalium eſſet, poſt quadrageſimum aetatis annum, vſum oculorum habiturus. Propter haec, ſi coeli pulchritudinem, ſi humani corporis artificioſam fabricam, ſi ſtupendae paruitatis inſectorum viſcera, omni oculorum acie, contemplamur, vertiginoſi efficimur, capitis dolore, infirmitateque perpetua diſcruciamur, parum appetimus, ſumta male concoquimus, neque aluum neque veſicam reſpondentem habemus, cor ſaepe palpitat, pectus, quaſi mole oppreſſum, ſuſpiriis leuare nitimur, ſenſuum vſum paulatim perdimus, tandem non vna via, ante, quam debebamus, imus eo, vnde negant redire queinquam. An alia horum malorum cauſſa, quam ſpirituum diſſipatio? cum ex muſculis, quibus, vix paucarum horarum ſomno, breuem quietem concedimus, tum etiam ex membranis oculi, vt, ſi non cum Platone et Stoicis nonnullis, ad viſum facientes, radios, tamen de neruorum ſubtiliſſimo ſucco, continuó aliquid emanare ponamus. Et mihi quidem aeque certum eſſe videtur, neruorum liquidum ex corpore effluere, ac ſanguinem per vaſa corporis circumire. Nonne enim a reliquis humoribus ſola fere ſubtilitate differt? Et ad quem vſum tanta vis ſanguinis ad cerebrum non ſolum fertur, verum etiam per eius vaſa circumfluit? Perdi neceſſe eſt, quia continuo nouum paratur. De oculorum vitiis non dicam, ſed vide aliquot memorabilia exempla apud Boerhaauium Praelect. Vol. IIII. pag. 240.

86) *Perorет.*) Inter plura exercitationum genera, quibus tuendae ſanitatis vis ineſt, etiam oratio eſt, quae cum pulmonibus reſpirationisque aliis inſtrumentis perficiatur, debet, ſi moderata eſt, plures forte vtilitates, ſi immoderata, innumeras eo certius noxas toti corpori afferre. Conſ. Ern. Henr. Wedel Diſſ. de morbis concionatorum. Reſpiratio autem corpori permagnam vtilitatem praecipue hoc praeſtat, quod, cum pulmones, per vices, ab irruente aere, expandantur, ſanguinem, cum nouo chylo commiſtum, liberius admittunt, et vtriusque humoris accuratiſſimam miſcelam faciunt, deinde vero et hoc, quod aer, qui redditur, magnam vim inutilium humorum ſecum fert, ne de diaphrag-

matis actione in viscera, ventre conclusa, dicam. Sermo vero, etsi inspirationem accelerat, exspirationem tamen, etiam tardissimus impedit. Quorum cum id hanc vim habeat, vt pulmo subito explicetur, sanguis in eius vasa perniciſſimo motu fertur. Hoc autem cum id efficiat, vt aer diutius retineatur, inter hunc vero et vim, pectus pulmonesque constringentem, ante, quam aer redditur, mutuus renisus fit, quo vel maxime sanguinis comminutio mistioque perficitur, reditusque per venas acceleratur, magnum respirationis et sanguificationis adeo adiumentum esse oratio videtur. Praeterea cum pulmonum transpiratio debeat, quam maxime apertis extremis arteriolis fieri, et hanc oratione augeri necesse est, ne de diaphragmatis maiore vi in ventriculum, intestina, hepar, lienem, horumque veluti succussione dicam. Sed hae moderatae orationis vtilitates sunt. Quae modum excedit, eo grauius corpus affligit. Sanguis enim, quia per vasa pulmonum parum aperta, nimia celeritate, pulmones transire debet, crudus manet, et dum, vti fit, coepta exspiratione, sermo protrahitur, venosus quidem ad cor redire potest, contra, qui a corde affluit, ad extremas arterias colligitur, et dum aer subito tandem redditur, partim vi insolita, cogitur in venas ire, partim in arteriis haeret, quibus vim infert, ac vel ruptis effunditur, vel mora spissus efficitur. Bronchia etiam, quae non per musculares, sed tendineas fibras, et quasi ligamenta, continentur, non impune ferunt nimiam ac nimis diu protractam dilatationem, facileque adeo perdunt aliquid de elasticitate illa, qua sola sese restituunt. Hinc per totam vitam saepe inaequalis respiratio, ob bronchiorum debilitatem, manet, quam grauissima mala consequuntur, quorum caussam non raro negligimus, et ignoramus. Ad haec longa oratio, omnes spiritales vias exsiccat, quae asperae factae, periculosissimam tussim, et feruida tempestate, eam peripneumoniae speciem concitant, quae ab obstructis bronchialis arteriae extremis ramis proficiscitur. Exsiccat etiam fauces, os, nares, imo oculos, et aures ipsas, ob vias, ab his ad palatum, ab illis in nares pertinentes. Ex quo, quales morbi oriri possint, facile est, colligere. Est autem et magna temporis ratio habenda; cum enim oratio, et aeris itu redituque fauces exsiccet, et maxillae inferioris validissimo motu, glandulas salinales quasi emulgeat, plus nocet oratio ante vel post pastum, quam si longius inde abest, et qui etiam aliquanto supra modum ela-

elatus sermo vtilis est, tum, cum sanguis chylo remistus per pulmones diffunditur, is nocet, elaborato iam sanguine institutus. Caeterum, quantum ad sanitatem tuendam oratio valeat, eleganter expositum est a Plutarcho, de Sanitate tuenda pag. 130. Tom. II.

87) *Facile contristetur.*) Moestitiae effectus non in omnibus iidem sunt. Sunt vero ex grauissimis, melancholia, et, cuius ipse in vno ex affinibus exemplum habui, lenta neruorum resolutio, maxime in artubus inferioribus. Vtraque affectione cum fluidae cum solidae partes laeduntur, magis tamen solidae, quae, vbi infirmae factae sunt, vimque fluidas mouendi miscendique perdiderunt, et hae, mobilioribus dissipatis, lentae crassae et immobiles fient, orieturque, quam veteres dixerunt, atra bilis. Moesti autem homines cum omnem cogitationem, et quasi vim animi, in eam rem solam conferant, quae primum tristitiae affectum in iis concitauit, neglecta totius corporis cura, et omni spirituum vi ex partibus quasi in cerebrum reuocata, atque coacta, solidorum robur, tanquam vitae sanitatisque maximum praesidium, deiiciunt. Quod ex Medicis permulti, siue nescire, siue non curare videntur, qui, quo eo citius ipsam misellam vitam opprimant, omni eam euacuantium asperiorum genere oppugnant. Multo autem prudentius ii agunt, qui cibo liquido, bene nutriente, carne ferina, inprimis ex volatilibus, potu tenui, sed aliquantum spirituoso, acidulis non purgantibus, sed roborantibus tantum, et parce vtuntur, et, vbi sic humidius corpus fecerunt, id leui motu exercent. Illud autem scire oportet, semper satius esse, his copiis sensim auctis, leuibus dimicationibus, hostem debilitare, quam omni vi eum vna vice opprimere velle.

Ad haec in Forensi Medicina nota quaestio est: an partus vltra nonum aliquando mensem protrahi possit? Quae cum maxime tum agitetur, cum se vidua dicit a moriente marito grauidam relictam esse, et decimo tandem vel vndecimo mense, ab eius morte, puerum enititur, sunt vtique inter recentiores Medicos, qui, vt forte muliercularum potius famam, quam veritatem, tueantur, inter caussas, partum tardantes, etiam tristitiam numerant, ex morte mariti ortam. Et hanc laudabilem in probis castisque feminis, in aliis forte talem, quali Ephesia matrona apud Petronium sibi immortale nomen peperit, equidem negare nolo, de illo tamen eius effectu vehementer dubito. Praeterquam

enim, quod omnis animi affectus potissimum abortum facit, grauidae, quae aliis morbis confligantur, fere semper immaturum debilemque partum edunt. Moestitia autem, cum totum corpus infirmet, huiusque debilitas indies maior fiat, partus autem eo plus ali debeat, quo propius a nono mense abest, videtur vis nutriens potius ante haec tempora prorsus deficere, quam longius durare posse. Quod si vero tristitia primis tantum mensibus noceat, paullatimque minuatur, videtur eo certius abortum concitatura esse, quo teneriora eo tempore infantuli vasa sunt, vel etiam, vt in vnam difformem massam omnia concrescant, effectura. Ad haec, si, tardari partum moestitia posse, ponamus, ad minimum hoc sequetur, vt admodum debilis sit, et raro superstes, quod, quam parum cum experientia conueniat, maxime obstetrices norunt.

88) *Concupiscat.*) De cupiditatis, spei similiumque affectionum vi in corpus humanum, praeter alios omnes, accurate egit Ill. Richterus in Diff. de mirabili sanatione mulieris Bremensis.

XXXXV. Τὰ ἀπὸ συγκυρίης, λυπήματα γνώμης, ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων, ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς, οἷα τὰ σώματα· μύλης μὲν τριφθείσης πρὸς ἑωυτήν, ὀδόντες ἡμώδησαν, παρά τε κοῖλον παριόντι, σκέλεα τρέμει, ὅταν δὲ ἐν τῇσι χερσὶν ὧν δεῖται ἄραι, αὗται τρέμουσιν. ὄφις ἐξαίφνης ὀφθεὶς χλωρότητα ἐποίησεν. οἱ φόβοι, οἷον αἰσχύνη, λύπη, ἡδονή, ὀργή, τ' ἄλλα τοιαῦτα οὕτως ὑπακούει.

Proinde nec omittenda haec sunt, [89] quae, dum casu incidunt, animum percellunt, et anxium sollicitumque reddunt: siue homo aliquid viderit, vel audiendo perceperit, quod grauem mole-

molestumque in animo sensum excitet. Talia autem a corporis natura constitutioneque proueniunt, quam adeo mens sequitur. Ita enim nonnullis dentes obstupescunt, et quasi hebetes fiunt, si molae inuicem atteruntur. Aliis crura potissimum, reliquique artus contremiscunt, vbi per caua loca adeoque obscura progrediuntur, aut foueas profundasque caueas transeunt. Aliorum manus subitus tremor occupat, dum tollere cupiunt, quibus opus habent. Serpens repente visus, propter periculi metum, aliis pallorem inducit. Ergo si quem facile affici eiusmodi rebus nouimus, facile est, et ea dignoscere, quibus, si forte in morbo inciderint, corpus animusque commoueatur, et alia praecauere. Nam mens ita corporis statum sequitur, vt pro obiectorum varietate, vel timorem concipiat, vel pudorem habeat, aut moerorem, aut voluptatem sentiat, aut irascatur, vel aliis affectibus agitetur.

89) *Quae, dum casu incidunt, animum percellunt.*) Male enim Girardetus verba: τὰ ἀπὸ συγκυρίης a sequentibus separasse videtur, siquidem haec, tanquam extus incidentia, animumque per corpus commouentia, antecedentibus non quidem opponit Hippocrates, attamen ita adiungit, vt probe distingui mereantur. Neque sine ratione Hippocrates haec corporis constitutioni respondere, posuit. Nam prout sensuum nostrorum organa, a sitis circa nos corporibus variis, plus minus facile commouentur, eorum quoque effectus plus minus facile ad animum transeunt, eumque affligunt, et inde iterum in corpus agunt. Idque adeo vel contremiscit, vel colorem amittit, et pallet, vel quasi frigore inhorrescit, aliterue perturbatur. Quorum motuum omnium neque generalis, neque specialis ratio, nisi ex hypothesi aliqua, reddi potest, quae adeo paucis satisfaciet. Ex hoc autem intelligitur, de qua re nos etiam superiore aliquo loco diximus, cur Hippocrates Medicos iusserit, ad odores, sermones, figuras, similiaque animum attendere,

 quae

quae aegri minus facile, nec fine animi perturbatione, ferre poffint. Igitur prudentis Medici eft, etiam videre, ne aegrum, fiue lux, fiue tenebrae, picturae vel imagines eo loco fufpenfae, vbi decumbit, lectus ipfe, fiue durus, fiue mollis, ftrepitus, aut filentium, et confabulantium fufurrus, odores varii, geftus adftantium, atque ex his fiue viri fiue feminae, offendant. Nam, vbi faepius ita, grauiusque animo moto, corpus fimul afficitur, et alteratur, neque natura, neque Medicus officio fuo recte fungi, fuumque finem obtinere queunt. Maxime autem id ex eo elucefcit, quod eiusmodi animi commmotiones etiam in vitales functiones fuam vim exerunt, easque perturbant.

XXXXVI. Ἑκάςῳ δὲ τὸ προσῆκον τȣ͂ σώματος τῇ πρήξει, ἐν τȣ́τοισιν ὑπακȣ́ει, ἱδρῶτες, καρδίης παλμὸς, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δυναμίων.

Attamen et hos denuo [90] corporis affectiones confequuntur. Cuius fingulae partes prout fuas in corpore functiones adminiftrando, fingulis animae affectionibus fubiectae funt, et ab iis in agendo pendent, his eius motibus reguntur, atque obediunt. Prout igitur affectus animus eft, vel corpus fudore diffluit, vel cor palpitat, et quae fimiles reliquarum partium facultates, harumque affectiones funt.

90) *Corporis affectiones.*) Quamdiu, in quo vnio corporis et animi confiftat, ignorabimus, tamdiu fugiet nos ratio, qua animi affectiones tot mirabiles in corpore effectus edunt. Concedam ipfas ftimulum neruis addere, de qua re multa vtilia Bellinus, atque etiam Santorinus, de ftructura et motu fibrae, fcripferunt, fed qualis ftimulus a timore e. g. neruis imprimatur, qualis contra ab ira, quis determinare audebit? praefertim cum iram neque in omnibus hominibus, neque adeo in eodem homine, omni tempore, idem effectus confequatur. Sufficit Medico fingulorum affectuum effecta fcire, inde maior certitudo in praxi, quam e doctrina de ftimulis. Sic a terrore epilepfiam ortam in pueris legi-

legimus apud Schenckium Lib. I. Obſ. 214. 216. 217. Binningerum Cent. I. Obſ. I. Breslauienſes Verſ. XIII. pag. 163. Huc etiam pertinere videntur hiſtoriae duarum mulierum, pueros epilepticos in lucem edentium, quod epilepticis perterritae fuerant. Hildan. Cent. III. Obſ. 8. Obliuionem terrorem ſecutam eſſe in viro refert Caelius Aurel. de Tard. Paſſ. Lib. I. Cap. V. et Paullini Cent. IIII. Obſ. 79. febrem in ſe ipſo Beniuenius de abdit. morb. cauſſis. n. 62. maligaam febrem Koelichen in Act. Hafn. Vol. I. n. 85. inſaniam Breslauienſes. XXV. p. 35. haemorrhagiam letalem Paullini Cent. II. Obſ. 51. hernias Ruyſch. Obſ. 98. mortem ipſam Aelius Lampridius in Heliogab. p. 109. Hiſt. Aug. Edit. Salmaſ. et Vulcat. Gallic. in Auidio Caſſio ibid. p. 41. Ammian. Marcellin. Lib. XXVIIII. p. 387. Edit. Valeſ. 1636. et in puero Beniuenius. l. c. n. 63. praegreſſa tamen apoplexia Schenck. Lib. I. Obſ. 148. Hinc iniungendum quam maxime nutricibus eſt, ne terriculamentis vtantur, ad flentes pueros ſedandos. Alios effectus terror habere ſolet in mulieribus, vt aphoniam, Io. Rhodius Obſ. p. 70. et Brechtfeld in Act. Hafn. Vol. I. n. 101. abortum, Amat. Luſit. Cent. III. Cur. 22. Schenck. Lib. IIII. Obſ. 130. et recentiores ſcriptores Artis obſtetriciae fere omnes, lochia cohibita, et inde Peripneumoniam Schenck. Lib. VII. Obſ. 39. intempeſtiuum menſium profluuium Salmuth. Cent. III. Obſ. 49. epilepſiam in puella Breslau. XXXVII. pag. 191. in virgine Schenck. Lib. I. Obſ. 215. ſanguinis profluuium ex omnibus corporis locis in moniale Id. Lib. III. Obſ. 56. Terrore tamen et morbos curatos eſſe, exempla teſtantur, vt quartanam in vtroque ſexu, Matth. Gradius Practic. pag. 59. Edit. Iunt. Schenck. Lib. VI. Obſ. 51. 52. Paullini. Cent. IIII. Obſ. 90. febres alias Garmann. Epiſt. p. 309. arthritidem Salmuth. Cent. I. Obſ. 48. aphoniam in Croeſi filio Herodotus Lib. I. etſi quoque timoris effectus fuerit, et alio apud Tulpium. Lib. I. Cap. 41. Timorem autem vel metum etiam grauiſſimi morbi conſequuntur; In viris profluuium geniturae Ariſtot. Probl. Sect. XXVII. n. 11. in feminis, et quidem in grauida, icterus, Binninger Cent. V. Obſ. 37. menſium fluxus intempeſtiuus, cum immani abdominis dolore, aphonia et ſurditate. ibid. Obſ. 96. mors ipſa Rhodius l. c. pag. 29. Sunt tamen et exempla a morbis liberatorum ſolo metu, vt paralytici apud Valleriolam Lib. II. Obſ. 4. podagrici, teſte Lignarido ad Hildanum Epiſt. 47. et Hildano ipſo. Epiſt. 48. Aeque miri effectus irae ſunt. In viris

haemorrhagias inde ortas vidit Hildanus Cent. I. Obs. 18. et Epist. 1. febres Galenus in Comm. ad Epidem. Lib. VI. Hildanus Cent. V. Obs. 75. cicatricem ruptam, ibid. alui deiectionem, Paullini. Cent. III. Obs 61. apoplexiam, Dubrauius Hist. Bohem. Lib. II. in Wenceslao rege, epilepsiam Gabelchouerus Cent. IIII. Cur. 59 morbos alios varios et mortem ipsam Platerus Lib. I. Obs. pag. 50. Hildanus, Epist. I. et de Gangr. Cap. XXI. In mulieribus inde oriri solet paralysis. Tulpius Lib. II. Cap. XX. voluulus ibid. Cap. XLI. epilepsia Breslauiens. XIII. pag. 164. et XXXII. pag. 534. vomitus et alia mala Riedlinus Lin. Med. An. IV. pag. 912. et varii alii morbi in praegnantibus Hildan. Cent. VI. Obs. 66. in lactantibus pueri vel epileptici perierunt ab ira. Misc. N. C. Dec. II. An. II. Obs. 172. vel sanguinis profluuium e cunctis corporis locis passi sunt. Albinus Diss. de atherapeusia morborum. Praecipue autem ira hepar afficit, et bilem concitat, vnde vel icterus, vel contra diarrhoea biliosa, calculis, ductus biliferos obsidentibus, exturbatis, et in intestina propulsis. Conf. Fickii Diss. de irae efficacia et remediis. Alii effectus insoliti gaudii sunt, plerique tamen tristes. In iuuene febrem ardentem inde ortam refert Io. Rhodius l. c. p. 3. et mortem ipsam Galenus de causs. Sympt. Lib. II. Cap. V. nota vero sunt exempla Sophoclis, prae gaudio extincti Val. Maxim. Lib. VIIII. Cap. XII. Iuuentii Thalnae consulis ibid. Chilonis Lacaedemonii Plin. Hist. Nat. Lib. VII. Cap. LIII. Diagorae Rhodii Gellius Lib. III. Cap. XV. Hoc in viris. Idem feminis accidit, de quibus vide Val. Maxim. l. c. Albrechtum de Effect. Musices in corp. hum. pag. 59. et Boerhaau. Praelect. Tom. III. pag. 680. sequ. ibique Hallerum. Moderatum tamen gaudium sanitatem iuuare, docet Preaux in quaest. an omnes animi passiones, excepta moderata laetitia, sanitati noceant? Paris. 1731. Summa quoque amoris vis est; insaniae enim, ex ea ortae, frequentia exempla sunt, conf. Cael. Aurel. l. c. Lib. I. Cap. V. Schenck. Lib. I. Obs. 268. sequ. Valleriola Lib. II. Obs. 7. catalepsis Tulpius Lib. I. Cap. XXII. nisi moeror potius caussa fuerit; imo mortuam ex amore puellam habet Schenck. l. c. Obs. 270. Melancholia et mors pudorem quoque et dolorem secuta est, quod exemplis Diodori et Homeri constat, Plin. l. c. et Lib. VIIII. Cap. XII. et Paullini vidit. IIII. 91. Denique inter moestitiae effectus referri debet sputum cruentum Sal. Alberti. Orat. paralysis Schenck. Lib. I. Obs. 176. et mors ipsa Plutarchus

tarchus in Pompeio. Tom. I. pag. 627. quamuis haec mors irae etiam effectus fuisse videatur, atque Bartholin. Epist. Cent. II. pag. 678. sequ. Caeterum de vi animi affectuum in corpus humanum legi merentur, quae collegit Pechlinus Obs. Med. Lib. III. Meieri Diss. de animi, eiusque affectuum, quoad valetudinem, impressionibus in corpus. Lugd. Batau. 1696. Stahlii Diss. de passionibus animi C. H. varie alterantibus. Chr. Io. Langii Diss. de animi affectionum vi Medica; et alia de mortuis ex affectibus. Alex. Thompson Diss. Med. VI. Cel. Heisterus, de perturbat. animi et corporis. Chomel Quaest. an sint sanitati vtiles animi motus? Paris. 1724. Aignan Quaest. an ab animi pathematibus functionum laesio? Ibid. 1721. et Preaux quaest. an imaginatio, vt plures praeter naturam effectus gignere, sic plures praeter naturam affectus sanare potest? Ibid. 1733. imo omnes, qui de imaginationis effectibus in corpus scripserunt. Patet autem ex omnibus exemplis, terrorem humores conturbare, eoque, si leuis sit, aliquando medicinae loco esse, si vero grauior, solidis simul vim inferre, inprimis cerebro, idque eo facilius in pueris, quo mollius his cerebrum est. Ira fere eadem facit, concitatiorem tamen humorum motum efficit, vasa stimulando et roborando. Quare si mediocris est, obstructa saepe reserit, et fluxus concitat, si violentior, obstructiones auget, et cerebrum inprimis ac neruos laedit. Timor contra omnia laxare videtur, inde fluxus humorum intempestiui, et solatium in morbis spasmodicis praecipue articulorum. Idem effectus laetitiae, quae tamen, cum nimia est, adeo relaxat, vt omnis humorum motus, siue ad tempus, siue ita sistatur, vt etiam mors consequatur. Per neruos igitur haec, siue bona, siue mala, corpori accidere, satis quidem planum est, sed non aeque expeditum, quomodo nerui vasa afficiant. Subtiliori neruorum anatome edocti scimus, in permultis corporis humani locis, per quosdam quasi annulos neruorum, arterias transmitti, Cel. Hallerus ad Boerh. Praelect. Vol. IIII. pag. 448. easque ab his varie constringi, idem Hallerus existimat in Diss. de neruorum in arterias imperio. Fateor multa esse, quae me non patiuntur Cel. Viro plane accedere, eaque exposita dedi in Obseru. de Neruis, quae proxime in lucem prodibunt.

XXXXVII. Τὰ ἔξωθεν ὠφελέοντα, ἢ βλάπτοντα, ἄλειψις, κατάχυσις, κατάχρισις, κατάπλασις, ἐπίδεσις ἐρίων, καὶ τῶν τοιέτων, καὶ τὰ ἔνδοθεν ὑπακέει τῶν τοιέτων, ȣ̓ μόνον, ὥσπερ τὰ ἔξω τῶν εἴσω προσφερομένων, ἀτὰρ καὶ τάδε ἐν ἐρίοισι κοίτη πινώδεσι, καὶ τὸ παρὰ βασιλεῖ λεγόμενον κύμινον ὁρῶσιν, ὀσφαινομένοισιν. ὅσα κεφαλῆς ἀγωγὰ, ταρακτικὰ, λόγοι, φωνὴ καὶ τὰ τοιαῦτα.

Quae extrinſecus vel conſulto, vel fortuito corpori admouentur, ſiue vtilitatem, ſiue noxam perniciemque homini afferant, plurimum ſane conferunt, ad humorum naturam, conſtitutionemque totius corporis cognoſcendam. Sunt autem in primis perunctio, perfuſio, vel frigidae, vel calidae, ſpirituum, vel linimentorum, aliorumue illitus, cataplaſmatum vſus, et lanarum ſimiliumque rerum deligatio. Haec enim et [91] internas partes ſimul afficiunt. In qua tamen re aliqua varietas eſt, quae animaduerſionem deſiderat. [92] Nam internae partes non ita modo ab extrinſecus impoſitis medicamentis afficiuntur, iisque obtemperant, vt externis intus aſſumta auxiliantur, verum etiam vti cubile, aut ſtragula, et veſtes cum lana ſordida paratae, et [93] cuminum, cui a Rege nomen eſt, vim ſuam atque efficaciam exſerunt. Quaedum [94] per viſum atque olfactum agunt, etiam animo non moto, tamen corpus varie alterant, ad quae remediorum genera etiam illa pertinent,

quae

quae humores e capite ducunt, ac cerebrum purgant, tum alia, quae corpus per neruos auditus commouent, et ſunt, ſermo vehemens et vox grauis, vel aliter aegrum excitans, [95] et quaecunque id efficere plura alia queunt.

91) *Internas partes.*) A prudentibus Medicis omni aetate magni habitus, etiam ad interna mala, fuit externarum medicinarum vſus, maximi vero a Methodicis et Pneumaticis, quod exemplo Aretaei vel maxime clarum eſt. Videntur quidem plures agendi modi eſſe, quibus extus applicatae medicinae internas partes iuuare queant, poſſunt tamen facile ad hos duos referri. Communiter enim ſubtiliſſimae mobiliſſimaeque particulae medicamentorum, per poros cutis, in ſanguiferos canales receptae, ad internas partes perueniunt, interdum tamen eaedem, ſiue etiam tenuiores ac ſpirituoſae magis particulae non vaſa, ſed neruos penetrant, quodque inprimis notatu dignum eſt, ipſos olfactus vel viſus neruos ſic commouent, vt ab his vis medicinae, per conſenſum cum aliis neruis, ad internas quascunque partes transmittatur. De illo autem modo, cum non de externis (vid. ſupr. not. 18.) verum de intus latentibus morbis agamus, quis illum dubitet, a communi humorum motus in circulum lege pendere, poſtquam vis medicamenti per venas abſorbentes, in corpus receptum ſit? Sed ex hoc multi externorum medicamentorum vſum vel prorſus improbabunt, vel ad minimum nihil referre dicent, locone, intus laboranti, reſpondenti, ſuperimponatur, an alii cuicunque. Ac negandum non eſt, videri haec, ſi rem obiter intueamur, omnem externarum medicinarum vſum dubium efficere. Cum vero ex venenis aeque ac cibis non idem effectus conſequatur, ſi intus ſumantur, ac ſi vulnere potiſſimum, etſi leui facto, cuti applicentur, Boyle de vtil. Phil. nat. pag. 144. Edit. Geneu. et Cel. Hallerus ad Boerhau. Praelect. Tom. I. pag. 454. n. 1. cur non etiam medicamenta fuerint, quae, non niſi cuti inuncta, vel tantum impoſita, corpus ſubire ac vtilitatem praeſtare queant? Ad haec in permultis, praecipue vniuerſalibus, morbis extrema, cutis ſubiectarumque partium, vaſcula laborant, ad quae cum ore ſumtae medicinae vix aliqua vis, extus applicatae contra propemodum omnis peruenit, ſiue laxans, ſiue conſtringens ac roborans. Contra et interni morbi ſunt, vt aphthae,

aphthae, qui oſcula lacteorum claudendo, inutilem intus datorum medicamentorum vſum reddunt, et cogunt quaſi Medicum, vt, quae iuuare debeant, extus imponat. In hoc etiam ratio aliqua poſita eſt, cur, quae externe adhibentur, ſi e. g. in hepate aliquod vitium ſit, debeant dextro hypochondrio et epigaſtricae regioni ſuperimponi. Saepe enim vel calore tantum, vel frigore opus eſt, aut relaxatio vel conſtrictio medelam facere debet, quod, vbi externae ac propinquae partes relaxatae ſint, fieri etiam in aegra debere, veri admodum ſimile eſt. Et quamquam ſe vis omnis medicamenti, per venas diffundendo, ad cor penetrat, tamen obſtructas arterias videtur etiam aperire poſſe, quatenus ſanguinis per venas velocitatem auget. Hanc vero per venas viſcerum quoque augere poſſe abdomini v. g. ſuperhabitas medicinas, non quidem improbabile eſt, praecipue, quia inter propinquarum partium vaſa, vndique numeroſiſſimae anaſtomoſes ſunt. Alter modus, quo externae medicinae in abſconditas partes agunt, minus dubius eſt. Conſtat vero, eandem medicinam neruos eorumque papillas non in omnibus corporis humani locis, eodem modo afficere, diuerſasque neruorum commotiones diuerſos etiam effectus ſequi. His dignoſcendis perpetuam operam dare Medici deberent. Sed neceſſe etiam eſt ſcire, quae mutationes in corpore ab oculi, narium, et linguae auriumque neruis irritatis proueniant, praeterquam quod mens ante afficiatur. Pertinent huc momentaneae refectiones, per narium et linguae neruos factae, quae me fere credere faciunt, neruos, quod in cibis medicamentisque ſubtiliſſimum eſt, quaſi ſorbere, item animi deliquia ab ingrato odore, vomitus a lingua leuiter irritata, propter neruum a vago huc pertinentem, qui fortaſſis aeque ac tertius quinti paris, in papillis finitur. Nares, quocunque modo irritatae, praeter alias partes, cor, diaphragma, ventriculum, et vterum afficiunt. Ad has omnes partes intercoſtalis propagines pertinent, ad quem neruum cum tam raro a quinto pari vnus alterque ramulus accedat, ſemel enim me ipſos clare vidiſſe memini, vt Ill. Albinus et Hallerus id nunquam fieri affirmare non dubitent, alii nexus quinti paris cum intercoſtali quaerendi ſunt, niſi, quod mihi non improbabile eſt, vis quinto neruo illata, per tertium aliquem, ad intercoſtalem transire poteſt. Viſi autem mihi ſunt, quamuis non ſatis clare, aliquot nexus earum intercoſtalis propaginum, quas dixi not. 2. et de arteria maxillari interna pag. 4. cum maxillare

ſupe-

ſuperiore ſub oculis, cum inferiore inter aurem et maxillae inferioris ad tempora protenſam partem. Vterque autem maxillaris, praeſertim ſuperior, per diuerſas vias Ill. Winslow Tom. III. n. 48. 52. 53. et ipſum foramen palatinum anterius, inferior partim per foramen pterygoideum, Winslow. l. c. n. 64. partim per ſpheno-palatinum in narium cana penetrat. De priori agendi modo, conf. Boyle de poroſ. corp. Cap. IIII. Bellinus de ſanguinis miſſione. Io. Crato a Krafftheim Epiſt. 139. Collect. Scholzii, et Kaau de Perſpirat. Hippocrat. Cap. XVIIII.

92) *Nam internae partes.*) Hippocrates adeo probe perſpexit corpus humanum ab extus incidentibus varie affici. Primum dixit de iis, quae animum mouendo, per ſenſus etiam corpus mouent, hinc de iis, quae internas partes immediate afficiunt, vel, vt intus ſumta, externas, hoc eſt, vt cum humoribus mixta, ad externas feruntur, vel alio modo, quem non definit, niſi per exempla, ex quibus patet, intelligere ipſum mutationes in neruis factas, et per hos cum corpore communicatas.

93) *Et cuminum, cui a rege nomen eſt.*) Martianus hunc locum minus recte de eo cumino explicari affirmat, quod alias Aethiopicum vocatur, quodque Dioſcorides ait regium ab Hippocrate appellatum fuiſſe. Mauult autem verba τὸ παρὰ βασιλεῖ λεγόμενον ad ſerpentem regulum dictum referre, ad cuius viſum homines in terrorem coniiciantur, et corpore contremiſcant. Neque tamen hoc facile eſt, cum ipſo textu conciliare, qui ſane adeo obſcurus eſt, et forte mutilus, vt, etſi credam, debere eius hunc ſenſum eſſe, quem reddidi, tamen verba ipſa conſtituere, atque etiam emendare non audeam.

94) *Per viſum.*) Poſſe rem viſam neruum opticum ſic afficere, vt non ſolum in mente idea grati et ingrati excitetur, verum etiam in corpore ſalutares motus oriantur, hanc potiſſimum ob cauſſam dubito, quia neminem noui, qui aliquam nerui optici cum reliquis communicationem viderit, quod tamen ſecundum vulgarem opinionem, requiritur. Sed forte illis, qui a ganglio lenticulari, partim a tertio, partim ab ophthalmico nerno quinti paris formato, Winslow. Tom. III. n. 22. 23. amiciſſimus Le Cat Traité des Sens pag. 299. in tabula adiecta, et Hallerus Tabula de baſi Cranii n. 30. 31. quod tamen interdum deeſt, proficiſcuntur, et opticum ab omni parte, ſerpentis in modum, ſe leuiter contorquendo, comitantur, nexus aliquis eſt cum retina ad

pro-

processus ciliares. Radii autem lucis, qui oculum intrant, etiam vueae neruos, qui sunt ipsae illae ganglii propagines, mouent. Mouentur quidem potissimum a luce nimia, et a tenebris, quid vero obstat, quo minus et ab aliis afficiantur? Hoc vnum fortassis, quod ad aliarum rerum effectus nondum animum attenderimus. Facilius autem haec explicare possunt, qui visum fieri non in retina, verum, vt Mariotte voluit, et nuper nouis argumentis firmare studuit Cel. le Cat. l. c. in choroidea existimant. Per choroideam enim illae propagines in primis diductae reperiuntur. Conf Taylor impartial Inquiry into the Seat of the immediate organ of Sight. De odoribus vero diximus not. 52.

95) *Et quaecunque.)* Per auris neruos, a sono motos, non modo animum cum corpore, sed hoc quoque solum affici posse, etsi experti scimus, atque effectus Musices in animantibus probat, tamen per quos neruos, ab auditorio in corpus, vis musices transmittatur, adhuc ignoramus. Quis enim vnquam mollis auditorii nerui communicationem cum vllo alio vidit? Nisi quis prouocare ad Simoncelli et Mistichelli somnia velit. Sonum vero proprie mollem hunc neruum sic afficere, vt auditus fiat, et credimus omnes, et admodum probabile est. Aer tamen, a corpore sonoro motus, vt vim suam possit, saltem accurate, ad aurem intimam transmittere, membranam tympani debet vna cum annexis officulis, commouere. Inter quas partes cum chorda tympani ita protensa sit, vt simul vibrari non nequeat, prope mihi videtur a vero abesse, corpus a sono etiam per chordam tympani et duram adeo nerui auditorii partem, vel quintum par, aut forte vtrumque alterari posse. Praeterea non dubito Albrechti sententiae accedere, qui neruos etiam in cute a sonis affici posse existimauit, de Musices in corp. animal. effect. §. 286. seqq. et Boerhaauio, qui in Prael. T. IIII. pag. 414 docet, tremores aeris totam osseam capitis machinam tremefacere posse. Vid. ib. Illust. Hallerus. Tamen vtraque haec mutatio tardius fit ea, quae ab animi commotione procedit: quae per musicen facta, tam miros in corpore humano effectus edit, vt, qui a reliquis sensibus proficiscuntur, nullo modo cum his comparari queant. Legi meretur de hoc argumento ante memoratus liber Albrechti. Morborum tamen, Musica vel curatorum vel productorum aliquot exempla addamus, recentiorumque obseruationes. De tarantulae morsu notissima res est, et contra incredulos a permultis viris doctis firmata. Conf. Matthiolus in Dioscoridem

ride Lib. II. Cap. LVII. Herm. Grube de ictu Tarantulae et vi musices in eius curatione Coniect. Physic. Medic. Frf. 1697. 8. Ge. Bagliui de Anat. Tarantulae eiusque cura, et D. Scarso Lettere Fisicali V. pag. 21. seqq. Venet. 1740. 4. A scorpione laesos, pariter musica curatos, iam olim Galenus vidit apud Alexandrum Trallian. Lib. VIIII. Cap. IIII. Quidni et eos, quos vipera momordit? cuius rei memoriam ex Theophrasto seruauit Gellius Noct. Attic. Lib. IIII. C. XIII. Imo ex Democrito apud Gellium l. c. probabile est, musicam saluti fuisse iis, quos forte maniacus aliquis dentibus petierat. Ad Phrenesin curandam omnis fere antiquitas musicen commendauit, inprimis tamen Asclepiades, Aretaeus, et Caelius Aurelianus; neque Celsus eam neglexit Lib. III. Cap. XVIII. Carmina etiam sanguinem sistere in vulneratis, Vlysses in se ipse expertus est, teste Homero Odyss. Lib. XVIIII. v. 475. Luxatis vtilem esse Plinius refert ex Catone, et Podagricis ex Varrone Hist Nat. Lib. XXVIII. Cap. II. Tibiis quoque ischiadicum malum curasse veteres, inprimis ex Theophrasto de Enthusiasmo refert Athenaeus Deipnos. Lib. XIIII. pag. mihi 624. vbi conf. Casaubonus, et Martianus Capella pag. 314. Edit. Grot. Adeo et pestem, Lacedaemonios occidentem, musica fugauit Thales Cretensis, Plutarchus de Musica Tom. II. pag. 1146. et Martianus Capella, l. c. Et Graeci eadem medicina vsi sunt, cum Apollo ipsis, Troiam obsidentibus, pestem immiserat. Homerus Iliad. Lib. I. Scio quidem, permultos haec exempla fere omnia, partim ad cultum diuinum, quo Deus placari debebat, partim ad magicas artes, referre. Sed noui etiam, in his morbis omnibus vel neruos pati, vel ad eos quoque mitigandos plurimum valere; eosque cum aliud carminis genus quasi laxare, aliud tendere posse, nullo modo prorsus negari queat, quidni et veteres, credamus, musica, tanquam medicina, in iis morbis vsos fuisse? Per neruos enim tensos aegro vitalis vis integra fere redditur, quae vel maxime hostiles morborum impetus frangit. Quare sacerdotes potius credo, suae vtilitatis gratia, musicam, tanquam rem sacram, ad eiusmodi morbos curandos adhibuisse, et qui forte alii tales morbos musica curabant, magos nominatos fuisse ab ignara plebe, vt qui rem facerent, quae non, nisi in Deorum potestate, esset. Ad haec nostris temporibus febris cum delirio, musicae cessit, in aegro musico et saltandi artis magistro. Hist. Acad. R. Scient. 1707. pag. 7. et 1708. pag. 22. Edit. Paris. atque in alio vomitum, in alio lacrymas musica

excitatas vidit Paullini Cent. IIII. Obf. 71. et Cent. I. Obferu. 58. Accedit denique exemplum morbi peculiaris, cum carbunculis coniuncti, apud Borellum, Cent. II. Obf. 12. et hominis, qui, audita lamentabili mufica, fenfus omnes perdidit, memorante Auguftino de Ciuit. Dei Lib. XIIII. Cap. XXIIII. et equitis, qui citharae fono audito, continere vrinam non potuit, Weinrich de monftro. pag. 139. Merentur autem de mufices vi in corpus humanum, praeter iam allegata, legi, quae habet Brendelius Diff. de curat. morbor. per carmina et cantus. Mich. Ernft. Ettmüller de effect. mufic. in corp. hum. Col de Villars Quaeft. an Melancholicis mufica? Paris. 1737. Pipping Diff. de Saulo per muficam curato. de Franckenau Diff. Medic. de Mufica, quae eft in Setyris pag. 464. Pechlini Obf. Lib. III. 29. Ronffei Epift. Medic. XV. pag. mihi 55. feqq. Baco de Verulamio Hift. Natur. Cent. II. pag. 781. feqq. Opp. Frf. 1665. la Seine Homeri Nepenthes Part. III. et Alex. Thomfon Diff. VI. pag. 136. feqq.

XXXXVIII. Μαζοὶ, γονὴ, ὑςέρη, σημήϊα τάτε ἐν τῆσι ἡλικίησι, καὶ ἐν τοῖσι πνιγμοῖσι, καὶ βηξὶ. Τὰ πρὸς ὄρχιν.

Praeter haec etiam partium quarundam confenfus attentione dignus eft, [96] quales funt mammae, genitura, atque vterus. Quae in fequiori potiffimum fexu, mutationum aetatis, fuffocationum, atque tuffis figna et indicia funt: Earundemque mutationum in mafculis [97] teftes potiffimum, eorumque affectiones, aliquas notas oftendunt.

96) *Quales funt mammae.*) Horum etiam verborum ordinem aliter Martianus conftituit. Nam fiquidem eo tempore, quo in mammis, vtero, aliisque ad generationem facientibus partibus, mutationes contingunt, vox etiam alterari folet, proxime antecedentia verba: λόγοι, φωνὴ, ad haec pertinere opinatus eft. Quod fi effet, quisque concedere deberet, ea verba vix fuo loco pofita effe. Poteft autem

autem vterque locus, prout nunc quidem verba iacent, satis facile intelligi, neque necesse est, vt eorum ordinem ita, vtMartianus volebat, turbemus. Quoniam vero illa tria: μαζοὶ, γονὴ, ὑστέρη, quae omnem, circa mammas, geniturae seu liquoris seminalis prouentum, et vterum, atque ad hunc pertinentes partes, factam mutationem indicant, tantum ad muliebrem sexum referenda esse videntur, forte non incongruum erit, illa verba: τὰ πρὸς ὄρχιν non ad tusses tantum referre, sed potius ita interpretari: testes, et in his factas mutationes, in maribus eadem ratione, ac illas partes in mulieribus, aetatis, aliarumque affectionum signa praebere. Namque interdum euenit, vt testiculi, qui in infantibus in inguinibus latent, circa pubertatis annos demum, quasi erumpant. Debent autem mutationes harum partium vtriusque sexus non vna de caussa considerari. Quantum enim mutationes e. g. in mammis factae, ad grauiditatem cognoscendam valeant, artis obstetriciae periti sciunt. Et quem fugit, in venereis, gonorrhoea cohibita, vel testiculum, vel inguinales glandulas intumescere? Ad quae, similiaque, vt Hippocratem respexisse probabile est, sic, cum in iisdem partibus, diuersis aetatibus, mutationes fiant, cumque ab iis et suffocationes et tusses, malaque pectoris alia proficiscantur, quae in variis morbis incidere solent, medentes inquirere oportet, an illa a morbis ipsis, an a partium illarum mutationibus, proueniant?

97) *Testes potissimum.*) Inter ἀδιανόητα fere pertinet ratio nexus testium cum pectore, qui ipse certissimus est. Quanta mutatio in aspera arteria, ac vocis humanae instrumentis, quando seminalis liquor incipit per gyros vasorum in teste agi? quanta contra exsectis testibus? Hic neruorum consensus nullus est. An forte communicatio quaedam inter humores glandularum, thyreoideae, arytenoidearum, epiglottidis cet. cum illo testiculi? Certe non improbabile est, quod vel copiam aut defectum humorum vocem mutare, notissimum est. Item, si testiculus laeditur, respiratio cohibetur, probabiliter per neruos. Vnus enim ex iis, qui ad testiculum pertinent, a plexu renali demittitur, cumque ganglio semilunari adeo communicat. Winslow. T. III. n. 410. Quod cum potissimum a latere dextro fiat, vbi insignior aliquis ramus, vel plures minores ab illo ganglio ad diaphragma pertingunt, ibidemque et cum ramis phrenici, quibus occurrunt, ganglion faciunt, nemini, quod sciam, dictum, et cum propaginibus intercostalis, venam cauam infe-

inferiorem amplectendo comitantibus, communicant, Lancisi de Corde Tab. VI. Hunault Hist. Acad. R. Sc. 1734. n. 4. quomodo testiculo laeso, respiratio cohiberi queat, forte non difficile est, animo comprehendere. Neque raro hodie est, hominem videre, qui, vbi cum venere omnia sua bona, quae siue in aere, siue in corpore habebat, decoxit, tussi continua vexatur, priapo similis, quem fateri oportet;

> *Defecit latus et periculosam*
> *Cum tussi miser exspuo saliuam.*

Scilicet anhelant, et panda latera habent, pruriginosi iuuenes, qui dulces tabellas imitati, in omnes modos transeunt. Neque hoc mirum est; ad vibrandas enim nates, costas et sternum figi oportet, quibus ab altera parte musculi, coxarum ossa mouentes, inhaerent. Hinc magna vis laterum ad venerem, hinc missio danda, quibus angustum pectus, vel spina contorta, vel alia de caussa breuis anima est. Deficit igitur latus, quando costae et sternum commode figi, vel teneri fixae, non possunt.

XXXXVIIII. Ὥσπερ τοῖσι δένδροισιν ἡ γῆ, οὕτω τοῖσι ζώοισιν ἡ γαστὴρ· καὶ τρέφει, καὶ θερμαίνει, καὶ ψύχει· ψύχει μὲν κενουμένη, θερμαίνει δὲ πληρουμένη· ὥσπερ γῆ κοπρευομένη χειμῶνος θερμὴ, οὕτω καὶ ἡ κοιλίη.

Quod autem ciborum confectionem, distributionemque attinet, siquidem illae maxime in ventre fiunt, hunc sane [98] comparare cum terra licet. Nam quod haec arboribus, hoc in animantibus, venter toti corpori praestat. Vtrumque enim sua alit, humoremque praeparatum terra radicibus, venter venis transmittit, simulque sub alimenti distributione, calefacit, et alio tempore refrigerat. Refrigerat autem venter, quum vacuatus est, quod tum torpet, et otiosus

ſus eſt, ſed calefacit, quando repletus eſt. [99] Hyeme autem ipſa aluus, pariter atque terra, ſupra iniecto ſtercore, calefit, quoniam tunc difficilius diſſipatur, quod intus eſt, ideoque calorem [100] retinet, ac ſeruat.

98) *Comparare cum terra licet.*) Ex hac eleganti ventris ac terrae, animalium et arborum, comparatione, iam priſcis temporibus illa venae portae cum arbore comparatio orta eſt, quod Galenus affirmat de Ven. et Arter. Diſſect. Cap. I. vide ſis eundem Lib. VI. de Hippocr. et Platonis decretis Cap. III. Eius enim radices, per meſenterium diſperſae, ad inteſtina pertinent, et inde nutritium ſuccum alimentumque ſugunt, quod ad ipſum truncum, eiusque ramos, per hepar diductos, deferant. Qua comparatione et nos adhuc vtimur, et porro iure meritoque eam adhibere poſſumus, quoniam noſtra aetate extra omne fere dubium poſitum eſt, etiam per meſaraicas venas, alimenti aliquem modum in hepar inuehi, et ſanguini admiſceri. Conf. Cl. Brendelius de chyli ad ſanguinem commeatu per venas meſaraicas non improbabili. Caeterum quod Hippocrates ait, ventrem, dum repletus ſit, calefacere corpora, ſed vacuum frigefacere, non ita accipiendum eſt, ac ſi vix repletus calefaceret, contra vix vacuus factus, frigus per artus diffunderet. Statim enim, ac venter repletus eſt, aliquis horror corpus occupat, ſed paullo poſt omnia incaleſcunt, ſic, vt etiam in iis, quibus corporis corruptus habitus eſt, et qui hectici vocantur, lenis febrilis calor accendatur. Deinde exiſtimandum non eſt, hunc calorem corpori cum nouo chylo affundi; ſed dum hic potius in ſanguinem alibilemque ſuccum mutari debet, neceſſe eſt, vt partium quarumcunque motus ad hunc finem et fortior et celerior fiat, quo corpus potiſſimum, dum frictio fluidorum ad ſolida augetur, incaleſcit. Martine de Calore animalum pag. 148. ſeqq. Atque ex hoc debet clarum eſſe, quousque illa ventris, calefaciendi et refrigerandi corpora, vis valeat.

99) *Hyeme autem.*) Hyeme interna plus calere, quam externa, aeſtate contra, certiſſimum eſt, calorem tamen internum hyeme, quam aeſtate maiorem eſſe, non probabile eſt. Maior tamen fieri poteſt exercitatione corporis. Etſi enim aeſtate fluida celerius mouentur, exigua tamen

vaſorum vis eſt, qua fluidis reſiſtunt, quia calor externus vaſa debilitat. Martine loc. cit. pag. 249. Hyeme contra calor a mutua vaſorum humorumque actione pendet, quae, quia vaſa tum robuſta ſunt, corporis exercitatione non parum augetur. Accedit poros in cute frigore conſtringi, vt calor, motu excitatus, non facile diſſipari poſſit, niſi ventus accedat. Quod adeo frigus corpori, id ſtercora terrae praeſtant.

100) *Retinet.*) Vulgo inter pinguedinis, quae ſub cute, ac illius, quae in omento, colligitur, vtilitates numeratur, calefacere corpora, vel contra frigus ad minimum tueri. Sed quo modo adeps hanc corpori vtilitatem praeſtet, nemo auſus eſt dicere. Quaecunque corpori veſtimenta adhibemus, partim frigus ventoſque a poris, qui in cute ſunt, et per quos agunt, arcendo, iuuant, partim impediendo, quo minus internus corporis calor e corpore quaſi effluat. Is enim a perenni ſanguinis per vaſa motu excitatur. Quae alia cauſſa eſt, ob quam fera animalia in niue contra frigus praeſidium inueniunt? Et niue obruti, modo non aquoſa diffluerer, aeque multum incaleſceremus, quam pretioſiſſima pelle obuoluti. Itaque ſi omentum, atque pinguedo, quae ſub cute eſt, hanc ipſam tegeret, nemo de illa calefaciendi virtute dubitaret. Iam vero, cum pinguedo potius ſolidorum ad fluida frictionem debilitet, neque vim ſanguinis motus patiatur libere ad cutem peruenire, intelligitur, quae cauſſa ſit, cur pingues vehementius, quam alii, a frigore afficiantur.

L. Δένδρεα φλοιὸν, λεπτὸν, ξηρὸν ἔχει, ἔσωθεν δὲ ξηρόσαρκα, ὑγιηρὰ, ἄσηπτα, χρόνια, καὶ ζώων, οἷον χελῶναι, καὶ ὅτι τοιοῦτον.

Atque [101] vt arbores, quae cortice tectae ſunt tenui, ſed ſicco, intus ſubſtantiam, quaſi carnem ſiccam, aridam, nec fungoſam, ſanam, robuſtam, putredinis et corruptionis expertem, diuque duraturam habent, ſic animalium quo-

que

que nonnulla, veluti testudines, et his simili natura exornata, arborum modo, cortice obducuntur, intus autem pari substantia gaudent.

101) *Vt arbores cortice tectae sunt.*) Maluimus hic Martianum sequi, quam haec, cum Girardeto, a sequentibus auellere, quia clarum atque euidens est, aliam hic comparationem arborum animaliumque inter se, quod ad corticem, quo vtraque tecta sunt, et naturam carnis, institui. Et licet plures testudinum species sunt, etiam carne aliquantum inter se diuersae, atque Hippocrates generatim tantum de testudinibus dixit, animalis tamen historiae scriptores omnes testantur, cunctis fere testudinum speciebus duram et concoctu difficilem carnem esse, neque igitur ad esum aptam. Pluribusque eiusmodi animalibus, crusta opertis, similem, aut concoctu minimum difficiliorem, carnem esse, experientia comprobatum est, et potest vel illo limacum exemplo, quibus vescimur, illustrari.

Ἡλικίῃσιν, ὥρῃσιν, ἐνιαυτοῖσιν ὅμοια τὰ LI.
ζῶντα οὐ τρίβεται χρωμένοισι μετρίως βέλτιω.

[102] Ipsa vero animantia, siquidem pro diuersa aetate, cum annis, eorumque temporibus aliquam conuenientiam habent, ab his, quibus similia sunt, eorumque tempestatibus, nihil detrimenti capiunt, verum se ex illis melius habent, si ipsis recte conuenienterque vtuntur.

102) *Ipsa vero animantia.*) Duretus huic loco nullam explicationem adiecit, neque etiam Foesius aut Mercurialis. An quod per se satis clara haec verba existimarunt, an propter aliam caussam, non definio. Saltem non potui ex eorum latina versione intelligere, qualis vere his verbis sensus esse debeat. Neque tantum mihi placuit Martiani interpretatio, scilicet animalia, quod ad aetates, anni tempestates, ipsosque annos, plantis et arboribus similes esse, vt non maluerim haec verba sic, vt in paraphrasi factum est, interpretari. Etenim id nemini fere ignotum esse potest, homines,

nes, pro varia aetate, ſe, vel vere, vel aeſtate, vel alio anni tempore, ipſisque etiam annis, eorumque varia conſtitutione, optime habere, iisque adeo ſimiles eſſe, neque adeo iis alterari, vel damno affici, ſi recte vtantur. Caeterum fateor, me dubitare, graecum textum ſine omni menda eſſe.

LII. Ὥσπερ ὑδρίον νέον διαπηδᾷ, παλαιεύμενον στέγει, οὕτω καὶ ἡ γαστὴρ δίει τὴν τροφὴν, καὶ ὑποστάθμην ἴσχει, ὥσπερ ἀγγεῖον.

[103] Atque vt parua hydria, ſeu aqualis vrna recens facta, hinc inde hiat, et aquam per poros transmittit, ſed inueterata, et longiore vſu quodammodo obfirmata, eandem continet, atque ſeruat, ſic etiam venter, maxime in iunioribus, alimentum transmittit, ſed cibi recrementa, tanquam vas, continet, ac ſuo tempore excernit.

103) *Atque vt parua hydria.*) Euidens eſt, Hippocratem comparaſſe ventrem cum vrna aquali, vt, quomodo is liquidam aſſumtorum partem, et maxime tenuem, per poros inteſtinorum ad vaſa transmittat, et craſſiorem retineat, clare ob oculos poneret. Sed mihi quidem, vel deeſſe aliqua, viſum eſt, ob quae minus accurata et perfecta comparatio ſit, vel alium vocabulorum νέον et παλαιεύμενον ſenſum eſſe debere, quam qui interpretum verſione redditus eſt. Hoc enim ſenſu neutiquam ventri reſpondent, vt tamen vi comparationis deberent, quippe qui in omni aetate, niſi vbi morbo affectus eſt, nutrimentum transmittit, ſed faeces retinet. Poteſt tamen et hoc forte, vel per laudatam illam Hippocratis ſimplicitatem excuſari, vel aliter exponi. Quid enim, ſi dicamus, Hippocrati iam notum fuiſſe, quo propius quis a ſenio abſit, eo pauciora ipſum vaſa habere? eoque minorem, vel alimenti vim ex inteſtinis ad ſanguinem, vel exhalantis humoris e corpore propelli? An non iuuenile corpus, aut potius puerile rarum, fungoſum, ſic vt recens hydria, vndique humores transmittit, ſenile vero obfirmatum, ſiccum, calloſum inutiles ſuccos retinet? Atque

que haec videntur cùm mente Hippocratis quam optime conuenire. Neque vero vllo modo mihi probabile est, quod Cl. Bohlius Diff. de via lactea corp. hum. pag. 19. n. c. refert, Liberkühniúm obseruasse, vascula in corpore cum annis increscere potius, quam perire. Ad minimum in iunioribus facilius est, subtilissima vasa apta materia replere. Cum hydria vero Aretaeus etiam venam rarefactam comparauit, cum ait Lib. II. Cap. II. de Curat. Acut. pag. 97. διαῤῥέει γὰρ ὡς ὑδρίον νέον ἐλθὲν τῇσι ἀραιώσεσι, vbi Petitus nostrum hunc locum adducit, quem per leuem errorem in libro de internis affectionibus extare ait.

Οἱ τρόποι τῶν νόσων· τὰ μὲν συγγενικά ἐστιν εἰδέναι πυθόμενον, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρης, (οἰκέονται γὰρ διὰ πλειόνων) καὶ πολλοὶ ἴσασι. τὰ δὲ ἐκ τοῦ σώματος καὶ τῶν διαιτημάτων, καὶ καταστάσιος τῆς νόσου, ἢ ἀπὸ ὡρέων. LIII.

Hactenus de caussis morborum dictum est. Nunc ad ipsas valetudines transeundum est, quarum qui modi, quaeue affectiones sint, vtique ex his debet patere. Sunt enim alii congeneres morbi, ac vel mores sequuntur, vel temperamentum, vel cuiusque corporis constitutionem, eosque cognoscere percontando possumus. Alii a coeli, quo quisque degit, natura proueniunt. [104] Qui siquidem pluribus vel eodem tempore ingruunt, a multis etiam non difficulter cognoscuntur. Reliqui vel ex peculiari cuiusque [105] corporis habitu et natura originem trahunt, [106] vel vitae genus, et instituta, rationemque victus sequuntur, vel [107] a morbi ipsius indole, constitutioneque pendent, vel denique temporibus anni fiunt.

 104) *Qui*

104) *Qui siquidem.*) Foesius totum locum ita interpunxit, et conuertit, vt satis obscurus esset. Puto autem plana iam omnia debere esse, postquam sic, vt hic factum est, verba: καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρης ab antecedentibus separata, ad sequentia retuli. Est autem peculiaris constructio verborum, δοκέουσι - - πλεόνων, quae errori videtur occasionem dedisse. Quapropter etiam malui ea verubus includere, ne tirones ad haec verba haererent.

105) *Corporis habitu.*) Conf. Ill. Fr. Hoffmanni Diss. de corporum dispositione ad morbos; item de temperamento, fundamento morum et morborum in gentibus, et Stahlii Diss. de infrequentia morborum personali.

106) *Vel vitae genus.*) Τὰ διαιτήματα sunt sex res non naturales; quare cum inter haec etiam, quae excernuntur ac retinentur, referamus, si quis e. g. dum sanus erat, multum sudabat, accidet, vt, vbi in morbum inciderit, a quo alias sudor abest, tamen sudet, quod adeo affectionem morbi singularem facit, pendentem ab illo naturae quasi instituto sudandi.

107) *A morbi.*) Duretum, ex versione adiecta patet, non καταστάσιος τῆς νόσου legisse, qualem vero lectionem secutus sit, difficile dictu est. Foesius τοῦ ὅλου reposuit, quod aera significat, aer tamen videtur ad διαιτήματα pertinere. Conieci aliquando legendum fortasse: τῆς νήσου, quod Hippocrates voluerit patriae morbos indicare, quae insula Cos est. Nunc autem mihi vix aliqua dubitatio superest, mentem Hippocratis hanc esse: Morbos etiam natura sua differre, naturam vero morborum in eo consistere, quod alii benigni, alii maligni cetr. sint. Ad minimum non video, quid huic sententiae magnopere repugnet, nisi fortassis hoc, quod vocis κατάστασις significatus in aliis locis, cum huius libelli, tum aliorum Hippocratis scriptorum, multo laxior est.

LIIII. Αἱ δὲ χῶραι πρὸς τὰς ὥρας κακῶς διακείμεναι, τοιαῦτα τίκτουσι νουσήματα, ὁκοίη ἂν χώρη ὁμοίαι ἔωσιν· οἷον ἀνώμαλον θάλπος, ἢ ψύχος, τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ὅταν τοιαῦτα ποιέῃ

ποιέῃ φθινοπωρινὰ ἐν τῇ χώρῃ τὰ νȣσήματα. καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ὥρῃσιν κατὰ λόγον.

Vt autem haec ſingula diuerſas affectiones pariunt, ſic multo magis, ſi duo vel plura ex his concurrunt. Itaque ſi regiones quaedam ita ſitae ſunt, vt a certis anni temporibus plus, quam a reliquis patiantur, tales morbos cient ac generabunt, quales ſolent ab illis anni temporibus, horumque tempeſtatibus prouenire. Idque eo magis, quo maior regionis cum tempeſtate conuenientia fuerit. [108] Quocirca ſi aliquo die inaequalis aut calor aut frigus viget, qualis in autumno tempeſtas eſſe ſolet, ſtatim in illa male ſita regione morbi autumnales oriuntur. Eodemque modo in aliis [109] tempeſtatibus, quae ab anni temporibus pendent, modo coelum reſpondeat, et alii reſpondentes morbi fient.

108) *Quocirca.*) Foeſius verba: ὅταν τοιαῦτα cum ſequentibus connexit, ſed in verſione omiſit. Hippocrates id, quod de regionibus poſuit, exemplo voluit illuſtrare. Igitur dixit: οἷον ἀνώμαλον θάλπος ἢ ψῦχος. Nam ὅταν τοιαῦτα τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ποιέῃ etc. Omnis difficultas videtur ab hoc prouenire, quod verba τῆς αὐτῆς ἡμέρης non poſtpoſuit, quod tamen neceſſarium non erat, vt etiam nihil mutaui. Expoſitionem noſtram confirmare videtur Aph. 4. Lib. III.

109) *Tempeſtatibus.*) Per ὥρῃσιν Hippocrates hoc loco non tempora anni, ſed tempeſtates intelligit, plane vt multis aliis in locis. Vt enim frigoris et caloris viciſſitudo, quaſi autumni propria, autumnales morbos, ſic, ſi alia tempeſtas eſſet, vt vrens calor, qualis aeſtate eſſe ſolet, aeſtiui morbi naſcerentur.

Τὰ μὲν ἀπὸ ὀδμέων βορβορωδέων, ἢ ἑλωδέων. Τὰ δὲ ἀπὸ ὑδάτων, λιθιῶντα, σπληνώδεα. LV.

νώδεα. Τὰ δὲ ἀπὸ πνευμάτων χρηςῶν τε καὶ κακῶν ἄρχονται.

Sunt autem et alia valetudinum genera,
110 quae ab halitibus vaporibusque proueniunt,
quos loca coenoſa, atque paluſtria diffundunt.
111 Alia aquae maxime paludoſae gignunt, ex quibus potiſſimum calculoſi morbi ſunt, ſiue in renibus et veſica, ſiue in aliis corporis locis lapides generentur; deinde illae affectiones, quibus nomen a ſplene eſt, ſiue vere in liene ſedem habeant, ſiue in propinquis, contiguisque tantum partibus conſiſtant. Alia mala etiam a bonis, vtilibusque ventis, tum maxime a noxiis, oriuntur, ſiquidem pro corporum diuerſitate, in quae irruunt, etiam boni venti non idem effectus eſt.

110) *Quae ab halitibus.*) Inter grauiſſimos Herculis labores etiam Hydrae lerneae occiſio fuit. De hac perelegans eſt, variorum doctorum coniectura, qui poetas dicunt per hydram morbos indicaſſe, qui frequentiſſimi ex lernae paludis effluuiis naſcebantur, totamque regionem vaſtabant, quam ſalubrem et habitabilem Hercules fecerit, paludem exſiccando. Quid, quaeſo, dici potuerit, quod magis ad rem eſſet? An poſſit vtilius conſilium principibus dari, quam vt iuberent, omnia paludoſa loca, praecipue vrbibus propinqua, exſiccare? quorum effluuia, ſi non per ſe, tamen aliis cauſſis iuncta, morbos peſtiferos creare poſſunt. Adeo paludoſa loca exſiccando princeps terram fertilem efficeret, et ſubiectos ſanos, quorum antea plerosque perdebat, ex reliquis ſeruatis, quod valetudinarii erant, vſum fere nullum habebat. Conf. Lanciſi de noxiis paludum effluuiis.

111) *Alia aquae.*) Etſi Hippocrates, hoc potiſſimum loco breuitati ſtudens, ſimpliciter ὑδάτων poſuerit, malui tamen in paraphraſi paludoſae addere. Namque negari non poteſt, omnem liberalius potam aquam, maxime quidem renes, ad quos inprimis prouoluitur, ſed non minus etiam

lienem,

lienem, ob laxam huius visceris fabricam, debiles et ita infirmos efficere, vt in vtroque viscere, lentior humorum motus fiat, ex quo in renibus calculus, in liene facilius obstructio fieri potest. Et Hippocrates forte etiam ad hanc caussam respexerit. Neque tamen nos male, aut sine ratione paludosae addiderimus, quod eiusmodi aquae, minus motae, in corpore quoque lentius progrediuntur, atque ad putredinem procliues, potissimum aptae sunt, cum ad calculum generandum, tum etiam ad tumorem in splene producendum. Cui rei facilius omnes fidem adhibebunt, quo certius experimentis constat, nihil magis ad calculum generandum facere, quam quietem et putredinis initium, lienemque etiam vel tum facilius intumescere, cum et in ipso, et in propinquis partibus, humores admodum lente mouentur. Sed huic sententiae de paludosis et statariis aquis maximum pondus accedit, et toti huic loco lux affundi potest Hippocratis Libro de Aere, locis, et aquis, qui quam maxime consulendus est. Et apud Aretaeum luculentus etiam de hac re locus est, de caussis et signis Diut. Morb. Lib. I. Cap. XIIII. pag. 44. vbi ait: χωρία ἑλκώδεα, ὕδατα πλατέα, ἁλμυρὰ βρομώδεα, quo loco Petitus quidem recte pro ἑλκώδεα, ἑλώδεα reponit, quod vel ex hoc nostro loco clarum est, sed Cl. Wiggan praeter caussam, vocem πλατέα in παχέα mutasse videtur, quod hunc locum Aretaei cum illo Hippocratis, quem Cl. Wiggan adduxit, serio contendenti facile constabit. Et πλατέα ὕδατα, potissimum aestate, breui παχέα fiunt. Conf. Ill. Platneri elegantissima Commentatio, de aqua fontana salubriore caeteris. Lips. 1738.

Ὥρης δὲ οἷαι ἔσονται νοῦσοι, καὶ καταστάσιες ἐκ τῶνδε. Ἢν αἱ ὧραι ὡραίως, εὐτάκτως, εὐκρινέας νόσους ποιέουσιν· αἱ δὲ ἐπιχώριοι τῇσιν ὥρῃσι νοῦσοι, δηλοῦσι τοὺς τρόπους. LVI.

[112] Plurimum autem vt ipsi morbi, sic horum quoque constitutiones ac modi, a temporibus anni pendent, vt ex his adeo morbos diiudicare integrum sit. Etenim si temporum mutationes tempestiue ac placide fiunt, et altera alteram ordine

dine excipit, quascunque illae valetudines creauerint, omnes facillime iudicantur, et cum aegri salute finiuntur. Similiterque [113] regionibus familiares morbi, prout hac vel illa tempestate, a qua regiones varie mutantur, infestant homines, facile suas affectiones produnt.

112) *Plurimum autem.*) Quamuis Criticorum plures vocabulum ὅιον, similis, interpretari soleant, tamen cum minus tuta eorum caussa sit, et in similibus vocabulis litera μ frequenter in Codd. omissa deprehendatur, malim hic legere: ὥρης vel ὥρῃσι δὲ ὁμοῖαι ἔσονται νοῦσοι. Potest tamen et ὅμοια legi. Vid. not. 78.

113) *Regionibus.*) Ἐπιχώριοι νοῦσοι illi sunt, de quibus Hippocrates paullo ante dixit: αἱ δὲ χῶραι πρὸς τὰς ὥρας etc.

LVII. Ὅτι δ' ἂν ἐξαλλάξῃ ἡ ὥρη, ὅμοια ἢ ἀνόμοια ἔσται τὰ νουσήματα, οἷα ἐν τῇ ὥρῃ ταύτῃ γίνεται, ἢν δ' ὁμοίως ἄγῃ, τοιουτότροπα καὶ ἐπὶ τοιοῦτο εἱλκυσμένα.

Vbi vero naturalis temporum anni inter se ordo, non tam mutatus, quam potius plane turbatus, maximeque varia, inconstansque tempestas fuerit, quicunque tum morbi oboriantur, vel consentient naturali eorum temporum constitutioni, vel plane dissimiles erunt. Quoscunque autem morbos etiam mutata tempora pepererint, modo constent sibi, ordineque aequali procedant, [114] similes conuersiones habebunt, vel aliquantum ad minimum eorum inclinationem sequentur.

114) *Ipsis propemodum.*) Deleui τὸ ἢ vt abundans, et natum sine dubio ex antecedente ἄγῃ, nisi quis vel pro voce, καὶ, ἢ reponere velit, vel τὸ καὶ, aut, interpretari. Sed neutrum placet.

Οἷον ἴκτερον φθινοπωρινόν. Ψύχεα γὰρ ἐκ θαλπέων, καὶ θάλπος ἐκ ψύχεος, καὶ ἢν τὸ θερινὸν χολῶδες γένηται, καὶ αὐξηθὲν ἐγκαταλειφθῇ, καὶ ὑπόσπληνοι. LVIII.

Eiusque rei teſtimonium icterus praebet, qui vtplurimum in autumnum incidit, in quo maxime frigoris calorisque mutua viciſſitudo eſt. Quod ſi etiam tempus aeſtiuum valde calidum fuerit, quod ſane eſt ad bilem generandam inprimis aptum, eaque, copia aucta, ſubito frigore cohibita, et quaſi ad interiora magis recepta fuerit, etiam [115] ad ſplenem vis morbi ſe conferet, eundemque ad varias affectiones diſponet.

115) *Ad ſplenem vis morbi ſe conferet.*) Tres partes ſunt, per quas lien et iecur inter ſe connectuntur, arteria, vena, nerui. Quae, vt efficiunt, vt integra viſcera ſe mutuo, praecipueque hepar ſplen iuuet, ſic etiam male affecta inter ſe conſpirare faciunt. Nam ſi quacunque de cauſſa, liberior ſanguini aditus per hepaticam arteriam, ad hoc viſcus praecluſus eſt, lien in tumorem attolli debet. Neque alius effectus conſequitur, ſi mali ſedes ad venam eſt. Vena vero, quae ſanguinem ad hepar defert, cum vena portae ſit, cumque in hanc proxime ad hepar, venoſus lienis cruor confluat, hic vtique lentius agi per hepar non poteſt, quin lien, mollis laxiſſimaeque ſubſtantiae viſcus, a ſanguine retento intumeſcat. Contra per arteriam, etſi effectus idem, tamen non eadem cauſſae ratio eſt. Fluit autem ſanguis ad hepar et lienem ex eodem fonte, quod ſplenica hepaticaque arteria coeliacae rami ſunt; quae cum ſanguinem aequali vi ad vtrumque viſcus propellat, debet tamen ea in ſplenica tantum creſcere, quantum, ob quamcunque anguſtiam, in hepatica, imminuta eſt. Lienem autem oportet ſanguinis influxu aucto, aeque ac effluxu impedito, intumeſcere. Et ſane mirum eſt, poſſe vel hepar vel lienem in tam monſtroſam molem, quam aliquando poſt mortem deprehendimus, abire, praeterquam quod malum etiam ad alterum viſcus tran-

transeat, et vtrumque adeo morbo teneatur. Quare etiam hoc loco Hippocrates tantum ὑπόσπληνοι posuisse videtur, vt lienem saltem disponi ad grauiorem morbum, et paululum tumere, significaret.

LVIIII. Ὅταν οὖν καὶ ὁ ἦρ οὕτως ἀγάγῃ, καὶ ἦρος γίνονται ἴκτεροι· ἐγγυτάτω γὰρ ἄυτη ἡ κίνησις τῇ ὥρῃ κατὰ τοῦτο τὸ εἶδος ἐςίν.

Quando igitur [116] et ver ita procedit, vt ex frigore in calorem repentinae mutationes fiant, vere etiam homines solent regio morbo infestari. [117] Nam haec temporum anni mutatio, quantum ad frigoris et caloris viciſſitudinem attinet, facit, vt ver et aestas autumno fere similes fiant.

116) *Et ver.*) Reposui ἦρ pro ἀὴρ, auctoritate Galeni, Cornarii et Foesii, etsi alii Codices ἠὴρ aut etiam ἐὴρ habeant, nisi forte horum alterutrum Dialecti sit.

117) *Nam haec.*) Reliqui interpretes parum videntur de exprimendo sensu horum verborum solliciti fuisse; ὥρην puto hoc loco non quamcunque tempestatem vel anni tempus esse, sed autumnum, quem Hippocrates dixit icterum producere.

LX. Ὅταν δὲ θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσιν πυρετοῖσιν, καὶ ἔυτροποι, καὶ οὐ κατόξεες, οὐδὲ καταξηροι γλώσσησιν.

[118] Sed vbi verno magis simile tempus aestiuum est, plurimumque adeo a calore suo remittit, mitiores febres sunt, earumque vis sudoribus copiosis infringitur. Quicunque autem tum morbi incidunt, sunt benigni admodum, et ad aegri salutem tendunt, eumque neque celeriter nimis

nimis opprimunt, neque aeſtu, immoderatoque calore corpus exſiccant, aridasue linguas efficiunt.

118) *Sed vbi.*) Haec verba, vt plura alia, ex Aphoriſmis deſcripta, in quorum VI. Lib. III. leguntur. Huic Aphoriſmo Celſus in Lib. II. Cap. I. ſuae Medicinae locum dedit, et ita latine conuertit: Vbi vero calor, a primo vere orſus, aeſtatem quoque ſimilem exhibet, neceſſe eſt, multum ſudorem in febribus ſubſequi. Quorum verborum is eſſe ſenſus, primo quidem intuitu, videtur: ſi calida tempeſtas primo ſtatim vere incipiat, et talis per aeſtatem duret, ſudorem multum in febribus ſubſequi. Qui autem propius ea verba intuiti fuerint, ita interpretanda eſſe videbunt: ſi idem caloris gradus etiam aeſtate ſit, qui primo vere fuerit, oportere, vt in febribus multi ſudores ſubſequantur. Idque cum re ipſa plane conuenit; quo enim maior in febribus aeſtus eſt, eo ſiccior cutis deprehenditur; eaque expoſitio alio loco ex Hippocrate confirmatur. Nam in Epidem. Lib. II. Sect. I. pag. 994. inquit: ἐν καύμασιν ἀνδρίης (vel ἀνυδρίοις) οἱ πυρετοὶ ἀνιδρῶτες τὰ πλεῖστα. ἐν τετέοισιν δὲ ἢν ἐπιψεκάσι, ἱδρωτικώτεροι γίνονται κατ᾽ ἀρχάς.

Ὅταν δὲ χειμέριον γένηται ἦρ καὶ ὀπεισθοχειμὼν, χειμεριναὶ καὶ αἱ νοῦσοι, καὶ βηχώδεες, καὶ περιπνευμονικαὶ, ἢ κυναγχικαὶ. LXI.

Si verno tempore hyemalis tempeſtas, ipſumque ver, quaſi nouiſſima hyemis pars eſt, etiam hyemalem tempeſtatem, quae tunc valetudines ingruunt, ſequuntur, ex quo genere ſunt omnes cum tuſſi coniunctae, quaeque pulmonibus inſident, vel in partibus propinquis conſiſtunt, vnde peripneumonicae vocantur. Oriuntur autem et ea valetudinum genera, quae fauces, viasque ſpiritales occupant, et inflammatione tenent, eaque anginoſa nominantur.

LXII. Καὶ φθινοπώρου, ἢν μὴ ἐν ὥρῃ καὶ ἐξαίφνης χειμάσῃ, μὴ συνεχῶς τοιαύτας νόσους ποιέει, διὰ τὸ μὴ ἐν ὥρῃ ἤρχθαι, ἀλλὰ ἀνώμαλα γίνεσθαι.

Similiterque [119] autumnus, si non debito tempore atque ordine, subitoque et derepente in hyemem abit, non statim huic tempestati conuenientes morbos parit, siquidem non in tempore, quo ex ordine naturae debebat, incepit, sed suum adeo ordinem transgressus est.

119) *Autumnus.*) Foesius mauult φθινόπωρον; sed nihil mutandum. φθινοπώρου ita positum est, vt frequenter solet νυκτός.

LXIII. Διόπερ καὶ αἱ ὧραι ἄκριτοι καὶ ἀκατάστατοι γίνονται, ὥσπερ καὶ αἱ νοῦσοι, ἐὰν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνωνται, ἢ ἐγκαταλείπωνται. Φιλυπόστροφοι γὰρ καὶ αἱ ὧραι γίνονται, ὥσπερ αἱ οὕτω νοσοποιέουσαι.

Adeo inter tempora et ipsos morbos, propter vtriusque mutationes, magna similitudo intercedit. Etenim illa, propter tales mutationes, [120] iudicatione, ad minimum salutari, destituuntur, atque a naturali sua constitutione plane desciscunt, nihilque ex ordine et lege naturae proferunt. Idque non minus in morbis incidit, siquidem vel ante tempus erumpunt, vel iudicationem anticipant, vel propter intempestiuam immaturamque crudae materiae excretionem, haec magnam partem intus relinquitur. [121] Et ita male finitus mor-

morbus vt plerumque reuertitur, ſic, quae valetudinum genera inconſtans tempeſtas peperit, et praeter rationem quoque finita ſunt, ea per eandem etiam tempeſtatem redire ſolent.

120) *Iudicatione.*) Cur inconſtantia anni tempora dubiam Criſin faciant, expoſitum eſt ab Ill. Hoffmanno in Diſſ. de criſium natura. §. 19. Caeterum huc pertinere videntur, quod nempe anni tempora et tempeſtates in vniuerſum attinet, Quaeſtiones Winslowii, an iuxta varias anni tempeſtates varie regenda C. H. ſanitas? et Caſamaioris an a temporum varietate morbi varii?

121) *Et ita.*) Huius loci verſio, etſi ſine dubio vera ſit, tamen Graeco textui minus reſpondere videtur, quem adeo ſic emendare velim: ὥσπερ αἱ νοῦσοι οὕτω ποιέουσι. Potuit facile transpoſitio fieri vocabulorum νοῦσοι et οὕτω, propter aliqualem ſimilitudinem, quam inter ſe habent.

Προσλογιστέον οὖν, ὁκοίως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα, αἱ ὧραι παραλαμβάνωσι. LXIIII.

Quare cum tantam tempeſtates vim habeant in morbis pariendis, vel iterum excitandis, in id maxime medentes incumbere neceſſe eſt, vt illum corporum tempeſtatumque conſenſum intelligant, et an integrum corpus fuerit, necne, quod aliqua tempeſtas excepit, quae aegrum fecit. Nam hoc quidem naturam morbi permultum mutat.

Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοὶ, ὅταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιουτότροπα ἐν τῇσι νούσοισι πάσχουσιν, ἕλκεα μαδαρὰ, μάλιστα στόμα, αἰδοῖον καὶ τ' ἄλλα. LXV.

[122] Sed magna etiam ventorum in corpus humanum vis eſt. Auſtri, ob humidam nebuloſam-

ſamque tempeſtatem, quam afferunt, aures hebetant, oculis caliginem affundunt, et reliquos ſenſus tardant, capitis dolorem mouent, totum corpus efficiunt hebes, lentum, languidum, eiusdemque robur naturale exſoluunt. [123] Isque ventus quum diu flans vim ſuam ac potentiam exeruerit, in morbis, qui tunc inciderint, ſpiſſo glutinoſoque humore [124] madentia vlcera, ſimiliaque ſymptomata fient. Occupabunt autem ea potiſſimum os, pudenda, aliasque ſimili humore perfuſas partes.

122) *Auſtri ob humidum.*) Hunc locum et Aphor. XVII. Lib. III. ſimul comprehendit Celſus Cap. I. Lib. II. atque de omnium ventorum, maxime tamen Auſtri, vi in corpora animalium conf. Ren. Moreau ad Scholam Salernit. Cap. I. Memb. IIII. pag. 34. ſeqq. et Ill. Hofmanni Diſſ. de potentia ventorum in corpus humanum, et Obſeru. Barometr. Meteorolog. Cap. VI. Halae 1701. Vid. etiam Wedelii Patris Propemt. de ſtatu aeris auſtrino. Ienae 1686..

123) *Isque ventus.*) Foeſio auctore ἔτος reſcripſi et ad νότος retuli.

124) *Madentia vlcera.*) Cum auſtrina tempeſtas humidum aerem animantium corporibus inferat, ea duplici ratione deſtruit. Nam propter debilem aeris elaterem, ſeroſi praecipue humoris per vaſa progreſſum tardat, ac lentum efficit, ſed humidi abundantia iuſtam debitamque humorum miſcelam impedit, ſic, vt ipſi vtraque ratione ad putredinem diſponantur. Ex qua, neceſſe eſt, talia hinc inde vlcera prouenire, quae continuo madent, et glutinoſum humorem fundunt, ac pilorum defluuium faciunt, ſiue etiam ad cancroſorum, quae vocant, indolem accedunt. Ad cuius generis vlcera generanda, nec omnis humor, nec cuncta corporis loca aeque idonea ſunt. Eſt autem accuratiſſima Hippocratis obſeruatio, de ore pudendisque, tanquam partibus, ad eiusmodi vlcera gignenda, maxime aptis. Solet enim earum fabrica admodum laxa, et tenerae ſpongiae ſimilis inueniri. Deinde etiam permultis glandulis inſtructae ſunt, quae continuo glutinoſum aliquem humorem conficiunt, qui, quod retentus fuit, aliquanto viſcidior factus, partes illinendo lubricas facit. Talis autem liquor, et in

natu-

naturalibus masculorum, praecipue circa glandis coronam, sed multo magis circa muliebria, potissimum in vaginae ostio, conspicitur. Eaque caussa est, cur feminae saepius, quam mares, praeter veneream caussam, ex solo fluore albo, eiusmodi vlceribus laborent, et ab iis difficillime liberentur. Ad quam caussam tamen et haec accedit, quod lasciuae ac prurientes puellae, vel digitis, vel arte paratis fascinis, continuo sibi fossas inguinis fatigant, et vlcera refricant. Quae autem, non vnius generis vlcera, potissimum in infantibus, frequentissime circa os generantur, sui prouentus caussam in laxo humidoque habitu corporis infantum habent, quo fit, vt horum plures, vsque ad pubertatis annos, cum hoc morbo conflictentur.

Ἢν δὲ βόρειον, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληρότεραι, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων, ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι μᾶλλον τὰ νοσήματα. LXVI.

[125] Quum vero aquilo a septentrione frigus aduehit, et corpora primum humida facta, mox iterum densat, et rigida reddit, tum tusses fiunt, vel siccae, scilicet si vehemens frigus est, vel humidae, si tempestas similis. Hinc etiam fauces inflammantur, et ceruix rigescit, venter adstringitur, vrina difficulter et cum dolore mittitur, homines frequenter horrore corripiuntur, et corpora intremunt, et lateris pectorisque dolore discruciantur. Et tales maxime morbos expectari oportet, quandocunque aquilones praeualuerint.

125) *Quum vero aquilo.*) Hunc locum Celsus sic expressit, Lib. II. Cap. I. Aquilo tussim mouet, fauces exasperat, ventrem adstringit, vrinam supprimit, horrorem excitat, item dolorem lateris et pectoris. Nisi Celsi auctoritas obstaret, posset forte φρικώδεες coniungi cum ὀδύναι. Hic iterum scribendum videtur οὗτος, vt feci.

LXVII. Ἢν μᾶλλον πλεονάζῃ, αὐχμοῖσιν οἱ πυρετοὶ ἕπονται, καὶ ὄμβροισιν, ἐξ ὁποίων ἂν οἱ πλεονασμοὶ μεταπέσωσι, καὶ ὅκως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα παραλάβωσιν ἐκ τῆς ἑτέρης ὥρης. Καὶ ὁκοίȣ τίνος ἐὸν χυμȣ͂ δυναςεύοντος ἐν τῷ σώματι.

[126] Quodſi vero hae tempeſtates ſolito diutius ſaeuierint, febres orientur; nimirum ardentes, ſi ſqualida tempeſtas praeceſſit, et corpora exſiccata ſunt, putridae autem corruptique humoris indicium facientes, ſi ventus imbres aduexit, et humida tempeſtas fuit. Atque ad haec plurimum etiam confert corporum conſtitutio. [127] Quae quomodo ex alio priore tempore affecta, quaſi excepta ab illis tempeſtatibus fuerint, [128] et cuius generis humor tum inter reliquos in corpore praeualuerit, ac redundauerit, quam diligentiſſime eſt cognoſcendum.

126) *Quodſi autem hae tempeſtates.*) Foeſius in annotationibus ad hunc locum nonnullos Codices citat, qui haec prima verba · ἢν μᾶλλον πλεονάζῃ cum antecedentibus coniuncta exhibeant. Et quamuis id videtur minus recte fieri, tamen, ſi cum ſequentibus connectantur, non ſtatim elucet, quomodo ipſa interpretanda ſint; neque etiam ex Foeſii et Dureti verſione id cognoſcere licet. Martianus vero propius ad veritatem accedit, qui haec verba ita vertit: Si temporis alteratio nimis excedat naturae conditionem. Cumque Hippocrates paullo poſt dicat, ἄταρ ἀνυδρίαι νότιαι, βόρειαι, perſpicuum eſt, de his binis ventorum generibus ſermonem eſſe, et Hippocratem innuere voluiſſe, vtrumque ventum, ſiue ſiccam, ſiue humidam tempeſtatem aduexerint, febres tamen diuerſas generare, modo diutius perſtiterint, et conſuetum quaſi temporis ſpatium exceſſerint. Adeo

verba:

verba: μᾶλλον πλεονάζῃ antecedentibus ἔτος δυναστεύῃ quodammodo opposita esse videntur.

127) *Quae quomodo.*) Verba: καὶ ὅκως -- ἑτέρης ὥρης videntur abundare. Paullo ante §. 64. scriptum erat: ὁκοίως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα αἱ ὧραι παραλαμβάνωσιν, et hic sequitur καὶ ὁκοῖα etc. quid si ergo dicamus, librarios errorem commisisse, propter similitudinem principii paragraphorum? An potius verba: καὶ ὅκως ἂν etc. in margine adscripta, ab aliquo in textum recepta sunt?

128) *Et cuius*) Cum Mercuriali existimamus haec verba: καὶ ὁκοίου τινος ἐν χυμοῦ δυναστεύοντος ἐν τῷ σώματι, debere ad illam sententiam referri, quae not. 126. exposita fuit, aliterque adeo interpungenda esse, quam Girardetus fecit. Debet enim, ex Hippocratis mente, etiam corporis dispositio, quatenus ab humoribus et tempestate praegressa pendet, concurrere, vt possit vel ardens vel putrida febris, sub illis ventis, generari.

Ἀτὰρ ἀνυδρίαι νότιαι, βόρειαι· διαφέρει γὰρ καὶ τ' ἄλλα οὕτω, μέγα γὰρ καὶ τοῦτο· ἄλλος γὰρ ἐν ἄλλῃ ὥρῃ καὶ χώρῃ μέγας, οἷον τὸ θέρος χολοποιὸν, ἦρ ἔναιμον, τ' ἄλλα ὡς ἕκαστα. LXVIII.

Siccas vero tempestates cognouimus aeque austros consequi atque aquilones. Eademque ratione [129] et aliae tempestates variant, quod sane magnum et animi attentione dignum est. Nam inter corporis succos, quorum quatuor numeramus, quisque alio anni tempore aliaque regione [130] exsuperat. Aestas igitur, propter calorem, maxime bilem gignit, ver sanguinem rubrum in corpore producit, cuius plenitudine venae turgent, aliaque anni tempora, suo quodque modo, atque natura, alium in corpore humorem gignunt.

 129) *Et*

129) *Et aliae.*) Τὸ γὰρ male hic, enim, vertitur. Clariſſimum eſt idem hic valere, quod autem.

130) *Exſuperat.*) Cum vocabulum μέγας de humoribus dicatur, videtur optime verti poſſe per turgens, principatum tenens.

LXVIIII. Αἱ μεταβολαὶ μάλιϛα τίκτουσι νουσήματα, καὶ αἱ μέγιϛαι μάλιϛα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι· τὰ δὲ ἐκ προσαγωγῆς γίνεται· αἱ ὧραι αὗται ἀσφαλέσαται, ὥσπερ καὶ δίαιται, καὶ ψύχος, καὶ θάλπος μάλιϛα ἐκ προσαγωγῆς, καὶ ἡλικίαι οὕτω μεταβαλλόμεναι.

Quarum omnium rerum mutationes vt aliquid ad corporum ſanitatem, ſic plurimum ad creandas valetudines conferunt; quo maiores autem ſubitaeque magis viciſſitudines ſunt, eo grauiores morbi ex ipſis orti procedunt. Eaeque mutationes cum in aliis quibuscunque rebus magnae ſunt, tum praecipue in anni temporibus, quae prae reliquis animaduerſionem deſiderant. Quae autem rerum mutationes paullatim fiunt, nihil mali afferunt, neque adeo metuendae ſunt. Itaque de ſimili anni temporum viciſſitudine, et victus rationis, maximeque frigoris, et caloris atque aetatum ſenſim placideque factis mutationibus, medentes ſecuri ſunt, easque corpori praeſidio fere eſſe ſciunt.

LXX. Φύσιες δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ καὶ κακῶς πεφύ-

πεφύκασιν· αἱ δὲ πρὸς χώρας, καὶ ἡλικίας, καὶ διαίτας, καὶ τὰς ἄλλας καταςάσιας τῶν νέσων, ἄλλαι πρὸς ἄλλας, ευ καὶ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας, καὶ πρὸς καταςάσιας νέσων· καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσι δίαιται, καὶ σιτία, καὶ ποτὰ, οἷα ὅτι ὁ μὲν χειμὼν ἀργὸς ἔργων, καὶ πέπονα τὰ εἰσιόντα καὶ ἁπλᾶ. μέγα γὰρ καὶ τῦτο. αἱ ὀπῶραι δὲ ἐργάσιμοι, ἡλιώσιες, τὰ πινόμενα πυκνὰ, ἀκατάςατα σιτία, οἶνοι, ἀκρόδρυα.

Sunt tamen et in harum rerum mutationibus perferendis aliquae varietates. Nam [131] ex diuersissimis hominum naturis, aliae aestatis, aliae hyemis iniurias facile ferunt, ac bene se habent, aut iis male afficiuntur. Idque non minus de reliquis rebus sic obseruatum est. Nam hominum naturae etiam ad regiones, et aetates, et diaetas, seu victus rationes [132] atque morborum alias constitutiones differunt, aliaeque ab aliis bene maleue affici consueuerunt. Neque alia aetatum ratio est, quae etiam ita se habent ad anni tempora, et coelum, et victus genus, et morbi formas, et constitutiones alias, vt non cunctae illas res omnes aeque bene ferant. Porro in singulis anni temporibus quale viuendi genus conueniat, quemque adeo cibum, potumque sumere homines oporteat, accurate spectandum est. Quaecunque igitur hyeme assumuntur, vbi cor-

pora frigus tenet, et omnia torpent, atque ignaua ſunt, maxime ſimplicia eſſe debent, et cocta. Eſt enim et in hoc magnum ad ſanitatem momentum poſitum. [133] In praecipiti vero aeſtatis parte, homines operi et laboribus, potiſſimum ruri et in agris, vacant, et corpora ſole aduſta exſiccantur. Igitur potus tum frequens ſit, et cibi varii, ac praeter ordinem ſumantur, vinum bibatur, et pomis fructibusque arboreis homines veſci debent.

131) *Ex hominum.*) Verba: *φύσιες δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας*, proprie ita vertenda ſunt: quomodo ſe naturae corporum ad tempeſtates habeant.

132) *Atque morborum.*) Dubium eſt, quid ſibi velit hoc loco vox *ἄλλας*, ſi interpretanda haec verba ſint, prout hic interpuncta ſunt. Atque probabile eſſe videtur ex Aphor. III. Lib. III. accedente inprimis Foeſii auctoritate, verba: *τῶν νόσων* ita ab antecedentibus ſeiungenda eſſe, vt, cum ſequentibus coniuncta, illi aphoriſmo reſpondeant. Sed neque neceſſe eſſe puto pro *καταστάσιας*, *μεταστάσιας* reponere, neque, ſi etiam ponatur, legendum eſſe: *τῶν νόσων ἄλλαι* cetr. Vox *ἄλλας* commode ad *ὥρας* referri poſſe exiſtimo. Verba vero, *καὶ τὰς ἄλλας καταστάσιας τῶν νόσων* verto: et reliquas morborum conditiones, nempe a quibus diuerſa morborum genera naſcuntur. Quis enim neſcit, eſſe alios morbos aetatum, alios regionum etc.? Praeterea et ſequentia verba indicant, vocem *καταστάσιας* ab illa *νόσων* non ſeparari debere.

133) *In praecipiti vero aeſtatis parte.*) Neque Girardeto, qui haec verba et antecedentia disiungit, neque etiam Mercuriali adſtipulari poſſum, qui verbum: *ὀπώραι*, nouiſſimam aeſtatem interpretatur, *ἡλίωσιες* autem eam mediam indicare, et haec ideo ſeparanda exiſtimat? Puto autem totum hunc locum, vsque ad verba: *οἶνοι, ἀκρόδρυα*, ad antecedentia pertinere. Nam ea aeſtatis parte, quae *ὀπώρα* dicitur, homines inprimis ſole peruruntur, tum etiam arborei fructus potiſſimum eo tempore proueniunt.

Ὥσπερ δὲ ἐκ τῶν ὡρέων τὰς νόσους ἐςὶ τεκμήρασθαι, ἐςί ποτε καὶ ἐκ τῶν νόσων ὕδατα, καὶ ἀνέμους, καὶ ἀνυδρίας προγινώσκειν. οἷον βόρεια, νότια, ἐςὶ γὰρ εὖ μαθόντι καὶ ὀρθῶς ὅθεν σκεπτέα· οἷον καὶ λέπραι τίνες, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα πόνοι, ὕδατα ὅταν μέλλει, κνησμώδεές εἰσι καὶ ἄλλα τοιαῦτα. καὶ τῶν ὑσμάτων οἷα ἢ διὰ τρίτης, ἢ ἑκάςης, ἢ διὰ περιόδων ἄλλων· καὶ τὰ συνεχέα, καὶ ἀνέμων, οἱ μὲν πολυήμεροι πνέουσιν, καὶ ἀντιπνέουσιν ἀλλήλοισιν· ἄλλοι δὲ διὰ βραχυτέρων; οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ κατὰ περίοδον. ταῦτα ἔχει τῇσι καταςάσεσιν ὁμοιότητας. LXXI.

[134] Quemadmodum vero ex anni temporibus ac tempeſtatibus plura morborum genera, potiſſimum, quae in haec tempora incidunt, coniectura aſſequi licet, ſic contra [135] ex valetudinibus etiam aquae ſeu pluuiae, et venti futuri, atque ſiccitates praenoſci poſſunt: Quod facile eſt aquilonalium et auſtrinarum tempeſtatum exemplo comprobare. Atque omnem hanc rem is haud difficulter intelliget, qui, ad quae ſit in eius rei cognitione reſpiciendum, bene recteque nouerit. Sed inter hos morbos, in quibus tempeſtatis futurae ſigna ſunt, aliquae leprae ſpecies numerantur, et arthritici dolores, qui prurire, exacerbarique ſolent, vbi pluuiae futurae ſunt. Eſt-

Eſtque aliorum morborum ſimilis ratio. [136] Et plane etiam cognoſci hoc poteſt, nimirum cuiusmodi pluuiae futurae ſint: aliae enim tertio die, vel ſingulis reuertuntur, vel alios circuitus habent, aut continenter de coelo delabuntur. Ex ventis alii quoque per plures dies flant, atque inter ſe contrario motu pugnant: alii citius deſinunt, ſed reuertuntur, quoniam et venti ſuos circuitus habent. Igitur inter tempeſtatum varietates, et valetudinum conſtitutiones, propter vim, quam illae in corpore habent, ſimilitudo quaedam atque conſenſus intercedit.

134) *Quemadmodum vero.*) Haec etiam verba Girardetus male a ſequentibus ſeparauit, quod probatione vix eget. Videtur autem, partim Dureti verſione, partim quod ὅτω deeſt, quamuis hoc frequentiſſimum ſit, in illum errorem inductus eſſe.

135) *Ex valetudinibus.*) Non ſatis laudari poteſt Hippocratis diligentia, qui etiam mutuas quaſi morborum tempeſtatumque ex vtrisque praedictiones, mente aſſecutus eſt. Magnam vim aeris in corpora animata eſſe, neminem fugit, neque minus patet, vt a puro aere bene, ſic a peregrinis noxiisque particulis inquinato, male ſe corpora habere. Quae vero in aere mutationes fiunt, earum aliae ſubitae, aliae lentae ſunt, ſed diutius perſtant. Ex his praecipue lentae ex corporum affectionibus praedici poſſunt. Quarum cum non omnes ex aere oriantur, ſed aliquae tantum, etiam non ex omni morbo praenoſci poteſt, qualis in aere proxime futura mutatio ſit. Ex eius autem generis morbis, qui indicium futurae tempeſtatis praebent, ſunt vulnera quaedam maiora, olim nobilioribus partibus inflicta, ſed conſolidata, (conf. Binningeri Obſ. Cent. IIII. Obſ. 80.) vlcera antiqua, certae etiam capitis dolorum ſpecies, oculorum et articulorum affectiones, aliaeque plures, quae omnes in membraneis, tendineis, adeoque tenſis atque elaſticis partibus ſunt, et a lento ſeroſorum humorum motu proueniunt. Eiusmodi autem partibus vulneratis etiam puriſſimi aeris liberiorem acceſſum nocere, medentes ſciunt. Conf. Wegeri Diſſ. de nonnullorum hominum Ephemeridibus. Regiom. 1721.

136) *Et plane.*) An praeſtauerit fortaſſis haec ſeparare ab antecedentibus, et tanquam abſolute poſita conſiderare? Nihil

Nihil audeo determinare. Sed puto etiam parum referre, an ſeorſim poſita eſſe exiſtimentur, an iuncta cum praecedentibus.

Ἐπὶ βραχύτερον δὲ τὰ τοιαῦτα. Ἢν μὲν ἐπὶ πλέον τὸ ἔτος τοιοῦτο ἔῃ, οἵην κατάστασιν ἐποίησεν, ἐπὶ πλεῖον καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα. καὶ ἢν μᾶλλον ἰσχυρότερα, καὶ μέγιστα νοσήματα οὕτως ἐγένετο, καὶ κοινότατα, καὶ ἐπὶ πλεῖστον χρόνον. LXXII.

Tamen pluuiae, ventorumque efficaciae breuior plerumque terminus eſt. Si autem annus maximam partem eum ſtatum tempeſtatemque continenter obtineat, qualem, quum ingreſſus eſt, habuit, par etiam morborum, qui tum incident, indoles et natura erit. Et quo maior illius tempeſtatis vis eſt, quoque ipſa conſtantior, eo maiores, vehementioresque morbi fiunt, eoque plures ipſi homines inuadunt, longiſſimumque temporis ſpatium perdurant.

Ἐκ τῶν πρώτων ὑδάτων, ὅταν ἐξ ἀνυδρίης πολλῆς μέλλῃ ὕδωρ ἔσεσθαι, ἔστι περὶ ὑδρώπων προειπεῖν· καὶ ὁκόταν τ' ἄλλα σμικρὰ σημήϊα φανῇ ἐν νηνεμίῃ, ἐν μεταβολῇ. συνακτέον οὖν, ὅσαι μὲν ἐφ' οἵοισιν ὕδασιν ἢ ἀνέμοισιν αἱ νοῦσοι ἐπισημαίνουσι, καὶ ἀκουστέον, εἴ τις οἶδεν, ὅτι τοιοῦτου χειμῶνος προγενομένου, τοῖον ἦρ ἢ θέρος ἔσται. LXXIII.

Poſt

Poſt ſiccam tempeſtatem, quae mortalium corpora diutino calore exhauſit, et quaſi excoxit, ſi aliquando pluuia futura eſt, [137] vel ex prima aqua, quae coelo decidit, de eo valetudinis genere aliquid praeſagire licet, quod hydropem appellant: quoniam magno aeſtu [138] exſiccata corpora humorem capere ac retinere nequeunt, quo adeo repente perfunduntur. Idque etiam ex quacunque ſubita, etſi leui aeris mutatione, praenoſci poteſt, maximeque ex ventorum ceſſatione, ſi poſt graues longasque tempeſtates, ſubito conquieſcunt ac ſilent, et quacunque alia eorum mutatione. Qualia igitur morborum genera vel aquis vel ventis ſui ſignificationem faciant, ſcilicet, vt inde futurae valetudines certo praenoſci poſſint, id ſane eſt ex eiusmodi, etiam exiguis prima ſpecie, ſignis colligendum. Proinde et audiendi ſunt, qui longa fortaſſis obſeruatione hoc didicerunt, vt valeant ex hyemis praegreſſae conſtitutione perſpicere et indicare, quale vel ver, vel qualis ſit etiam aeſtas eiusmodi hyemem conſequutura.

137) *Vel ex prima.*) Illuſtrat hunc locum alius, qui eſt in Libro de internis affectionibus pag. 544. Ὁ δὲ ὕδερος ἀπὸ τῶν δὲ γίνεται. ὁκόταν θέρεος ὥρῃ διψήσας, ὕδωρ πουλὺ πίῃς. ἐπείπερ ἐκ τῶνδε γίνεσθαι φιλέει μάλιστα cetr.

138) *Exſiccata corpora.*) Vt vaſa frigore condenſari, ſic contra laxari calore, praecipue externo, ſolent. Cuius rei, cum plures fortaſſis rationes ſint, haec tamen certiſſima eſt, quod humores, magna vi dilatati et quodammodo aeſtuantes, vaſis vim inferunt, eorumque virtutem debilitant. A pluuia vero corpus duplici modo afficitur; nam et tranſpiratio, quae per cutem ac pulmones fit, ſubito cohibetur, et corpus, quod aeſtu praegreſſo rarum factum eſt, tanquam ſpongia, humores ex aere bibit, vt etiam molles laxioresque partes, praecipue in feminarum corporibus, intumeſcant? Huic humorum vi continendae vaſa, inprimis lymphatica, minus apta ſunt, cumque externa tranſpiratio minus libere ſuccedat,

dat, ex naturae quaſi aliqua lege, interna ſic augetur, vt peritonaeum, pleura, ſimilesque membranae quaſi ſudore diffluant, qui cum non omnis reſorberi a venis poſſit, breui hydropem generat. Haec autem plane iis reſpondent, quae grauiorem haemorrhagiam vel diarrhoeam, aliamque euacuationem paſſis accidunt, vbi nimio refectionis ſtudio corpus ſubito repleuerunt. Nam hi omnes fere ſemper hydropici fiunt. Idque eo certius, ſi calidum inprimis potum vaſis infuderunt, quem et aliae noxae conſequuntur. Vid. Hales Haemaſtatiks pag. 116. ſeqq.

Τὰ χρώματα ἐχ ὁμοῖα ἐν τῇσιν ὥρῃσιν, ἐδὲ ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισιν, ἐδ᾽ ἐν τῇσιν ἡλικίῃσιν, αὐτὸς πρὸς ἑωυτὸν, ἐδ᾽ ἄλλος ἄλλῳ ἐδὲν. σκεπτέον δὲ ἐξ ὧν ἴσμεν καὶ παρεόντων καὶ ἀτρεμεόντων, περὶ χροιῶν, καὶ ὅτι αἱ ἡλικίαι τῇσιν ὥρῃσιν ἐμφερέες εἰσὶ καὶ χροιῇ, καὶ τρόπῳ. LXXIIII.

[139] Permultum etiam ad cognoſcendos iudicandosque morbos facit, coloris corporum varietates cognouiſſe: ſiquidem in eo totius habitus, et exſuperantis in corpore humoris teſtimonium eſt. Is autem vel in eodem corpore adeo varius eſt, vt vel anni temporibus, aquilonibus atque auſtris, ſed maxime ſingulis aetatibus magnas mutationes ſubeat, nec ſibi conſtet. Eaque colorum diuerſitas tum quidem maior eſt, et clarius obſeruatur, vbi aliquot inter ſe corpora conferuntur, quorum ſibi nec bina reſpondent. Ita vero colores corporum, eorumque varietates conſiderandae ſunt, vt in morbis praecipue intelligamus, an iidem ac naturales colores, quorum notitiam habeamus, adeoque mi-

nus mutati ſint, et vtrum aetates anni temporibus, tum etiam colori, et valetudinis indoli reſpondeant, ac pares ſint.

139) *Permultum.*) Quomodo ex hominum colore coeli ſalubritas cognoſci poſſit, exponit Lanciſi de natiu. coeli Romani qualitat. Cap. XV.

LXXV. Οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι, οὔτε περιπνευμονίῃ, οὔτε φαγεδαίνῃ, οὔτε δοθιῆσιν, οὔτε θερμίνθοισιν ἁλίσκονται, ἴσως δὲ οὐδὲ λέπρῃσιν, ἴσως δὲ οὐδὲ ἀλφοῖσιν.

[140] Quibus ora venarum, quae circa anum ſunt, ſanguinem fundunt, eaque profuſio rite procedit, hos neque pleurae, neque pulmonum inflammatione periclitari ſciendum eſt, neque vlcera exedentia habere, quae vulgo phagaedenica appellant, neque furunculis, neque puſtulis nigris laborare. Forte etiam leproſi non fiunt, neque vitiliginibus exercentur, quibus ſanguinis profluuium per ea loca eſt.

140) *Quibus ora venarum.*) Videntur ſane in his verbis ſuae ſententiae praeſidium inuenire poſſe, qui hodie omni ſtudio id agunt, vt venis, quae circa anum ſunt, ſolutis, maſculos etiam quaſi menſtruatos efficiant. Et ſolet fere inter decora, maxime honoratiorum, numerari, anum, ſanguine conſpurcatum, habere. Neque adeo id mirum eſſe poteſt propterea, quoniam hac aetate medentium plures magis circa laudes optimae naturae verſati et occupati ſunt, quae plurimos morbos ad hominum ſalutem excitet, quam circa ipſa corporis mala tollenda. Id autem ex omni animali oeconomia, et tot in corpore obuiis excretionibus elucet, cum a cibo potuque aſſumto ſemper fere aliquid ſupereſſe, tum ipſa vi vitae continuo aliquas effoetas particulas a corpore abradi, quod vtrumque, quia corpori reliquo nociturum eſſet, quotidie per varias corporis vias elidi debeat.

debeat. Quae recrementa, quo copiosiora sunt, siue plus alimenti assumatur, siue motus desit, quo hoc quasi consumi, et cedere in corporis nutritionem debet, siue etiam motus, praesertim in inedia, multum augeatur, quo de ipso corpore multa deteruntur, necesse est, vt vel plus humidi per vnam earum naturalium viarum feratur, quo nomine aliis transpiratio cutanea augetur, aliis liberior vrinae fluxus est, aliis aluus frequentius soluitur, vel vt alio quodam loco, ob situm, aut humoris similitudinem, apto, viae aperiantur, idque effluat, quod in corpore redundat. Et hoc sane debet corpori perquam vtile esse, multaque mala praepedire, quae ex retentis noxiis particulis orirentur, eaque propterea naturae molimina omni studio iuuanda. Inter has vero, etsi non naturales vias, tamen ad eas proxime accedentes, venarum, quae circa anum sunt, adapertio referri solet. Ex eoque medentium plures sequi existimarunt, haemorrhoidum fluxum, cum, si eum natura moliatur, promouendum, tum, quia tanta eius vtilitas sit, vt letales morbos auertat, arte excitandum esse. Sed hoc consilium vt nunquam sequendum esse existimo, sic illud perraro. Sanguinem ex venis fluere, quae circa anum sunt, semper malum est. A natura enim hae viae clausae sunt. Si vero apertae sanguinem ita fundant, vt vel morbus tollatur, quo homo laborabat, aut valetudo vacillans confirmetur, vel vt se homo ad minimum bene inde habeat, non cohibere tunc fluxum licet, sed ita regi oportet, vt nullo modo turbetur. Hoc tamen perraro fit. Neque obiici potest, quae haemorrhoidum fluxum, illa et aluum et sudorem aliasque excretiones turbare debere. Nam quae viae a natura apertae sunt, illas minus facile a morbo praecludi, frequenti obseruatione compertum est. Deinde quod Hippocrates docet, et experientia quoque comprobatum est, quibus sanguis e venis fluit, quae circa anum sunt, illos a pleuritide, aliisque periculosissimis morbis tutos praestari, quam male ex eo colligitur, ad eiusmodi morbos auertendos, perquam vtile esse, haemorrhoidum fluxum excitare? Nam primum, quem fluxum ars excitat, eundem in corpore effectum praestare, quem idem, si a natura excitatus fuerit, non sequitur; deinde, quam raro licet eiusmodi fluxum excitare, qui aegrum leuet, et per quem inutiles tantum succi expurgentur? quam frequens contra, eiusmodi medicatione, omnem corporis oeconomiam turbari, et viscerum, quae in imo ventre sunt, functiones laedi? Porro cer-

certiſſimum eſt, qui hoc fluxu laborant, partim non ſatis tutos contra illos morbos eſſe, etſi fluxus non ceſſet, partim metuere debere, ne fluxu cohibito, vel Hippocratis auctoritate, in hos morbos eo certius incidant? Et hoc forte praecipuum argumentum eſt, quo illa ſententia, de maxima haemorrhoidum vtilitate, infirmatur. Mecum ſentit, et prae caeteris legi meretur Ill. Richter in Progr. Cenſura nimiae laudis Haemorrhoidum. Sed hoc ipſo negare nolo, enitendum eſſe medentibus, vt, ſi in febre inflammatoria pulmonum, pleurae, hepatis, et cerebri, natura ſolutionem venarum moliatur, quae circa anum ſunt, haec ſolutio fiat, ad periculum auertendum, quod imminet.

LXXVI. Ἰητρευθέντες γε μὴν ἀκαίρως, συχνοῖσι τοῖσι τοιούτοισιν οὐ βραδέως ἥλωσαν, καὶ ὀλέθρια οὕτως· καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποστάσιες, οἷον σύριγγες, ἑτέρων ἄκος· ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα παύειν, ῥύεται τούτων προγενόμενα κωλύματα ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι.

Idque nobis ex contrario innotuit. Nam quibus haec ſanguinis ex ano profuſio male et intempeſtiue curata, atque ſuppreſſa fuit, quam purgationem magis, quam morbum habent, breui tempore poſt, eiusmodi valetudines, quales antea recenſuimus, frequenter obortae ſunt. Tumque haemorrhoides pernicioſae fuerunt. Eadem reliquorum humorum conditio eſt, qui hinc inde in corpore abſcedunt, et vlcera fiſtulasque efficiunt. Quam diu enim in corpore exſuperans, noxiusque futurus humor, per eiusmodi loca eliditur, tamdiu ab aliis morbis homo immunis eſt, vel liberatur etiam, ſi tale quid morbo ſuperuenit, quo laborat. De his enim ſiue haemorrhoidibus ſiue abſceſſibus, atque fiſtulis id

id quidem perpetuum eſt, et animaduerſionem deſiderat, ea morbos ſedare, ac tollere, quibus praeſentibus ſuperueniunt, ſed ſi alias homini accidunt, ac morbos praecedunt, tum impedimento eſſe, ne valetudines ingruant, hominemque ab earum periculo liberare, [141] ſiquidem illa inter ſe corporis loca communicent.

141) *Siquidem illa inter ſe.*) Martianus haec verba, cum in hoc loco, tum in proxime ſequente, admittit, quaſi Hippocrates rationem ſententiae ante poſitae ipſis reddere voluiſſet. Duretus autem ea hoc loco quidem minus admittere videtur, quoniam neque in verſione, neque in commentario reperiuntur, nec minus Foeſio ſuſpecta ſunt. Forte quod totus locus ita conſtituendus eſt: ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα πάυειν, ῥύεται τούτων προγενόμενα κωλύματα. οἱ ὑπόπτοι τόποι ὑποδεξάμενοι πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τίνι ῥύονται. ἀλλ᾽ οἷσιν αἱ κοινωνίαι, διὰ τὴν ῥοπὴν, οὐκ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ, κατὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγενέιην, τοιοῦτα πτύουσιν. Haec enim lectio, teſte Foeſio, MSS. Codd. reſpondet, ipſique Foeſio plurimum probatur, etſi negandum non ſit, poſſe et primo illo loco verba: ἄλλοισιν vel ἀλλήλοισιν αἱ κοινωνίαι tolerari, et ſatis commode ad antecedentia referri, prout in paraphraſi fecimus. Caeterum ex varietate ſcriptionis cum hoc loco, tum Lib. VI. Epidem. Sect. III. pag. 1176. intelligitur, hunc locum difficillimae explicationis eſſe, neque fere tentandum, niſi ab eo, cui notior Hippocrates, quam aliis ſua domus. Quamuis enim verba: οὐκ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ſatis demonſtrent, haec ad haemorrhoides pertinere, de quibus antea dictum eſt; tamen quomodo omnia inter ſe cohaereant, propter illa verba: ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι, difficilius intellectu eſt. Dum haec, olim ſcripta, relego, mentem ſubit dubitatio, an non eo, quod verba: ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι, diuerſis locis poſita ſunt, Hippocrates duplicem communicationem indicare voluerit. Imo haec vere ita ſe habere, tam plane mihi perſuaſum habeo, vt non dubitem, totum locum ita interpungere et emendare: καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποστάσιες, οἷον σύριγγες, ἑτέρων ἄκος, ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα, πάυει, ῥύεται τούτων προγενόμενα κωλύματα. Αλλοισιν αἱ κοινωνίαι, οἱ ὑπόπτοι τόποι, ὑποδεξάμενοι πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τίνι ῥύονται. ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι διὰ τὴν ῥοπὴν. οὐκ ἔτι αἷμα cetr. Nempe duplicem Hippocrates communicationem ponit, alteram, quam nominare

non

non potuit, ſed deſcripſit, alteram διὰ τὴν ῥοπήν. Huius exemplum praebent Haemorrhoides, ſuperuenientes pleuritidi, illius vero dolor circa clauiculas, eidem morbo ſuperueniens, eumque ſoluens Fortaſſis tamen Hippocrates non ἄλλοισιν ſcripſit, ſed ἀλλ᾽ οἷσιν. Senſus idem eſt.

LXXVII. Οἱ ὑπόπτοι τόποι, ὑποδεξάμενοι πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τίνι, ῥύονται· ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι διὰ τὴν ῥοπὴν, οὐκ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ, κατὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγενείην, τοιαῦτα πτύουσιν. ἐστὶν οἷσιν αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τοῖσι τοιούτοισιν, ἐπ᾽ ἄλλοισιν δὲ ὥσπερ ἐπὶ τούτοισιν, τοῦτο οὐκ εἰκός. Κώλυσις ἐπὶ τοῖσι δὲ δὴ αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρῖτις, χολή.

Atque in morbis praenoſci poteſt, quae forte pars, propter communicationem, materiam morbificam exceptura ſit. Et inter has aliae a metu imminentis mali facile liberantur, ac praeter dolorem, aut grauitatem, aut aliam affectionem, nihil mali ſentiunt. Quae autem per ſanguinis riuos, humoriſque inclinationem, inter ſe partes communicant, et magis periculo expoſitae ſunt, et ab ingruente morbo difficilius liberantur. Nam quibus ora venarum, quae circa anum, vel alias partes reperiuntur, ſanguinemque fundere conſueuerunt, ſubito ſuppreſſa ſunt, hi, malo ad pulmones perueniente, ſecundum humoris cognationem, ſanguinem reiiciunt. Inter eiusmodi aegros ſunt, quibus tempeſtiua ſanguinis miſſio conuenit: Sunt vero etiam, pariter atque in aliis

aliis ſimilibus affectionibus, quibus perniciofum foret, venam aperuiſſe. [142] Et in iis quidem, qui cruenta exſpuunt, venam ſecare prohibent, anni tempus, [143] et laterum dolor, et bilis abundans, atque exſuperans.

142) *Et in iis.*) Patet ſane ex ipſius Dureti verſione vocem: κώλυσις ad ſequentia pertinere, et fuiſſe adeo ab his minus recte ſeparatam, quod Girardetus fecit, et ante eum Mercurialis. Putaui vero et ſatius eſſe, exemplum, quod Hippocrates dat, ſanguinem reiicientium, ab ante poſitis non ſeparare. Particula δὲ probabiliter abundat.

143) *Et laterum dolor.*) Sunt ex interpretibus, qui ſe mire in explicando hoc loco torquent, quoniam in pleuritide, in ſola venaeſectione ſpes ſalutis repoſita ſit, quod tamen auxilii genus hoc loco ab Hippocrate reiiciatur. Sanguinem vero ex pulmonibus reiicere, ſemper periculi plenam rem eſſe, quod pleroſque aegros phthiſicos faciat. Verum ſanguinis miſſio eo maxime nomine vtilis eſt, quod magnus modus inflammati ſanguinis detrahitur, eiusque obſtructio reſoluitur, conf. Cel. Trilleri Comment. de Pleuritide Cap. II. Deinde malum mitius fieri obſeruatum eſt, vbi ſanguis per nares fluit, aut eum venarum, quae circa anum ſunt, ora fundunt. Quidni ergo et id vtile fuerit, ſi aeger ſanguinem ore reiiciat? idque eo magis, ſi ſanguis ab ipſa parte affecta venire obſeruetur. Et praecipue ad hoc attendendum eſt, Hippocratem non αἷμα ſed αἱματώδεα dixiſſe. Tamen hoc omni periculo vacare non dixerim. Et ad haec inprimis attendendum eſt, nempe an ſtatim in principio morbi id fiat, et an ſputum copioſum, liberum, ſatisque craſſum ſit, et quomodo aeger hanc ſpontaneam excretionem ferat. Quae omnia, ſi talia fuerint, qualia ad aegri ſalutem requiruntur, ſcire licet, ipſum ſanguinis ſputum, etſi alias anceps remedium, hic tamen bonum eſſe, neque licere hanc a natura inſtitutam excretionem, ſine aegri noxa, venaeſectione cohibere, quae adeo Hippocratis mens fuiſſe videtur. Quod vero ad bilem attinet, conf. Queſnay Eſſais de Phyſ. Tom. II. pag. 92.

Τὰ παρὰ τὸ οὖς, ὁσοισιν ἂν ἀμφὶ κρίσιος LXXVIII.
γινόμενα, ἢν μὴ ἐκπυήσῃ, τούτου ἀπαλλασσο-

μένȣ ὑποςροφὴ γίνεται, καὶ κατὰ λόγον τῶν ὑποςροφέων, τῆς ὑποςροφῆς κρινόμενα αὖθις αἴρεται καὶ παραμένει, ὥσπερ αἱ τῶν πυρετῶν ὑποςροφαὶ, ἐν ὁμοίῃ περιόδῳ.

Sed inter alias partes, in quibus aliquid in morbis abſcedit, commemorari merentur glandulae, quae ad aures poſitae ſunt, et, qui in his ſedibus tumores fiunt, vulgo parotides nominantur. Quibuscunque enim, quum dubia morbi iudicatio eſt, in his glandulis tumor excitatur, neque in pus vertitur, quod abſceſſit, [144] ſed potius ſubſidit, et euaneſcit, illis ſciendum eſt, morbum recurſurum eſſe. Quocirca, vbi eiusmodi tumor, ſicut aliae valetudines, redit, et iudicatus eſt, tum parotis attollitur, et tumor manet. Idque ſimili plane circuitu fit, quo ipſae febres, ſine ratione finitae reuertuntur.

144) *Sed potius.*) De voce ἀπαλλασσομένȣ mutanda forte in λαπασσομένȣ videatur Opſopoeus l. c. pag. 669. Sed in hoc vocabulo nihil quidem puto mutandum eſſe, contra in illo: τȣ́τȣ. Nam etſi in libro VI. Epidem. legatur; τȣτέων λαπασσομένων, euidens tamen eſt, haec verba non ad τὰ παρ' ȣ̃s pertinere, ſed ad morbum: Hinc legendum puto: τῆς νόσȣ ἀπαλλασσομένης, etſi et ἀπαλλασσομένȣ videatur tolerari poſſe, propter νόσημα, quod ſubintelligendum.

LXXVIIII. Ἐπὶ τȣ́τοισιν ἐλπὶς ἐς ἄρθρα ἀφίςασθαι, ȣ̃ρον παχὺ, λευκὸν, οἷον τὸ τȣ̃ ἀρτιγενέος. Ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι τεταρταίοισιν ἔςιν ὅτε ἔρχεται, καὶ ῥύεται τῆς ἀποςάσεος. Ἢν δὲ

πρὸς

πρὸς τοῦτο καὶ αἱμοῤῥαγήσῃ ἀπὸ ῥινῶν, ἱκανῶς, καὶ πάνυ.

145 In his autem plerumque ſpes eſt, materiam ad articulos concurſuram eſſe, vt ibi abſcedat. Tamen et aliquando accidit, vt vrina craſſa et alba fluat, qualis in Artigene fuit, eoque aegrum abſceſſu liberet. Quod vrinae profluuium laborioſis inprimis febribus ſuperuenit, in quibus laſſitudinis ſenſus eſt, et quae quarto quoque die exacerbantur. Quodſi praeterea ſanguis ſufficienter ex naribus fluxerit, aeger non modo abſceſſu, verum etiam a morbo plane perfecteque liberabitur.

145) *In his autem.*) Diu dubius haeſi, an hic lectionem ſequerer, quae eſt in Lib. VI. Epidem. Sect. IIII. an vero eam, quae habetur in Aphoriſm. 73. Lib. IIII. Sed quod de vrina dicitur ῥύεται τῆς ἀποστάσεος, eo autem loco, quo haec verba in Lib. Epidem. leguntur, nihil de apoſtemate dictum ſit, puto equidem praeferendam eſſe lectionem, quae eſt in Aphoriſmis. Ad haec non video, quem ſenſum habeant verba: ἐν ὁμοίῃ περιόδῳ, ſi iungantur cum antecedentibus. Nam quid eſt, abſceſſus reuertitur in eadem periodo ac febris? Quare vel abundare haec verba puto, vel ad ſequentia referenda eſſe, vt legatur: Ἐν ὁμοίῃ περιόδῳ ἐπὶ τούτοισιν ἐλπὶς etc. Fortaſſis tamen τὸ τούτοισιν mutandum in δὲ τοῖσιν. Et quomodo conſiſtere poſſunt ſpes et liberare? Abſceſſus ſoluit morbum, ergo vtilis eſt, et ſperare licet. Pars tamen, quam abſceſſus occupat, ab eo male afficitur, de hac ergo dicit Hippocrates; ῥύεται. Sed poteſt etiam in vniuerſum dici. Vrinae enim fluxus nullam noxam habet, ſed habet abſceſſus, qui raro perfecte liberat. Caeterum notatu dignus locus eſt apud Hippocratem Lib. I. Epidem. Sect. II. pag. 946. ἢ παρὰ τὸ ὦτα οἰδήματα μὴ λυόμενα, καὶ οὐδὲν ἀποσημαίνοντα. ἔστι δ᾽ οἷσι ἐς ἄρθρα, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ ἰσχίον. et alius ibid. pag. 952. παρὰ τὰ ὦτα ἐπαναστάντα ἠφανίσθη. τούτων δὲ ἀφανισθέντων, παρὰ τὸν κενεῶνα βάρος τὸν ἀριστερὸν, καὶ ἐς ἄκρον ἰσχίον.

LXXX. Καὶ ᾧ τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρθριτικῷ πάθει ἐγένετο, ἦν ἡσυχαίτερος, ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος.

Similiter vidi, qui cum atrocibus [147] articulorum doloribus cruciaretur, melius ſe habebat, conquieſcente eo dolore, atque ad illud inteſtinum conuerſo, quod in dextro latere poſitum eſt. Quo inteſtini morbo curato, nocens humor ad articulos reuertebatur. Tumque id malum noua incrementa cepit, atque intenſior dolor oſſium commiſſuras fregit, hominemque multo magis infirmauit.

146) *Articulorum dolores.*) Vt vera huius loci lectio inueniatur, conferri cum eo debent, quae leguntur Epidem. Lib. VI. Sect. IIII. pag. 1179. ſed interpretationem noſtram tuemur alio Hippocratis loco Praedict. Lib. II. pag. 92. quem Celſus Lib. II. Cap. VIII. ita latine reddidit: Articulorum vero vitia, vt podagrae chiragraeque, ſi iuuenes tentarunt, neque callum induxerunt, ſolui poſſunt: maximeque torminibus leniuntur, et ſi quocunque modo venter fluit. Conf. van der Linden loc. cit. VII. §. 48. ſeqq. Miſcell. N. C. Dec. I. Ann. VI. VII. Obſ. 155. Dec. II. Ann. IIII. Obſ. 91. Sch. pag. 183. Dec. III. Ann. V. VI. Obſ. 36. pag. 80.

HIPPOCRATIS COI
DE
RATIONE VICTVS
IN MORBIS ACVTIS
LIBRI TRES
ET
LIBRI SECVNDI EPIDEMION
SECTIO PRIMA.

HIPPOCRATIS COI

DE RATIONE [1] VICTVS EXQVISITI IN MORBIS [2] ACVTIS,

SIVE

DE [3] TECMARSI,

LIBER PRIMVS.

LVDOVICO DVRETO,

SEGVSIANO, INTERPRETE.

SCHOLIA.

1 THΣ διαίτης nomen bifariam ſumitur ab Hippocrate libris *a*) *Aphor. et Lib. I. de Fracturis;* primum ſignificat victus rationem, quae cibo et potu ſuſcipitur *b*) *Lib. de Nat. hominis*, ſignificat vitae inſtitutum. Et *c*) *Lib. I. Epid.* duplex eſt, vna, quae dicitur δίαιτα φαύλη, quae ſuſque deque habetur; et ita ſumebant veteres Iones, cum potulentorum eſculentorumque nulla habetur diſtinctio. Item altera, quae dicitur σκεθρά, id eſt ἀκριβής, non tenuis, ſed exquiſita, quae ſolius melicrati aut ptiſſanae vſu conſtat. Diaeta σκεθρά aeque naturae ſtudet et pugnat cum morbo, et dicitur in cibo alimentum medicamentoſum; Et quatuor maxime rebus perficitur, nimirum qualitate, quantitate, vſu, et occaſione. Qualitas ſpectatur, vt cum in morbis acutis et febribus datur cibus humidus *Lib. I. Aph.* 4. 7. 10. etc. Inter diaetam φαύλην et ἀκριβῆ media eſt, quae dicitur ὑποφαύλη ſiue μέση, et tenuis dicitur, et melicrato, oleribus, blito conſtat.

2) Qui poſt morbos peſtilentes ſunt omnium maxime calamitoſi. Dum diſputat hoc loco Hippocrates de morbis acu-

acutis, definiendi ſunt ii, qui celeriter et cum vehementia ſuam abſoluunt hiſtoriam. Nec enim acutos omnino intelligimus, vt apoplexiam, nec acutos ἐκ μεταπτώσεως; Sed acuti morbi hoc loco propoſiti duorum ſunt generum; alii dicuntur eſſentiales, vt febris continua, cauſus; alii ſymptomatici, vt viſceris inflammatio.

3) Non autem de Ptiſſana, quae inſcriptio falſa eſt, et *d*) a Plinio inducta,

NOTAE.

a) Probabiliter legendum: Aphor. Lib. I. et Lib. de Fracturis; ſed fortaſſe Duretus et hunc librum in plures digeſſerit.

b) Vide ſis Foeſii Oeconomiam.

c) Nihil huic ſimile eo in loco reperitur; ſed vide Foeſii Oecon. in voce φάυλη.

d) Hiſt. Natur. Lib. XVIII. Cap. VII. vnum, ait, laudibus eius volumen dicauit Hippocrates. An igitur haec inſcriptio a Plinio? Sed ponamus a Plinio eſſe, neque tamen omnino reiicienda erit, quoniam fieri potuit, vt Plinii aetate, hic liber etiam in plura volumina diuiſus eſſet, quorum primum ſane, ex Dureti diuiſione, tantum de ptiſana locum continet.

ARGVMENTVM.

Tres ſunt Reprehenſiones Gnidiorum medendi magiſtrorum: Prima, quod nihil de Tecmarſi dixerint: Secunda, quod dictum intactum reliquerint: Tertia, quod, cum alioqui multa morborum genera eſſent, diuerſa remedia non praeſcripſerint. Atque cum tria ſint exordiorum genera, vnum, in quo reprehendit antiquos; Alterum, in quo laudat materiam ſubiectam; Tertium, in quo cauſam exponit, primo vſus Hippocrates.

I. Οἱ ξυγγράψαντες τὰς, κνιδίας καλεομένας, γνώμας, ὁκοῖα μὲν πάσχουσιν οἱ κάμνοντες ἐν ἑκάστοισι τῶν νουσημάτων, ὀρθῶς ἔγραψαν, καὶ ὁκοίως ἔνια ἀπέβαινεν αὐτέων, καὶ ἄχρι μὲν τουτέων, καὶ μὴ ἰητρὸς ἂν δύναιτο

τὸ ὀρθῶς ξυγγράψαι, εἰ εὖ παρὰ τῶν καμνόντων ἑκάϛε πυθοίατο, ὁκοῖα πάσχεσιν· ὁκόσα δὲ προκαταμαθεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν, μὴ λέγοντος τῶ κάμνοντος, τῶτέων τὰ πολλὰ παρεῖται, ἄλλα ἐν ἄλλοισι, καὶ ἐπίκαιρα ἔνια ἐόντα ἐς τέκμαρσιν. *b*) Ὁκόταν δὲ ἐς τέκμαρσιν λέγηται, ὡς χρὴ ἕκαϛα ἰητρέυειν, ἐν τῶτέοισι πολλὰ ἑτεροίως γινώσκω, ἢ ὡς ἐκεῖνοι ἐπεξίεσαν. Καὶ ὀ μόνον διὰ τῶτο ὀκ ἐπαινέω, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ὀλίγοισι τὸν ἀριθμὸν τοῖσιν ἀκέεσιν ἐχρέοντο. Τὰ γὰρ πλεῖϛα αὐτέοισιν εἰρέαται, πλὴν τῶν ὀξειῶν νόσων, Φάρμακα ἐλατήρια διδόναι, καὶ ὀῤῥὸν, καὶ γάλα, ἐς τὴν ὥρην πιπίσκειν. ἢν μὲν ὖν ταῦτα ἀγαθὰ ἦν καὶ ἁρμόζοντα τοῖσι νοσήμασιν, ἐφ᾽ οἷσι παρήνεον διδόναι, πολὺ ἂν ἀξιώτερα ἐπάνω ἦν, ὅτι ὀλίγα ἐόντα αὐτάρκεά ἐϛι. Νῦν δὲ ὀχ ὅτως ἔχει.

Qui Gnidiarum ſententiarum (ſic enim vocant) autores fuerunt, accurate quidem ſcripſerunt, quae, quibusque in morbis, aegri patiantur [4], quaeque ſint earum quarundam rerum incidentium cauſa et ratio. *a*) Sed tamen eo proceſſit eorum labor et induſtria, vt vel medici- *Prima repre-henſio.*

dicinae ignarus atque insolens, aeque ac illi, conscribere posse videatur, si modo ab aegris didicerit, quae per morbos cuique eueniant. At vero quaecunque operae pretium est ante perspecta habere, de quibus aeger verba non facit [5], plurima sunt ab aliis praetermissa; cum in aliis alia [6], tum autem nonnulla, quae ad Tecmarsim sunt vtilia valde. Porro cum ea vox (τέκμαρσις) eo dicatur, vt conuenienter et accommodate cuique medendi ratio significetur, hic sane multo aliter sentire me profiteor, quam illi tradiderunt. Nec vero solum ob id [7] non laudo, sed quod pauca numero remedia vsurparunt. Nam quae plurima sunt ab iis *c*) inuenta, vt morbos acutos omittam, eiusmodi fere sunt, elateria [8] pharmaca, hoc est, cathartica exhibere, serum et lac potui dare suo loco. Quae si bona essent, congruenterque morbis omnibus adhiberentur, ad quos ea commendarunt exhibenda scilicet, multo praedicatione hominum digniora essent, quod cum sint pauca, tamen abunde sufficerent. Sed aliter se habet [9].

Secunda reprehensio.

S C H O L I A.

4) Nempe symptomata omnia, quae ex ipsorum aegrorum relatione cognita atque perspecta fuerint.

5) Cuiusmodi sunt diuisiones, diorismi signorum, causarum et corporum.

6) Nempe ad cognoscendum, et praedicendum.

7) Ob praetermissam bene cuique medendi rationem.

8) Quanquam *Sect. 5. Lib. VI. Epidem.* elaterium sumatur pro succo concreto cucumeris syluestris: cuius elaterii conficiendi ratio describitur a Dioscoride *Lib. IV. C. 155.* quamuis vsurpetur κατ' ἐξοχὴν pro omni medicamento purgante, vt Galenus annotauit in Exegesi, et *d)* Theophrastus *Lib. IX.* Tamen hic cum adiunctione pharmaci nihil aliud significare videtur, quam succum praedictum, in quo purgandi mira vis inest; ac si diceret Hippocrates vnicum elaterium erat Gnidiis Medicis instar catharticorum omnium; serum

rum vero et lac instar omnium, quae ad neoterismum adhiberentur a Medico.

9) Quia, quot sunt morborum ideae, tot remediorum genera esse debent.

COMMENTARIVS.

Galenus in commentario τέκμαρσιν coniecturalem cognitionem vocat, atque ἀπὸ τȣ̃ τεκμηρίου deduci ait. Τεκμήριον autem vocat signum syllogisticum, quo posito, necesse est rem sequi: Τεκμαίρεσθαι apud Hippocratem in Aphor. significat scientiam habere per signa syllogistica. Clarissimus Duretus volens interpretationem Galeni cum mente Hippocratis conciliare, ita censet. In Medicina duo sunt, quae ad θεράπειαν spectant: διάγνωσις καὶ πρόγνωσις: quorum vtrumque in signis consistit; cognoscimus enim et praedicimus per signa, quae aut εἰκότα, aut necessaria dicuntur: Necessaria sunt λήμματα demonstratiua ex signis, quae pathognomonica et δηλωτικὰ dicuntur. εἰκότα autem verisimilia, vt, concubuit cum impura muliere, infectus est; apparens est, non necessarium. Fumus, ergo ignis, necessarium; sed ignis, ergo fumus, non necessarium. Sic signa quaedam sunt antecedentia, quaedam sequuntur, quaedam coniuncta sunt: Et sunt aut causae, aut effectus ipsi, aut rebus ipsis adiunctae proprietates. Rursum alio nomine quaedam dicuntur δηλωτικὰ, quaedam prognostica, quaedam μνημονευτικὰ seu anamnistica. Sed in morbis, praeter caetera, consideratur morbi species, mos, et motus. Morbi sunt signa, nempe eius speciei, pathognomonica: motus morbi signa sunt ἐπιφαινόμενα, moris ἐπιγενόμενα; vt cum in pleuritide, cui coniuncta febris ardens, superuenit delirium, est epigenomenum, et malum.

lum. Tertii generis ſigna ſunt haec, vt, ſi in pulmonibus ſit ἐμπύημα, pleuritidis vel peripneumoniae antegreſſae argumentum eſt. Neque vero ſi ſigna antecedant, neceſſario cauſae ſequuntur; vt nec ſigna adſunt, quia cauſa praeſens ſit. Nec enim ſi bilis in corpore redundet, neceſſario lingua bile ſuffunditur: quemadmodum nec quia vrinae bilioſo ſero non tinguntur, idcirco obſtructio eſt in cyſti cholidocho; nam poteſt eſſe ſymptomatica translatio ſurſum: ſed ſi lingua bile ſuffundatur, ideo bilis redundantis ſignificatio ſit, vt *in Lib. VI. Epid. ſect. 5. ſent. 14.* narrauit Hippocrates. Quoniam itaque (vt oratio, vnde orſa eſt, redeat) curationis quodammodo ſunt pediſſequae et παράνυμφοι ἡ διάγνωσις καὶ πρόγνωσις; ſit, vt τέκμαρσιν, id eſt, rationem bene et conuenienter cuique medendi, Galenus deriuet ἀπὸ τῦ τεκμηρίου, quaſi dicat, iſtam Tecmarſim eſſe veluti ſobolem τῆς διαγνώσεως καὶ προγνώσεως. Nec enim potis eſt quemquam tenere rationem accommodate cuique medendi, niſi probe ſit inſtructus τῇ διαγνώσει καὶ προγνώσει.

NOTAE.

a) Melius ita: Sed hactenus etiam Medicinae ignarus poſſit recte de ea re ſcribere, modo cetr.

b) Quid ὁκόταν? legendum eſſe videtur: ὁκόσα δ' ἂν ἐς τέκμαρσιν λέγηνται ὡς χρὴ cetr. Quaecunque vero Cnidii proponant, vt coniici poſſit, quomodo ſingulis mederi deceat, in iis cetr. τυτέοισι ad ὁκόσα referri debet, neutiquam ad ἕκαςα.

c) Malim: dicta et commendata. Duretus videtur legiſſe εὑρῆται, vel εὑρέαται, ſed praeter neceſſitatem.

d) Cap. X. τὸ γὰρ ἂν καὶ κάτω καὶ ἄνω τὰ αὐτὰ δύναθαι καθαίρειν, καθάπερ τὸ ἐλατήριον, ὐδὲν ἄτοπον. Alium locum non inuenio.

Οἱ μέν τοι ὕστερον ἐπιδιασκευάσαντες, ἰητρι- II.
κώτερον δή τι ἐπῆλθον περὶ τῶν προσοισέων ἑκά-
στοισιν· ἀτὰρ οὐδὲ περὶ διαίτης οἱ ἀρχαῖοι ξυνέ-
γραψαν οὐδὲν ἄξιον λόγου, καί τοι μέγα τοῦτο
παρῆκαν. Τὰς μέν τοι πολυτροπίας τὰς ἐν
ἑκάστῃσι τῶν νούσων, καὶ τὴν πολυσχιδίην αὐτέ-
ων, οὐκ ἠγνόουν ἔνιοι. Τοὺς δὲ b) ἀριθμοὺς ἑκά-
58 τῶν νουσημάτων σάφα φράζειν ἐθέλοντες,
οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν. Μὴ γὰρ καὶ οὐκ εὐαριθ-
μητὸν ἔῃ, εἰ τουτέῳ τις σημανέεται τὴν τῶν
καμνόντων νοῦσον, τῷ ἕτερον τοῦ ἑτέρου διαφέ-
ρειν τι, καὶ μὴ τωὐτὸ νόσημα δοκέειν εἶναι,
ἢν μὴ τωὐτὸ ὄνομα ἔχῃ. Ἐμοὶ δ' ἀνδάνει ἐν
πάσῃ τῇ τέχνῃ προσέχειν τὸν νόον. Καὶ γὰρ
ὁκόσα ἔργα δίηκει καλῶς, ἕκαστα χρὴ ποίεειν
καὶ ὀρθῶς, καὶ ὁκόσα ταχέως ἔργα, ταχέ-
ως, καὶ ὁκόσα καθαρίως, καθαρίως, καὶ ὁκό-
σα ἀνωδύνως διαχειρίζεσθαι, ὡς ἀνωδυνώτατα
ποιέειν, καὶ τ' ἄλλα πάντα τὰ τοιουτότροπα
διαφερόντως τῶν πέλας, ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιέ-
ειν χρή.

Sed tamen qui postea illud argumentum *a*) scriptis excoluerunt, peruestigarunt sane quidpiam ex medicorum magis sententia, quae cuique essent vtilia ad curationem morborum [1]. Sed tamen de Diaeta [2] veteres medendi magistri nihil conscripserunt commemorabile, atque illud praetermittendum rati, quod alioqui erat maximum [3]. Et tamen non defuerunt, qui non ignorarint varias morborum formas atque ideas, eorumque multiplices diuisiones. Sed cum vniuscuiusque et vniuersorum morborum numeros propalam explicare voluerint, non recte explicarunt [4]. Illud enim innumerabile videretur, *c*) si morbi, quo quisque laborat, distinctio peteretur, quod inter aegros nonnihil intersit [5]. proptereaque non eundem morbum videri, quin idem sit nomen et appellatio [6]. *d*) Mihi autem in quaque arte animum ad res adiicere. Et quaecunque sunt bene tradita, ea quoque bene [7] et recte factitare oportet: Et quae celeritatem [8] desiderant, celeriter; et quae puritatem desiderant, pure; et quae doloris vacuitatem desiderant, sine dolore administrentur [9]. Denique omnia, quae sunt eiusmodi, ad meliorem statum reuocare oportet [10], cum excellentia [11], et praestantia suorum aequalium et eorum, qui sunt sui ordinis.

Tertia reprehensio.

SCHOLIA.

Galenus narrat fuisse idem quidem institutum prioris libri et posterioris, sed diuersis modis tractatum.

1) Quorum historiam veteres Gnidii ex aegrorum relatione tradiderunt.

2) Hoc est, victus ratione, quae per materiam naturae familiarem suscipitur.

3) Nam in medendo nullus feracior locus est, neque vtilior, quam de Diaeta, quae ipsa per se sufficit ad morborum, bonitate naturae triumphatorum, curationem, inconsiderate

rate autem praescripta morbos, alioqui sanabiles, efficit insanabiles.

4) Quasi dicat, infinitorum certus non est numerus, ergo absurdum est, velle persequi omnia causarum procatarcticarum, et morborum genera.

5) Vt cum dicimus, in iuuene febrem continuam ardentem, per haemorrhagiam, solui, in sene, per dysenteriam; cum simae hepatis inflammantur, per haemorrhagiam; cum arteriae et venae focum in se habent, per sudores.

6) e) Quasi dicat, non est idem morbus, ergo non eadem appellatio.

7) Illud καλῶς dicitur, quod sit naturae, morboque conuenienter; vt cum haemorrhagia succedit febri ardenti, conuenienter morbo fit; naturae conuenienter, si in iuuene.

8) Vt in orgasmo febrium.

9) Quasi dicat, propositis contrariis indicationibus, videndum, vtri plus sit tribuendum; et vt e duobus malis minus eligamus.

10) Nempe ad symmetriam naturalem et cuique consentaneam.

11) Ita expressit aduerbium διαφερόντως, cuius vim expressit in sequentibus, alio quodam loco. Caeterum hunc locum male est interpretatus Vasseus.

COMMENTARIVS.

Πολυτροπίας vertit interpres varias species et ideas morborum, πολυσχιδίας autem multiplices eorundem morborum diuisiones. Quidam per πολυτροπίας volunt intelligi diuisiones, et per πολυσχιδίας subdiuisiones, sed male; nam potest per vtrumque intelligi διορισμὸς, id est, distinctio similium, dissimilium, signorum, causarum, et corporum. Interpreti placuit per polytropiam intelligi materiam, qualitatem materiae, causas, symptomata, paroxysmos, crises, sic, vt, qui tenuerit polytropiam, haec quoque omnia tenuerit. Itaque refertur haec dictio Graeca ad proprietatem cuiusque morbi, et cognitionem diuersorum, similium, dissimilium, propriorum

ſignorum, atque communium. At vero πολυχιδὴ refertur ad diuiſiones generis in ſpecies, cauſarum in effectus, et effectuum in cauſas. Atque in hoc nomine πολυχιδὴ continetur metaphora, a ſacris deſumpta. Nam χίδαξ dicebatur aſſula, in qua diſſecabantur victimarum exta luſtralia; et πολυχίζειν lacerare et diuidere ſignificat. Quidam conſtituunt duo momenta, quibus morborum cognitionem habemus, ἐπιλογισμὸν καὶ διαλογισμὸν, vt ille nitatur ſignis, cauſis, coniecturis, aegritudinem deſignantibus; hic vero ſit ratio, quae ab euidenti auſpicetur, rei obſcurae notitiam afferens. Vide Galenum *Lib. de Optima ſecta ad Thraſyb.* Eſt et quaedam coniectura artificialis, quam Graeci vocant τεχνικὸν ςοχασμὸν, eamque prope ad veritatem accedere ait Galenus *Cap. 9. Lib. I. de Criſibus. Vide Lib. I. de Locis affect.*

Abſurdum eſt velle omnia ſingula certo numero complecti: nam Medicina non eſt περὶ πάντων, quia eſſet infinita; Galenus *Lib. de Arte parua*, non περὶ τινῶν non de quibusdam, quia eſſet manca Medicina, ſed περὶ ὁποίων de qualitate affectis; vt cum dicimus, victus humidus conuenit Yſaiae, Gaillodo, Piſcatori, Emonio, Socrati, quia illud infinitum eſſet; atque illud, quod vniuerſim praedicatur, eſt de qualitate affectis. Si dicas, omnibus conuenit victus humidus, falſum eſſet; ſi ſingula recenſeas, operoſum; ergo ita fuit pronunciandum.

NOTAE.

a) Melius ita: Rurſus tractarunt, et ſcriptis excoluerunt.

b) Ἀριθμοὺς ait Erotianus, τὰ ὀνόματα οὕτω καλεῖ Hippocrates ſcilicet, quod ſane huc pertinere videtur. Nominibus enim, ex natura morbi petitis, diſtinguere morbos volu-

erunt,

erunt, non numero. Et confirmat, quod ſequitur, *καὶ μὴ τωὐτὸ νόσημα δοκέειν εἶναι, ἢν μὴ τωὐτὸ ὄνομα ἔχῃ.*

c) Rectius ita Foeſius; Si quis ex eo aegrotantium morbum aeſtimet, quod ab altero (ſcilicet morbo) re quadam differat. Nam quod Duretus *τὸ ἕτερον* ad aegros retulit, id ideo feciſſe videtur, quia *τὴν νοῦσον*, et *τὸ ἕτερον* ob generis diuerſitatem, inter ſe minus conſiſtere poſſe exiſtimabat; ſed vide ſis, quae notata ſunt ad librum de Humoribus no. 78. Caeterum pro *τὸ*, quod habet Foeſius et Mercurialis, reſcripſi *τῷ*, vt reſponderet *τῷ τετέῳ*, et ſic etiam Lindenius. Poteſt tamen et *τὸ* defendi.

d) Malim ego: Ego vero potius arbitror, vt in omnibus artibus diligentia adhibenda eſt, ſic etiam in hac curandum eſſe, vt, quae recte eueniant, ſingula etiam bene atque ordine fiant? Nempe noui praecepti hoc eſt initium, neque cum Dureto ad antecedentia referendum, quaſi velit Hippocrates, ad res potius, quam ad nomina attendendum eſſe.

e) Contrarium graecus textus et Foeſii interpretatio indicant.

Μάλιϛα δ' ἂν ἐπαινέσαιμι ἰητρὸν, ὅς τις ἐν τοῖσιν ὀξέσι νȣσήμασιν, ἃ τȣ̀ς πλείϛȣς τῶν ἀνθρώπων κτείνει, ἐν τȣτέοισι διαφέρων τι τῶν ἄλλων εἴη ἐπὶ τὸ βέλτιον. Ἔϛι δὲ ταῦτα ὀξέα, ὁκοῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι πλευρῖτιν, καὶ περιπλευμονίην, καὶ φρενῖτιν, καὶ λήθαργον, καὶ καῦσον, καὶ τ' ἄλλα νȣσήματα, ὁκόσα τȣτέων ἐχόμενά ἐϛιν, ὧν οἱ πυρετοὶ τὸ ἐπίπαν ξυνεχέες ὄντες κτείνȣσιν. Ὅταν γὰρ μὴ λοιμώδεος νόσȣ τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδεες ἔωσιν αἱ νόσοι, καὶ μὴ παραπλήσιοι, III.

σιοι, ὑπὸ τϐτέων τῶν νϐσημάτων ἀποθνήσκϐσι μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν ξυμπάντων.

Ego vero Medicum laude digniſſimum iudicauero, quicunque in morbis acutis, *a*) quos morbos plerique ſentiunt calamitoſos atque funeſtos [1], id conſecutus fuerit, vt recta medendi via atque methodo, caeteris praeſtare videatur. Sunt autem fere, quos acutos priſci Medici appellarunt, inflammatio tunicae, coſtas ſuccingentis, et muſculorum internorum [2], pulmonum inflammatio [3]; et delirium, intermiſſionis expers, cum vigiliis [4] et febre coniunctum; et delirium cum febre, ſopore et obliuione coniunctum [5]; et febris ardens, intermiſſionis expers, cum incendio viſcerum, ſiti inexplebili et ſcabritie linguae coniuncta; [6] *b*) ac caeteri omnes morbi, qui hos conſequuntur, quorum [7] febres continuae omnino interimunt: Nam ſi peſtilentis morbi ſpecies nulla communis in hominum vitam ingruerit et inuaſerit, ſed diſperſi fuerint morbi [8], nec vlla re ſimiles [9], plures ab iis morbis, quam ab aliis [10] quibuslibet, intereunt.

SCHOLIA.

1) Inflammatione, vt ἐν μαρασμῷ περιφρυγεῖ, 2. translatione, 3. maligna qualitate, additur curandi difficultas ob difficultatem pepaſmi, et naturae collapſa praeſidia.

2) Pleuritis. 3) Peripneumonia.

4) Phrenitis. 5) Lethargus. 6) Καῦσος.

7) Hunc genitiuum ὧν quorum, doctiſſimus quidam interpretatur, e quorum numero ſunt febres, etc. Galenus tamen *Cap. 9. Lib. III. de Difficult. reſpirat.* non ita interpretatur, ſed docens omnibus morbis acutis febres continuas coniunctas, hunc citat Aphor. Hippocratis.

8) Qui ſuſcipientis cauſae et efficientis diaetae naturam ſequuntur, et quo genere continentur morbi acuti commemorati.

9) Id

9) Id eſt, varietate naturae, aetate eorum, qui laborant, diſtinguuntur.

10) Vt diuturnis, ſyntrophis, increſcentibus.

COMMENTARIVS.

Ex hoc loco colligere eſt, morbos acutos duorum eſſe generum; Sunt enim alii primarii, corpus vniuerſum inuadentes, vt *καῦσος*: Alii vero, quibus annectitur febris, vt peripneumonia, pleuritis, lethargus; Eiusmodi ſunt enim, vt partes, quarum potentia corpus adminiſtratur, obſideant, ſic, vt eorum obſidio, perpetuo coniunctam habeat febrem. Atque earum affectionum definitio petitur ex conditione humoris morbifici, et partis obſeſſae.

NOTAE.

a) Planius: qui morbi plerosque homines occidunt. Hippocrates enim vult, plerosque morbis acutis tolli, minus vero, quod interpres, plerosque ex iis mori, qui morbis acutis laborent, etſi vtrumque verum.

b) Ego ſic redderem: Et quicunque alii morbi ex eorum genere ſunt, cum quibus coniuncti ſunt, qui nihil remittunt, ſed ita, vt coepere, continuant, pariter, ac illi acuti morbi, aegros occidunt. Nam quod omnes acuti morbi febres continuas coniunctas habeant, neque fere probatur omnibus, neque impedit, quo minus ita vertatur locus, vt fecimus. Et melior ſane haec interpretatio, quam illae Dureti et Foeſii, ſecundum quas, omnes febres continuae, atque hae ſolae, neque vero pleuritis, et reliqui morbi acuti, letales eſſe videntur, quod tamen vtrumque falſum. Τὸ ἐπίπαν hoc loco ad ξυνεχέες pertinere exiſtimo, vt febres indicentur, quae omnino nihil remittunt.

Οἱ μὲν οὖν ἰδιῶται οὐ κάρτα γινώσκουσι τοὺς IIII.
εἰς ταῦτα διαφέροντας τῶν πέλας, ἑτεροίων τε μᾶλλον ἰημάτων ἐπαινέται ἢ ψέκται εἰσίν.

Ἔπειτα μέγα σημεῖον τόδε, ὅτι οἱ μὲν δημόται ἀξυνωώτατοι αὐτοὶ ἑωϋτῶν περὶ τουτέων τῶν νουσημάτων εἰσὶν ὥς τε μελετητέα εἶναι. Οἱ γὰρ μὴ ἰητροὶ ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι μάλιστα διὰ ταύτας τὰς νούσους. Ῥηΐδιον γὰρ τὰ ὀνόματα ἐκμανθάνειν, ὁκοῖα νενόμισαι προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα κάμνοντας. ἢν γὰρ ὀνομάσῃ τις πτισάνης χυλὸν, καὶ οἶνον τοῖον ἢ τοῖον, ἢ καὶ μελίκρητον, ἅπαντα τοῖσι δημότῃσι δοκέουσιν ἰητροὶ ταῦτα λέγειν, ὅιτε βελτίους, καὶ οἱ χείρους. τὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ᾽ ἐν τουτέοισι δὴ καὶ πάνυ μέγα διαφέρουσιν ἕτεροι ἑτέρων.

Ergo homines imperiti, et omnis doctrinae expertes, non facile agnoſcunt, qui in hoc medendi genere, [1] ſuis aequalibus [2] antecellunt. Eoque fit, vt ſine iudicio, alia probent remedia, alia criminentur [3]. Quandoque illud ſatis magno argumento eſſe poteſt, quod vulgo homines minime horum morborum acutorum ſint conſcii. *a*) Atque in eam curam incumbendum. Et qui Medicinae ſunt expertes, habentur pro Medicis [4] eorum morborum nomine [5]. Eſt enim facile earum rerum nomina complecti ac diſcere, quas conuenienter adhiberi [6] poſſe putarunt iis, qui talibus morbis laborant. Vt enim quis ptiſſanae ſuccum nominarit, aut vinum huiusmodi aut illiusmodi [7], aut aquam mulſam, omnia vulgo videntur eadem nominari, quae in peruagato

medi-

medicorum fermone [8] verfantur meliorum atque peiorum. Sed fecus res habet; quippe in hoc genere [9] eft admirabile, quantum alii ab aliis differant.

S C H O L I A.

1) Hoc eft, morborum acutorum curatione.

2) Vaffeus, ficut et antea monuimus, interpretatur ἄκρους τῆς τέχνης eos medicos, qui penitius rem confiderant et expendunt, non affines, aequales, itaque male.

3) Atque quae nocendo aut iuuando funt definita, non eft cuiusuis medici intelligere, multo minus idiotae.

4) Vulgus ratum, praecipuam medicorum diligentiam in remediorum inuentione verfari, eos tantum laudat, quos in promptu remedia tenere arbitratur.

5) Acutorum fcilicet, quod eorum incertae fint praedictiones falutis aut interitus, vulgusque ex euentu iudicet.

6) Notanda eft vis verbi προσφέρεσθαι, καὶ τῆς προσφορᾶς.

7) Hoc eft colore, confiftentia, odore, fapore et viribus.

8) Nam fplendidis verbis et remediorum catalogo edocti non probant fe tenere dotes et facultates remediorum, multo minus delectum.

9) Remediorum tum in facultate, tum in delectu.

C O M M E N T A R I V S.

Quoniam incauti praetermifimus eum locum fuperioris textus, in quo Hippocrates de morbis peftilentibus (quos cum acutis confert) meminit, adiiciendum cenfuimus et illud. Itaque primo fciendum nomen λοιμοῦ nullum morbum proprie fignificare, quemadmodum docte Galenus *Comm. in partic. 20. Sect. 3. Lib. III. Epid. et Comm. in part. 1. Lib. I. Epid.* notauit. Tamen quidam ita definiunt peftem, vt fit fpecies quaedam morbi peftilentis communis, quae in hominum vitam inuadit, multosque e medio tollit. Quatenus itaque multos inuadit, vulgaris et ἐπιδήμιος dicitur, quatenus vero multis affert

interitum, peſtilens. Caeterum morbi peſtilentes funeſti ſunt diſſipatione ſpirituum, πεπασμοῦ ἀδυναμία, infirmitate naturae, corruptione ſpirituum et partium ſolidarum. Itaque cum ab aere ambiente pars animabilis afficitur, diſſipatio fit ſpirituum et corruptio; cum partes ſolidae, earum fit corruptio; cum ita humores, πεπασμοῦ ἀδυναμία; vnde admirabilis illa Hippocratis ſententia *Sect. 7. Lib. VI. Epid.* Spiritus calidus frigidus, craſſus tenuis, ſiccus humidus, plenus, imminutus, copioſior, a quibus mutationes, quales ex qualibus, prout ſe habent continentia, contenta, impetum facientia. Itaque vt rem aperiamus, dicendum, morbos ἐπιδημιοῦντας duorum eſſe generum: Alii dicuntur κοινοὶ, ſeu πάνδημοι, qui ita ſunt communes, vt eorum vim malignam nemo poſſit effugere; Alii proprie σποραδικοί. Nam Galenus *praefat. ad Comm. in Lib. I. Epid.* ſcribit, σπείρειν saepius ſumi pro diſpergere, diſtinguere, et ab inuicem ſeparare. Porro κοινοὶ trium ſunt generum ἔνδημοι, ἐπίδημοι, πάνδημοι. Ἔνδημοι dicuntur vernaculi, qui loci infamiam ſequuntur, cuiusmodi eſt lienteria, Lutetianis pro alui fluore ſumpta, propter vſum aquarum, per aquaeductus plumbeos, affluentium. ἐπίδημοι ſequuntur naturam potius τοῦ ποιητικοῦ, coeli nempe vitium, dicunturque ἀπὸ τοῦ ἐπιδημεῖν, id eſt coelitus in hominum vitam inuadere et paſſim vagari, vt conſtat apud Homerum de immiſſa contagione, propter Chryſeidos raptum, in exercitum Graecorum, Iliad. I. v. 9.

Λητοῦς καὶ Διὸς υἱὸς ὁ γὰρ βασιλῆι χολωθεὶς
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.

Qui verſus ſic Latine redditi,

Argi-

Argiuum diris Agamemnona percitus iris
Profequitur, ftructas miferanda pefte cohortes
Laedit Apollo, neci fubitae quae tradidit
omnes.

Ac rurfus illi ἐπίδημοι duum funt generum; quidam enim funt fimplices, a tempeftatum viciffitudine fimplici; alii peftilentes, quorum nunc meminimus, quibus nulli aut pauci defunguntur. Πάνδημοι autem dicuntur communes, et fequuntur peculiare diaetae vitium, vt cum, in annonae caritate, oleribus aut leguminibus plurimi vefcuntur: quod contigit in Aeno, cuius incolis genuum infirmitates, ob peculiare diaetae vitium, contigerunt *part. 13. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* Ac ii faepe, perturbato ordine fumendorum, educendorum, admouendorum fiunt proprii et σποραδικοὶ. (qui alteram diuifionis partem faciebant.) Ii autem dicuntur, qui fequuntur et efficientis caufae vim et fufcipientis naturam, fic, vt fub difperforum numero, e medio multos tollant. Nam dum aeris conftitutionibus malignitas ineft, ità et morbis, fed quos diuerfae hominum naturae varietate diftinguant. De quibus ita Galenus *Comm. in part. 9. Sect. 3. Lib. III. Epid.* Morborum autem differentiae ducuntur ab aeris, nos ambientis, temperie, propter naturam cuiusque et vitae rationem, quam quisque, dum integra fruitur fanitate, tenet. Victum appello non eum folum, qui cibo et pôtu fufcipitur, fed, aliis omnibus, vt otio, exercitio, fomno, vigiliis, et iis omnibus, quae funt id genus. Morborum σποραδικῶν hiftoriam videre eft in Epidemiis *Sect. 3. Lib. III. Epid.* vbi docet, in peftilenti aeris conftitutione, alios eryfipelatis, alios carbunculis, alios dyfenteria vexatos. Denique Hippocrates de Sporadicis egit *in Lib. de Diaeta in morbis acutis;*

De

De Epidemiis, libris Epidemion. De Endemiis in libro de aeribus, locis, et aquis. Galenus item de Sporadicis *Comm. in sect. 1. Lib. de Diaeta in morbis acutis.*

NOTA.

a) Cum ad eam non, nisi studio, perueniri possit. Sic recte vertit Foesius.

V. Δοκέει δὲ μὴ ἄξια γραφῆς εἶναι ταῦτα μάλιϛα, ὁκόσα τε ἀκαταμάθητά ἐϛι τοῖσιν ἰητροῖσιν, ἐπίκαιρα ἐόντα εἰδέναι, καὶ ὁκόσα μεγάλας ὠφελείας φέρει, ἢ μεγάλας βλάβας. Ἀκαταμάθητα μὲν οὖν τάδε ἐϛί. διά τι ἄρα ἐν τῇσι ὀξείῃσι νούσοισιν, οἱ μὲν τῶν ἰητρῶν ἅπαντα τὸν αἰῶνα *c*) διατελέουσι πτισάνας διδόντες ἀδιηθήτους, καὶ νομίζουσιν ὀρθῶς ἰητρεύειν· οἱ δέ τινες περὶ παντὸς ποιοῦνται, ὅκως κριθὴν μηδεμίην καταπίῃ ὁ κάμνων, μεγάλην γὰρ βλάβην ἡγοῦνται εἶναι, ἀλλὰ δι᾽ ὀθονίου διηθέοντες τὸν χυλὸν διδόασιν. Οἱ δέ τινες αὐτέων, οὔτ᾽ ἂν πτισάνην παχείην δοῖεν, οὔτε *d*) χυλόν. Οἱ μὲν, μέχρις ἂν ἑβδόμαιος γένηται ὁ κάμνων, οἱ δὲ, καὶ διὰ τέλεος ἄχρις ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος. Μάλα μὲν οὖν οὐδὲ προβάλλεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰθισμένοι εἰσὶν οἱ ἰητροί. ἴσως δὲ οὐδὲ προβαλ-

βαλλόμενα εὑρίσκεται, καί τοι διαβολήν γε ἔχει ὅλη ἡ τέχνη πρὸς τῶν δημοτέων μεγάλην, e) ὡς μηδὲ δοκέειν ὅλως ἰητρικὴν εἶναι. Ἔν γε τοῖσιν ὀξέσι τῶν νεσημάτων τοσόδε διοίσεσιν ἀλλήλων οἱ χειρωνάκται, ὥς τε ἃ ὁ ἕτερος προσφέρει ἡγέυμενος ἄριςα εἶναι, ταῦτα νομίζειν ἤδη τὸν ἕτερον, κακὰ εἶναι. Καὶ σχεδὸν ἂν κατάγε τὸ τοιόν δε τὴν τέχνην φαῖεν ὁμοιεσθαι μαντικῇ, ὅτι οἱ μάντιες τὸν ἀυτὸν ὄρνιθα, εἰ μὲν ἀριςερὸς εἴη, ἀγαθὸν νομίζεσιν εἶναι, εἰ δὲ δεξιὸς, κακόν. Καὶ ἐν ἱεροσκοπίῃ τὰ τοιάδε ἄλλα ἐπ' ἄλλοισιν· ἀλλ' ἔνιοι τῶν μαντέων τἀναντία τετέων. b) Φημὶ δὲ πάγκαλον εἶναι τετο τὸ σκέμμα, καὶ ἡδελφισμένον τοῖσι πλείςοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι. καὶ γὰρ τοῖσι νοσέεσι πᾶσιν ἐς ὑγείην μέγα τι δύναται, καὶ τοῖσιν ὑγιαίνεσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέεσιν εἰς ἐυεξίην, καὶ ἐς ὃ, τι ἂν ἕκαςος ἐθέλῃ.

a) Sed ea quoque literis et commentatione digniſſima eſſe videntur, quae nondum artificio comprehenſa [1] et tradita, id eſt nondum definita et diſtincta, [2] operae pretium [3] tamen eſt, Medicos ſcire, et quae magnum adiumentum [4] aut detri-

trimentum adferunt [5]: *e*) atque haec nondum diſciplinabilia ſunt, id eſt nondum artificio comprehenſa. Quod cauſae eſt, quamobrem medici quidam omne tempus exigunt, in morbis acutis, ptiſſanam, non colatam, exhibentes, atque ita Medicinam recte ſe facere arbitrantur. Exiſtunt et alii quidam, qui plurimi faciunt in medendo, ſi quis nullum hordeum ſibi vtendum putet [6], calamitoſum maxime id eſſe rati, ſed linteo percolatum ſuccum exhibent. Nec deſunt alii [7], quos nunquam adduxeris, vt craſſam, id eſt, integram ptiſſanam exhibeant nec ſuccum; alii quidem, antequam aeger ſeptimum morbi diem agat; alii vero, tota morbi hiſtoria, non exhibent, donec morbus iudicatus fuerit. Sed ea Medicorum conſuetudo non eſt, quaeſtiones huiusmodi ad diſputandum ponere, neque, ſi ponerent, fortaſſe, quid ſentiendum ſit, intelligerent [8]. Quae cauſa eſt etiam, cur vniuerſa medendi ars in acerbiſſimam vulgi calumniam incurrerit [9]. Ac in acutiſſimis morbis tanta eſt artificum diſſenſio, vt, quae alius adhibet, optima eſſe ratus, illa alius in vitio eſſe putet. Eoque fit, vt ars medendi non multum ab augurali vanitate abeſſe videatur, quod augures eandem auem parte ſiniſtra ſecundis auſpiciis apparere iudicent, ſi autem dextra, malis auſpiciis. *f*) Eodemque modo in aruſpicina [10], eadem fere ſunt, quae feruntur alia ſuper aliis. Ego autem vere videor eſſe dicturus hanc contemplationem eſſe pulcherrimam [11], plurimisque et maximis in rebus, in arte medica conſentaneam eſſe. Etenim contemplatio iſta [12] mirifice prodeſt aegris ad ſanitatem conquirendam, ſanis ad tuendam, paleſtricis ad firmam corporis conſtitutionem: Denique omnibus ad quancunque rem ſe conuerterint [13].

SCHO-

SCHOLIA.

1) Ita vertunt alii ἀκαταμάθητα, quae ignorantur, ſed non ſatis bene.

2) De remediorum delectu περὶ καιροῦ καὶ τεκμάρσεως.

3) Dicuntur τὰ ἐπίκαιρα, id eſt, magnum momentum afferunt, vt apud Hippocratem *h*) *Lib. de Fract.* νεῦρον ἐπίκαιρον neruus inſignis. Sic itaque hic locus interpretandus, neceſſe eſt, medicum ſcire, quaeque ſi non intelligantur, non video, quamobrem appellari quis poſſit medicus.

4) Si ſcilicet recte praeſcribantur et fiant.

5) Vt ad exitium praecipitent, ſcilicet, ſi rerum earum delectus non habeatur in qualitate, copia, vtendi modo, et occaſione, indicationibus ſumptis a ſpecie et idea cuiusque morbi, tum etiam a viribus, et peculiari natura cuiusque aegri.

6) Variae opiniones veterum de vſu Ptiſſanae.

7) Galenus recenſet *Comm. in hunc locum*, varias rationes victus praeſcribendi veterum; Alii trium dierum abſtinentiam praeſcribebant. Alii repletionem, vt Petronas. Alii morbo contraria maxime praeſcribebant.

8) Quod illi iudicio careant in diſtinctione ſimilium ac diſſimilium ſignorum, cauſarum, et corporum, tum in delectu remediorum.

9) Docet controuerſiam alicuius diſciplinae profeſſorum ſuſpicionem afferre aut ignorantiae, aut artis inconſtantiae. Contra fit, vt artificum concordia, artis maximam fidem faciat, quod in Mathematicis contingere Galenus docet in commentario.

10) Hoc eſt diuinatione, quae circum animalium exta verſatur.

11) Et rationem comparandi iudicium, in remediorum delectu, quam hoc loco tradendam ſuſcepimus, eſſe pulcherrimam.

12) Diſtinctionum ſcientia et conſtitutio vera artis mirificae.

13) Galenus *Comment. in hunc locum*, docet abunde ex hac particula apparere, Hippocratem non de Ptiſſana diſputare inſtituiſſe, non de Diaeta in morbis acutis.

NOTAE.

a) Duretus quidem et diſtinxiſſe aliter graeca verba, atque etiam emendaſſe videtur, ſed praeter neceſſitatem. Quare

Quare ſic vertam hunc locum: Mihi vero maxime ea literis et commentatione digniſſima eſſe videntur, quae, cum ſint ſcitu admodum vtilia, tamen a Medicis nondum certa ratione explicata ſunt, quaeque magnum vel adiumentum vel detrimentum adferunt.

b) Mihi ita vertendum videtur: Quae vero nondum comprehenſa a Medicis ſunt, et certa ratione explicata, ea quidem haec ſunt. Pertinent enim ad ſequentia.

c) Plerique interpretes Graeciſmum verbi διατελᾶν cum participio non aſſecuti ſunt, quare ego ſic potius: Qua de cauſſa adeo ex Medicis quidam, in acutis morbis, per totum eorum decurſum, continuo ptiſanam, non colatam, exhibent cetr.

d) Legi omnino merentur, quae de hac ptiſanae differentia habet Foeſius in Oecon. voce χυλὸς.

e) ὡς μηδὲ δοκέειν.) Haec verba, vsque ad ἰητρικὴν εἶναι, Duretus plane omiſit, et reliqui interpretes a ſequentibus ſepararunt, ſine cauſſa. De eo ſermo eſt, quod medentes facere ſolent, in acutis morbis. Quare, cum Hippocrates plebem aiat propter haec calumniari artem, certe ita interpungenda haec verba ſunt: ὡς μηδὲ δοκέειν ὅλως ἰητρικὴν εἶναι ἔν γε τοῖσιν ὀξέσι τῶν νσσημάτων. Τοσόνδε διοίσουσιν cetr. Ac verto: Vt nullam plane medendi artem, in acutis ſaltem morbis, eſſe exiſtiment. Sed hoc argumento, ſcilicet Medicorum diſſenſione, ad probandum, nullam Medicam artem eſſe, noſtra quoque aetate vſi ſunt, et adhuc vti ſolent, qui vtiliſſimae arti, ſcilicet eius ignoratione, vt fit, male cupiunt. Contra hos diſputauit Gerh. Goris in Medicina contemta propter λογομαχίαν. Lugd. 1700. 4.

f) Haec, niſi fallor, ita clarius: Atque in aruſpicina eadem in aliis (animalibus, locis cetr.) aliter exponunt. Nec de his adeo inter vaticinantes conuenit. Haec poſtrema verba Duretus omiſit.

g) Φημὶ δὲ πάγκαλον.) Foeſii verſio nullum fere ſenſum habet. Meliorem hanc puto: Hanc vero ſpeculationem vtiliſſimam eſſe exiſtimo, et quae plurimis maximeque neceſſariis caſibus, in arte ipſa facienda, accommodari poteſt. Ἠδελφισμένον eſt, quae adeo reſpondet vtrique caſui, vt fratres ſibi inuicem.

h) pag. 721. XII. 2. pag. 747. XXXVIII. 1. et pag. 763. XXXXV. 3. Tom. II. Edit. Linden.

DE

DE PTISSANA.

a) Πτισάνη μὲν οὖν δοκέει ὀρθῶς προκεκρίσθαι τῶν σιτηρῶν γευμάτων, ἐν τουτέοισι τοῖσι νουσήμασι, καὶ ἐπαινέω γε τοὺς προκρίναντας. Τὸ γὰρ γλίσχρασμα αὐτέης λεῖον, καὶ ξυνεχὲς, καὶ προσηνές ἐστι, καὶ ὀλισθηρὸν, καὶ πλαδαρὸν μετρίως, καὶ ἄδιψον, καὶ εὐέκπλυτον, εἴ τι καὶ τουτέου προσδέοι· καὶ οὔτε στύψιν ἔχον, οὔτε *b*) ἄραδον κακὸν, οὔτε ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κοιλίῃ· ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι. VI.

Quoniam in Ptiſſanam incidimus [1]; Ptiſſana, mea quidem ſententia, cibariorum [2] omnium cerealium [3], praeſtantiſſima recte eſt habita, in eiusmodi morbis acutis [4]; ac laude dignos cenſeo, qui eam caeteris anteponendam dixerunt. Etenim ſucco praedita eſt pingui [5] illo quidem, ſed laeui, continuo ſiue aequali [6], et ſuauitate condita eſt [7], natura meabilis et lubrica [8], et moderate humida [9], non eſt ſitifera [10], maximeque ad eluendum, ſi quid opus ſit [11], accommodata ſupple glutinoſitas Ptiſſanae [12]: Quin etiam nec adſtrictionis eſt particeps [13], nec tumultum facit [14], nec in aluo intumeſcit. Nam elixando intumuit, quantum maxime intumeſcere potuit [15].

S C H O L I A.

1) Vt, velut propoſito hoc familiari exemplo, doceamus theoremata vniuerſalia, quae ſunt, *Diaetae humidae febri-*

febricitantibus omnibus conferunt, maxime vero pueris, et his, qui sic diaetam instituerunt.

2) Γεύματα dicuntur cerealia, quia omnibus gustu iucunda sunt, ἀπὸ τῦ γέυεϑαι, *Lib. I. Epid. hoc loco*, καὶ ἦσαν ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων. Nomen τῦ γεύματος sumitur ἀντὶ τῆς προσφορᾶς.

3) Quae cerealia ex zea, tritico, auena, panico, et milio possunt parari, sic Ptissana omnium, vt fragi, alicae, panis est praestantissima.

4) Vt febribus essentialibus, et viscerum inflammationibus, quae febrem habent coniunctam, et ideo his morbis prodest, quod aeque naturae studet et pugnat cum morbo, quod nulli alteri cibo conuenit.

5) Hic eleganter latet πρόληψις, quid cum putredo in obstructione consistat, vt Ptissana pugnet cum morbo, necesse est, vt obstructa liberet; et tamen glutinosa et viscosa est; quomodo liberabit obstructa?

6) Ex bonitate materiae, quae est vniusmodi, et aequaliter se patitur vinci a calore natiuo.

7) Id est, alienae qualitatis expers, et fit, vt sit permeabilis *Galenus Comm. in hunc locum;* propтехreaque omne tulit punctum cibus, qui cum bonitate, suauitatem adiunxit.

8) Qua lubricitate facile coquitur, distribuitur, et obstructa liberantur.

9) Qua humiditate non laedit ventriculum, nec facit, vt ventriculus suo humore natet.

10) Quia infringit bilem, nec in bilem mutatur, vt dulcia, calorem et siccitatem, duas sitis causas, corrigit, materiam pepasmi expertem excludit, capacem concoquit, eluendi virtute sua, et inoffenso cursu ad duas sitis sedes, ventriculum et pulmones, fertur.

11) Vt si adstrictior sit aluus, si bilis fluitet in ventre, si contumaciter inhaerescat tunicis ventriculi.

12) Auicenna docet, quomodo Ptissana naturae studeat.

13) Quae adstrictio semper vitanda in morbis acutis, nisi in lienteriae, leipothymiae, et resolutionis viscerum periculo sint aegri.

14) In Graeco est ἄραδον κακὸν, quod *Galenus* notat in Comment.

15) Praeclare *Galenus in Comm.* fabaceum semper flatulentum existet, quamuis atteritur, hoc enim habet a natura, non ab imminuta coctione, vt Ptissana.

COM-

COMMENTARIVS.

Hactenus praefatus Hippocrates, nunc ad institutum accedit, nempe vt disputet de Ratione, cuique conuenienter medendi, quam τέκμαρσιν vocant. Nec enim de Ptissana liber hic ex Plinio est inscribendus, quemadmodum supra annotauimus; Nec de Ratione victus in morbis acutis, hanc enim solam non tractat, vt abunde Galenus docuit, sed aliquando de venae sectione, de clysteribus, de medicamentis purgantibus disputauit. Quod autem de Ptissana disputet, hoc facit eo nomine, vt hoc proposito familiari exemplo, quod perspicuitate (est enim εὐπόριστον paratu facile, et est veluti, ait Poëta, inemptae dapes) et excellentia (quod nullum alimenti genus aeque valeat ad morbos acutos ac Ptissana) vincat res caeteras, quae sunt eiusdem generis, doceatque praeclara τῆς τεκμάρσεως θεωρήματα. Est enim Hippocrati familiare, vt saepe priuata exempla, pro vniuersis, obtrudat, quod Galenus declarat *Comm. in hunc locum, et Lib. de articulis.*

Cum morborum excessus pari contrariorum excessu abigi debeant, et quasi contrariô oppugnari marte; Acutorum autem morborum, praesertim febrium ardentium ὕπαρξις in igne putredineque consistat; fit, vt videndum sit, an Ptissana contrariis qualitatibus pugnet cum morbo. Primum ignis siue πυρετὸς calidus siccus est, Ptissana frigida humida, ideo e diametro cum morbo hac conditione et nomine pugnabit.

Quod si quis obiiciat, vt *c*) Dioscorides *Cap. 79. Lib. VI.* hordeum vim habere siccandi et detergendi, ex classicorum autorum praescripto, itaque Ptissanae eas dotes non inesse: Contra

opponemus Galeni ſententiam, quae hunc nobis ſcrupulum tollat; ait enim hordeum refrigerandi facultatem nulla arte amittere poſſe, ſiccandi vero praeparatione poſſe *Cap. 9. Lib. I. de Aliment. facult. et d) VII. Simpl.* Atque adiungit, quouis modo hordeum paraueris, non poteſt calefacere, humefacere et ſiccare poteſt. Plura eo loco legenda ſunt. Quod ad putredinem, Ptiſſana eam arcere poteſt; nam obſtructio putredinis parens eſt, Galenus *Lib. I. de Differ. febr. Cap. 3. 4.* ſi itaque obſtructiones cremor Ptiſſanae ſuſtulerit, et putredinem, eius ſobolem, tollet. Quomodo autem liberet obſtructa, videre eſt in textu Hippocratis et apud Galenum *Lib. praedicto*, et paſſim. Caeterum πτισσάνη ἀπὸ τοῦ πτίσσειν dicitur, quod purgare, ſua gluma caſtrare, contundereque ſignificat; vide apud Dioſcoridem *Cap. 79. Lib. II.* et illud edulii genus nobis generali nomine declarat, cuius materia tundendo deglubitur, non autem molitur; quo nomine continetur τράγος, qui fit ex zea, quam pultem vocant. Alica ſiue χόνδρος ex frumento, gallice *de la frumentée;* Aliter ſentit Dioſcorides, qui χόνδρον ex ea fieri ſcribit; et Ptiſſana, quae κατ' ἐξοχὴν ſignificat pultem, ex hordeo deglubito confectam.

Ad finem literae ſuperioris meminit Hippocrates nominis ἀράδου, quod tumultum ſignificare notum eſt; ἄραδος autem teſte Galeno *Comm. in hunc locum*, tumultus eſt, qui fit a cibis, ob varias eorum ingeſtorum facultates: quem ἄραδον graphice nobis deſcripſit Horatius his verbis *Satyr. 2. Lib. II. Sermon.*

Accippe nunc victus tenuis, quae, quantaque ſecum
Afferat; In primis valeas bene; nam variae res
Vt

Vt noceant homini credas, memor illius escae,
Quae simplex olim tibi sederit: ac simul assis
Miscueris elixa: simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita, vides, etc.

γλίσχρασμα λεῖον. Glutinositas in Ptissana laeuis est, quae laeuitas significat caloris vim, sese aequabiliter in omnes materiae partes insinuantis: At expressa et consumpta, quae aegris praescribuntur, non sunt eiusmodi; nec enim laeuia sunt, sed sitifera, quia pinguia; ideoque facile caloris praeter naturam vim recipiunt et inflammantur ac bilescunt.

Quod Ptissana virtute eluendi polleat, qua materiam, πεπασμοῦ capacem, concoquat et expertem excludat, constat *ex histor. 1. Sect. 2. Lib. II. Epid.* quae praeclara est de muliere, quae λειποθυμίᾳ laborabat frequenti, nec quiescebat dolor, huic (inquit) polentae pollen in succum mali punici inspersus, et semel in die acceptus in cibo fuit, et non reuomuit ab eo tempore.

NOTAE.

a) De Ptisana conf. inter alios Io. Thom. Minadoi Philodicus, siue de Ptisana, eiusque cremore, dialogus. Venet. 1591. 4. Iul. Caesar Claudinus de natura et vsu aquae hordei et ptisanae in App. ad Libr. de Ingressu ad infirmos. Io. Vassaei Epist. qua ptisanae vsum defendit contra Manardum. exst. in Ei. Comment. Galeni de Vict. rat. in morb. acut. Paris 1543. 8. et Io. Langius in Epist. Medicin. Lib. I. Epist. 57.

b) Conf. Foesii Oeconomia voce ἄραδος.

c) Vitium in hac citatione quisque agnoscet, sed quale, equidem non dixero. Lib. II. Cap. CVIII. Edit. Goupyli, vbi de hordeo dicit, nihil tale inuenio.

d) Voce κριθή, vbi plane hordeum primi ordinis in exsiccando et refrigerando esse ait.

VII. Ὁκόσοι μὲν ὧν πτισάνῃσι χρέωνται ἐν τετέοισι τοῖσι νουσήμασιν, οὐδεμίη ἡμέρη κενεαγγητέον, a) ὡς ἔπος εἰρῆσθαι, ἀλλὰ χρηστέον, καὶ οὐ διαλειπτέον, ἢν μή τι δέῃ, ἢ διὰ φαρμακίην, ἢ κλύσιν διαλείπειν.

Ergo, ſi quem iuuat [1] ptiſſana in eiusmodi morbis vti, ne vnius dieculae abſtinentia [2] eſt imperanda, ſed ſine intermiſſione vtendum [3], niſi quid medicamenti purgantis [4], aut clyſteris cauſa, intermittendum ſit.

SCHOLIA.

1) Id eſt, qui iure ſuo vti Ptiſſana poſſunt.

2) Id eſt, ne vno quidem die defraudari ſuo genio debet; alioqui peccaret in commoda ſuae naturae, materiamque fluentem ſiſteret.

3) Ad liberalitatem et libertatem anacatharſeos, latera faciendo robuſta, quia ſalutis ſpes in laterum, et naturae robore conſiſtit.

4) Nam cum medicamenti purgantis vſus neceſſarius eſt, Ptiſſana non exhibetur loco.

COMMENTARIVS.

Nunc περὶ καιροῦ, de delectu Ptiſſanae agit, in quo prima haec lex ſanciatur, vt, qui iure et loco Ptiſſana vtitur, is conuenienter videatur vti; Is vero iure facit, qui et morbi ſpecie inuitatur, et virium infirmitate, cum ſucci inopia coniuncta, nec auocatur dolore aut difficultate reſpirandi, adhibitis etiam et celebratis, quae vacuando et leniendo dolorem, pugnant cum morbo et ſymptomatis ipſis.

In graeco legitur οὐδὲ μιῇ ἡμέρῃ κενεαγγητέον, exinanire non oportet. Porro nomen τῆς κενεαγγείας

γείας apud Hippocratem bifariam ſumitur, pro vacuatione obſcura, quae fit fame, inedia; et manifeſta, vt quae fit medicamentis, venae ſectione. Hoc ſecundo modo ſumpſit, *Lib. I. Aph.* 2. οὕτω καὶ ἡ κενεαγγείη, etc. Illo priore modo *Lib. de Articul. Sent. 56. Sect. III.* vbi diſputat de luxatis et fractis coſtis.

N O T A.

a) ὡς ἔπος εἰρῆσθαι.) Haec verba Duretus omiſit, et verti debent: vt breuiter dicam.

Καὶ τοῖσι μέν γε εἰθισμένοισι δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς δοτέον· τοῖσι δὲ μονοσιτέειν εἰθισμένοισιν, ἅπαξ δοτέον τὴν πρώτην. ἐκ προσαγωγῆς δὴ, ἢν δὲ ἐνδέχηται, τουτέοισι καὶ δὶς δοτέον, ἢν τι δοκέῃ προσδεῖν. VIII.

Eoque fit [1], vt ſi bis die cibum capere conſueuerint [2], bis exhibenda ſit [3]: Sin autem ſuo modo et more ſemel paſtum ineant, ſemel etiam primo die apponenda Ptiſſana. *a*) Sed tamen [4] paulatim atque viciſſim Ptiſſanae acceſſionem adiungendo, ſi bis exhibendi ſit locus [5], ſi quidem bis exhiberi poſſe videatur.

S C H O L I A.

1) Cum ſuo iure Ptiſſana quis poteſt vti.

2) Et propterea aluus eorum bis humeſcere, in quo ſpectatur temperamentum; bis intumeſcere, in quo ſpectatur habitus; bis coquere, in quo actio conſueuerint.

3) Ne humores incandeſcant, praeſertim in bilioſis naturis, ne collabatur et ſubſidat ventriculus, et officii vacuitate reddatur ignauior; neue etiam vires defraudatae ſuo genio labefactentur.

4) In graeco legitur ἐκ προσαγωγῆς δὲ, etc. quod idem significat ac fenfim, paulatim; quod conftat ex verbis Hippocratis, quae fcripta leguntur, *Lib. I. Epid. Conftit. 3.* μὲν δὲ κύνα μέχρις ἀρκτόυρου, θέρος θερμὸν, καύματα μεγάλα, καὶ ἐκ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχέα καὶ βίαια. Dictiones illae τὸ συνεχὲς καὶ βίαιον vim huius dictionis ἐκ προσαγωγῆς declarant. Atque illud hoc loco dicitur ἐκ προσαγωγῆς, quod in Aphorifmis *Lib. I. Aph.* 17. dixit κατὰ μέρος, quod etiam fignificat, vt loco fiat. Caeterum hoc loco praefcribit victus rationem in qualitate et quantitate, fumpta indicatione a morbi fpecie, materia, adiunctis, priuata et communi natura. Illa fpectatur in temperamento generali, in actione, et eo, quod eft commune omnium, vt fumere cibum, coquere, humefcere, intumefcere ventriculum dicimus. Haec vero peculiaris natura in temperamento peculiari partium, quarum virtute corpus adminiftratur, confiftit: vt in eo dicimus, qui biliofus ἄνω aut κάτω, cui bilis in ventriculum, meatu a natura dato, influit et contra Galenus *Cap. 6. Lib. II. de Temp. Cap. 1. Lib. I. de Alim. facult.*

5) Quafi dicat, non ad nutritionem ordinariam folum, fed ad thoracis robur.

NOTA.

a) Paulatim vero progrediendo, fi fieri poffit, iis etiam bis danda, fi quid adiiciendum videatur. Sic melius, vt puto, Foefius. Duretus vocabulum ἐκ προσαγωγῆς de recto modo cibi dandi intelligit.

VIIII. Πλῆθος δὲ ἀρκέει κατ' ἀρχὰς διδόναι μὴ πȣλὺ, μηδὲ ὑπέρπαχυ, *a*) ἀλλ' ὁκόσον ἕνεκεν τȣ̃ ἔθεος ἐσιέναι τι, καὶ κενεαγγίην μὴ γενέσθαι πολλήν. Περὶ δὲ τῆς ἐπιδόσιος ἐς πλῆθος τȣ̃ ῥοφήματος, ἢν μὲν ξηρότατον ἢ τὸ νȣ́σημα, *b*) ἢ ὡς ἂν τις οἴοιτο, ȣ̓ χρὴ ἐπὶ πλέον διδόναι, ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τȣ̃ ῥοφήματος, ἢ μελί-

μελίκρητον, ἢ οἶνον, ἢ ὁκότερον ἂν ἁρμόζῃ. Τὸ δ' ἁρμόττον ἐφ' ἑκάστοισι τῶν τρόπων εἰρήσεται.

De caetero ineunte Ptiſſanae vſu [1], ſufficit non plena manu exhibere, nec admodum craſſam [2]: ſed ſufficit, eam Ptiſſanam ingeri [3], quantum in more cuiusque poſita eſt, quantumque ſufficit ad prohibendam largiorem vaſorum depletionem [4]. De adiungenda autem ſorbitionis acceſſione, mea ſic ratio eſt; nam ſi adhuc ſiccior eſt morbus, cumulatius non eſt exhibenda [5], ſed ante ſorbitionis acceſſionem, melicratum [6] propinare oportet, aut vinum [7], *c*) prout alterum videbitur conſentaneum [8]: Vtrum vero ſit conſentaneum, dicetur poſtea [9].

SCHOLIA.

1) Id eſt, cum ſuo iure quis poteſt vti, et incoeperit vti, vt, cum quarto die aut ſeptimo vtitur; in graeco eſt κατ' ἀρχάς.

2) Quia poſt quatridui abſtinentiam, aluus, officii ceſſatione, facta eſt ignauior, ideoque nequit totius corporis neceſſitati ſatisfacere, quamuis ſit κενεαγγέη et μύησις.

3) Ad conſeruationem naturae communis, vt ventriculus coquat, intumeſcat, et humeſcat.

4) Quia, ſi incidat iſta κενεαγγέη etiam victo morbo, et triumphato, facultas animalis et naturalis fatiſcit, alimenti inopia.

5) Ex hoc loco poſſumus colligere definitionem diaetae tenuis: Ea eſt, qua natura in officio continetur, et qua prohibetur largior vaſorum inanitio; ita, vt ſorbitio nec quantitate, nec qualitate, nec numero augeatur.

6) Nec tamen hoc faciendum, ſi peculiaris natura aut affectio te auocet, vt poſtea dicetur.

7) Vinum, ſupple dulce: Aquam non praeſcribit, quia nec ſumpta, nec admota humefacit. *Galenus Comm. ad Aphor. 13. Lib. IV.*

8) Quia, ineunte morbo, dum ſiccus manet, prius in

 curam

curam morbi eſt incumbendum, quam naturae ſtudendum.

9) *Lib. III. huius Operis.*

COMMENTARIVS.

Acceſſionem vertit nomen ἐπιδόσεως, quod eſt πολιτικόν; ἐπιδιδόναι enim ſignificat ad menſuram adiicere, Galli vocant *ſurcrois.* Et *in Conſtit. 3. Lib. I. Epid. et Lib. VI.* πυρετὸς ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται. In Epidemiis οἱ πυρετοὶ dicuntur τὴν ἐπίδοσιν ἔχοντες, quae ſunt continuae quodammodo aut omnino, et increſcunt paulatim. Ἡ ἔνδοσις vero eſt continuarum febrium quaedam remiſſio.

Morbi ſiccitas ſpectatur; vt arteriarum et venarum, in totius corporis quodam ſqualore et linguae ſcabritie; pleuritidis in ſicca tuſſi; hepatis, meſaraei, inteſtinorum, in alui ſuppreſſione et duritate; quemadmodum et ſicca eſt cephalalgia, cum nihil aut per nares, aut per palatum excernitur.

Melicratum confert quidem, niſi quid diſſuadeat, vt ſi homo ſit bilioſus ἄνω, ſi μεγαλοσπλάγχνος, ſi ſitibundus. Vinum dulce confert, ſi modo venter non turgeat, et in aſthmate.

NOTAE.

a) ἀλλ' ὁκόσον) Dubito an non menda his verbis ſubſit. Quare vel ὁκόσον mutauerim in ὅκως ἂν vel τὸ τὶ quod eſt poſt ἐσιέναι in δεῖ.

b) Ἡ' ὡς ἄν τις οἴοιτο.) Haec verba omiſit Duretus, quare eius verſio ſic emendanda: Si admodum ſiccus morbus, aut magis, quam quis putauerit, plena manu non exhibenda eſt.

c) Et hunc locum ita fere cum Foeſio verterim: aut quodcunque vtile fuerit. Quid autem maxime conueniens ſit, in ſingulis generibus (morborum) dicetur. Nam vocabulum ὁκότερον ad μελίκρητον et οἶνον non pertinere vel et particula ἤ eluceſcit, quam vero Duretus ſuſtuliſſe videtur.

Hy

Ἢν δὲ ὑγραίνηται τὸ ϛόμα, καὶ τὰ ἀπὸ τῦ πλεύμονος ἔη, ὁκοῖα δεῖ, ἐπιδιδόναι χρὴ ὡς πλῆθος τῦ ῥοφήματος, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἴρηθαι. Τὰ μὲν γὰρ θᾶσσον καὶ μᾶλλον πλαδῶντα, ταχύτητα κρίσιος σημαίνει, τὰ δὲ βραδύτερον καὶ ἧσσον, βραδυτέραν σημαίνει τὴν κρίσιν. *b*) Καὶ ταῦτα αὐτὰ μὲν κατ' αὐτὰ τοιάδε τὸ ἐπίπαν ἐϛί. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα παρεῖται, οἷσι προσημαίνεσθαι δεῖ, ἃ εἰρήσεται ὕϛερον. *c*) Καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείων ἡ κάθαρσις γίνηται, τοσῷδε χρὴ πλέον ἐπιδιδόναι ἄχρι κρίσιος, μάλιϛα δὲ κρίσιος ὑπερβολῆς δύο ἡμερέων, οἷσι γε ἢ πεμπταίοισιν, ἢ ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐνναταίοισι δοκέει κρίνεσθαι, ὡς καὶ τὸ ἄρτιον καὶ τὸ περισσὸν προμηθὲς ᾖ. Μετὰ δὲ τῦτο τῷ μὲν ῥοφήματι ἐς τὸ πρωὶ χρηϛέον, ἐς ὀψὲ δὲ ἐς σιτία μεταβάλλειν· ξυμφέρει δὲ τὰ τοιάδε ὡς ἐπιτοπολὺ τοῖσιν ὅλῃσι πτισάνῃσιν αὐτίκα χρεομένοισιν. Αἵ τε γὰρ ὀδύναι ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσιν αὐτίκα αὐτόματοι παύονται, ὅταν ἄρξωνται πτύειν τι ἄξιον λόγε, καὶ ἐκκαθαίρεσθαι. Αἵ τε καθάρσιες *d*) πολλῷ τελέω- X.

λεώτεραί εἰσι, καὶ ἔμπυοι ἧττον γίνονται, ἢ εἰ ἀλλοίως τις διαιτῷη, καὶ αἱ κρίσιες ἁπλέστεραι, καὶ εὐκριτώτεραι, καὶ ἧσσον ὑποστροφώδεες. *e*) Τὰς δὲ πτίσανας χρὴ ἐκ κριθέων τέως βελτίστων εἶναι, καὶ κάλλιστα ἑψῆσθαι, καὶ ἄλλως, ἢν μὴ τῷ χυλῷ μόνῳ μέλλῃς χρέεσθαι. Μετὰ γὰρ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τῆς πτισάνης, τὸ ὀλισθηρὸν τὴν κριθὴν καταπινομένην ποιέει μὴ βλάπτειν· οὐδαμοῦ γὰρ προσίσχεται, οὐδὲ μένει κατὰ τὴν τοῦ θώρακος ἴξιν.

Quod ſi humore os perfundatur, atque pulmonum materia expectorabilis conuenienter excludatur [1]; *a*) adiungenda tum eſt Ptiſſanae ſorbitio [2], vt in ſumma dicam [3]. Nam quae celerius magisque madeſcunt et perfunduntur materia, celeritatem iudicii [4] arguunt. Quae vero tardius minusque madeſcunt [5], criſim tardiorem ſignificant. *e*) Atque haec ſunt eiusmodi ſuapte natura [6]. Exiſtunt et alia ſane plurima, valde vtilia et plurimi facienda, conſulto hic praetermiſſa [7], ex quibus ſignificatio fieri debet, quae ſuo loco a nobis dicentur. Ergo, ne longius abeam, quo maior apparet purgatio, eo pleniore manu exhibebis [8] ptiſſanam, donec ad criſim ventum ſit [9], maximeque ſupra criſim [10], ad duos minimum dies, quibus aut quintum aut ſeptimum aut nonum morbi diem agentibus, incidere criſis videtur [11], vt parium et imparium dierum cautio ſit. Quibus effluxis, mane ſorbitio eſt apponenda,

nenda, veſperi vero conſueta cibaria. Sed praeter caeteros maxime iſta conferunt iis, quibus ineunte [12] morbo, priſſana integra vti licet. Nam et pleuriticis dolores [13] et morbi vltro ſtatim deſinunt et quieſcunt [14], cum expectorare quid commemorabile et purgari coeperint [15]. Nam tales purgationes multorum pleuriticorum ſunt perfectiores, exquiſitaeque magis, minusque purulenti fiunt [16], quam ſi quis aliter [17] diaetam inſtituat. Quin etiam criſes ipſae ſunt vniusmodi [18] magis et ſecundioris [19] iudicii, minusque reuerſioni ſunt opportunae. Iam vero ptiſſanas ex praeſtantiſſimo hordeo, et quam optime coctas eſſe oportet [20]: idque cum alias, tum ſi non ſolo cremore vtendum ſit [21]. Nam praeter caeteras ptiſſanae dotes, quae vis ineſt in ea, fluida atque meabilis efficit, ne ſumptum hordeum aliquid detrimenti afferat. Nam nullo modo ad ventriculum adhaereſcit, tum ſpiritus iter non intercludit [22].

SCHOLIA.

1) Statim et εὐπετέως, vt nulla expectorati ratio deſideretur, nec in qualitate, nec in copia, nec in modo expectorandi, expectorabilis materiae appulſu, quae purgatio proprie dicitur ἀνακάθαρσις ab *Hippocrate Aphor. 8. Lib. V.*

2) Vt excitetur vis animalis potentiae, ad expulſionem, vt ſcilicet firma ſint latera.

3) Id eſt, ad eandem legem, de reliquis morbis acutis, iudicemus.

4) Eiusque iudicii ſecundi; nam nomen criſeos, abſolute poſitum, in bonam partem ſumitur; videatur hiſtoria Anaxionis *Lib. III. Epid.* quam narrauit *Galenus Cap. 18. Lib. I. de Criſib. et Comm. in Aph. 11. Lib. I.*

5) Ob difficultatem pepaſmi, thoracis oppreſſi non languidi infirmitatem.

6) Id eſt, nunquam impar ſibi ratio exhibendae ptiſſanae, quae ducitur a ſicciore aut humidiore morbo.

7) Vt

7) Vt virium, aetatis, consuetudinis, annique ipsius ratio.

8) Vt firma reddantur latera, ad materiae exclusionem.

9) Quo tempore victu quam tenuissimo vtendum; nam, quo propius abest a crisi, eo tenuiore victu vtendum, quo longius, pleniore.

10) Hoc est, post certamen naturae, et morbi, triumphatoque morbo.

11) Vel, vt in paritate, vel imparitate dierum, magna sit consilii capiendi ratio. Nam quae paribus diebus imperfecte iudicantur, paribus recrudescunt, et quae imparibus, imparibus.

12) Primo scilicet morbi quaternario, editis pepasmi signis, et morbo humidiore facto.

13) Scilicet punctorii, in tunica costas succingente, supra aut infra diaphragma.

14) Nullius opis medicae sunt indigentes.

15) Et libere et liberaliter, quod sit pepasmi capax, nec vllam partis obsessae malam conditionem denunciet.

16) Qui enim pleuritici nihil commemorabile intra 14. morbi diem expuunt, fiunt purulenti.

17) Defraudando suum genium, et infirma reddendo latera.

18) Id est, vnico et simplici signorum, causarum, et excretionis genere suscipiuntur. Crisis simplex dicitur, quae cuiusque morbi propria est, vt haemorrhagia in febre ardente iuuenis alicuius.

19) Ad salutem aegri, nulla superstite materia, aut partium obsessarum vitio.

20) In aqua simplici, nec de integro affusa, amplo et capaci vase, vt tantum intumescat, quantum intumescere potest, ex optimo hordeo, quale Lugdunense, nec vetus recensue, non curgulionibus depastum.

21) Quia hordeum, quod integrum praescribitur, debet perfectius coqui, quam cum in cremore datur.

22) Non cunctatur in via, qua ad thoracem recta itur.

COMMENTARIVS.

Quicquid eiusmodi est, vt inflammationem extinguat, respirationem faciliorem reddat, naturae vim excitet, et obstructa liberet; id in morbis acutis curandis accommodate exhiberi potest.

poteſt. Nam quod inflammationem extinguat, docuit Hippocrates dicens ptiſſanam eſſe ἄδιψον: quod vim naturae excitet, hinc patet, quod προσηνής: obſtructa liberet, eſt ὀλισθηρός: reſpirationem faciliorem reddat, patet ex poſtrema parte textus, cum ait οὐδὲ μένει πτισσάνη κατὰ τὴν τε̃ θώρακος ἴξιν. Nomen ἴξεως tria ſignificat *Sect. 1.* *f*) *Lib. de Fract.* perpendiculum, ἐυθυωρίαν, φορὰν, id eſt translationem, vt, cum in febribus dicimus fieri ſanguinis ἴξιν ad nares. Duorum quidem meminit Galenus *in Comment.* ἐυθυωρίας καὶ φορᾶς; Primi non meminit.

N O T A E.

a) Planius fere ita: Sorbitionis quantitatem, vt equidem breuiter dicam, augeri oportet. Lindenius pro ὡς repoſuit ἐς, forte, quod vidit, paullo ante ſcriptum fuiſſe περὶ δὲ τῆς ἐπιδόσεος ἐς πλῆθος τε̃ ῥοφήματος. Sed ὡς ſaepe pro ἐς ponitur, et contra.

b) Καὶ ταῦτα.) Atque haec quidem eſt in vniuerſum harum rerum natura. Sic ego vertere malim. Τὸ ἐπίπαν hic eſt, in vniuerſum, plane vt apud Thucydidem Lib. II. 48. pag. 128. Τὸ μὲν ἐν νόσημα τοιε̃τον ἦν ἐπίπαν τὴν ἰδέαν, quem locum etiam Phauorinus in Lexico allegauit, et τὸ ἐπίπαν expoſuit: ὁλοτελῶς. In hoc noſtro libello frequenter ita occurrit.

c) Καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείων.) Hippocrates criticam purgationem intelligit, neque mirum videri debet, addidiſſe: ἄχρι κρίσιος. Vult addendum aliquid eſſe, donec perfecte iudicatus ſit morbus.

d) Πολλῷ τελεώτεραι.) Interpres legiſſe videtur πολλῶν, ſed defendimus vulgatam, et vertimus: multo perfectiores ſunt.

e) Τὰς δὲ πτισάνας.) Quid hic verba: καὶ ἄλλως? Vel abundant, nata per errorem ex praecedentibus, καὶ κάλλιστα, vel ſcribendum καὶ ὅλως, quod reſpondet ſequentibus. Ad ſuccum enim vel cremorem tantum parandum excoqui perfecte non debet.

f) pag. 730. XXI. XXII. Tom. II. ſed conf. Foeſii Oecon.

Ὀλι-

XI. Ὀλισθηροτάτη δὲ, καὶ ἀδιψοτάτη, καὶ εὐπεπτοτάτη, καὶ ἀσθενεστάτη ἐστὶν ἡ κάλλιστα ἑφθὴ, ὧν πάντων δεῖ· ἢν ἐν μὴ προσιμωρήσῃ τις, ὁκόσων δεῖται αὐτάρκης εἶναι ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης πτισανοῤῥοφίης, πολλαχῇ βεβλάψεται. Ὁκόσοισι γὰρ σῖτος αὐτίκα ἐγκατακέκλεισται, ἢν μή τις ὑποκενώσας τὸ ῥόφημα δώῃ, τὴν ὀδύνην ἐνεοῦσαν προσπαροξύνειεν ἂν, καὶ μὴ ἐνεοῦσαν ἐνθὺς ποιήσειεν, καὶ πνεῦμα πυκνότατον γένοιτ᾽ ἄν. Κακὸν δὲ τοῦτό ἐστι, ξηραντικὸν γὰρ πλεύμονος, καὶ κοπῶδες ὑποχονδρίων καὶ ἤτρου, καὶ φρενῶν.

Fluidiſſima [1] enim eſt ptiſſana, minime ſitifera [2], concoctu facillima [3], et imbecillima [4], ſi exquiſite cocta fuerit. Quae omnia ſimul coniuncta ad bene medendum neceſſaria ſunt [5]. Verum enimuero niſi quis eam adhibeat [6] prouiſionem, qua effici poſſit, vt in hoc ſorbitionis vſu nihil omnino deſideretur [7], multis damnis aeger augebitur [8]. Etenim verbi gratia, ſi cui, concluſis adhuc in aluo faecibus, ſorbitiones dederit quis, nondum ſubducta aluo, conceptum iam dolorem exacuet, aut, ſi dolore careat, ſtatim nouum inducet, tum ſuſpirioſus et frequentior anhelitus [9] fiet, quae reſpirandi difficultas [10] his de cauſis mala eſt. Nam et pulmones exſiccat [11], hypochondriis laborem affert, aqualiculo [12] diaphragmati.

SCHOLIA.

1) Vnde nec ad vias, qua itur ad thoracem, adhaerefcit, nec refpirationem impedit, fed contra obftructas liberat vias, qua itur ad gibbas hepatis.

2) Vtraque enim qualitate pugnat cum fiti, et focum vtrumque fitis extinguit.

3) Quod facile a natura vincatur, quia vniusmodi eft, aequalis et laeuis.

4) Id eft, omnis alienae qualitatis expers, nec ftomacho tumultum infert.

5) Quafi dicat, fi qua harum conditionum omittatur, cibus non confert.

6) In graeco eft *προςιμωρήσῃ*, quod *Galenus* apud Hippocratem fignificare *βοηθεῖν in Comm.* afferit, hic vertendum eft *προςιμωρήσῃ*, id eft, eo afpiret, huic ftudeat, adiumentum attulerit.

7) Nec in materia, nec in praeparatione, vtendi modo, quantitate, et tempore.

8) In graeco eft *πολλαχῇ βεβλάψεται*, in quo notandum eft verbum, quod a graecis dicitur, paulo poft futurum: atque hoc fubiungit, quafi dicat, quamuis fuo iure quis ptiffana vti poffit, nifi tamen loco vtatur, valde in fua commoda peccabit.

9) Diftenfione alui, et diaphragmatis compreffione.

10) Nata ex intempeftiuo ptiffanae vfu, nondum fubducta aluo.

11) Denfa et frequens refpiratio pulmones frequenter mouet, moti pulmones calefiunt, calefacti ficcantur. *Galenus Comm. in hunc locum.*

COMMENTARIVS.

Δίαιτα duplex, vna ἀσθενὴς, altera ἰσχυρά. Galenus *Comm. in partic. 18. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* vocat τὴν δίαιταν ἀσθενῆ, quae partim in exercitationibus, partim in potulentis et efculentis imbecillibus confiftit. Tum ἀσθενὴς dicitur duobus modis, vel quod parum habeat fucci alibilis, vel quod omnis fit alienae qualitatis expers, cuiusmodi ii funt cibi, quibus afperitatis nihil, dulcedinis, et aliarum id genus qualitatum; fic, vt

nec odorem grauem ſpirent, nec guſtui qualitatem vllam manifeſtam repraeſentent. Qui priore vtuntur diaeta, dicuntur ab Hippocrate *a)* βραχύβιοι *part. 21. Sect. 5. Lib. VI. Epid.* imbecilliora cibaria breuiorem habent vitam; vt qui, cum exercitationibus ſeſe non dedant, ſed in otio et vmbra vitam degant, iis cibis vtantur, qui parum habent ſucci alibilis, ſic eorum aluus officii vacuitate fit ignauior, caro iis imbecilla, delicata et mollior. Imbecilli autem cibi quibus vtuntur, omnes pene frigidi ſecundum Hippocratem *b) part. 18. Sect. 4. Lib. VI. Epid. Imbecilli victus frigidi, frigidiſſimi cibi lentes, milium, cucurbitae.* Atque huiusmodi cibi minimum habent cibi alibilis, plurimum excrementorum, et horarii dicuntur, quod ſuae perfectionis horam habeant, quae ſi elapſa eſt, vix ſatis commode vſui eſſe poſſunt: *c) part. 33. Sect. 3. Lib. VI. Epid. et Comm. in part. 2. Sect. 3. Lib. VI. Epid.* Cuiusmodi ſunt pepones; dicuntur autem ἀπὸ τοῦ πέπτεσθαι quod ſuam habeant perfectionem et πέπανσιν, vt vocat Ariſtoteles *Lib. IIII. Meteor. Cap. 2. et Lib. de Mund. ad Alex. Cap. 4.* certo tempore, quod vel ipſi vulgo iam innotuit. Vide Galeni *Comment. in Aph. 17. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* Ἰσχυρὰ δίαιτα duobus modis dicitur *d) part. 18. Sect. 6. Epid.* vel quod ſucci alibilis plena, cuiusmodi carnes, porcinae, panis ſiligineus; vel quod in cibo elucet quaedam qualitas commemorabilis, caloris, acrimoniae: vtriusque meminit Hippocrates, dum aſthmaticis victum praeſcribit *part. 4. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* in hunc modum, *hanc,* ſupple virginem aſthmaticam, *abſtinere ab allio, ſue, oue, boue; in agendis a clamore, excandeſcentia.* Per ſuem, bouem intelligit eam diaetam, cuius meminimus primo loco. Per allium,

eam

eam, cuius ſecundo meminimus; In allio qualitatem acrem et commemorabilem denotat. Quo in ſenſu dicebat Hippocrates: *Eos, qui calido ventre ſunt, validi potus et cibi perturbant. In Comm. part. 24. Sect. 5. Lib. VI. Epid.* Galenus ſcribit per cibos ἰσχυροὺς intelligi non eos, qui multum habent ſucci alibilis, multumque nutriunt, ſed quibus ineſt manifeſta et potens quaedam qualitas, quae prouentum cuiusdam maligni humoris faciat, nec non intemperiem augeat. Caeterum ptiſſana dicitur ἀϑενεστάτη, tum quod habeat parum ſucci alibilis, tum quod alienae qualitatis expers ſit. Galenus *Comm. in hunc locum.*

Α᾽υτίκα. Omnes pene interpretes hanc vocem confuſe ſunt nixi latinam reddere, atque immiſcent textui Hippocratis, cum debeat aſcribi in fronte periodi, vt Galenus *in Comment.* ſcribit. Duretus vertit, exempli gratia, accommodate ſane, quaſi dicat Hippocrates per αὐτίκα, vt tibi oſtendam, quid ſit loco vti; et, niſi quis ptiſſana loco vtatur, quibus damnis augeatur. Quo in ſenſu *in Libris de Articulis et de Fracturis*, ſaepe vtitur, cum exemplum vult proponere. Vnde memini aliquando hunc locum enarraſſe Galenum *in Lib. I. de Criſib. Cap. 7.* vbi in hoc aduerbio αὐτίκα valde elaborat, atque idem hoc loco ſignificare ait, ac aduerbium ἀμέλη ſiue ἀμέλει, quod interpres vertit, ilicet, alii vertunt, verbi gratia, denique, videlicet, ſcilicet.

Nunc docet, quando quis loco vti ptiſſana poſſit, nec enim ſatis eſt iure vti.

Nomen σίτου hic vertit faeces, vtrumque enim ſignificat et cibum et ſtercus, quemadmodum narrat Galenus *Comm. in Aph. 6. et 5. Sect. 1. Lib. VI. Epid.*

NOTAE.

a) Ibi autem part. 20. Foeſ. non 21. ita ſcriptum inuenio: τὰ ἀθενέστερα σιτία ὀλιγοχρονίην βιοτὴν ἔχει.

b) Parte 16. Foeſii haec tantum verba leguntur: αἱ ἀθενέες δίαιται, ψυχραὶ, αἱ δὲ ἰσχυραὶ, θερμαί.

c) Haec ego quidem nusquam inuenio, niſi forte huc pertinet *Galeni Comm. in part. 19. Sect. 4. Lib. VI. Epidem.*

d) Parte 16. Sect. IIII. Lib. VI. Epidem. ſecundum Foeſium.

XII. Τοῦτο δὲ, ἢν ἔτι τῆς ὀδύνης τοῦ πλευροῦ ξυνεχέος ἐούσης, καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα μὴ χαλώσης, καὶ τοῦ πτυέλου μὴ ἀνιόντος, ἀλλὰ καταγλισχραινομένου ἀπέπτως, ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην μαλθάξας, ἢ φλέβα ταμὼν, *a*) ἢ ὁκότερον ἂν τουτέων ξυμφέρῃ. Τὰς δὲ πτισάνας ἢν οὕτως ἔχωσι διδῶς, ταχέως οἱ θάνατοι *b*) τῶν τοιουτέων γίνονται. Διὰ ταύτας οὖν τὰς προφάσιας, καὶ ἑτέρας τοιαύτας ἔτι μᾶλλον, οἱ ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρώμενοι, ἑβδομαῖοι καὶ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν, οἱ μέν τοι καὶ τὴν γνώμην βλαβέντες, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ὀρθοπνόιης τε καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες· μάλα δὲ τοὺς τοιουτέους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ἐνόμιτον εἶναι, *c*) διὰ τόδε μάλιστα, οὐχ ἥκιστα δὲ ὅτι καὶ ἀποθανόντων αὐτέων, ἡ πλευρὴ πελίη εὑ-

ρίσκε-

ρίσκεται, ἴκελόν τι πληγῇ. Αἴτιον δὲ τουτέου τόδε ἐστὶν, ὅτι, d) πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην, θνήσκουσι. Ταχέως γὰρ πνευματίαι γίνονται. Υπὸ δὲ τοῦ πολλοῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, καταγλισχραινόμενον τὸ πτύελον ἀπέπτως κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίνεσθαι, e) ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν ποιέει ἐνισχόμενον ἐν τοῖσιν βρογχίοισι τοῦ πλεύμονος, καὶ ὁκόταν ἐς ταυτὸ ἔλθῃ, θανατῶδες ἤδη ὡς ἐπιτοπουλύ ἐστι. Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνισχόμενον κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω Φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω Φέρεσθαι· καὶ οὕτως ἐς τὸ κακὸν ἀλλήλοισι τιμωρέουσι· Τότε γὰρ πτύελον ἐνισχόμενον πυκνὸν τὸ πνεῦμα ποιέει, τότε πνεῦμα πυκνὸν ἐὸν ἐπιγλισχραίνει τὸ πτύελον, καὶ κωλύει ἀπολισθαίνειν. Καταλαμβάνει δὲ ταῦτα οὐ μόνον, ἢν πτισάνῃ ἀκαίρως χρέωνται, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἤν τι ἄλλο Φάγωσιν ἢ πίωσιν πτισάνης ἀνεπιτηδειότερον.

Id [1] etiam locum habet in lateralis doloris [2] aſſiduitate, qui ad fotus nihil conceſſerit, nec expectoratum proceſſerit [3], ſed cum ſummo lentore, concoctionis [4] experte, pertinaciter adhaereſcit, niſi dolorem quis ſedauerit [5], aut aluum ciendo [6],

endo [6], aut venam secando [7], aut alterutrum adhibendo, quod duxerit esse vtile, ptissanamque, cum sic affecti sunt [8], exhibuerit, celerius opinione hi moriuntur [9]. His de causis igitur [10], aliis etiam magis, quae sunt eiusmodi, qui integra ptissana inconsiderate vtuntur [11], septimum morbi diem agentes aut celerius morientur [12]: alii quidem mente perculsi [13], alii vero ab orthopnoea et stertore suffocati [14]. Eoque fit, vt huiusmodi homines sideratos et fulmine ictos prisci nominarint, tum ob eas sane causas [15], tum vero non minus, quod iis mortuis latus liuidum plagae assimile deprehendatur. Huius rei causa in promptu est [16], quod, antequam dolor concesserit, moriantur [17], celeriter enim suspiriosi fiunt et anhelosi [18]; itaque frequenti et multa respiratione, vt iam a nobis dictum est, expectoratum, cum summo lentore coniunctum et valde glutinosum, sine vlla spe concoctionis, spiritus transmissionem prohibet. Etenim, quod in bronchiis lentum cunctatur, expectoratum, spiritum aditu ad cor prohibet, celeriterque foras efferri cogit. Atque ita in perniciem aegri mutuas tradunt [19] operas. Nam expectoratum glutinosum dum cunctatur [20], respirationem crebram efficit [21], haec autem frequentior reddita, glutinosius expectoratum reddit et effluere prohibet. Verumenimuero commemorata haec, quae dixi [22], non solum in eos cadunt, qui intempestiue vtuntur ptissana, sed etiam multo magis, si quid ederint biberintue, quod, aeque ac ptissana, non sit accommodum [23].

S C H O L I A.

1) Id est, ea cautio est adhibenda.

2) Doloris punctorii, qui distenta et stimulata membrana costas succingente, excitatur, a sanguine bilioso, qui per

f) ve-

f) venam intercostalem, aut azygon, aut per mammariam eo influxit, excitatus, attractus, expulsus.

3) Semper affluente scilicet noua materia.

4) In graeco est ἀσαπέως, Galenus sumi ait pro ἀπέπτως, et verbum est politicum, dicunt enim Galli, *il commence a cracher la pourriture.* Quae cocta sunt, lenta quidem sunt, sed non ita, vt hoc loco describit Hippocrates.

5) In graeco est λύειν, quod verbum apud Hippocratem duobus modis sumitur, pro reuera soluere, vt *Aph. 42. Lib. II.* ἀποπληξίαν λύειν. Alio modo pro liberare quidem, sed non citra mortem, quod πολιτικῶς dicitur, *Aph. 26. Lib. VI.*

6) In pleuritide costarum inferiorum, per catharticum ex helleboro nigro.

7) Ad mutationem doloris in pleuritide costarum superiorum.

8) Id est, cum doloris summa sunt omnia, nec pepasmi vlla signa dantur, in propria morbi materia.

9) Intercepta respiratione, et suffocato calore natiuo.

10) Quando scilicet peccatur in commoda aegri; nam quae offensiones fiunt in grauibus morbis, graues esse solent, si qua culpa commissa sit. Porro προφάσεως nomen sumitur pro causa procatarctica et foris incidente apud Hippocratem.

11) Omnino autem non est vtendum, cum siccus est morbus, doloris assiduitas, summa respirationis difficultas.

12) Strangulato calore, per interceptam respirationem, a vitio instrumentorum, mouentium, deducentium, et excipientium.

13) Per materiae morbificae in cerebrum metastasim.

14) A materiae contumacia, bronchiorum obstructione, et lateris infirmitate.

15) Quod celerius hominum opinione moriantur, aut quod mente perculsi, aut cum orthopnoea aut stertore moriantur. In graeco est βλητὸς, id est percussus, attonitus.

16) Quod celerius opinione moriantur, et latus liuescat.

17) Non difficultate expectorandi, vt senes, sed inflammationis cruditate et corruptione, superstite adhuc materia, quae et distendendo et stimulando dolorem ciebat, quaeque cunctando magis computruit, partibusque obsessis vitium intulit.

18) Quod scilicet neque libere spiritum ducant ad temperationem caloris, nec fuliginem excludant ad illius expurga-

purgationem, vnde fit, vt extinguatur calor natiuus et suffocetur.

19) Nempe difficultas curandi, et materiae contumacia.

20) Sic in pulmonum bronchiis consistens materia spiritus vias et fuliginis intercipit.

21) Ob instrumentorum contumaciam, aucto scilicet respirationis vsu necessario.

22) Nempe moriendi celeritas cum delirio, orthopnoea, laterisque liuore coniuncta, ob cruditatem et corruptionem phlegmones. Vbi notandus locus quidam *g*) *Hippocratis*, vbi agit de distinctione liuoris et nigredinis. Nam licet liuor sit ad nigredinem via, tamen a nigredine non possunt captari argumenta tanta corruptionis, quanta a liuore. Etenim pars aliqua saepe nigrescit ex materiae venenatae affluxu; quod si pars sit capax materiae totius, conualescit; pars quidem afficitur, sed tandem defungitur affectione; At liuor ab inopia caloris natiui oboritur, et spiritus vitalis interceptione.

23) Ac si dicat, si ptissana omnium cibariorum praestantissima, malo vsu, mortis consecutionem affert; quid de aliis indicandum, quae nec bonitate succi alibilis, nec facultate medendi, cum ptissana sunt conferenda?

COMMENTARIVS.

Hactenus in eo elaborauit Hippocrates, vt falsas et varias priscorum Medicorum opiniones radicitus conuelleret; Nunc vero suam ipsius sententiam exponit.

NOTAE.

a) ἢ ὁκότερον ἂν τετέων ξυμφέρῃ.) Quo quaeso τὸ τετέων pertinet? Ad κοιλίην μαλθάξαι et φλέβα ταμὼν certe non potest. Mihi videtur καμνόντων subintelligi debere, et verti: quicquid aegris, ita laborantibus, conduxerit. Neque casus obstare debet, ξυμφέρειν enim cum genitiuo saepe apud Demosthenem legitur. Τὸ ἔχωσι, quod sequitur, pariter ad aegros pertinet. Forte tamen τὸ τετέων, ex eiusmodi, aut etiam ex iis, interpretandum, et referendum ad ea, quae λύουσι τὴν ὀδύνην

b) Τῶν τετέων γίνονται.) Proprie: Ex eiusmodi medicinis celerrime mors oritur, vel: talia auxilia cito mortem generant.

c) Διὰ τόδε μάλιστα.) Dubium est, quid intelligat Hippocra-

pocrates per τόδε. An quod moriuntur ἀπνοπιγέντες, an quod ὀλιγημερώτεροι? Mihi illud probatur. Quot enim morbi ſunt, qui tertio die, imo citius iugulant? His mortui deberent adeo omnes βλητοὶ dici.

d) Πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην.) Ex hoc loco inprimis patet, ὀδύνην ab Hippocrate poni pro inflammatione; Hac enim non ſublata, ſi aeger moritur, pars affecta liuida eſt. Idque confirmatur potiſſimum hoc, quod in Lib. de Liquid. vſu, de aqua dicit: ὀδυνώδεα ἀνεκπύητα ποιέει, vid. et Lib. V. Aphor. 20. Nempe et nos vulgo dicimus, das Seitenſtechen non die Entzündung der Seite, neque aliter Celſus πλευρίτην laterum dolorem vertit. Dolor in ſenſus incurrit, inflammatio contra, et hinc probabiliter omni inflammationi internae nomen a dolore impoſitum fuit. Imo omnis morbus, cum quo fere perpetuus dolor coniunctus, Hippocrati ὀδύνη dictus. Vid. Gorraeus in Definit.

e) Ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν.) Interpres ſequentia verba omiſit, quae, etſi in nonnullis MSS. deſiderari, in plerisque tamen inueniri, et a Galeno agnoſci, Foeſius tradidit: ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν ποιέει ἐνισχόμενον ἐν τοῖσι βρογχίοισι τοῦ πλεύμονος. Καὶ ὁκόταν ἐς ταυτὸ ἔλθῃ, θανατῶδες ἤδη ὡς ἐπιτοπουλὺ ἐστι. Sed bronchiis, ſeu cartilagineis aſperae arteriae articulis, qui in pulmonibus ſunt, adhaereſcens ſtertorem facit, et vbi eo res deuenit, plerumque aegrum iugulat.

f) Interpres ſine dubio illam venam ſignificat, quae a ſiniſtris ſuperiores coſtas adit, atque in ſubclauiam venam eius lateris aperitur, quamque fere hemyazygon appellant Diſſectores. Conf. Euſtach. Tab. XXVII. Fig. 3. 5. 6. 7.

g) Prognoſtic. II. 11. pag. 448. 24. pag. 449. et VIII. 15. 16. pag. 454. Tom. I.

XIII. *a*) Μάλα μὲν οὖν τὰ πλεῖστα παραπλήσιαί εἰσιν αἱ τιμωρίαι, τοῖσί τε ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεομένοισι, τοῖσί τε τῷ χυλῷ αὐτέῳ, τοῖσί τε μήθ' ἑτέρῳ τουτέων, ἀλλὰ ποτῷ μοῦνον. ἐστὶ δ' ὅπῃ καὶ διαφερόντως τιμωρητέον. χρὴ δὲ τόγε πάμπαν οὕτω ποιέειν. Ἢν νεοβρῶτι ἐόντι

αὐτέῳ, καὶ κοιλίης μήπω ὑποκεχωρηκυίης ἄρξηται ὁ πυρετὸς, ἤν τε ξὺν ὀδύνῃ, ἤν τε ἄνευ ὀδύνης, ἐπισχεῖν τὴν δόσιν τοῦ ῥοφήματος, ἔς ἂν οἴηται κεχωρηκέναι ἐς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐντέρου b) τὸ σιτίον. Χρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν μὲν ἄλγημά τι ἔχῃ, ὀξυμέλιτι, χειμῶνος μὲν θερμῷ, θέρεος δὲ ψυχρῷ· ἢν δὲ πολλὴ δίψα εἴη, μελικρήτῳ καὶ ὕδατι.

Maximam ergo partem omnino ſimilis eſt prouidendi ratio [1], tum iis, quibus ptiſſana integra vti licet [2], tum iis, qui ſucco vti debent [3]. At vero quibus neutro horum vti licet, ſed potione ſola vtendum eſt [4], locus eſt aliter atque aliter prouidendi [5]. Omnino autem hoc ita faciendum videtur; nam ſi aegro nuper paſto, nedum ſubducta aluo, febris inuaſerit, ſiue ea cum dolore coniuncta [6] ſit, ſiue doloris expers [7], tum ſorbitionis vſum tantiſper inhibere oportet, quoad faeces ad imam inteſtini partem ſeceſſiſſe videantur. Vtendum autem potione [8], ſi quis dolor vrgeat, oxymelite [9], hyeme quidem calido ſeu egelido [10], aeſtate autem frigido [11]. Quod ſi inexplebilis fuerit ſitis, melicrato [12] (dilutiſſimo) et aqua vtendum.

SCHOLIA.

1) Τιμωρίαν vertit hoc loco prouidendi rationem; omnes interpretes vertunt adiumentum, vtrumque bene; Omnino ſimilia ſunt adiumenta, quae a Medico debent afferri: Eadem omnino et prouiſio et cautio eſſe debet.

2) Quibus ineunte morbo expectoratum feliciter virtute naturae procedit, et criſis abſoluitur ſimplex, ſecundi iudicii, et recidiuae expers.

3) Cre-

3) Cremore fcilicet, et cum os humefcere coeperit, dolore fedato fotu, fecta vena, aut purgato etiam corpore.

4) Vt oxymelitis, melicrati, aquae, ad explendam fitim, temperandum febris ardorem, ficco fcilicet adhuc morbo, in breui hiftoria, corpore firmo, folido, et fucci pleno, viribus integris, fine vllo infirmitatis metu; aetate conftanti, in quo confiftit δίαιτα σκιτρά.

5) Quafi dicat, perfpecta cuiusque natura tum propria, tum communi, et peculiari affectione, intelligamus, quibus aqua, quibus oxymel et oxycratum fit exhibendum, et quibus non; quod τιμωρεῖν fignificat, cum diftinctione obferuare, vnde τιμωρίαν Duretus vertit diftinctionem, et cautionem adiumenti afferendi.

6) Id eft, cum partis alicuius inflammatione, vt febris eius partis fit fymptomatica.

7) Cuiusmodi febris effentialis.

8) Sicco morbo, viribus integris, fine metu infirmitatis.

9) Ad incidendum, tenuandum, detergendum, explicandasque pulmonum alas.

10) Quia frigus thoraci, et neruis inimicum, et pulmonibus.

11) Ad extinguendam fitim, cuius caufa expectoratum facit glutinofum et contumax.

12) Abfurdum videtur melicratum praefcribere, quod (vt ait *Galenus Lib. III. huius Operis*) fit διψῶδες; bilefcit enim mel, ideo non conuenit, imo oxymel praeftantius eft. Dicimus per accidens et melicratum effe ex vfu, et oxymel non effe. Nam oxymel affidue praefcriptum aluum ipfam laedit, neruofis enim partibus acetum officit: Melicratum autem prodeft, fi modo fit dilutiffimum; alioqui fitiferum erit.

N O T A E.

a) Μάλα μὲν ἓν.) Malim fere hunc locum ita vertere: Plerumque quidem fimili ratione profpiciendum eft iis, qui integra ptifana, tum iis, qui eius fucco vtuntur, nec non illis, quibus neutrum horum, fed fola potio conuenit: tamen etiam eft, vbi illis diuerfa ratione prouidere oportet. Huius verfionis ratio, ex voce τὰ πλεῖστα, tum quoque ex fequentibus reddi poteft. Foefius autem et Duretus videntur legiffe: τῷ χυλῷ αὐτέῳ. Τοῖσι δὲ μηδ' ἑτέρῳ cetr.

b) Τὸ σιτίον.) Faeces, nempe quae, quamdiu recte valemus, proprie ex cibis fiunt, ex quibus liquida quafi extracta,

cta, chylum, solida et fibrosa, quae remanent, faeces constituunt, quas Celsus proinde optimo iure cibi reliquias appellauit.

XIIII. Ἔπειτα μέν τοι, a) ἢν μὲν ἄλγημά τι ἐνῇ, ἢ τῶν ἐπικινδύνων τι ἐμφαίνηται, διδόναι τὸ ῥόφημα, μήτε πουλὺ, μήτε παχὺ, μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμην, ἢ ἐννάτην, ἢν ἰσχύῃ. Ἢν δὲ μὴ ὑπεληλύθῃ ὁ παλαιότερος σῖτος νεοβρῶτι ἐόντι, ἢν μὲν ἰσχύῃ τε, καὶ ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ, κλύσαι, ἢν δὲ ἀσθενέστερος ᾖ, βαλάνῳ προσχρήσασθαι, ἢν μὴ αὐτόματα διεξίῃ καλῶς. Καιρὸν δὲ τῆς δόσιος τοῦ ῥοφήματος τόν δε μάλιστα φυλάσσεσθαι, κατ' ἀρχὰς, καὶ διὰ παντὸς τοῦ νουσήματος· ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, ἐπισχεῖν χρὴ τοῦ ῥοφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ ποτοῦ ἀπέχεσθαι· ὁκόταν καὶ ἡ θέρμη καταβῇ ἐς τοὺς πόδας, τότε διδόναι, καὶ νομίζειν μάλα δύνασθαι τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν ἁπάσῃσι τῇσι νούσοισιν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τῇσιν ὀξέῃσι, μάλιστα δὲ ἐν τῇσι μᾶλλον πυρετώδεσι, καὶ ἐπικινδυνοτάτοισι. Χρῆσθαι δὲ πρῶτον μάλιστα μὲν χυλῷ, ἔπειτα δὲ πτισάνῃ, κατὰ τὰ τεκμήρια τὰ προγεγραμμένα ἀκριβῶς θεωρῶν.

De-

Deinde vero [1] si et dolor concesserit, nec vllum aliud signum calamitosum apparuerit [2], sorbitionem tum dare oportet [3], non autem plena manu, nec admodum [4] crassam; sed exacto morbi septimo aut nono die, (scilicet exhibebis multam et crassam) si vires posse valere videantur [5]. *b*) Quod si pridianae faeces per aluum non secesserint [6], et post inediam tridui aut quatridui, inire pastum incipiat, (siquidem valeat aeger, et florenti fuerit aetate [7]) clystere cienda est aluus. Sin autem fuerit infirmior, balano prius vtendum, nisi vltro pulchre feratur. Sed ptissanae exhibendae *c*) occasionem ineunte vsu [8], totaque historia captare oportet. Nam cum pedes frigidi fuerint [9], ptissanae vsum inhibere oportet [10], sed maxime potu abstinendum [11]. At cum febrilis calor ad pedes [12] descenderit, tum exhibenda ptissanae sorbitio est. Itaque sibi quisque persuadeat velim, *d*) occasionem plurimum posse in omnibus morbis, maxime in acutis, potissimum vero in quibus febris et ardoris summa sunt omnia, et maxime calamitosis [13]. Caeterum ineunte iam vsu praedicto ac primum cremore vtendum est [14] potissimum, deinde vero ptissana integra, accurate mentis aciem ad argumenta [15] praescripta et canonem intendendo.

S C H O L I A.

1) Post oxymelitis vsum aut melicrati in licciore morbo, aut venae sectione.

2) Non difficultas spirandi aucta, non stertor, non vrinarum praua conditio.

3) Scilicet cum os humescere coeperit et expectoratum procedere.

4) Quia naturale est, vt aluus diuturna officii vacuitate fiat ignauior, et habitu collapso et alienato temperamento, necessitati corporis satisfacere nequeat.

5) Sine

5) Sine vllo infirmitatis metu, vt certe putantur in homine aetatis constantis, corpore fucci pleno, latis et amplis venis, hyeme, et in eo, qui paulo ante liberalius se inuitauit, cum antea frugaliter victum instituisset.

6) Vt fere sistuntur, propter ventriculi ignauiam, ex diuturna officii vacuitate, et alimenti necessitate.

7) Scilicet sine vllo infirmitatis metu posse valere videatur, vt si corpus ἔνσαρκον succi plenum, δυσδιαφόρητον, constantis aetatis, non lienteriae, non syncopae obnoxium, vt contingere solet in senibus, pueris, in regionibus calidis et rapido aestu. *Galenus in Comm.* diligenter hunc notat locum, dicens non abs re Hippocratem aetatis meminisse. Nec enim sat est, in praesenti vires constare, sed videndum, an sine infirmitatis metu. Securitas autem virium dignoscitur ex mole corporis, charactere, diaeta, vita anteacta, tempore, aetate, corporis vitiis, et trium facultatum principum bono statu.

8) Cum quis iure et loco vti potest.

9) Id est, initio paroxysmi, per caloris natiui affectionem, a contrariae materiae occursu, in superiore ventre.

10) Ne collecta in aluo febrili materia, corrumpatur cibus, et in thorace difficultatem respirandi pariat.

11) Quia celerius corrumpitur et bilescit.

12) Restitutis scilicet et temperatis hypochondriis, et thorace, et cum febrilis materia facta est κατάῤῥοπος.

13) Inflammatione, maligna qualitate, et translatione symptomatica.

14) Vt assuescat natura facta ignauior, et facilius concoquat.

15) Quibus argumentis definiti sunt omnes ptissanae delectus ex qualitate cibi, morbi historia, motu singulari, viribus aegri, et peculiari natura.

COMMENTARIVS.

Rigor tribus modis dicitur, aut enim est periodicus, vt in febribus tertianis ἐπισημασίας argumentum dat: Criticus, vt qui septimo die accidit in febribus ardentibus, quem sequitur sudor, vel haemorrhagia: Symptomaticus, qui fit motu morbi, vt, qui accidit sexto die, saepe fit motu morbi, et malus est; vel dum suppuratum fit in

parte

parte aliqua, cuius meminit non longe ab initio Coacarum praenotionum Hippocrates.

NOTAE.

a) Ἢν μὲν ἀλγημάι.) Duretus hoc loco negatiuam particulam optimo iure adiecit, et verissimam versionem fecit, quod ex antecedentibus planum est. Forte autem pro ἐνῇ legendum ἔχῃ, vt paullo ante, vel ἔχῃ potius mutandum primo loco in ἐνῇ.

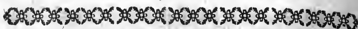
b) Haec planius ita vertas: Quod si cui post recens sumtum cibum, prioris recrementa nondum per aluum secesserint, huic clyster est infundendus, siquidem validus et aetate florente sit.

c) Satius est vocem καιρὸν hoc loco tempus vertere, etsi occasio ex tempore.

d) Hoc tempus, vertendum est, siquidem in graeco: τὸν καιρὸν τοῦτον, idque ad antecedentia verba pertinet: ὁκόταν καὶ ἡ θέρμη καταβῇ ἐς τοὺς πόδας. In Lib. de Humoribus ait: ἐν καταῤῥόπῳ τῇ νόσῳ.

HIP-

HIPPOCRATIS COI
DE
VICTVS EXQVISITI RATIONE
IN MORBIS ACVTIS,
SEV POTIVS
ΠΕΡΙ ΤΕΚΜΑΡΣΕΩΣ
LIBER SECVNDVS.

INTERPRETE
LVDOVICO DVRETO,
SEGVSIANO.

ARGVMENTVM.

Duretus censet hunc librum inscribi debere περὶ τιμωρίων ἰατρικῶν. *De auxiliis, de adiumentis, quae debeant Medici afferre, vel de Medicorum industria, de cautione; quia docet, quo pacto Medicus debeat exerceri, in morbis tum singularibus, tum vniuersis; perspectis viribus, communi, et peculiari natura cuiusque. Item probat hanc inscriptionem,* περὶ τεκμάρσεως. περὶ τιμωρίων ἰατρικῶν ἐν τοῖσι ὀξέσι νοσήμασι. *Illam autem vulgarem repudiat* περὶ διαίτης ἐν ὀξέσι νοσήμασι.

I. Ὀδύνη δὲ πλευρῦ ἤν τε κατ' ἀρχὰς γένηται, ἤν τε ἐς ὕστερον, θερμάσμασι μὲν πρῶτον οὐκ ἀπὸ τρόπου ἐστὶ χρησάμενον, πειρηθῆναι διαλύσαι τὴν ὀδύνην. Θερμασμάτων δὲ κράτιστον μὲν ὕδωρ θερμὸν ἐν ἀσκῷ, b) ἢ ἐν κύστει,

σει, ἢ ἐν χαλκῷ ἀγγείῳ, ἢ ἐν ὀστρακίνῳ. Προϋποτιθέναι δὲ χρὴ μαλθακόν τι πρὸς τὴν πλευρὴν, προσηνείης εἵνεκεν. c) Ἀγαθὸν δὲ καὶ σπόγγος μαλθακὸς, μέγας, ἐξ ὕδατος θερμοῦ ἐκπεπιεσμένος προστίθεσθαι. Περιστέγειν δὲ ἱματίῳ τὴν θάλψιν χρὴ, πλείω τε γὰρ χρόνον ἂν διαρκέσει καὶ παραμενεῖ, καὶ ἅμα, ὡς μὴ ἀτμὶς πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ κάμνοντος προσφέρηται, d) ἢν ἄρα μὴ δοκέῃ καὶ τοῦτο χρήσιμον πρός τι εἶναι. Ἐστὶ γὰρ ὅτε δεῖ πρός τι. e) Ἔτι δὲ καὶ κριθαὶ, καὶ ὄροβοι ἐν ὄξει κεκρημένῳ σμικρῷς ὀξύτερον, ἢ ὡς ἄν τις πίοι, διέντα καὶ ἀναζέσαντα, ἐς μαρσίππιά τε ἀποῤῥάψαντα προστιθέναι. Καὶ πιτυρὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Πυρίη δὲ ξηρὴ, ἅλες, κέγχροι πεφρυγμένοι ἐν f) εἰρινέοισι μαρσιππίοισιν ἐπιτηδειότατοι. g) Καὶ γὰρ κοῦφον καὶ προσηνὲς ὁ κέγχρος· λύει δὲ μάλθαξις ἡ τοιήδε καὶ τὰς πρὸς κληῖδας παραιούσας ἀλγηδόνας.

Lateris autem dolor [1]; siue is ineunte morbo inciderit [2], siue superuenerit [3], non alienum fuerit (suppl. a specie morbi et caussis) primum [4] quidem fotuum vsu conari eum

dolorem discutere [5]: Fomentorum praestantissimum [6] est aqua calida [7] in vtre, aut in aeneo testaceoue admota: Sed molle quidpiam subiiciendum [8] est ante, quod lateri suauitatis et solatii ergo subiaceat. Conuenienter autem et spongia mollis [9] et magna (ex calida aqua expressa) lateri admouebitur. Sed illud fomentum supertegere pannis oportet; sic enim diutius voto satisfaciet atque sufficiet, suoque statu manebit; Eademque opera efficietur, ne vapor e calida spongia sublatus, ad respirationem [10] aegri feratur: nisi forte ad aliquid referatur [11], est enim, cum id vsui esse possit. Enimuero hordeum et eruum in aceto temperatum [12], sed paulo acidiore, quam quis possit bibere, macerata et feruefacta, in sacculos coacta, admoueri lateri oportet, eodemque modo furfurem ipsum. Sed inter sicca fomenta, sal est, miliumque, frixa in sacculisque admota sunt accommodatissima. Etenim milium [13] et laeue est et lateri gratum. Itaque fomentum eiusmodi dolores etiam, qui ad iugulum pertingunt, discutit.

S C H O L I A.

1) Id est pleuritis, quam exempli gratia proposuit, vt perspecta eius natura, aegri viribus, et peculiari cuiusque affectione, remediorum in ptissanae, oxymelitis, melicrati, vini hypothesibus, contentorum qualitatem, quantitatem, vtendi modum, et occasionem accommodate praescribamus. Nomen τῆς ὀδύνης sumit pro pleuritide, cum addito nomine τῦ πλευροῦ idque κατ' ἐξοχὴν, cum sit peculiare symptoma partis affectae. Itaque sciendum est τῆς ὀδύνης nomen non sumi tantum ἀντὶ τῦ πάθους, sed ἀντὶ τῆς διαθέσεως.

2) In tunica costas succingente, ex materiae biliosae affluxu, per venam intercostalem, mammariam, et azygon, siue ab orgasmo, siue ab attractione, aut expulsione.

3) Alteri morbo per diadochem, aut metastasim, aut aliam exclusionem a parte, quae continet, in eam, quae continetur.

4) An-

4) Ante phlebotomen aut catharsim, si quidem naturae beneficio nullum procedat expectoratum.

5) Cutim rariorem faciendo, et sanguinem tenuiorem per halitum discutiendo.

6) Praestantissimum est, quia si non iuuat, non obest, et valet ad curandum, aut ad explorandum.

7) Vel simplex, vel in qua decocta sit malua, bismalva, violaria.

8) Ne vasa aenea grauitate aut inaequalitate latus offendant.

9) Nam neque pondere, nec inaequalitate latus offendit, et calorem natiuum continet diu et suauiter lateri impertit.

10) Id est, ne vapor ab aegro cum spiritu ducatur, quod in peripneumonia et capitis dolore malum est.

11) Vt ad contumaciam expectorati admodum glutinosi, ad asthma etiam febris expers.

12) Temperatur in oxymelite aut hydromelite, si contumacior sit pleuritidis materia, et calidae aquae fotu in flatus crassissimos resoluatur, vnde maior doloris acerbitas; huic fotui mixto est locus incidendi, tenuandi, et digerendi causam. *Galenus* docet *in Comm.* fomentorum distinctionem esse petitam a varietate affectuum eorumque materiae, vt, dum bilis in partem influxit, quae acris est et effera, vtendum fotu dulci; ne, si sicco et acri vtamur fomento, materiae furori aliquid adiiciamus. At fotus humidus materiae ferocientis vim reprimit, orgasmum inhibet, et materiam coniunctam transpirare facit. Quae praesidia magna sunt, et a fotu consequuntur, modo in toto corpore non sit plethora: prius enim totius corporis habenda ratio est: Ea est enim crebris vsurpata sermonibus Medicorum propositio; Prius esse vniuersitati prospiciendum, quam parti affectae; Quae vt plurimum vera est, verum in aliquibus falsa; et tamen sine vlla distinctione id tanquam ad posteros per manus traductum vsurparunt. Caeterum incidit vsus fomentorum siccorum et acrium, quoties materia impacta est viscida et lenta; tunc enim contrariis qualitatibus cum ea pugnandum. Saepeque fit, vt in affectionibus, ab huiusmodi materia natis, solo fomentorum vsu, dolor concedat. θέρμασμα, inquit Hippocrates, accommodate praescriptum est, κρίνον et φίλον, κρίνον, quia habet vim rarefaciendi, discutiendi, ad aequalitatem reuocandi, et expectoratum educendi; φίλον quia dolorem sedat.

13) Huiusmodi fotus ad omnem pleuritim, quamcunque partem obsederit illa, dolorem discutiendo, valet. Atque ea est huius loci germana interpretatio ex mente Galeni.

N O T A E.

a) Ad totum hunc libellum omnino conferri meretur doctissima Commentatio de Pleuritide, ante aliquot annos, a Cel. Trillero euulgata.

b) "Η ἐν κύστει.) Haec verba, etsi ab Interprete omissa, cum Foesio tamen aliisque in textum recepi, et vertendum propterea: In vtre, aut in vesica, aut in aeneo testaceoue vase admota.

c) Ἀγαθὸν δὲ καὶ σπόγγος.) An Duretus legit προσθήσεται? Existimo autem id necesse non esse, videtur enim ὡς omissum esse; Quare verti debet: Conuenit autem et spongiam apponere.

d) Ἢν ἄρα μή.) Haec accommodatius vertas: Nisi et hoc vtilitatem quandam habere videatur.

e) Ἔτι δὲ καὶ κριθαί.) Foesius vertit: Ad haec autem et hordeum cetr. et hoc sane praestat.

f) Ἐιρινέοισι.) Duretus hanc vocem omisisse videtur, et vertendum ideo: in saeculisque laneis admota.

g) Καὶ γὰρ κοῦφον.) κοῦφον leue significat, et quod propter leuitatem quasi gratum est. Sequentia verterim: Et lene eiusmodi fomentum cetr. μάλθαξις posuit, quod videtur θέρμασμα προσηνὲς significare.

II. *a*) Τομὴ μέν τοί γε οὐχ ὁμοίως λύει ὀδύνην, ἢν μὴ πρὸς τὴν κληῖδα παραίνῃ ἡ ὀδύνη. ἢν δὲ μὴ λύηται πρὸς τὰ θερμάσματα ὁ πόνος, οὐ χρὴ πολὺν χρόνον θερμαίνειν· καὶ γὰρ ξηραντικὸν τοῦ πλεύμονος τοῦτό ἐστι, καὶ ἐμπυητικόν. Ἀλλ' ἢν μὲν *b*) σημαίνῃ ἡ ὀδύνη ἐς τὴν κληῖδα, ἢ ἐς τὸν βραχίονα βάρος, ἢ περὶ μαζὸν, ἢ ὑπὲρ τῶν φρενῶν, τάμνειν ἀρήγει τὴν ἐν τῷ

ἀγκῶνι

ἀγκῶνι Φλέβα c) τὴν ἔσω, d) καὶ μὴ ὀκνεῖν συχνὸν ἀΦαιρέειν τὸ αἷμα, ἕως ἂν ἐρυθρότερον πολλῷ ῥυῇ, ἢ ἀντὶ καθαρȣ̃ καὶ ἐρυθρȣ̃, πέλιον· ἀμΦοτεροῖα γὰρ γίνεται. Ἢν δὲ e) ὑπὸ τὰς Φρένας ᾖ τὸ ἄλγημα, ἐς δὲ τὴν κληΐδα μὴ σημαίνῃ, μαλθάσσειν δεῖ τὴν κοιλίην, ἢ μελάνι ἑλλεβόρῳ, ἢ πεπλίῳ· μέλανι δὲ δαῦκον, ἢ σέσελι, ἢ κύμινον, ἢ ἄννησον, ἢ ἄλλο τι τῶν εὐωδέων μίσγοντα, πεπλίῳ δὲ ὀπὸν σιλΦίȣ. Ἀτὰρ καὶ μισγόμενα ἀλλήλοισιν ὁμοιότροπα ταῦτά ἐϛιν. Ἄγει δὲ μέλας μὲν καλλίω, καὶ κρισιμώτερα πεπλίȣ. Πέπλιον δὲ, μέλανος μᾶλλον Φυσέων καταῤῥηκτικώτερόν ἐϛιν. Ἀμφω δὲ ταῦτα ὀδύνην παύει, f) παύει δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ὑπηλάτων. Κράτιϛα δὲ ταῦτα, ὧν ἐγὼ οἶδά, ἐϛιν.

Verumenimuero ſectio venae [1] non aeque valet ad amouendum dolorem, niſi ad iugulum dolor peruenerit [2]. Quod ſi dolor ipſe ad fotus nihil conceſſerit [3], diu longumque tempus fouendo exigere non oportet; Nam et hoc pulmones deſiccat, et ſuppuratum facit. Sed ſi doloris ad iugulum [4] ſignificatio fiat, aut in brachio grauitatis ſenſus percipiatur [5], aut in alterutra mamma [6], aut alioqui partes diaphragmate ſuperiores

infeſtet, tum venam ſecare iuuat in cubito. Nec dubitandum ſanguinem copioſum detrahere [7], donec rubicundior multo fluat, aut pro puro ſanguine atque rubro, liuidus manet, alterutrum enim contingit [8]. Sin autem ſub diaphragmate dolor conſtiterit, nec vlla eius in iugulo ſignificatio [10] fiat; ſubducenda eſt aluus elleboro nigro [11], aut peplide [12], ſed ita tamen, vt helleboro nigro aut daucum, aut ſeſeli [13], aut cuminum [14], aut aniſum, aut aliud quippiam grati odoris miſceas [15], peplio vero ſuccum ſilphii [16]. Sed ambae medicinae, ſi inter ſe miſceantur, ſunt plane congeneres [17] et affines: Sed tamen hoc intereſt, quod niger helleborus ducit meliora et criſeos potentiora [18], quam peplium. At peplium maiorem vim habet flatus diſcutiendi. Vtraque [19] haec ſedant dolorem [20]. Exiſtunt et alia multa purgandi facultate praedita, quae aluum ſubducunt; Sed omnium, quae noui, illa ſunt praeſtantiora.

SCHOLIA.

1) Axillaris alterutrius lateris, quam baſilicam vocant, quae tamen non aeque valet ad amouendam cauſam coniunctam doloris ac ipſe fotus.

2) Materiae ſcilicet affluxu per venam intercoſtalem, quae non procul abeſt a vena axillari interna, cuius ſectio ſanguiniſque detractio ad mutationem doloris, non ſolum habet vim reuellendi antecedentem cauſam, ſed amouendi coniunctam. At in pleuritide coſtarum inferiorum a materiae affluxu per venam azygon, venae ſectio tantum valet ad reuellendam materiam, quae influit, non ad amouendam, quae influxit.

3) Nulla ſcilicet amotione coniunctae cauſae, ſed quaſi antecedentis irritatione, pleno corpore et cacochymia multiplici obſito. Hoc loco λύειν Hippocrates non ſumit pro palliatiua (vt ita dicam) curatione, ſed cum ſit actionum naturalium, per cauſae coniunctae amotionem, reſtitutio.

4) Oborta phlegmone per venam intercoſtalem.

5) Di-

5) Diftento mufculo, qui fcalenus dicitur, ex venae illac transeuntis plethora.

6) *g*) Diftenta vtraque vena, quae a venae cauae trunco, aut non procul a diuifione, ad vmbilicum viam affectat, ramulosque impertit partibus omnium coftarum cartilagineis, mammariaque dicitur.

7) Si vires valeant fine infirmitatis metu, idque faciendum ad declarationem antecedentis caufae, et etiam ad coniunctae amotionem.

8) Cum fcilicet venae fectione id, quod iam influxit, detrahitur: In pituitofo vero fanguis phlegmonem faciens, rubicundior eft, in biliofo flauior, in melancholico nigrior ait *Galenus in Comm.*

9) Id eft, in coftis inferioribus, excitata pleuritide materiae affluxu, per venam azygon.

10) Vt nulla affluxus per venam intercoftalem fufpicio fit.

11) Qui humores craffos per inferiora excludit.

12) Id eft, baccis peplii, aut portulacae fylueftris.

13) Maffilienfe. 14) Aethiopicum.

15) Nec medicamentum ftomacho infeftum fit, et flatus difcutiat.

16) Id eft, lazer, quod ex lazerpitio Cyrenaico exprimitur, vulgo benjoin.

17) Medicamentum ὁμοιότροπον dicitur, quod celeritate purgandi aliud non anteuertit, fed pari tempore, fuas vires exerit, cuiusmodi effe debent omnia medicamenta, quae ad purgandum mifcentur.

18) Vt quorum purgatione et euacuatione morbus mitefcat.

19) Materiae iudicii potentis exclufio, et flatuum diffipatio.

20) Reftitutione temperamenti et habitus.

COMMENTARIVS.

Sequuntur quidem alia, quae textui proxime adhaerent, fed huic commentario adiungemus, poftquam de venae fectione paucula dixerimus, dum nobis ex promptu eft memoria. Dicimus quatuor effe, quae iure celebrandae venae fectionis tundendaeque venae praebent argumentum,

 nem-

nempe inflammatio, ſumma doloris acerbitas, translatio ſymptomatica, δυσδιαφόρησις, vt nimirum procuremus εὐδιαφόρησιν in ſumma obſtructione, ac imminente corruptionis metu. Loco vero non celebratur ſectio venae, cum vires ſunt infirmae, cruditatibus corpus ſcatet, cum inſtat criſis, ſigna pepaſmi edita ſunt, ſyncope corpus detinetur, et aluus fluit. Notandum eſt ἐν τῇ συγκοπῇ non poſſe iure nec loco mitti ſanguinem; ἐν τῇ λειποθυμίᾳ autem poſſe, ſi quidem virium αὐτάρκεια adeſt, vt vocat Hippocrates *Aph. 13. Lib. I.* Quod vt intelligamus, ſciendum eatenus diſtingui λειποθυμίαν καὶ συγκοπὴν (quorum vtrumque continetur ſub nomine ἐκλύσεως) quod lipothymia ſit ſpirituum animalium diſſipatio, ſymptomaque eſt aut diſſoluti ſpiritus animalis, aut alio translati. Συγκοπὴ vero conſiſtit in ametria partium ſolidarum, humorum, et ſpirituum, in quorum iuſta commoderatione virtus conſiſtit, ametria a corruptione pendet. Corrumpuntur partes ſolidae vt ab inflammatione, ab exhauſto, et paupertate, vt ἐν τῷ βουλίμῳ. Spiritus corrumpuntur ſuffocatione, alienae materiae mixtione, alimenti defectu, intercepta reſpiratione; Immodica vacuatione diſſipantur, labore et vigiliis. Sic deficiunt ſpiritus, quia non generantur, diſſipantur, corrumpuntur, non mouentur, mouentur foris intro, intus foras: non mouentur, cum ſuffocantur triſtitia, etc. Itaque notandum eſt, ſyncopem eſſe praecipitem omnium virium ruinam, et fieri quaſi exhauſto fonte, corde ſcilicet, in quo facultati vitali ſedes eſt deſtinata; λειποθυμίαν vero fieri exhauſto riuulo; ſic poſita ſyncope, ponitur λειποψυχία, non contra; et vires poſſunt ſufficere (quod αὐτάρκειαν vocauimus ex ſummo praeceptore) cum lei-

po-

popſychia; At αὐτάρκεια καὶ συγκοπὴ ſunt ἀσύστατα. Atque inde ſumendae ſunt captandaeque occaſiones loco et iure ſecandae venae. Caeterum quomodo in pleuritide ſit vena ſecanda, et quem ad finem, in notha aut legitima pleuritide, ſecetur vena, in ſuperioris textus explicatione dictum eſt.

NOTAE.

a) Τομή.) Hanc vocem abſolute pro φλεβοτομή nullibi legiſſe memini; Verba ἤν μὴ videntur quin ſignificare, vt totus locus vertatur: Neque ſimiliter diſcutiendo venaeſectio dolorem ſoluit, quin hic ad iugulum adſcendat. Poteſt tamen et niſi verti, modo obſeruetur, dolorem, qui ad iugulum procedit, eſſe ſignum ſolutionis doloris, per venaeſectionem factae, non cauſſam.

b) Σημαίνῃ.) Hoc non dolorem ſignificat, qui, vt fere ſolet, ab omni dolore in pleuritide, in iugulo reliquus eſt, ſed illum, qui, quod ſe ſimul tantillum in iugulo e. g. oſtendit, de futura morbi ſolutione indicium fecit. Germani dicerent, der Schmerz zieht ſich hinaufwerts. Hanc expoſitionem confirmant, quae ſequuntur, de dolore ſub ſepto transuerſo.

c) Τὴν ἔσω.) Internam. Hoc a Dureto omiſſum eſt.

d) Καὶ μὴ ὀκνεῖν.) Hippocratis non videtur haec mens fuiſſe, vt, ſi vena ſecta ſit, et ſanguis parum grate rubens effluat, tamdiu ſinamus ſanguinem fluere, donec rubicundus fluat. Ante, quam hoc fiat, certe ſaepius et vita effluxerit. Vult potius Hippocrates, ſi ſanguis talis ſit, qualem dicimus vulgo pleuriticorum, iterandam venaeſectionem eſſe.

e) Ὑπὸ τὰς φρένας.) Vix dubito, veteres etiam peritonaei inflammationes, qua parte intus hypochondriis reſpondet, ad pleuritidem retuliſſe, vel diaphragma putaſſe plane transuerſim poſitum eſſe, vt pleura coſtis ſpuriis ſubiecta ſit infra diaphragma.

f) Πάνυ δὲ καὶ.) Vertendum igitur: dolorem ſedandi, non purgandi facultate.

g) Conf. Euſtach. Tab. XXVII. Fig. XII. et Ruyſch l. c. et Adu. Anat. Dec. II. Tab. II. Fig. III.

III. Ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν ῥοφήμασι διδόμενα ὑπήλατα ἀρήγει, *a*) ὁκόσα μὴ ἄγαν εἰσὶν ἀηδέα, ἢ διὰ πικρότητα, ἢ δι' ἄλλην τινὰ ἀηδίην, ἢ διὰ πλῆθος, ἢ χροιὴν, ἢ ὑποψίην τινά. Τὴν μὲν πτισάνην, ὁκόταν πίῃ τὸ φάρμακον, ἐπιῤῥοφῆν αὐτίκα χρὴ διδόναι, μηδὲ ἔλασσον ἀξίως λόγου, ἢ ὁκόσον εἴθισαι. Ἐπεὶ καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ, μεσηγὺ τῆς καθάρσιος, μὴ διδόναι ῥοφήν. Ὁκόταν δὲ λήξῃ ἡ κάθαρσις, τότε ἔλασσον ῥοφεέτω, ἢ ὁκόσον εἴθισαι. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγέτω ἀεὶ ἐπὶ τὸ πλεῖον, ἢν ἥτε ὀδύνη πεπαυμένη ᾖ, καὶ μηδὲν ἄλλο ἐναντιῶτο. *b*) Ὡυτὸς δέ μοι λόγος ἐστὶ, καὶ ἢν χυλῷ πτισάνης δέῃ χρέεσθαι.

Quandoquidem quaecunque in ſorbitionibus exhibentur aluum ſoluentia [1], iuuant, quaecunque adimendo dolorem non ita ſunt ingrata aut ob amaritudinem, aut propter aliam inſuauitatis cauſam, aut copiam aut colorem, aut ſuſpicionem aliquam. Verumenimuero ſimul atque quis pharmacum biberit [2], ptiſſanam ſorbendam exhibere poteſt [3], nec parciore manu, quam ſumere conſueuerit. Quandoquidem eſt rationi conſentaneum, medio purgationis curſu, ſorbitionem non exhibere [4]. Et cum purgandi finem fecerit [5], tunc parciore manu ſorbeat, quam conſueuerit [6]. Poſtea vero paulatim ptiſſanae acceſſionem adiungat, ſi et dolor conquieuerit, nec aliud quidpiam

piam obſtiterit [7]. Eodem quoque ſpectat mea oratio [8], ſi cui tantum cremore vtendum ſit [9].

S C H O L I A.

1) Cuiusmodi eſt noſtrum Catholicum duplicat. vel dilutum ſennae in decocto damaſcenorum prunor.

2) Ex elleboro, peplio ad curationem pleuritidis coſtarum inferiorum.

3) Ne labefactetur ſtomachi vis, roburque diſſoluatur, aut etiam conuulſio excitetur, medicamenti purgantis acrimonia: vnde hoc loco conſulit Interpres exhibita et ſumpta caſſia, ſtatim iuſculum dari, quia caſſia ſuo lentore ſubuertit ventriculum: Non autem eo fit, ne cedat in alimentum.

4) Ne ſcilicet natura ab inſtituto ſuo deſiſtat, cuius quidem partes ſunt, humorem excludere, vt medicamenti attrahere.

5) Id eſt, purgatio Medici voto reſpondeat.

6) Vt natura medicamento adhuc infirmior, cibo par eſſe poſſit, ac ne crudus humor in ea naturae infirmitate ab exhauſto et vacuatione, in venas praepropere rapiatur.

7) Vt ſi aluus adſtrictior, aut ſi de integro neceſſarius cathartici inciderit vſus.

8) Nempe eam prouiſionem eſſe adhibendam.

9) Id eſt, ineunte cibi vſu, facto humidiore morbo fotu, venae ſectione, cathartico, non ſola ope naturae.

C O M M E N T A R I V S.

Hic non videbitur alienum, admonere lectorem, Hippocratem voluiſſe aliud docere, quam hoc loco docuit, dum cap. de ptiſſana, libri ſuperioris ſcribit, quoties ptiſſanae incidit vſus neceſſarius, non eſſe praeſcribendam abſtinentiam vnius dieculae, ſed exhibendam eſſe ptiſſanam bis terue, niſi medicamenti aut clyſteris praeſcriptio dehortetur. Nunc vero ſtatim a medicamento praeſcripto, ſorbitionem addendam ſuadet, quin et non parciore manu, quam in more illi fuerit. Dicendum exhibito medicamento ſorbitionem praeſcribi, non ad robur naturae, ſed

ad

ad eluendum, ſi quid ad orificium alui contumacius adhaereſcat, neue vſu medicamenti, vis ſtomachi labefactetur. Galeni notanda propoſitio *in Comm.* nempe nullum medicamentum purgans naturae eſſe analogum, ſed omne eſſe deleterium.

Nunc redit ad inſtitutum Hippocrates, et quaecunque a principio huius ſecundi libri dicta ſunt, per parentheſim accipienda ſunt. Et quoniam par eſſe debet ſtudium et conſilium Medici, dum in curam morbi incumbit, vt non minus naturae ſtudeat, quam pugnet cum morbo; ideo, poſtquam Hippocrates primo propoſito ptiſſanae exemplo, victum humidum febricitantibus omnibus conferre oſtendit, et ineunte morbo, dum ſiccus manet, in curam morbi prius eſſe incumbendum, quam naturae ſtudendum, hocque pleuritidis exemplo, quam omnium morborum acutorum inſtar propoſuit. Nunc ſecundo hoc libro naturae ſtudere volens Hippocrates eam, quae a viribus ſumitur indicatio, caeteris anteponendam docet, et ſanorum exemplo, qualis in aegris diaetae ſit habenda ratio, manifeſte declarat, ſumpta tum indicatione a communi et peculiari cuiusque natura, conſuetudine, tempore. De vniuerſali natura diſputat vsque ad proximum fere commentarium.

NOTAE.

a) Ὁκόσα μή.) Duretus in verſione addidit: adimendo dolorem. Sed horum nihil eſt apud Hippocratem, et certe ſenſum obſcurant.

b) Ὡὗτος δὲ μή.) Quis non videt, haec non debere a ſequentibus ſeparari? Verba: φημὶ γὰρ ſatis clare indicant.

IIII. Φημὶ γὰρ ἄμεινον εἶναι αὐτίκα ἄρξασθαι ῥοφὴν τὸ ἐπίπαν μᾶλλον, ἢ προκενεαγγήσαντα ἄρξα-

ἄρξασθαι τῦ ῥοφήματος, ἢ τριταῖον, ἢ τεταρταῖον, ἢ πεμπταῖον, ἢ ἑκταῖον, ἢ ἑβδομαῖον, ἤν γε μὴ προκριθῇ ἡ νῦσος ἐν τυτέῳ τῷ χρόνῳ. Αἱ δὲ προπαρασκευαὶ καὶ ἐπὶ τυτέοισι παραπλήσιοι ποιητέαι, ὁκοῖαί περ εἴρηνται. Περὶ μὲν ὖν ῥοφήματος προσάρσιος ὕτω γινώσκω. Ἀτὰρ καὶ περὶ ποτῦ, ὁκοῖον ἄν τις μέλλῃ πίνειν τῶν γραφησομένων, ωὗτός μοι λόγος ὡς ἐπίπαν ἐςί. *a)* Οἶδα δὲ καὶ τὺς ἰητρὺς τὰ ἐναντιώτατα, ἢ ὡς δεῖ, ποιῦντας· βύλονται γὰρ ἅπαντες, ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν νύσων, προταριχεύσαντες τὺς ἀνθρώπυς, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ καὶ πλέονας ἡμέρας, *b)* ὕτω προσφέρειν τὰ ῥοφήματα, καὶ τὰ ποτά· καὶ ἴσως τι καὶ εἰκὸς δοκέει αὐτέοισιν εἶναι, μεγάλης τῆς μεταβολῆς γενομένης τῷ σώματι, μέγα τι κάρτα καὶ ἀντιμεταβάλλειν. *c)* Τὸ δὲ μεταβάλλειν μὲν εὖ ἔχει, μὴ ὀλίγον. Ὀρθῶς μέν τοί γε μεταβιβασέη καὶ ἡ μεταβολὴ, καὶ ἔκ γε τῆς μεταβολῆς, ἡ πρόσαρσις τῶν γευμάτων ἔτι μᾶλλον. Μάλισα μὲν ὖν βλάπτοιντο ἂν, ἢν μὴ ὀρθῶς μεταβάλλοιεν, οἱ ὅλησι τῇσι πτισάνῃσι

σάνησι χρεόμενοι· βλάπτοιντο ἂν καὶ οἱ μένῳ τῷ χυλῷ χρεόμενοι· d) βλάπτοιντο ἂν καὶ οἱ μένῳ τῷ ποτῷ χρεόμενοι, ἥκιστα δὲ οὗτοι. Χρὴ δὲ καὶ τὰ μαθήματα ποιέεσθαι ἐν τῇ διαίτῃ τῶν ἀνθρώπων ἔτι ὑγιαινόντων, οἷα ξυμφέρει. Ἐι γὰρ δὴ τοῖσί γε ὑγιαίνουσι φαίνεται διαφέροντα μεγάλα τὰ τοῖα ἢ τοῖα διαιτήματα, καὶ ἐν ἄλλῳ τινί που, καὶ ἐν τῇσι μεταβολῇσι, πῶς οὐχὶ καὶ ἔν γε τῇσι νούσοισι διαφέρει μεγάλα, καὶ τουτέων ἐν τῇσιν ὀξυτάτῃσι e) μάλιστα. Ἀλλὰ μὴν εὐκαταμάθητόν γέ ἐστιν, ὅτι φαύλη δίαιτα βρώσιος καὶ πόσιος f) αὐτὴ ἑωϋτῇ ἐμφερὴς, ἀεὶ ἀσφαλεστέρη ἐστὶ τὸ ἐπίπαν ἐς ὑγιείην, ἢ εἴ τις ἐξαπίνης g) μέγα μεταβάλλοι ἐς ἄλλο κρεῖττον. h) Ἐπεὶ καὶ τοῖσι δὶς σιτευμένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν αἱ ἐξαπιναῖοι μεταβολαὶ βλάβας καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσιν, καὶ τοὺς μέν γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾷν, εἰ ἀριστήσουσιν, εὐθέως ἀῤῥώστους ποιέει, καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἀσθενέας, καὶ ὀκνηροὺς, ἢν δὲ καὶ ἐπιδειπνήσωσιν, ὀξυρεγμιώδεας. Ἐνίοισι δὲ καὶ σπατίλη γένοιτο ἂν, ὁκό-

ὁκόταν παρὰ τὸ ἔθος ἀχθοφορήσῃ ἡ κοιλίη, εἰθισμένη i) ἐπιξηραίνεσθαι, καὶ μὴ δὶς διογκοῦσθαι, μήτε δὶς ἑψεῖν τὰ σιτία. Ἀρήγει οὖν τουτέοισιν ἀνασηκῶσαι τὴν μεταβολήν. Ἐγκοιμηθῆναι γὰρ χρὴ, ὡς νύκτα ἀγαγόντα, μετὰ τὸ δεῖπνον, τοῦ μὲν χειμῶνος ἀριγέως, τοῦ δὲ θέρεος ἀθαλπέως. Ἢν δὲ μὴ δύνηται καθεύδειν, l) βραδείην συχνὴν περίοδον πλανηθέντα, μὴ στασίμως, δειπνῆσαι μηδὲν, ἢ ὀλίγα, καὶ μὴ βλαβερά, ἔτι δὲ ἔλασσον πιεῖν καὶ m) μὴ ὑδαρές. Ἔτι δ' ἂν μᾶλλον πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον. ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ πλεονάκις. Καί τοί γε πολλοί εἰσιν, οἱ εὐφόρως φέρουσιν τρὶς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἱ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ μεμαθηκότες δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, ἢν μὴ ἀριστήσωσιν, ἀσθενέες καὶ ἄῤῥωστοί εἰσι, καὶ δειλοὶ ἐς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγέες. Κρεμᾶσθαι γὰρ δοκέει τὰ σπλάγχνα αὐτέοισι, καὶ οὐρέουσι θερμὸν καὶ χλωρὸν, καὶ ἡ ἄφοδος ξυγκαίεται. Ἐστὶ δ' οἷσι καὶ τὸ στόμα πικραίνεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ κοιλαίνονται,

ται, καὶ οἱ κρόταφοι πάλλονται, καὶ τὰ ἄκρα διαψύχονται. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἀνηριστηκότων ȣ̓ δύνανται κατεσθίειν τὸ δεῖπνον, δειπνήσαντες δὲ βαρύνȣσι τὴν κοιλίην, καὶ δυσκοιτέȣσι πολὺ μᾶλλον, ἢ εἰ προηριστήκεισαν. Ὁκότε γȣ̃ν o) ταῦτα τοιαῦτα γίνονται τοῖσιν ὑγιαίνȣσιν, ἕνεκεν ἡμίσεος ἡμέρης διαίτης μεταβολῆς παρὰ τὸ ἔθος, ȣ̓́τε προσθεῖναι λυσιτελέειν φαίνεται, ȣ̓́τε ἀφελέειν. Ἐι τοίνυν, ȣ̓̃τος ὁ παρὰ τὸ ἔθος μονοσιτήσας, ὅλην ἡμέρην κενεαγγήσας δειπνήσειεν ὁκόσον εἴθιστο, εἰκὸς αὐτὸν p) εἰ τότε ἀνάριστος ἐὼν ἐπόνεε, καὶ ἠῤῥώσει, δειπνήσας δὲ τότε βαρὺς ἦν, πȣλὺ μᾶλλον βαρύνεσθαι, εἰ δέ γε ἐπὶ πλείω χρόνον κενεαγγήσας, ἐξαπίνης μεταδειπνήσειεν, ἔτι μᾶλλον ἂν βαρύνοιτο. Τὸν γȣ̃ν παρὰ τὸ ἔθος κενεαγγήσαντα ξυμφέρει ταύτην τὴν ἡμέρην ἀντισηκῶσαι ὧδε, ἀῤῥιγέως, καὶ ἀθαλπέως καὶ ἀταλαιπώρως. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα βαρέως ἂν ἐνέγκοι, καὶ τὸ δεῖπνον συχνῷ ἔλαττον ποιήσασθαι, ἢ ὅσον εἴθιστο, καὶ μὴ ξηρὸν, ἀλλὰ τȣ̃ πλαδαρωτέρȣ τρόπȣ, καὶ μετὰ ταῦτα

πιεῖν

πιεῖν μὴ ὑδαρὲς, μηδ' ἔλασσον, ἢ κατὰ λόγον βρώματος, καὶ τῇ ὑςεραίῃ ὀλίγα ἀριςῆσαι, ὡς ἐκ προσαγωγῆς ἀφίκηται ἐς τὸ ἔθος. Ἀυτοὶ μέν τοι σφῶν ἀυτῶν δυσφορώτερον δὴ τὰ τοιαῦτα φέρουσιν οἱ πικρόχολοι τὰ ἄνω.

Mea enim ſic ratio eſt, praeſtabilius eſſe, ineunte morbo, ſtatim omnino ſorbere [1], id eſt, igitur ſorbere incipere potius, quam ab exhauſto, fractis iam viribus [2], ſorbitionis vſum inire, aut tertium aut quartum aut quintum aut ſextum aut etiam ſeptimum morbi diem agentem, niſi intra illud tempus, certamen naturae et morbi in procinctu futurum ſit [3]. Sed eadem prouiſio et cautio adhibenda eſt his [4], qualis iam aliis [5] praeſcripta eſt. Ac de ſorbitionis vſu ita quidem ſentio, quinetiam de potione, qualis cuique conſentanea futura ſit, earum, quarum praecepta trademus [6], eadem quoque omnino mea ratio eſt [7]. Sed tamen medicos longe ſecus, atque facto eſt opus, facere [8]. Etenim placere illis video ineuntibus morbis, cum aegros inedia confecerunt [9], et exhauſerunt biduum, triduum, aut eo plus etiam, ita ſorbitiones exhibendas et potiones. Ac fortaſſe ob eam cauſam conſentaneum eſſe videtur, quod, incidente magna in corpus mutatione [10], magna quoque mutatio opponenda ſit. Sane quidem mutandi ratio rite comparatur, quae non eſt [11] infra modum. Sed tamen conuenienter [12] mutationis progreſſus adiungere oportet, et ab ea mutatione alimentorum cibariorumque acceſſio ſcrupuloſius et religioſius facienda [13]. Ergo maxima ſentient incommoda [14], niſi conuenienter mutatio his adiungatur, qui in-

tegra ptiſſana vtuntur [15]. Afficiuntur quoque et qui ſolo cremore vtuntur, minus [16] vero hi. Sed huius rei documentum capere oportet, ex hominum, bene adhuc valentium, diaeta, qualia ſint ex vſu. Nam ſi etiam in ſanis multum intereſſe videatur inter has illasue diaetas, idque cum in aliis rebus tum in mutationibus; quidni etiam multo magis in morbis differunt, atque inter morbos in his, qui acutiſſimi ſunt? Atqui facile quis animo complecti poteſt, quod [17] ſusque deque diaeta habita cibi et potionis, ipſa ſibi ſemper ſimilis atque cohaerens ſalubritati corporis omnino accommodatior eſt, quam ſi quis repente [18], ad rerum meliorum vſum, mutationem fecerit. Quandoquidem [19] et iis, qui bis die paſtum inire conſueuerunt, et qui ſemel cibum capiunt, repentinae mutationes damna et infirmitatem [20] afferunt. Ac qui prandere non conſueuerunt, ſi forte illi praeter inſtitutum pranderint, repente facit infirmos [21], ac toto corpore graues et infirmos [22], et pigros [23]. Quod ſi et ei prandio coenae acceſſio fiat, acidum eructantes [24] ſupp. fiunt; nonnullis etiam crudis cibis profuſior fit aluus: cum praeter morem et inſtitutum, onuſta cibo redditur aluus, ſiccitati aſſueta [25], nec bis intumeſcere, nec coquere conſueuit. Ergo expedit ad *k*) aequalitatem [26] reducere [27]; etenim ſomnum inire oportet [28] eum, qui praeter morem prandit, ac ſi dormiendo noctem exigeret, a prandio, hyeme quidem tepide, aeſtate vero temperate. Quod ſi ſomnum inire non poſſit, breue ſpatium frequenter deambulando conficere oportet, nec ſtare oportet, nec conquieſcere, nihil coenandum aut certe parca manu, et quae ſunt omnis mali expertia [29]: quin etiam parum bibendum, nec vinum aquoſum, ſed meracius

cius [30] paulo. Sed certe hic multo magis labo-rauerit, ſi ter die cibum capiendo abunde ſature-tur: multo etiam magis, ſi frequentius: quamuis non deſint, qui alacriter ferant epulas tres ad ſati-etatem, qui ita vitam inſtituerint. Verumenim-uero quibus in more eſt poſitum, bis die cibum capere, ſi forte illi non pranderint [31], ſunt in-firmi [32], aegrique iacent [33], et ad omne opus *n)* timidi [34], et ſtomachi morſu tentantur [35]; Etenim viſcera illis ſuſpendi videntur [36], meiunt vrinam calidam et flauam [37], et ſtercus peruritur. Ex-iſtunt, quibus os amareſcit, et oculi caui fiunt [38]: palpitant tempora [39], extimaeque partes refrige-rantur [40]. Ac plurimi quidem impranſi coenare nequeunt [41]; coenati vero aluum cibi copia gra-uant, ac difficilius noctem exigunt [42], quam ſi prandiſſent [43]. Quando igitur haec omnia ca-dunt in ſanos etiam, ob mutationem diaetae dimi-dii diei praeter morem inſtitutum; nec ciborum acceſſionem facere, nec ipſos deducere inconſi-derate oportere videtur. Ergo ſi hic, qui ſemel, nec ſuo more, paſtum iniuit, exhauſto per to-tum diem corpore, tantum in coena cibi adhi-beat, quantum conſueuit, ſi cum inpranſus la-borabat languidusque erat, coenatus autem [44], corporis grauitate opprimebatur [45], multo etiam grauius affici par eſt. Quod ſi etiam diutius cibi abſtinentia exhauſtus repentinam coenae acceſſi-onem adiungat, multo magis grauitate labora-bit. Sed eum, qui non ſuo more abſtinentia cibi exhauſtus eſt [46], eodem ipſo die [47] conferet iactu-ram compenſare [48], hoc modo; Vt primum fri-goris, caloris atque laboris ſit expers [49], haec enim omnia grauiter moleſteque tulerit [50]; dein-de parcius coenam ineat, quam conſueuerit [51], nec eam quidem ſiccam [52], ſed humidiore [53] forma ac

 ſpecie:

ſpecie: porro vinum bibat minus aqueum [54], nec parciore manu, quam cibo reſpondeat: poſtridie parce prandeat, vt, ſcilicet acceſſione cibi paulatim facta, ad inſtitutum redeat. Sed inter eos [55], qui parte alui ſuperiore ſunt biliofi [56], ſane haec difficilius moleſtiusque ferunt [57].

SCHOLIA.

1) Id eſt, melioribus aegri rebus et praeſcribi et fieri, quantum ſcilicet exhauſti metus ſuadet, et conſuetudo capiendi cibi ad continendam in officio naturalem oeconomiam, et vitandam liberaliorem triplicis noſtrae ſubſtantiae diſſipationem. Vide *Aph. 9. Lib. I.*

2) Ab inedia, peculiari natura, humorum inopia, eorundem corruptela.

3) Cum virium integritate, et ſine vllo infirmitatis metu.

4) Scilicet his, qui ob virium infirmitatem aut infirmitatis metum, ineunte morbo, ptiſſana vti debent, et qui a pleniore victu ſe ad tenuiorem conuertunt, perſeuerante morbi hiſtoria.

5) Qui ſcilicet integris viribus, cum ſecuritate, in breui hiſtoria, ad diem criſeos peruenire poſſunt.

6) Libro III. vini, melicrati, et aquae.

7) Vt, ſcilicet antequam exhibeatur, quod cuique conſentaneum eſt, clyſtere, aut ſectione venae, aut purgatione; vt quandoque opus eſt, vtamur, ne dolor excitetur.

8) Sine vllo delectu hiſtoriae morbi, virium aegri naturae, et conſuetudinis.

9) Extenuatione non ſolum inchoata ſed perfecta. Vtitur hoc loco, verbo προταριχέυειν, quod habet magnam emphaſim, ſignificat enim ſale condire, hoc loco inedia conſumere, arefacere.

10) Per morbum acutum.

11) Cum ſcilicet aequali contrariorum exceſſu contrarius naturae exceſſus oppugnatur.

12) Cuique naturae et conſuetudini.

13) Nam caeterarum rerum mutationes repentinae fugiendae ſunt, tum maxime cibi et potus, quod earum rerum mutatio plurimum interſit aegri, cuius non minor ratio haberi debet, quam morbi ipſius. Peccatur duobus modis, et quod

quod subita mutatione stomachum labefactent, et quod ad vires labefactatas stomachi cibum exhibeant inconsiderate, fortasse sub paroxysmum aut crisim.

14) Vt viscerum suspensionem, ventriculi intemperiem atque ignauiam, dum fit progressus a principio morbi, ad crisim, cum absoluta inedia; cum vires effoetae langueant, et cum maioris infirmitatis metu, augentur etiam grauioribus damnis, vt oppressione, cruditate, iactatione, difficultate spirandi; in altera mutatione, quae fit ab otio ad negotium, quando propter exhaustum et summam virium infirmitatem, cibum capere coguntur aegri, appetente crisi, in summa doloris acerbitate et morbi siccitate.

15) Post tridui quatriduiue abstinentiam, inconsiderate praescriptam, sic peccando in commoda peculiaris et vniuersalis naturae, damna sentient maxima. Atque illud certum est, incommodorum certos esse gradus, et graues offensiones pendere a grauitate ciborum, qui offeruntur, vt *Galenus in Comment.*

16) Ἥκιστα non verti debet minime, sed minus.

17) In graeco est φαύλη δίαιτα, quam proposuimus initio Libri I.

18) Vide *Aphor. 38. Lib. II. Aph. et Comm. in partic. 8. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* Item vide pag. circiter 287. huius libri.

19) Ac si diceret, non mirum est, si diaeta susque deque habita, cui quis assueuerit, accuratiore et meliore praestabilior sit et salubritati corporis accommodatior.

20) Hic per ἀῤῥωστίαν infirmitatem intelligit, futuram symptomatum deprauationem et infirmitatem trium principum facultatum.

21) Symptomatis auget, ac si morbo aliquo laborarent.

22) Ab oppressione, non exhausto.

23) In agendo et efficiendo, vt nec manus nec pedes suum facere possint officium; quod scilicet de infirmitate corporis vereantur, nec ad opus faciendum accedere possint vel ausint aegri.

24) Ab infirmitate ventriculi et caloris natiui, materiae copia obruti: Galenus dicit acidum eructari, ob collectam aliquam pituitam in ventriculo, ob multitudinem ciborum, aut saltem paucorum sed frigidorum.

25) Abstinentia cibi.

26) In graeco ἀνασηκῶσαι.

27) Vt natura fiat cibi et potionis potens, quibus opprimebatur.

 28) Som-

28) Somnus diurnus est ineundus prima diei parte, quae definitur ab hora sexta matutina, propter noctis ἀγρυπνίαν. Item est redormiendum, propter cibos non assuetos in ventriculo non mitificatos.

29) Concoctu facilia bonique succi.

30) Vinum hic praescribitur meracius ad concoctionem cruditatis, vt fluctuationes a cibis, praeter morem institutum ingestis, ortas infringat sua siccitate. Quatenus est alimentum, humectat quidem; quatenus vero medicamentum, desiccat.

31) Nulla necessitate naturae coacti suum in prandii abstinentia genium defraudarint.

32) Ab exhausto spirituum et humorum.

33) Ἄῤῥωστοι quasi symptomatis quibusdam foeti.

34) Collectione spirituum calorisque natiui ad cor, ob viscerum suo genio defraudatorum affectionem. Timidos ad opus vocat Galenus, quasi dicat omne opus perosos.

35) Affluxu bilis, quae ab inedia ad stomachum affluxit, et aestu incanduit.

36) Collapso stomachi habitu, qui cum moderata repletione intumuit, visceribus est cuiusdam fulcri loco. Nam viscerum repletio est viscerum rectitudo quaedam. *q*)

37) Vrina flaua, ait Galenus, fit admixtione excrementi aquosi cum amara bile.

38) Exhausto spirituum et humorum.

39) Quia, inquit Galenus, praesertim in biliosis naturis calor vernaculus in igneum mutatur.

40) Quia venter biliosis excrementis refertus est, a quibus morsus virtutem dissoluit, et refrigerat extrema.

41) Collapso ventriculi habitu, et vacuitate officii reddito ignauiore.

42) Propter ἀλυσμὸν ναυτιῶδη, propter affectam aluum per oppressionem.

43) Proptereaque aluum suo officio continuissent.

44) Scilicet eo die, quo prandio fuerat defraudatus.

45) Repentina mutatione ab otio ad negotium, alienato iam temperamento alui, collapso habitu et effoeta virtute coquendi: hinc aluus oneratur succorum crudorum copia, et inde malorum cumulus.

46) Qui, cum bis die cibum capere consueuerit, prandio abstinuit.

47) Quo in sua particularis et vniuersalis naturae commoda peccarit.

48) Ad

48) Ad aequabilem ſtatum reducere.

49) Ad viſcera, ſuo defraudata genio, caloris collectione, tum vt bilioſo humori, qui ab inedia incanduit, exitus non denegetur.

50) Et damnis augebitur, ſcilicet, ſi ad inediam acceſſio caloris, frigoris, et laboris adiungatur, quae ſunt aliae adhuc exhauſti cauſae.

51) Quia aluo reſiccata, fatiſcente, et ignauiore facta, mutatio ab otio ad negotium moleſta eſſet.

52) Quod mitificatu ſit difficilior.

53) Vt mutatum alui temperamentum reſtituatur; deinde quia facilius eſt impleri potu, quam cibo.

54) Natura aut arte, vt iuuetur coctio in aluo effoeta.

55) Qui abſtinentia prandii ſuum genium defraudant.

56) Quibus vitio conformationis aluus bile natat (tum temperamento et habitu) quibus ad fundum ventriculi, non autem ad ecphyſim fertur meatus felleus. *r*)

57) Quod ſcilicet humoris inopia bilis accendatur, generationis perennitas foueatur, vnde cardialgia, oris amaritudo, vertigo; iactatio nauſeae particeps, febris ipſa.

COMMENTARIVS.

Hactenus explicuit incommoda, quae conſequuntur, cum peccatur in communem cuiusque naturam. Nam cum antea dixerimus duplicem eſſe naturam, vnam peculiarem, alteram vero generalem; animaduertendum quoque praecepimus, vt, quae vitia committantur in peculiari, quae in vniuerſali natura, cognoſcantut. Communis naturae diſtinctio et hiſtoria eſt in communi habitu, temperamento, actionibusque ipſis, vt commune eſt aluum bis humeſcere aut ſemel, coquere, intumeſcere, moueri, dormire, et caetera. At peculiaris natura dicitur diſtinctio peculiaris in temperamento, in habitu, in conformatione, et dominatu humorum: In habitu, vt alius habet cutem raram, alius denſam, cuius meminit Hippocrates *Lib. VI. Epid. Sect. III. Cap. 1. p. 803. T. I.* Cutis raritas, ventris adſtrictio, etc.

Quibus aluus humida iuuenibus, etc. Dominatus humorum ſpectandus eſt, an homo ſit melancholicus, et an rurſus ab aduſtione, an a ſanguinis craſſitie; Item cum biliofus, qua ſpecie bilis; et an ἄνω, an κάτω, an ἔξω. Vbi notandum eſt, per ἄνω intelligi per os, vt cum ait Hippocrates *Lib. IV. Aphor. 25.* Si cui ſanguis per ſuperiora erumpat, etc. Per κάτω vero intelligimus per ſedem. Iam vero diſputatur (vt ad inſtitutum referatur oratio) de peculiari cuiusque natura, vt, quomodo in eius commoda peccetur, omnibus ſit in confeſſo. Atque primum, exempli gratia, proponit biliofos ἄνω. Obiter monendum videtur de Bile; haec enim triplex eſt, vna naturalis, quae in maſſa ſanguinis continetur, et tum humores dicuntur συγγεγονότα actiue et paſſiue. Συγγεγονότα dicuntur actiue, quod parem vim habeant ad generationem noſtri; paſſiue vero, quod ſimul ab eodem calore generentur. Altera bilis non naturalis, vt quae continetur in cyſti χοληδόχῳ. Altera contra naturam, vt quae herpetes et eryſipelata generare ſolet. In quatuor humoribus conſideramus ποιὰν κρᾶσιν, id eſt, qualificatam, et cuique naturae conſentaneam; et ſpectamus qualitatem, quantitatem, temperationem, vires.

NOTAE.

a) Οἶδα δὲ.) Noui, poſt medicos, in verſione omiſſum eſt. Et cum deinde ſuppleat, et iuugat verbis: Etenim placere; pro illis debuiſſet omnibus ponere, nam in graeco eſt ἅπαντες.

b) οὕτω προσφέρειν.) οὕτω ad προταριχεύσαντες ſpectat, et ita vertendum eſt: tali modo ſorbitionem potionesque exhiberi volunt, vt primos duos, tres pluresue dies aegri inedia macerentur.

c) Τὸ δὲ μεταβάλλειν.) Duretus legiſſe videtur: εἰ μὴ ὀλίγον, et ſic quoque Lindenius. Mihi videtur debere ἦν vel

vel ἃ ὀλίγον legi. Et fortaffis Celfus hunc Hippocratis locum in animo habuit, quando fcripfit: Cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit affuefcere. Lib. I. Cap. III. Μεταβάλλειν abfolute pofitum apud Hippocratem etiam lente aliquid mutare fignificat. Vid. Lib. II. Aphor. 50.

d) βλάπτοιντο ἄν.) Haec verba Duretus omifit, in textum autem cum reliquis Editionibus recipere, non dubitaui, et verto: Laeduntur autem et ii, qui folo potu vtuntur.

e) μάλιςα.) Addidi hoc, etfi omiffum eft a Dureto, et verto: in his, qui acutiffimi funt, quam maxime.

f) αὐτὴ ἑωϋτῇ ἐμφερὴς αἰεὶ.) Minus planum effe exiftimo, quid fit: ipfa fibi femper fimilis atque cohaerens diaeta. Nonne clarior locus, fi vertamus? quod fi quis per totam vitam, fe nullis diaetae cibi potionisque legibus adftringat, magis omnino a periculo tutus et fecurus effe poteft. Diaeta fusque deque habita, et fibi femper fimilis, videtur vtique ab ea non differre, quae femper negligitur, adeoque nunquam non fusque deque habetur.

g) μέγα μεταβάλλοι.) Lindenius omifit τὸ μέγα, et facile interponi potuit a librariis, propter fimilitudinem cum μετὰ in μεταβάλλειν. Sed forte tamen ab Hippocrate eft, qui adiecerit, quo indicaret, cum neque ex ordine mutationem fieri, quod ante vidimus μεταβάλλειν abfolute pofitum fignificare, tum non omnem mutationem, fed eam, qua quis ab accuratiffima diaeta, et quae adeo vehemens fit, tranfitum faciat, nocere.

h) ἐπὶ καὶ τοῖσι.) Hippocrates non tam rationem reddit noxae, quae ex tranfitu, a neglecta diaeta, ad accuratam oritur, quam varias diaetae mutationes narrat, quarum alia eft, de qua iam dixit, alia, quam nunc profert, in numero cibationum facta. cetr.

i) ἐπιξηραίνεσθαι.) Quomodo quaefo exficcatum effe et onerari fibi inuicem oppofita funt? An, quod ἀθισμένη ἐπιξηραίνεσθαι, cum de ventriculo dicitur, eum fignificat affuetum effe adeo effe vacuum, vt ne liquida, ne guttam quidem, excipiat? Certe quale mendum vocabulo ἐπιξηραίνεσθαι aliter ineffe debeat, non inuenio.

k) Conf. Foefii Oeconomia voce ἀνασηκῶσαι.

l) βραδέην συχνήν.) Hunc locum breuius et accuratius ita Foefius: vbi multos lenta deambulatione circuitus confecerint, neque ftent, nihilque aut pauca, et innoxia coenent. Minus tamen placet, quod verba: μὴ στασίμως, neque ftent, vertit. Mihi videntur τῷ πλανηθέντα oppofita effe, et ambula-

bulationem indicare, quae non firmis quasi gressibus fiat, qui nempe fatigare debent, neque recta, sed huc illuc titubante quasi pede vult aegrum obambulare.

m) μὴ ὑδαρές.) Addit Duretus: ἄκρατοι, quod est in MSS. pariter et ἀκρατὲς, quod habet Lindenius.

n) Melius: ignaui. Sed vid. Scholia Dureti. no. 23.

o) ταῦτα τοιαῦτα.) pro τοιαῦτα videtur Duretus legisse ἅπαντα, vertit enim: haec omnia. Sine caussa.

p) εἰ τότε ἀνάριστος.) Et Duretus et Foesius hunc locum ita interpretati sunt, ac si particulae τότε vtroque loco otiosae essent. Mihi aliter videtur, et crediderim primo loco, aliquando, altero, demum, verti debere.

q) Haec ex situ viscerum expedire non difficile est. Hepatis dexter lobus intestino colo, sinister ventriculo, maximeque illi eius parti, incumbit, quae, sensim angustior facta, in pylorum desinit. Ventriculus vero a zona coli transuersa maxime, et intestinis subiectis, sustinetur. Sustinetur autem potissimum tum, cum repleta sunt, quo quasi assurgunt, et ventriculum ita suffulciunt, vt ipse et jecinori et lieni, ob nexum, loco fulcri esse possit. Tum vero et musculi abdominis huc aliquid faciunt, quibus maior ventriculi curuatura obuersa est. Ad quam caussam altera accedit, scilicet, vasorum in his visceribus repletio, et inde orta maior firmitas, et vis quasi se ipsa sustinendi. Et hoc indicare videtur interpres per viscerum rectitudinem. Hinc patet κρεμᾶσθαι esse ita suspendi, vt partes, a quibus suspenduntur, ab ipsis, tanquam pondere aliquo detrahantur.

r) Conf. Vesalius de Corp. Hum. Fabr. Lib. V. Cap. VIII. pag. 436. et Ill. Hallerus ad Boerhaauii Praelect. Tom. I. pag. 369. n. 40. πικρόχολοι τὰ ἄνω sunt, quibus bilis saepius ad ventriculum refluit, vt ructus biliosi erumpant, vel ipsa interdum ad fauces adscendat.

V. Τὴν δὲ ἀσιτίην, τὴν παρὰ τὸ ἔθος, οἱ φλεγματίαι τὰ ἄνω εὐφορώτερον φέρουσι τὸ ἐπίπαν, ὥς τε καὶ τὴν μονοσιτίην, τὴν παρὰ τὸ ἔθος, εὐφορώτερον ἂν οὗτοι ἐνέγκοιεν. Ἱκανὸν μὲν οὖν καὶ τοῦτο σημήιον, ὅτι αἱ μέγισται μεταβολαὶ

τῶν περὶ τὰς Φύσιας ἡμῶν καὶ τὰς ἕξιας συμβαινόντων μάλιςα νοσοποιέεσιν.

Et certe qui alui parte ſuperiore ſunt pituitoſi [1], alacrius ferunt abſtinentiam [2] praeter morem ſuſceptam omnino. Eoque fit, vt etiam facilius perferre poſſe videantur ſingularem paſtum [3], qui praeter conſuetudinem eſt. Ergo firmiſſimum illud poſſe afferri argumentum [4], quod maximae mutationes [5] eorum, quae in naturas hominum [6] et habitus [7] cadunt, potiſſimum morbos efficiunt [8].

S C H O L I A.

1) Tum frigore alui, tum ipſius catharrhi affluxu nimia pituitae abundantia natat aluus his, qui pituitae ſurſum dominatu tenentur.

2) Minore valetudinis diſpendio, quod ſcilicet coquendi virtute minus valeant, tum quod pituita illis pro cibo eſt, ſanguinisque naturam coctione ſuſcipiat.

3) Cum tamen bis die cibum capere conſueuerint.

4) Ex his, quae demonſtrata ſunt.

5) Spiritus et diaetae.

6) Hoc eſt, ſubſtantiam rei principium motus in ſe habentis, hoc eſt, in temperamentum cuiusque partis proprium et accommodatum.

7) Hoc eſt, conformationem partium officialium, ſimilarium, totiusque corporis, quae in naturas hominum et habitum inſignes cadunt mutationes.

8) Vel in illis mutationibus morborum natura conſiſtit, ſymtomatumque omnium conſequutio adfertur.

C O M M E N T A R I V S.

Hic vtitur nominibus *φύσεως* et *ἕξεως*, illud ad temperamentum vult referri Galenus, hoc vero ad partium ſtructuram. Atque mirum eſt, Galenum voluiſſe nomine *ἕξεως* ſiue ſtructurae, contineri bilis aliorumque humorum inclinationem

nem ἢ ἄνω, ἢ κάτω, ἢ ἔξω. Per φύσιν intelligimus ποιὰν κρᾶσιν, de qua paulo ſuperius diximus. Caeterum mutationes, quae cadunt in habitum et naturam, ſunt a ſpiritu et diaeta; idque quatuor modis a plethora, cacochymia, maligna qualitate, alteratione.

VI. *a*) Οὐδ' εἰ οἷόν τε παρὰ καιρὸν, οὔτε σφοδροτάτας κενεαγγείας ποιέειν, οὔτε ἀκμαζόντων τῶν νουσημάτων, καὶ ἐν φλεγμασίῃ ἐόντων προσφέρειν, οὔτε ἐξαπίνης οἷόν τε ὅλῳ τῷ πρήγματι μεταβάλλειν, οὔτε ἐπὶ τὰ, οὔτε ἐπὶ τά. *c*) Πολλὰ δ' ἄν τις ἠδελφισμένα τουτέοισι τῶν ἐς κοιλίην καὶ ἄλλα εἴποι, ὡς εὐφόρως μὲν φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ εἰθισμένοι εἰσὶν, εἰ καὶ μὴ ἀγαθὰ ᾖ φύσει· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ποτά. Δυσφόρως δὲ φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ μὴ εἰθισμένοι εἰσὶν, εἰ καὶ καλὰ ᾖ. *d*) ὡσαύτως καὶ τὰ ποτά.

Non igitur fas eſt vacuationes inſignes [1] praeſcribere intempeſtiue [2], nec fas eſt cibi acceſſionem adiungere, cum morbi ſunt ſumma omnia, maximeque vigent et florent morbi [3]: et in ſummo morbi ſunt ardore. *b*) Nec vero licet mutare, toto curationis curſu totaque hiſtoria, aut in hanc aut illam partem [4]. Multa ſane his affinia [5] dixerit quis de rebus ad aluum pertinentibus [6], vt, quod alacriter bonisque naturae rebus ferunt

ferunt cibos, quibus illi ſint aſſueti, quamuis [7] natura boni non ſint, eodem modo et potiones. Contra vero moleſte et grauiter ferunt, quibus non ſunt aſſueti, quamuis mali non ſint [8]: eodem modo et potiones.

SCHOLIA.

1) *Galenus Comm. in hunc locum*, ait Hippocratem nihil aliud velle hoc loco docere, quam mutationes repentinas fugiendas *Aph. 51.* Lib. II. *Aph.* Per inediam tridui et quatridui, et per inſignes intelligimus, quae eo procedunt, vt actionem laedant.

2) Non ante perſpecta cognitaque morbi hiſtoria, viribus, peculiari natura, et conſuetudine; idem pene dixit antea.

3) Cum morbi et naturae certamen eſt in procinctu.

4) Nec addendo, nec deducendo, nec qualitatem medicamentorum immutando: ex quo innoteſcit illud, quod dixit in principio Aphor. ὁ καιρὸς ὀξὺς.

5) In graeco eſt ἠδελφισμένα, quo verbo vſus eſt et antea quodam in loco.

6) In temperamento, habitu, et actione.

7) Temperamento, aut naturae craſſamento.

8) Quamuis εὔχυμα καὶ εὔπεπτα.

NOTAE.

a) οὐδ᾽ εἰ οἷόν τε.) Curatius haec diſtinguit Foeſius, cum vertit: Neque intempeſtiuas, neque vehementiſſimas vaſorum inanitiones moliri fas eſt. Particula εἰ mihi abundare videtur, et nata probabiliter ex ſequente οἷόν τε.

b) Et in omni eo, quod artis opus eſt, nihil, ſiue in hanc, ſiue in illam partem, repente mutare licet.

c) Πολλὰ δ᾽ ἂν τὶς.) Verto: Ac de rebus, ad aluum reliquasque partes pertinentibus, multa aliquis dixerit, quae his, de mutatione propoſitis, affinia ſint. Verba, καὶ ἄλλα Duretus non vertit, et non ſatis clarum eſt, quo pertineant. Si ab Hippocrate eſt, quod articulus deeſt, ad ἄποι referri debent, forte tamen omiſſus eſt, et ſcribendum καὶ τ᾽ ἄλλα, tumque ad κοιλίην pertinent.

d) ὡσαύτως δὲ.) Cum priore loco legatur: ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ποτὰ, cum Mercuriali et hoc loco eandem lectionem eſſe debere, exiſtimaui, adeoque δὴ mutaui in δὲ.

Nunc

ARGVMENTVM.

Nunc docet, quod peccatum committatur in qualitate cibi mutata, non in specie quidem, sed in indiuiduo; vt hactenus constet disputasse de mutatione ciborum in epularum numero.

VII. *a)* Καὶ ὁκόσα μὲν κρεηφαγίη πολλὴ παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα ποιέει, ἢ σκόροδα, ἢ σίλφιον, ἢ ὀπὸς, ἢ καυλὸς, ἢ ἄλλα ὁκόσα τοιουτότροπα, μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἰδίας, ἧσσον ἄν τις θαυμάσειεν, εἰ τὰ τοιαῦτα πόνους ἐμποιέει τῆσι κοιλίῃσι μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ἀλλ' εἰ καταμάθῃς, ὅκως ἂν μάζα τε ὄχλον, καὶ ὄγκος, καὶ φῦσαν, καὶ στρόφον τῇ κοιλίῃ παρέχοι, παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα, τῷ μὴ μαζοφαγέειν εἰθισμένῳ· ἢ αὐτός τε ὁ ἄρτος θερμὸς βρωθεὶς, ὁκοίην δίψαν παρέχει, καὶ ἐξαπιναίην πληθώρην, διὰ τὸ ξηραντικόν τε καὶ *d)* βραδύπορον· *e)* καὶ οἱ ἄγαν καθαροί τε καὶ ξυγκομιστοὶ παρὰ τὸ ἔθος βρωθέντες, οἷα διαφέροντα ἀλλήλων ποιέουσι· καὶ μάζα τε ξηρὴ παρὰ τὸ ἔθος, ἢ ὑγρὴ, ἢ γλισχρή· καὶ τὰ ἄλφιτα οἷόν τι ποιέει τὰ ποταίνια, τοῖσι μὴ εἰωθῶσι, *f)* καὶ τὰ ἑτεροῖα, τοῖσι τὰ ποταίνια εἰωθόσι· καὶ οἰνοποσίη, καὶ ὑδροποσίη παρὰ τὸ ἔθος εἰς θάτερα μεταβλη-

βληθέντα ἐξαπίνης, καὶ ὑδαρής τε οἶνος, καὶ ἄκρητος παρὰ τὸ ἔθος ἐξαπίνης ποθείς. Ὁ μὲν γὰρ πλάδον τε *b*) ἐν τῇ ἄνω κοιλίῃ ἐμποιήσει, καὶ φύσαν ἐς τὴν κάτω, ὁ δὲ παλμὸν φλεβῶν, καὶ καρηβαρίην καὶ δίψαν. Καὶ λευκός τε καὶ μέλας οἶνος παρὰ τὸ ἔθος μεταβάλλοντι, εἰ καὶ ἄμφω οἰνώδεες εἶεν, ὅμως πολλὰ ἂν ἑτεροιώσειαν κατὰ τὸ σῶμα, *i*) ὡς δὴ γλυκύν τε καὶ οἰνώδεα οἶνον ἧσσον ἄν τις φαίη θαυμαστὸν εἶναι, μὴ τωὐτὸ δύνασθαι ἐξαπίνης μεταβληθέντα. *k*) Τιμωρητέον δὲ τοιόνδε τι μέρος τῷ ἐναντίῳ λόγῳ, ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς διαίτης τουτέοισιν ἐγένετο, οὐ μεταβάλλοντος τοῦ σώματος, οὔτε ἐπὶ τὴν ῥώμην, ὥστε προσθέσθαι δεῖν σιτία, οὔτε ἐπὶ τὴν ἀῤῥωστίην, ὥς τε ἀφαιρεθῆναι. Προστεκμαρτέα δὴ *l*) καὶ ἰσχὺς, καὶ ὁ τρόπος τοῦ νοσήματος ἑκάστοισι, καὶ τῆς φύσιος τοῦ τε ἀνθρώπου, καὶ τοῦ ἔθεος, καὶ τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος, οὐ μόνον σιτίων, ἀλλὰ καὶ ποτῶν. Πολλῷ δὲ ἧσσον ἐπὶ τὴν πρόσθεσιν ἰτέον. Ἐπεὶ τήν γε ἀφαίρεσιν ὅλως ἀφελεῖν πολλαχοῦ λυσιτελέει, ὅκου διαρκέειν μέλλει ὁ κάμνων, μέχ-

ρίς ἂν τῆς νόσε ἡ ἀκμὴ πεπανθῇ. Ἐν ὁκοίοισι δὲ τὸ τοιόνδε ποιητέον, γεγράψεται. Πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἄλλα ἠδελφισμένα τοῖσιν εἰρημένοισι γράφοι.

Atque [1] illud commemorabile eſt, vt taceam, quaecunque incommoda afferat liberalior carnium vſus, aut allia [2], aut ſilphium, aut *c*) ſuccus Cyrenaicus aut caulis [3], aut quaecunque alia eiusmodi ſunt [4]. Minus ſane mirari poſſit, ſi huiusmodi laborem et perturbationem ventriculis afferunt magis quam alia [5]. Verum minus admiraberis, ſi animaduerteris, quantam perturbationem, et tumorem, et flatum, et tormina offa [6] aluo importet, ſi praeter morem et inſtitutum ſumatur, ab eo, qui maza [7] vti non conſueuit. Aut etiam panis ipſe calidus deuoratus, quantam ſitim afferat et repentinam plethoram [8], quod humectet [9] maxime, nec ſit meabilis; et qui ſunt maxime puri [10] et confuſanei [11]. Tum etiam quid faciat offa praeter inſtitutum diaetae aut ſicca, aut humida, aut glutinoſa [12]. Item quid efficiant polentae recentes quidem, qui recentibus aſſueti non ſunt; et pridianae his, qui recentibus aſſueti ſunt. *g*) Tum etiam quid potio aquae et vini, ſi praeter morem inſtitutum in alterutrius vſum repente conuertatur, vinumque aqueum et dilutum, aut meracum repente potum: Illud enim dilutius facit, vt aluus natet humore multo excrementitio [13], flatumque [14] inferiori aluo inducit: hoc autem meracum arteriarum pulſum [15] aſpectabilem facit, capitis grauitatem, et ſitim. Quin etiam album et nigrum vinum, ſi quis ad alterutrum ſe praeter morem conuerterit: tametſi vtrum-

vtrumque ſit generoſum, nihilominus corpus id multum alterare poterunt. Vt ſane mirum videri non debeat, vinum dulce et generoſum, ſi in alterius vſum repente fiat conuerſio, non idem poſſe. Quinetiam pars haec [16] eſt adiuuanda et ſtabilienda ratione aduerſariorum meorum contraria [17]. Quod ſcilicet his (ſanis) diaetae mutatio incidit, ſine vlla corporis mutatione, ad firmitatem ſcilicet et virium integritatem [18] priſtinam, vt cibi acceſſione opus ſit, nec ad infirmitatem [19], vt ſit deducendum. *p*) Iam vero ſignis *ſyllogiſticis* haec tenenda [20]; primum vires [21], tum morbi vniuscuiusque ratio [22] ſeu hiſtoria [23], tum etiam communis et peculiaris [24] naturae, tum inſtitutae diaetae [25], nec ſolum cibi, verum etiam potionis. Tibi vero erit adhibenda praeuiſio [26], vt multo minus ad cibi acceſſionem te conuertas. Quandoquidem ſaepe numero confert omnino cibum aegris deducere [27]; vbi ſcilicet vires aegri ſufficere poſſe videntur [28], donec in vigore [29] morbus mitificationem acceperit. *At vero quibus a paulo pleniore diaeta ad tenuiorem ſit declinandum, et quibus in totum deducendus cibus, ſcribetur. Exiſtunt multa et alia, quae quis poſſit ſcribere, his, quae modo dixi, affinia.

S C H O L I A.

1) Vt intelligamus ſcilicet, quam calamitoſa ſit aegris repentina ciborum mutatio, non ſolum in epularum numero; ſed etiam in cibi et potionis qualitate.

2) Vt propter ea incommoda commutationis rerum in ſpecie

3) Exempla ſunt ſuccorum et ciborum validorum ἁδρὸν afferentium.

4) Magnis praedita facultatibus et viribus, vt cepa.

5) Quae ſunt mitiora, et imbecilliora.

6) Ex hordei torrefacti farina confecta.

7) Exempla ſunt ciborum ἀσθενέων imbecillium.

 8) Hoc

8) Hoc eſt, ſatietatem et ſaturitatem partium nutritioni dicatarum.

9) In graeco eſt διὰ τὸ ξηραντικὸν, et dicendum, quod maza maxime deſiccet calefaciendo, et in diſtributione cunctetur.

10) Id eſt, omnino ſuo furfure caſtrati ſeu ſiliginei, qui de capitulo vulgo dicuntur, ex flore farinae confecti.

11) Tales piſti, qualis farina ex piſtrino importatur. Sic panum differentia ſumitur a materia, et praeparandi ratione.

12) Vt quae ſaepe ſubigitur ex melle.

13) Hic vertit πλάδον, vide *Galenum in Comm. in Lib. I. Epid. Conſtit. 2. part. 11.*

14) Stridentem, ſonorum, ſilentem.

15) Pulſum aſpectabilem temporum, quia caput replet ſtatim cauſis plethoricis, ob calorem, cum tenuitate coniunctum. In graeco eſt παλμὸς, et hoc loco ſumitur ἀντὶ τῶ σφυγμοῦ φαινομένου. Quo in ſenſu dicebat ſupra καὶ οἱ κρόταφοι πάλλονται. Et apud *Hippocratem* nomen σφυγμοῦ ſignificat fere ſemper pulſum aſpectabilem, vt *in Lib. II. Epid. Sect. 2 Cui in cubito vena pulſat, etc.* neceſſario intelligit de vena micante, id eſt, arteria pulſum aſpectabilem faciente, vt interpretatur *Galenus Cap. 9. Lib. VI. de placit. Hippocr. et Plat.* Hunc quoque παλμὸν ita interpretatur quidam, cuius meminit *Hippocrates Hiſtor. 2. Sect. 3. Lib. I. Epid. et part. vltim. Sect. I. Lib. Prorrhet.* Multi dicunt ſequuti *Galenum*, nomen τῶ σφυγμοῦ raro] apud *Hippocratem* ſumi pro eo pulſu, qui attrectatione manus percipitur. *Vide Cap. 2. Lib. I. de differ. pulſ.* Et quomodo nomen σφυγμοῦ ἀντὶ τῶ παλμοῦ acceptum ſit, *Vide Cap. 11. Lib. IV. de pulſ. differ.* Inter caeteros locos vide *Cap. 8. Lib. An animi mores ſequantur, etc.* Duretus vno tantum loco vult apud *Hippocratem in Coac.* vbi diſputat de lethargicis, σφυγμὸν pro pulſu imperceptibili capi.

16) Haec pars ſuſcepti operis, ſupple, qua inſtituendae diaetae tecmarſis continetur, ex perſpicientia non ſolum morbi, ſed et virium aegri, peculiaris et vniuerſalis naturae, et conſuetudinis.

17) Quod ſcilicet magnis mutationibus magnae quoque ſint opponendae, refellendo non ſolum aliorum ſententias, ſed etiam Achilleis argumentis probando id, quod noſtrum eſt, et, vt ita dicam, placito noſtro opem adferendo.

18) Iudicato morbo et criſi perfecta.

19) Cum

19) Cum ad ſtatum viam affectat.

20) Nunc docet, quae animo ſint tenenda et colligenda, vt rite diaetam praeſcribamus, et nunquam aberremus a ſcopo.

21) An valeant, an ſint infirmae; et, ſi valeant, an ſint cum ſecuritate. *Hippocrates Aph. 9. Lib. I.*

22) Ita vertit nomen τρόπου.

23) In ſpecie, magnitudine, more, motu, cauſis, ſymptomatis, paroxyſmis, criſibus.

24) Quae in temperamento, conformatione, et humoris dominatu conſiſtit.

25) Id eſt, diaetae, quam aeger in ſeruanda valetudine inſtituit, ſecundum victus qualitatem, quantitatem, vtendi modum et occaſionem; quibus accedit vitae inſtitutio.

26) Quoniam ſyllogiſticis ſignis difficile eſt tenere vires, morbi hiſtoriam, propriam et communem cuiusque naturam. Quaſi dicat, ita erit haec diaetae inſtituendae ratio, vt ante morbi ſtatum non cogaris te ad cibi acceſſionem adiungendam conuertere.

27) Sicco morbo, breui, et integris viribus detrahere.

28) Vt eo pacto naturae aciem in morbi ſolius profligationem conuertas.

29) Ad verbum eſſet dicendum, donec morbi vigor et ſtatus mitificatus fuerit. Eſt in graeco enim, νούσου ἀκμὴ πεπανθῇ.

COMMENTARIVS.

*Si velis legere ad verbum, ita dicendum eſt, *caeterum, quibus hoc aut illud ſit applicandum, deinceps dicetur.*

NOTAE.

a) Καὶ ὁκόσα.) Dureti et Foeſii verſiones mihi non videntur totum hunc locum planum reddere. Forte tamen ipſe ſic conſtituendus eſt · - - - μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἰδίας; Ἧσσον ἄν τις θαυμάσειεν, εἰ τὰ τοιαῦτα πόνυς ἐμποιέει τῇσι κοιλίῃσι μᾶλλον τῶν ἄλλων; ἀλλ' εἰ καταμάθῃς, ὅκως ἂν μᾶζα etc. Tumque verti deberet: Pariterque afferri poſſet, quot incommoda afferat liberalior, quam quis aſſueuerit, carnium eſus, vel allii genera, aut ſilphium, eiusque ſuccus aut caulis, aut quaecunque alia eiusmodi ſunt, valentiſſimi generis alimenta. Qualia ſi plus ventribus moleſtiae creant, quam alii imbecilles cibi, minus aliquis mirabitur. Magis

vero, si animaduerteris, quantam perturbationem cetr. Posset etiam interpungi post τοιστότροπα, et sequentia iungi vsque ad verba τῶν ἄλλων, sed tunc omnia minus plana forent. In verbis: ἄλλ' εἰ καταμάθῃς supplendum est, post ἄλλ', πλέω τις θαυμάσειεν, quod Hippocrates repetere noluit. Singularis etiam dictio est: κρεηφαγίη βρωθεῖσα.

b) Παρὰ τὸ ἔθος.) Certissime abundat, et vix crediderim ab Hippocrate esse.

c) De hoc succo exstat doctissima Commentatio Phil. Douté, Lut. Paris. 1659. 4.

d) βραδύπορον.) Hoc vocabulum indicat, panis calidi particulas tardius cum subire vasculorum orificia, tum per ea lentius moueri.

e) Καὶ οἱ ἄγαν.) Haec sane ita ex Graeco vertas cum Foesio: Et quam varia inter se efficiant panes purissimi et confusanei, siue cibarii, praeter consuetudinem, in cibo assumti.

f) Καὶ τὰ ἑτεροῖα.) Puto vocabulo ἑτεροῖα vitium subesse, idque confirmare videtur Duretus eo, quod pridianae, polentae scilicet, vertit. Sed quale vocabulum substituerimus? Forte quod praestat, retinere ἑτεροῖα, et interpretari, alterata, quod recentibus vtique oppositum est.

g) Tum si etiam potionis aquae et vini rationem habeas, ex quorum alterutro in alterum, praeter consuetudinem, subito transitus sit, atque aquosi meracique vini, derepente, praeter morem, in potione assumti.

h) Ἐν τῇ ἄνω.) Addas igitur: superior. Forte, quod superior tenuia, inferior crassa intestina significat.

i) ὡς δὴ γλυκύν τε.) Vt proinde minus admiratione dignum esse aliquis dicat, dulce et generosum non eandem efficaciam habere, si ab vno ad alterum repente transitus sit. Sic puto vertenda haec verba esse.

k) Τιμωρητέον δὲ.) Verbum τιμωρέω, quod etiam hoc loco significat: iuuo, secundum Galenum, vel auxilior, non ita ad sequentia τοιόνδε τι μέρος referendum est, vti Duretus fecit, quasi aliqua pars, scilicet orationis antecedentis Hippocratis, iuuari, eaque vel ipsa aduersariorum sententia corroborari deberet, verum ad illa: τῷ ἐναντίῳ λόγῳ pertinet, fere vt Foesius interpretatus est, et totus locus ita vertendus: Attamen aduersariorum sententiae (postquam contra eos disputauimus) aliqua etiam ex parte subueniendum est, scilicet, quod aegris quidem in victus ratione aliqua mutatio, nulla vero in corpore contingat, vt neque validius redditum,

ditum, cibos detrahendo, neque debilius factum, aliquid adiiciendo, alterari debeat. Hippocrates enim post illam disputationem ea subiungit, quae aduersariorum sententiam tueri videntur. Et sane apte admodum Hippocrates vocabulo τιμωρέω vtitur, scilicet, quod contrariae sententiae, ab ipso iam conuulsae propemodum ac labefactatae, succurrendum sit. Conf. Foesii animaduersio ad hunc locum. Mirum autem est, Foesium non vidisse nodum totius rei, aut saltem non soluisse. Difficultas omnis prouenit a voce τετέοισι, quam cum Duretus, vt fere debere videbatur, de sanis interpretaretur, non poterat inuenire, quae vere Hippocratis mens sit. Rescribas: νοσέοισιν, vt etiam interpretatus sum, omnia expedita erunt. Sic autem emendari debere docent, quae sequuntur: προστεκμαρτέα δὴ καὶ ἰχὺς καὶ ὁ τρόπος τȣ̃ νοσήματος ἑκάστοισιν etc.

l) Καὶ ἰσχὺς.) Vocabulum ἰσχὺς a Dureto quidem pro viribus in genere accipitur, et ad aegrum refertur, sed certissime ad νόσημα pertinet: recte vero genitiui illi: φύσιος, ἔθεος, διαίτης a Dureto ad τρόπος referuntur; malo etiam cum Galeno ἡ ἰσχὺς et ἑκάστȣ legere.

Τό γε μὴν κρέσσον μαρτύριον. ȣ̉ γὰρ ἠδελφισμένον ἐςὶ τῷ πρήγματι, περὶ ȣ̃ μοί ὁ πλεῖςος λόγος εἴρηται. ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ πρῆγμα ἐπικαιρότατόν ἐςι διδακτήριον. Οἱ γὰρ ἀρχόμενοι τῶν ὀξέων νȣσημάτων ἐςὶν, ὅτε οἱ μὲν σιτία ἔφαγον αὐθημερὸν, ἠργμένοι ἤδη, οἱ δὲ καὶ τῇ ὑςεραίῃ, οἱ δὲ καὶ ἐῤῥόφεον τὸ προςυχόν, *a*) οἱ δὲ καὶ κυκεῶνα ἐῤῥόφεον. Ἅπαντα δὲ ταῦτα κακίω μέν ἐςιν, ἢ εἰ ἑτεροίως τις διαιτηθείη. *b*) Πολλῷ μέν τοι ἐλάσσω βλάβην φέρει ἐν τȣ́τῳ τῷ χρόνῳ ἁμαρτηθέντα, ἢ εἴ τις τὰς μὲν VIII.

 πρώ-

πρώτας ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς κενεαγγήσειε τελείως, τεταρταῖος δὲ ὢν τοιάδε διαιτηθείη, ἢ καὶ πεμπταῖος. Ἔτι μέν τοι κάκιον, εἰ ταύτας πάσας τὰς ἡμέρας προκενεαγγήσας, ἐν τῇσιν ὕστερον ἡμέρῃσιν οὕτω διαιτηθείη, πρὶν ἢ πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον. Οὕτω μὲν γὰρ θάνατον φέρει φανερῶς τοῖσι πλείστοισιν, ἢν μὴ παντάπασί τις εὐήθης ἡ νοῦσος εἴη. Αἱ δὲ κατ' ἀρχὰς ἁμαρτάδες οὐχ ὁμοίως ταύτῃσιν ἀνήκεστοί εἰσιν, ἀλλὰ πολλῷ εὐακεστότεραι. Τοῦτο οὖν ἡγεῦμαι μέγιστον διδακτήριον, ὅτι οὐ στερητέαι αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ ῥοφήματος, ἢ τοίου, ἢ τοίου, τοῖσι μέλλουσιν ὀλίγον ὕστερον ῥοφήμασιν, ἢ τοίοις, ἢ τοίοις, χρέεσθαι. Πυθμενόθεν μὲν οὖν οὐκ ἴσασιν, οὐδ' οἱ τῇσι κριθώδεσι πτισάνῃσι χρεόμενοι, ὅτι αὐτέῃσι κακοῦνται, ὁκόταν ῥοφέειν ἄρξωνται, ἢν προκενεαγγήσωσι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἢ καὶ πλείους. Οὔτ' αὖ οἱ τῷ χυλῷ χρεόμενοι γινώσκουσιν, ὅτι αὐτέοισι βλάπτονται ῥοφέοντες, ὅταν μὴ ὀρθῶς ἄρξωνται τοῦ ῥοφήματος. Τότε μὲν φυλάσσουσι καὶ γινώσκουσιν, ὅτι μεγάλην τὴν βλάβην φέρει, ἢν πρὶν πέπει-

ϱον τὴν νόσον γενέϑαι, κριϑώδεα πτισάνην ῥοφήσῃ ὁ κάμνων, εἰϑισμένος χυλῷ χρέεσϑαι. Πάντα ὦν ταῦτα μεγάλα μαρτύρια, ὅτι ὀκ ὀρϑῶς ἄγεσιν εἰς τὰ διαιτήματα οἱ ἰητροὶ τὲς κάμνοντας, ἀλλ᾽ ἐν ᾗσί γε νέσοισιν d) ὀ χρὴ κενεαγγέειν, τὲς μέλλοντας ῥοφήμασι διαιτᾶσϑαι κεναγγέεσιν. Ἐν ᾗσί τε ὀ χρὴ μεταβάλλειν ἐκ κενεαγγείης ἐς ῥοφήματα, ἐν ταύτῃσι μεταβάλλεσι, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ e) ἁμαρτάνεσιν. Ἐνίοτε δὲ ἐν τοῖσι καιροῖσι μεταβάλλεσιν ἐς τὰ ῥοφήματα ἐκ τῆς κεναγγείης, ἐν οἷσι πολλάκις αρήγει ἐκ τῶν ῥοφημάτων πλησιάζειν τῇ κεναγγείῃ, ἢν ὅτως τύχῃ παροξυνομένη ἡ νῦσος. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὠμὰ ἐπισπῶνται, g) ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ τῦ περὶ τὸν ϑώρηκα τόπȣ, χολώδεα, ἀγρυπνίαι τε συνεμπίπτεσιν αὐτέοισι, δι᾽ ἃς ὀ πέσσεται ἡ νῦσος, περίλυποί τε καὶ πικροὶ γίνονται, καὶ παραφρονέεσι, καὶ μαρμαρηγώδεα σφέων τὰ ὄμματα, καὶ αἱ ἀκοαὶ ἤχȣ μεσαὶ, καὶ τὰ ἀκρωτήρια κατεψυγμένα, καὶ ὖρα ἄπεπτα, καὶ πτύσματα λεπτὰ, καὶ ἁλυκὰ, i) καὶ κεχρωσμένα ἀκρή-

τῳ χρώματι σμικρὰ, καὶ ἱδρῶτες περὶ τὸν τράχηλον, καὶ διαπορήματα, k) καὶ πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, πυκνὸν, ἢ μέγα λίην, ὀφρύες δεινώσιος μετέχουσαι, λειποψυχώδεα πονηρὰ, καὶ τῶν ἱματίων ἀποῤῥίψιες ἀπὸ τοῦ στήθεος, καὶ χεῖρες τρομώδεες. ἐνίοτε δὲ καὶ χεῖλος τὸ κάτω σείεται. Ταῦτα δὲ ἐν ἀρχῇσι παραφαινόμενα, παραφροσύνης δηλωτικά εἰσι σφοδρῆς, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ ἀποθνήσκουσιν. Οἱ δὲ διαφεύγοντες ἢ μετὰ ἀποστήματος, ἢ αἵματος ῥύσιος ἐκ τῆς ῥινὸς, ἢ πῦον παχὺ πτύσαντες διαφεύγουσιν, ἄλλως δὲ οὔ.

At enim rei propofitae [1] ampliffimum hoc fuerit teftimonium; non enim affinitate coniunctum eft rei, de qua pluribus egi [2]. Sed ipfa res [3] eft praeftantiffimum documentum [4]. Etenim ineuntibus morbis acutis, exiftunt nonnulli, qui eo ipfo die cibis vefcuntur, fimul atque febricitare coeperint; alii poftridie. Alii etiam fine delectu quiduis forpferunt [5]. Nec defuerunt, qui moretum [6] fumpferunt. Sane haec omnia deteriora quidem funt, quam fi quis aliter diaetam inftituat [7]. Sed tamen multo leuior noxa infertur iis, quae hoc tempore [8] in vitio funt, quam fi quis biduum, triduum inedia corpus plane confecerit; quartum vero morbi diem aut quintum agens, talem, (qualem antea diximus) diaetam inftituerit. Multo etiam deterius eft, fi per omnes hos dies fame

fame confectus, posteris diebus, talem diaetam instituat, priusquam mitificatus fuerit morbus [9]. Sic enim aperte mortis consecutionem afferet multis [10]; nisi omnino morbus leuis et mitis fuerit. *c*) Huc accedit, quod, quae principio morbi in vitio sunt [11], ea sane non aeque hoc tempore insanabilia sunt, atque ea, quae incidunt in morbi vigorem, sed multo sanabiliora. Hoc igitur arbitror praestantissimum argumentum [12], quod scilicet primi dies morbi defraudandi non sunt sorbitione huiusmodi [13], aut illiusmodi, iis scilicet, qui paulo post sorbitionibus huiusmodi aut illiusmodi vti debent [14]. Ex quo efficitur, omnino non scire vtendi modum, ne eos quidem, qui hordeacea ptissana sibi vtendum putant, quod eius vsu laedantur, cum primum incoeperint, cum abstinentia cibi biduum, aut triduum, aut eo plus fuerint exhausti: nec vero quibus cremor in vsu [15] est, animaduertunt se, ab ea sorbitione laedi, cum eam non recte iniuerint, sed tamen tunc cauent sedulo, et intelligunt, quod magnum dat malum, si, priusquam mitificatus fuerit morbus, ptissanam hordeaceam sumpserit, qui tantum cremori est assuetus. Haec igitur sunt amplissima propositae rei testimonia: quod non prudenter, nec recte Medici aegros ad diaetam adducunt. Sed quibus in morbis exhaurire [16] decet [17], qui sorbitionibus vti debent, non exhauriunt. Et contra, quibus in morbis conuertere non decet aegros ad sorbitiones ab inedia, in his imprudenter conuertunt. Atque id faciunt [18] maximam partem exquisite [19]; *f*) etenim iis morbi temporibus aegros ad sorbitiones conuertunt ab exhausto et inedia [20], quibus confert a sorbitionibus proxime ad inediam accedere [21]: praesertim si tum contigerit inualescere mor-

 bum

bum[22]. Nonnunquam etiam[23] cruda attrahunt[24] a capite[25], et e thorace biliosa; tum vigiliae cadunt in eos[26], quarum vitio efficitur, vt morbus non mitificetur[27]. Tum etiam tristes redduntur et amarulenti[28], et delirant[29], tum etiam crebris micant ignibus oculi[30], tum sono aures implentur[31], extimae partes frigent[32], *b)* tenues vrinae, sputa tenuia et salsa et colorata, sudores[33] circa ceruicem, iactationes[34], tum etiam spiratio in faucibus elisa[35], cum inspiratur frequens[36] aut admodum magna; supercilia morositatem prae se ferentia[37]; Leipothymia praua, tum etiam vestimentorum a thorace reiectio[38] et tremulae manus: nonnunquam etiam inferius labrum concutitur[39]. Quae omnia eiusmodi sunt, vt, si ineunte morbo apparuerint[40], insignis delirii significationem afferant; ac fere omnes ita affecti moriuntur[41]. Caeterum, qui mortis periculo defunguntur, ii certe aut cum abscessu[42], aut sanguinis profusione per nares[43], aut crassum pus expectorantes[44] defunguntur. Caeterum id nunquam fit aliter[45].

SCHOLIA.

1) Quod scilicet diaeta tenui peccant aegri, et ideo damnis augentur, ratione morbi, qui inualescit, et repentina mutatione ventriculi ab otio ad negotium.

2) Vbi scilicet coniuncta sunt illa sanorum exempla.

3) Sedulo et diligenter perspecta.

4) Ne quis, scilicet veterum Gnidiorum, in praescribenda diaeta ignorantiam imitetur.

5) Vt sorbitionem ptissanae, alicae, chondri.

6) Id est, cibum ex lactis, mellis, aquae, vini, casei mixtione confectum, gallice vocatur *Tourteau.*

7) Quae aeque naturae studeat et pugnet cum morbo.

8) Hoc est, morborum principio.

9) Ex quo efficitur, non ante concoctionem, de accessione cibi facienda cogitandum; ante vero semper locum esse debere deducendi potius quam adiungendi.

10) Auo-

10) Avocata natura ab instituto certamine, et inualescente morbo.

11) Hoc est, si quid ineunte morbo peccetur.

12) Quia, si quid ineunte morbo peccetur, hoc peccatum non aeque est insanabile, & quod repentina mutatione ab inedia, inconsiderate praescripta, ad cibi vsum, morbi fiant lethales, alioqui sanabiles, nisi forte sint admodum mites.

13) Adhibita scilicet prouisione purgationis, vacuationis, et alleuamenti doloris, vt quoque est opus.

14) Quod infirmae sint vires, et cum maioris infirmitatis metu, aeger natura et temperamento biliosus; quod diuturnior morbi historia; tum enim defraudato aegri per inediam genio, cibum exhibere cogeris, cum minime est opus, nec decet, crudo scilicet adhuc morbo, ventriculum ab otio ad negotium conuertere; sic enim morbus, alioqui sanabilis, redditur insanabilis, acuto morbo, et natura quodammodo violata.

15) Qui loco non vtuntur, quamvis vti non debent.

16) In graeco est negatio ὀ, sed male.

17) Vt in pleuritide sicca, si vires valeant siue infirmitatis metu.

18) Vt ab inedia ad cibi vsum conuertant.

19) Id est, ab exquisita inedia ad largiorem cibi vsum, vel vt eo tempore mutationem suscipiant, vt fiat mutatio materiae et aegri.

20) Inediam vertit κενεαγγείαν.

21) Id est, in inedia ipsa versari, eaque extrema.

22) Vniversali vel particulari accessione.

23) Ac si dicat *Hippocrates*, non solum ea mutatione ab inedia ad cibi vsum, priusquam mitificatus fuerit morbus, insanabilis redditur; sed etiam propter vim morbi iis damnis aegri suopte vitio augentur.

24) Exhausta aluo.

25) Scilicet venae arefactae ventriculusque exhaustus contrario suae naturae motu.

26) Somnum inire nequeunt, quod in somni necessitate somni causae naturales desiderentur, nempe sanguinis bona ἀναθυμίασις, et bona cerebri temperatio.

27) Fractis viribus, efferaque reddita morbi materia.

28) Moribus et sapore.

29) Concepta in cerebro bile, aut efferuescente in aluo; delirant itaque morum dissimilitudine, indecora corporis conditione, absurditate verborum, et imperceptione doloris.

30) Ab

30) Ab anathymiasi fuliginosa, vel a tenuiore sanguine; quorum illud delirium significat, hoc futuram crisim; nam μαρμαρυγώδεα ὄμματα aut sunt critica, aut symptomatica.

31) Tum per idiopathiam cerebri, tum per sympathiam eruditatis.

32) Male affecto morsu ventriculo.

33) Oboriuntur symptomatici virium infirmarum et malignae qualitatis.

34) Ἀλυσμοὶ nauseae participes, cum nullo consistunt loco.

35) Quae musculorum quandam conuulsionem significat.

36) Ob thoracis contumaciam et auctum vsum, cum virium robore.

37) Amborum scilicet conuulsione, aut alterutrius resolutione.

38) Ob oppressionem diaphragmatis.

39) Vellicato ore ventriculi, ab affluxu bilis aeris, et est vomitus certissimum signum, per continuitatem interioris tunicae.

40) Vt nulla perturbationis criticae excusatio afferri possit.

41) Per alienationem cerebri, a forti alteratione.

42) Qui fit ἀντίῤῥοπος κατ' ἴξιν in parte totius materiae capace, a superioribus partibus ad inferiores vt *Lib. I. Epid. Hist.* 3. contigit Herophonti, qui, a delirio, abscessum habuit primum quidem in sinistro hypochondrio, mox in sinistro crure.

43) Vt in Metone *Lib. I Epid. Hist. 7. particul.*

44) Vt in Pythione *Lib. III Epid. Hist. 3.*

45) Ac si diceret, coctione, et excretione, vel abscessu causarum, periculo mortis natura defungitur, aliter vero nunquam.

NOTAE.

a) Οἱ δὲ καὶ Κυκεῶνα.) Κυκεὼν Erotiano dicitur πόμα μετὰ ἀλφίτα τεταραγμένον, potio cum farina mista.

b) πολλῷ μέν τοι.) Malim vertere; Sed quae hoc tempore praeter legem fiunt, et peccata committuntur, minus damni adferunt, et sic etiam Foesius. Duretus videtur ἁμαρτηθέντι legisse, quod etiam Lindenius habet; quod tamen non arridet.

c) Planius multo cum Foesio vertamus: Quae vero per initia errata committuntur.

d) ὀ χρὴ κενεαγγέειν.) Duretus particulam ὀ hic ſublatam ante κενεαγγέειν poſuit, et quidem male, vt apparet ex ſequentibus: ἐν ᾗσι δὲ ὀ χρὴ μεταβάλλειν; Imo probant etiam antecedentia.

e) ἁμαρτάνουσιν.) Duretus ſine dubio ἀπαρτὶ legit, quod Foeſio teſte, in optimis Codicibus eſt, et ab ipſo defenditur. Sed malo ἁμαρτάνουσιν, et hanc lectionem veram eſſe docent, quae proxime ſequuntur.

f) Vertendum: aliquando vero iis etc. Nam in Graeco eſt: ἐνίοτε δὲ. Quod ſequitur, καιροῖσι, an non praeſtat occaſionibus vertere?

g) ἀπὸ τῆς κεφαλῆς.) Nonne ſatius eſt ἐπί τε κεφαλῆς cetr. legere? et ad caput trahere. Quae cruda ad caput attrahi poſſint, animo comprehendere valeo, minus, quae detrahere. Et ſic quoque de pectore, ad quod aduocari biliosa poſſe videntur, non deduci, niſi quis vellet hic τόπον περὶ τὸν θώρηκα hypochondrion dextrum intelligere, ſub quo hepar, bilis officina. Id enim Hippocrates alibi dicit in thorace poſitum eſſe. Duretus ſimpliciter e thorace vertit, ſed verius utique Foeſius: a thoracis regione.

h) Vertas potius tenues et crudae; in graeco enim: ἄπεπτα.

i) Καὶ κεχρωσμένα.) Vertas: et colore ſincero tincta et exigua. Quid vero ſit ſputum ſincerum, et quod colorato opponitur, ex Celſo diſcas, qui ait Lib. II. Cap. 8. nihil pejus eſt, quam ſincerum id edi, ſiue rufum eſt, ſiue cruentum. Sed τὰ πτύαλα χρωματίζεσθαι, inter bona ſigna ab Hippocrate in Coacis refertur, τὰ ἄκρητα πτύαλα inter mala.

k) Καὶ πνεῦμα.) πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ proprie denotat ſpiritum offendentem, dum ſurſum prodit.

Οὐ δὲ γὰρ τοιουτέων ὡρέω ἐμπείρους τοὺς ἰητροὺς, ὡς χρὴ διαγινώσκειν τὰς ἀσθενείας ἐν τῇσι νούσοισιν αἵ τε διὰ κενεαγγείην ἀποτελεῦνται, αἵ τε δι᾽ ἄλλον τινὰ ἐρεθισμὸν, αἵτε διὰ πόνον, καὶ ὑπὸ ὀξύτητος τῆς νούσου. Ὁκόσα τε ἡμέων IX.

ἡ

ἡ φύσις καὶ ἡ ἕξις ἑκάστοισιν ἐκτεκνοῖ πάθεα καὶ εἴδεα παντοῖα, καί τοι σωτηρίην, ἢ θάνατον φέρει γινωσκόμενα ἢ ἀγνοέμενα τὰ τοιαῦτα. Μέζον μὲν γὰρ κακόν ἐστιν, ἢν διὰ τὸν πόνον, καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς νόσου, ἀσθενέον τι προσφέρῃ τις ποτὸν, ἢ ῥόφημα πλεῖον, ἢ σιτίον, οἰόμενος διὰ κεναγγείην ἀσθενέειν. Ἀεικὲς δὲ καὶ διὰ κεναγγείην ἀσθενέοντα μὴ γνῶναι καὶ πιέζειν τῇ διαίτῃ. Φέρει μὲν γάρ τινα κίνδυνον καὶ αὕτη ἡ ἁμαρτὰς πολλῷ δὲ *a*) ἧσσον τῆς ἑτέρης. Ἐι γὰρ ἄλλος ἰατρὸς ἢ καὶ ἰδιώτης εἰσελθὼν, καὶ γνοὺς τὰ συμβεβηκότα, δῴη καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν, ἃ ὁ ἕτερος ἐκώλυσεν, ἐπιδήλως ἂν δοκοίη ὠφεληκέναι. *b*) Τὰ δὲ τοιαῦτα μάλιστα καθυβρίζεται, τῶν χειρωνακτέων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· δοκέει γὰρ αὐτέοισιν ὁ εἰσελθὼν ἰητρός, ἢ ἰδιώτης, ὡσπερεὶ τεθνεῶτα ἀναστῆσαι. *c*) Γεγράψεται οὖν καὶ περὶ τουτέου, σημήια, ὅισι δεῖ, ἕκαστα τουτέων διαγινώσκειν. παραπλήσια μέν τοι τοῖσι κατὰ κοιλίην καὶ ταῦτά ἐστι. Καὶ γὰρ ἢν ὅλον τὸ σῶμα ἀναπαύσηται πουλὺ παρὰ τὸ ἔθος, οὐκ αὐτίκα ἔῤῥωται μᾶλλον.

d) Ἢν

d) Ἢν δέ δὴ καὶ πλείω χρόνον διελινύσας ἐξαπίνης ἐς τὲς πόνες ἔλθῃ, *e*) φλαῦρόν τι πρήξειεν ἐπιδήλως. Οὕτω δὲ καὶ ἓν ἕκαστον τῶ σώματος, *f*) καὶ γὰρ οἱ πόδες τοιόνδέ τι πρήξειαν, καὶ τὰ ἄλλα ἄρθρα μὴ εἰθισμένα πονέειν, ἢν διὰ χρόνε ἐξαπίνης πρὸς τὸ πονεῖν ἔλθῃ. Ταῦτα δ' ἂν καὶ οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ πάθοιεν, καὶ πᾶν ὁτιῶν, *g*) ἐπεὶ καὶ ἡ κοίτη παρὰ τὸ ἔθος μαλθακὴ πόνον ἐμποιέει, καὶ σκληρὴ παρὰ τὸ ἔθος, καὶ ὕπαιθρος εὐνὴ παρὰ τὸ ἔθος, σκληρύνει τὸ σῶμα. Ἀτὰρ καὶ τὰ τῶν τοιῶνδε πάντων ἀρκέει παραδείγματα γράψαι. Εἰ γάρ τις ἕλκος λαβὼν ἐν κνήμῃ, μήτε λίην ἐπίκαιρον μήτε λίην εὐηθες ὄν, καὶ μήτε ἄγαν δυσελκὴς ὤν, μήτε ἄγαν εὐελκὴς, αὐτίκα ἀρξάμενος ἐκ πρώτης κατακείμενος ἰητρεύοιτο, *h*) καὶ μηδαμῇ μητεωρίζει τό σκέλος ἀφλέγμαντος μὲν ἂν ἔτως εἴη, καὶ ὑγιὴς πολλῷ θᾶσσον ἔτω γένοιτο, ἢ εἰ πλανώμενος ἰητρεύοιτο. Ἐι μέν τοι, πεμπταῖος, ἢ ἑκταῖος, ἢ καὶ ἔτι ἀνωτέρω ἀνασὰς ἐθέλοι προβαίνειν, μᾶλλον ἂν πονέοι τότε, ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος ἰητρεύοιτο.

υοιτο. Ἐι δὲ καὶ πολλὰ ταλαιπωρήσειεν ἐξαπίνης, πολλῷ ἂν μᾶλλον πονήσειεν, *l*) ἢ ἐκεῖνως ἰητρευόμενος ταῦτα ταλαιπωρήσειεν ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσι. Διὰ τέλεος ὖν μαρτυρεῖ ταῦτα πάντα ἀλλήλοισιν, ὅτι πάντα ἐξαπίνης μέζω πολλῷ τῦ μετρίυ μεταβαλλόμενα ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τὰ, βλάπτει. *m*) Πολλαπλασίη μὲν ὖν κατὰ κοιλίην ἡ βλάβη ἐςὶν, ἢν ἐκ πολλῆς κενεαγγείης, ἐξαπίνης πλέον τῦ μετρίυ προσαίρηται. Ἀτὰρ καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἢν ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐξαίφνης ἐς πλέω πόνον ἔλθοι, πυλὺ πλέω βλαβείη, ἢ εἰ ἐκ πολλῆς, ἐδωδῆς ἐς κενεαγγείην μεταβάλλοι. Δεῖ μέν τοι καὶ τὸ σῶμα τυτέοισιν ἐλιννύειν, καὶ ἢν ἐκ πολλῆς ταλαιπωρίης ἐξαπίνης ἐς σχολὴν, τὸ καὶ ῥαθυμίην ἐμπέσῃ, δεῖ δὲ καὶ τυτέοισι τὴν κοιλίην ἐλιννύειν πλήθεος βρώμης, ἢν δὲ μὴ, πόνον ἐν τῷ σώματι ἐμποιήσει, καὶ βάρος ὅλυ τῦ σώματος. Ὁ δὴ ὖν πλεῖςος μοι λόγος γέγονε περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς, ἐπὶ τῆς διαίτης, καὶ ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τά. *o*) Ἐς πάντα μὲν ὖν εὔχρηςον ταῦτα εἰδέναι, ἀτὰρ καὶ περὶ ὗ ὁ λόγος ἦν,

ὅτι καὶ ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν ἐς τὰ ῥοφήματα μεταβάλλεσι ἐκ τῆς κενεαγγείης. Μεταβλητέον γὰρ, ὡς ἐγὼ κελεύω ἤδη. Ἔπειτα δ' χρηστέον ῥοφήμασι, πρὶν ἡ νοῦσος πεπανθῇ, ἢ ἄλλο τι σημεῖον φανῇ, ἢ κατ' ἔντερον κενεαγγικὸν ἢ ἐρεθιστικὸν, ἢ κατὰ τὰ ὑποχόνδρια, p) ὁκοῖα γεγράψεται σημεῖα. Ἀγρυπνίη ἰσχυρὴ πόματα καὶ σιτία ὠμὰ καὶ ἀπεπτότερα ποιέει. Καὶ ἡ q) ἐπὶ τὰ ἕτερα αὖ μεταβολὴ διαλύει σῶμα καὶ ἑφθότητα, καὶ καρηβαρίην ἐμποιέει.

Extremum illud eſt, nec harum diſtinctionum [1] peritos noui medicos, quemadmodum oporteat ſcire virium infirmitates in morbis, ſiue illarum cauſa ſit vacuatio per inediam, ſiue ob aliud irritamentum [2], ſiue ob laborem alicuius partis principis, ſiue ob vehementiam morbi [3]. Tum autem quaecunque ſua cuique natura et habitus pathemata afferat [4], variasque ſpecies, quamuis haec, ſi cognita fuerint aut ignorata a Medicis, ſalutem aut exitium afferunt. Etenim maius damnum aegro adfertur, ſi ei, qui ob laborem [5] morbique vim infirmior eſt, exhibeat quis potionem aut ſorbitionem largiore manu, aut cibum, ratus ab exhauſto infirmum eſſe. Dedecet autem (fateor) non intelligere et animaduertere eum, qui ab exhauſto [6] laborat, tenuique diaeta opprimere; periculum enim hoc affert, ſed multo minus, quam ſi aliter peccetur [7]; Eſt autem ridiculum magis hoc peccatum altero [8]. Etenim ſi alter Medicus aut ple-

 beius

beius quispiam, qui ad aegrum accesserit, quae contigerint, nouerit, dederit ea, quibus alter aegrum prohibuit, aperte videatur adiumentum attulisse [9]. Talia vero cauillis et dicteriis incessuntur a vulgo: Etenim videtur is, qui postremo accessit, Medicus aut plebeius, aegri vitam ex faucibus fati ereptam restituisse. De his autem signa scribentur [10], quibus singulas causas distinguere et discernere oporteat. Enimvero similia sunt etiam haec iis, quae proprie ad aluum pertinent. Etenim si vniuersum corpus, praeter vitae institutum, multum quieuerit, non statim magis robustum euadit. Quod si etiam diutius feriatur corpus, vel ab otio traductum repente se ad labores conuerterit, perperam [11] efficiet, quidpiam si efficere velit. Eodemque modo de vnaquaque corporis parte iudicandum. Etenim pedes huiusmodi quidpiam [12] caeterique omnes artus, qui otio dediti fuerunt, nec laborare consueuerunt, si ex diuturniore otio ad laborem repente se converterint. Quinetiam et oculi ipsi [13] dentesque [14] idem patientur, atque adeo vnaquaeque pars corporis. Quando et cubile ipsum, praeter consuetudinem, molle [15], laborem affert; item et durum praeter morem. Tum etiam sub dio expositum praeter morem corpus indurat. Quinetiam istiusmodi omnium [16], quae adducta sunt in quaestionem, sufficiet exempla proponere. Etenim si quis vulnere sauciatus in crure, nec admodum magno [17], nec leui, atque is, qui vulnus accepit, nec admodum sit contumax curatuque difficilis, nec ita facilis; statim vt vulnus accepit, a primo die decumbens, medicinam suscipiat, ac nullo modo suspendatur crus [18], inflammationis tum erit expers ac celerius sanescet [19], quam si obambulando et deerrando medicina fiat: tum in quinto aut

aut ſexto die aut tardius etiam ſurgens e lecto maius negotium faceſſet, *i*) quam ſi, ineunte morbo, in curatione peccaſſet. *k*) Quod ſi progrediendo ſe fatigarit, multo magis laborabit, quam ille, qui curationem recipiendo, illis ipſis diebus defatigatus fuerit. Atque vt in ſumma dicam, haec omnia ſibi inuicem adſtipulantur, quod omnia, quorum in hanc aut illam partem ſupra modum mutatio fit repentina [20], damnum afferunt [21]. At infinitis partibus maior eſt noxa, quae aluo infertur, ſi a diuturna vacuatione [22] repente plus cibi adiungatur. Quin etiam in vniuerſo corpore, ſi ex diuturno otio, repente quis ad vehementiorem laborem ſeſe conuerterit, ea multo grauioribus damnis augebit mutatio, quam ſi a liberaliore victu, ad inediam ſeſe conuerterit. Eſt igitur neceſſe, quorum corpus omnino quieſcere in otioque et vmbra viuere oportet, quamuis multo fractum labore, ad otium et ad ignauiam transferatur. Quin etiam et iis, qui abſtinentia cibi ſuum defraudauerunt genium, aluum ceſſare oportet [23] cibi copia; ſin minus [24], damnum et offenſionem corpori afferent, vniuerſique corporis grauitatem ſentient [25]. Sane longa fuit inſtituta diſputatio de mutatione *n*) [26], quae in hanc aut illam partem ſuſcipitur, ſed tamen haec omnia vtiliſſimum fuerit ſcire [27]. Caeterum illud eſt noſtri inſtituti proprium, quod ſcilicet in acutis morbis [28], veteres rerum ignari et inſolentes, ab inedia [29] ad ſorbitiones inconſiderate et imprudenter conuertunt [30]: mutandum quidem puto, vt praecipio iam inde vsque [31]. Deinde ſorbitionibus non eſſe vtendum, priusquam morbus fuerit mitificatus [32], aut aliud ſignum appareat [33], aut vacuationis per aluum [34], aut alui irritatae [35]: aut etiam collapſa atque ſuſpenſa appareant hy-

pochondria, quorum ſigna paulo poſt dicentur. Vigilia pertinax [36], potionem et cibos crudos omnisque coctionis expertes [37] reddit, mutatioque in contrariam partem facta [38], corpus effoetum [39] reddit, et corpus turgidulum excoctumque [40] facit, et capitis gravitatem inducit. [41].

SCHOLIA.

1) Vt, cum ex viribus ſigna duci debeant, ne falſa infirmitatis opinione decipiamur, non perſpecta infirmitatis cauſa, quae multiplex eſt, propstereaque cibum exhibendum putemus.

2) Vt medicamenti vſu, lumbricorum morſu.

3) Acuti, qui celeriter, continenter et vehementer mouetur.

4) Vnde multi, vel a temperamento, vel a corporis conformatione fiunt infirmi.

5) Principis partis.

6) Hoc eſt, diſſipatione noſtrae triplicis ſubſtantiae, per vacuationem aſpectabilem aut inaſpectabilem.

7) Id eſt, quam ſi ex falſa infirmitatis opinione, quis cibum exhibeat.

8) Quod committitur, cibum adiungendo, in falſo credita infirmitate, nempe illius infirmitatis cauſam eſſe vacuationem aliquam.

9) Qui conuenienter perſpecta infirmitatis cauſa, cibum exhibuit, quem prior Medicus prohibuerat.

10) Quaſi dicat, exemplo aliarum partium, facile quiuis intelliget, grauiſſimam eſſe mutationem ab otio ad negotium.

11) Ignauia enim exſoluit, ac proprii officii exercitatio robur augere ſolet.

12) Hoc eſt, inepti in progrediendo et ſtando redduntur, cruraque progrediendo titubant.

13) Videndo.

14) Mandendo.

15) Ei, qui decumbit.

16) Quae fiunt, quaeque apparent in repentina mutatione ab otio ad negotium.

17) Vel dignitate partis, vel amplitudine diuiſionis, vel humoris, maligna vi affluentis, vulnus magnum dicitur.

18) Hoc

18) Hoc eſt, neque ſtando, neque ſedendo, neque deambulando, ſed immotum crus maneat.

19) Per ſyſſarcoſim, quam inflammatio impediret. Inflammatio autem contingeret, ſi ſuſpenſum crus teneretur ſedendo, ambulando, ſtando.

20) A negotio ad otium, a deductione cibi ad adiunctionem, et contra.

21) Immutatione temperamenti et habitus, vnde illud firmiſſimum afferri poteſt, quod omnis mutatio inſignis, quae in naturas et habitus hominum cadit, maxime morbos parit.

22) Per abſolutam cibi detractionem.

23) His, qui feriantur a labore nimio.

24) Hoc eſt, qui tantum cibi feriando non deduxerit, quantum laboris.

25) Coctionis difficultate, digeſtionis prauitate, quia *ventris ſegnities vaſorum impuritatem et omnium confuſionem parit, aph. 1. Sect. 3. Lib. VI. Epid.*

26) Per theoremata, axiomata, et exempla ſymptomatum, quae cadunt in ſanos et aegros.

27) Tum ad conquirendam, tum ad conſeruandam ſanitatem.

28) Qui celeriter, continenter, et vehementer mouentur.

29) Hoc eſt, poſt tridui aut quatridui abſolutam deductionem cibi.

30) Cum non opus eſt, minimeque decet, quamuis illae ſorbitiones cum ſummo qualitatis delectu exhibeantur.

31) Ex perſpicientia naturae.

32) Si validae ſint vires cum ſecuritate, ſine infirmitatis metu.

33) Infirmarum ab exhauſto virium, non ab acuta vi morbi.

34) Aut alterius cuiuslibet manifeſtae aut inſenſibilis vacuationis, vnde certa magnae diſſipationis ſubſtantiae ſigna eluceant.

35) Morſu bilis acrioris, aut lumbricorum.

36) Cum ſtudia philoſophiae, et curae, cogitationesque nullam illi partem diei neque diurnae neque nocturnae impertiunt, ac omnino ſomni expers et aſſidua vigilia.

37) Ὠμὰ cruda ſunt, ſed coctionis capacia; ἄπεπτα cruda ſunt, ſed coctionis non capacia; Etiamſi videatur idem ὠμὸν καὶ ἄπεπτον. Ergo coctionis expertes diſſipatione calo-

ris natiui, qui per immoderatas vigilias, relicta naturali oeconomia, ad ambientem curfum inflectit.

38) Vt eft diuturnior fomnus, nempe coacto vitali calore et fpiritu a fuperficie ad centrum, vt fit in tenebris: Etenim vt calor natiuus intro aut foras curfum inflectit; ita fomni et vigiliarum inclinationes fiunt.

39) Hoc eft, pigrum et plumbeum reddit.

40) Ob excrementa, quae diu dormiendo halituofa fiunt, apparentque turgiduli homines, pallidi, atque quodammodo excocti.

41) Capite oppleto fuliginofis excrementis, et imminuta caloris nativi, atque fpirituum fuauitate, tenuitate, atque adiuncta impuritate.

N O T A E.

a) ἧσσον τῆς ἑτέρης) Quam fi illo altero, id eft, priore modo, peccetur.

b) τὰ δὲ τοιαῦτα) Et ob eiusmodi maxime peccata artifices ab hominibus cauillis dicteriisque inceffuntur.

c) γεγράψεται ἂν καὶ) Verba περὶ τούτου interpretes vel non, vel male expreſſerunt. Περὶ hic idem eft ac ἕνεκα, quare verti oportet: Propterea et figna fcribentur, quae de horum fingulis haberi debent.

d) ἦν δὲ δὴ) Vulgo legunt, ἦν δὲ δεῖ, fed cum Lindenio mutaui in ἦν δὲ δὴ, quod frequenter occurrit apud Hippocratem, vt paullo inferius: ἦν δὲ δὴ καὶ ποδῶν ψυχρῶν ποτὲ ἐόντων ποθῇ.

e) Φλαυρόντι) Manifefto damno afficietur. Πρήσσειν hic pro πάσχειν pofitum eft.

f) καὶ γὰρ οἱ πόδες) Foefius habet: καὶ γὰρ ἦν οἱ πόδες. Deleui τὸ ἦν, quod fenfum manifefto turbabat, et vertere malim: Nam pedibus quoque et reliquis artubus, laborare non folitis, eadem euenient, fi ex cetr.

g) Επὶ καὶ ἡ κοίτη.) Scriptum erat κοίτη ἡ, mutaui fedem articuli, vt natura linguae graecae poftulabat.

h) καὶ μηδαμῇ μετεωρίζειν) Et nullo modo femina mouerit, nulla inflammatione corripietur, multoque ita facilius fanabitur, quam fi ipfi, vel tantum ambulanti, medicina fiat. Cum κατακείμενος praegreffum fit, μετεωρίζειν fimpliciter mouere interpretari licet.

i) Vertendum eft: Quam fi ineunte morbo, fine mora interiecta, obambulando curationem admiferit.

k) Ver-

k) Vertendum eſt: Quod ſi repente graues labores ſuſceperit.

l) Ἢ ἐκείνως) Duretus legiſſe videtur ἐκεῖνος. Verum hoc nullum commodum ſenſum facit. Vera lectio eſt ἐκείνως, adeoque verti debet: Multo peius afficietur, quam ſi illo modo curatus, illis ipſis diebus, multa ſubito laborauerit. Ἐκείνως ſpectat ad verba: ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος ἰητρεύοιτο.

m) Πολλαπλασίη.) Haec vox proprie multiplex ſignificat. Sed hic locus interpretibus admodum obſcurus habitus eſt, et ab eorum nullo ita conuerſus, ut, quae Hippocratis mens fuerit, aſſequi ex interpretatione liceret. Mihi videntur verba: ἀτὰρ καὶ κατὰ τὸ ἄλλο - - - - - πλέω βλαβάη vere interpoſita eſſe. Quare ſic verterim: Venter igitur varie laeditur, ſi poſt longam et magnam inanitionem, maior, quam cui quis adſueuit, cibi modus, ingeritur, (verum et ceterae partes, vbi quis a multo otio ad magnum laborem ſubito tranſitum facit, multo maiorem noxam patiuntur,) aut ſi a multo cibo ad abſtinentiam ſe conuertit. Et hos quidem quietem corpori concedere oportet. Imo ſi ex multo labore ad otium et ignauiam ſubito progrediuntur, vt venter etiam quieſcere valeat, de cibis aliquid detrahendum eſt. Reliqui Interpretes, quod in verbis: ἢ εἰ ἐκ πολλῆς ἐδωδῆς cetr. particulam ἢ per quam, reddiderunt, non potuerunt vtique commodum aliquem ſenſum elicere.

n) Addendum ſeu inſerendum ex graeco: in victus ratione: ἐπὶ τῆς διαίτης.

o) Ἐς πάντα μὲν ἕν.) Duretus ſeparauit haec a ſequentibus, praeter rationem. Neque aliter Foeſius interpunxit, etſi recte conuertit. Puto apertiſſimum eſſe, debere haec verba ſic, vt a nobis factum eſt, conſtitui. Ita autem verto: Haec igitur, cum in uniuerſum ſcire vtile eſt, tum ad id etiam, de quo ſermonem faciebamus, quod in acutis morbis, ab inanitione] vaſorum, ad ſorbitionem tranſire (aegros) iubent. Sic enim tranſeundum eſt, vt iam ante praecepi.

p) Ὁκοῖα γεγράψεται.) Vertendum: qualia ſigna. Nempe ſe indicaturum eſſe illa ſigna dicit, quae, vbi apparuerint, cogere medentes poſſint, vt ante, quam morbus mitificatus ſit, ſorbitiones concedant.

q) ἐπὶ τὰ ἕτερα.) Mutationes in rebus vult, quas medentes non naturales nominant. Ex his ſomnus et vigilia, cuius noxam in cibo et potu indicauit. Si in reliquis ab vna ad alteram tranſitus fiat, corpus ſolui cetr.

HIPPOCRATIS COI
DE
VICTVS EXQVISITI RATIONE
IN MORBIS ACVTIS,
SIVE
DE TECMARSI,
LIBER TERTIUS
INTERPRETE
LVDOVICO DVRETO,
SEGVSIANO

I. Γλυκὺν δὲ οἶνον καὶ οἰνώδεα, καὶ λευκὸν, καὶ μέλανα, καὶ μελίκρητον, καὶ ὕδωρ, καὶ ὀξύμελι, τοῖσι δὲ σημαινόμενον, χρὴ διορίζειν ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν. Ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσόν ἐστι καρηβαρικώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος, καὶ διαχωρητικώτερος δή τι τοῦ ἑτέρου κατ᾽ ἔντερον.

At vero dulce [1] vinum, et generosum, et *a*) album, et nigrum, et melicratum, et aquam, et oxymel, his notis patefacta et significata, distinguere oportet [2], in morbis acutis [3]. Nam dulce vinum minus capiti nocet [4], quam generosum [5], minus arcem animi [6] inuadit, magisque aluum subducit, quam aliud quoduis [7].

SCHO-

S C H O L I A.

1) Vinum ſuccus eſt ex vite ſeu vuis expreſſus; qui feruendo vires acquirit: Dulce non aduentitio calore, cuiusmodi muſtum, ſed inſito cuiusmodi intra limites fundentis, mollientis, et lenientis conſiſtit.

2) Et conuenienter ad medendi vſum conuertere, vt ſcilicet proſint, non obſint; (de iis enim diſputat, quatenus ad Tecmarſim faciunt,) vt potius pugnent cum morbo, quam naturae ſtudeant.

3) Cum febre coniunctis, qui cum vehementia celeriter ſuam abſoluunt hiſtoriam aut ad ſalutem, aut ad mortem.

4) Minus auget plethoricis ſymptomatis.

5) Nam vinum generoſum habet inſitas duas cauſas τῆς ἄνω φορᾶς, tenuitatem ſcilicet cum calore coniunctam.

6) Id eſt, eam partem, quae mentis eſt et conſilii.

7) Tum per ſe, tum ex euentu; per ſe quidem, quia vinum nouum bilem generat, quae ſollicitet aluum, praeſertim in biliosis: per accidens, quia vinum nouum non fertur in meatus vrinarios, et ſola aluus vino dulci fruitur. Quin et ratione ipſius ſubſtantiae, vinum dulce obſtructiones facit, eſt enim craſſum.

C O M M E N T A R I V S.

Quoniam in morbis acutis, praecipuum Medici ſtudium in eo debet verſari, vt non tam naturae ſtudeat, quam pugnet cum morbo: Ideo alimentorum dotes, (quibus vtendum eſt) Hippocrates proſequitur; vnde in primo libro de Ptiſſana egit, propoſito nimirum exemplo, quod caeteras res eiusdem generis dignitate et perſpicuitate ſuperaret: Nunc de vino, aqua, oxymelite, et mulſa diſputat, diorisſmos et indicationes multas proponens, quibus aut inducatur aut deterreatur Medicus, ne praeſcribat ea. Galenus Hippocratem reprehendit initio ſui commentarii, quod non ſolum ἀτάκτως, ſed etiam ἀδιορίστως diuiſionem vini conſtituerit. At certe in opere alieno ingenioſus, nec per quem profecerit, profitetur. Non enim hoc intendit Hippocrates, vt

 vini

vini omnes differentias persequatur, sed quantum breuitas passa est, aliquot differentias explicauit. Cum enim in vino considerentur odor, color, consistentia, sapor, et vires; dum meminit vini albi, nigri, odorem quidem non adumbrat, sed colorem et consistentiam; saepe enim fit, vt album vinum tenuium sit partium, nigrum crassarum. Dum dulcis meminit, de sapore intelligit; cum generosi, de viribus. Odor autem cum habeat multas differentias, quae sint inexplicabiles, et a sapore iudicentur, subticuit, relinquens id iudicio lectorum. Ita Galenus, dum curiosius Hippocratem reprehendit, vehementiore reprehendendi studio, Hippocratem voluit experiri. Caeterum omnes differentias Galenus persequutus est *Comm. in part. I. huius Lib. et Lib. de Euchymia et Cacochym.* Porro non erit alienum exponere axioma vulgare, nos ali rebus dulcibus: Nomen dulcis ambiguum valde est; saepe enim significat id, quod alienae omnis qualitatis expers est, et ab Hippocrate dicitur *ἀϑεὲς Lib. VI. Epid. Sent. 18. Sect. 4.* Atque hoc loco nomen dulcis ita est accipiendum. Cum id, quod e nobis effluit, sit amicum et iucundum nobis, id est, ex vsu ad restaurandum effluuium, quod rei deperditae desiderium leniat: Hoc autem debet contineri intra limites rei fundentis, lenientis et mollientis; Quod iis contingit, quibus artus obriguerunt per niues, dum lauantur aqua calida: haec enim continetur intra limites rei fundentis, lenientis, et mollientis. Plus enim ab ea iuuantur, quam si corpus igni obiecissent.

NOTA.

a) De vino albo vide sis Garciae Lopii Commentar. de varia rei Medicae lectione. Cap. XVI.

Μεγα-

Μεγαλόσπλαγχνος δὲ σπληνὸς καὶ ἥπατος. Οὐκ ἐπιτήδειος ὦν ȣδὲ τοῖσι πικροχόλοισι· καὶ γὰρ ὦν διψώδης τοῖσί γε τȣτέοισίν ἐςιν, ἀτὰρ καὶ φυσώδης τῶν ἄνω, ȣ͂ μὴν πολέμιός γε *a*) αὐτῷ ἐντέρῳ τῷ κάτω, ὡς κατὰ λόγον τῆς φύσης, καὶ τοί γε ȣ͂ πάνυ πορίμη ἐςὶν, ἡ ἀπὸ τȣ͂ γλυκέος οἴνȣ, φῦσα, ἀλλ᾽ ἐγχρονίζει περὶ ὑποχόνδρια· καὶ γὰρ ὦν ἧσσον ȣ͂τος διȣρητικὸς γίνεται τὸ ἐπίπαν τȣ͂ οἰνώδεος λευκȣ͂. II.

Sed tamen tumorem hepatis, aut lienis adauget [1]: Ob eamque cauſam non picrocholis eſt accommodatum; etenim huiusmodi naturis [2] eſt ſitiferum. Quin etiam et inteſtino ſuperiore [3] flatus excitat; ſed tamen inteſtino inferiori non eſt admodum moleſtum, pro ratione flatus [4], quamuis non admodum ſit meabilis, qui a vino dulci excitatur, flatus: ſed in hypochondriis ipſis cunctatur. Etenim vinum hoc dulce *b*) minus eſt diureticum [5], quam generoſum album.

SCHOLIA.

1) Id eſt, efficit tumorem, et factum auget, quia, cum ſit dulce, crudum ab hepate inflammato trahitur, (hepar enim maiorem vim habet attrahendi, quam a ſe expellendi,) per anguſta viarum eo defertur, ex amplitudine inteſtinorum et venarum meſaraicarum, ibique tanquam concluſum in ergaſtulo, feruet et in bilem conuertitur.

2) Picrocholis ſcilicet, quia bilem adauget, dum feruet nouam qualitatem acquirendo; ſiue bilioſi ſint habitu aut natura: aliud enim eſt bilioſum temperamento, aliud bilioſum habitu: nam habitu mulieres ſunt bilioſae, tum quia canaliculus veſiculae fellis poteſt ferri ad fundum alui, tum

quia

quia habet corpus δυσδιαφόρητον, ideo *Lib. I. Epid.* c) ὀξυθυμίαν mulieribus accommodat.

3) Hoc eſt, aluo.

4) Quia non prius erumpit materia, quam materia flatus ſuperata fuerit.

5) Id eſt, non tantam vim habet fundendi ſerum et ſegregandi a ſanguine: craſſum enim eſt; nullum autem craſſum eſt diureticum.

COMMENTARIVS.

Vinum maluaticum, vinum rubrum generoſum, et vinum nouum μεγαλοσπλάγχνοις valde nocent, ſed diuerſa ratione; vinum quidem nouum obſtructiones faciendo: at vinum generoſum καὶ μεγαλοσπλάγχνοις et melancholicis officit, quia flatus cumulate generat; quod ideo accidit, quia vſu vini generoſi μέλας χυμὸς ζυμοῦται, vnde flatuum cumulus. Ideo flatuoſis melancholicis confert vſus ſyrupi violac. cum decocto hordei, et vinum dilutiſſimum. Vinum dulce non eſt diureticum, quia διαχωρητικόν: Diureticum vero, quod vim habet fundendi ſerum et ſecernendi a ſanguine. Vbi notandum eſt, nullum diureticum eſſe proprium ad expectorandam pulmonum materiam, quia diureticum fundit ſerum, et tenuiorem partem abſorbet, vnde materiam expectorabilem contumaciorem reddit; ideo radix ari maxime nocet, contra multorum opinionem.

NOTAE.

a) αὐτῷ ἐντέρῳ.) Videtur Hippocrates colon inteſtinum intelligere, quare vertendum; ſed tamen huius inteſtini inferiori parti cetr.

b) Inferendum: in vniuerſum: in graeco enim τὸ ἔκπαν eſt.

c) Conf. Foeſii Oeconomia.

Πτο-

Πτυάλου δὲ μᾶλλον ἀναγωγός ἐστι τοῦ ἑτέρου III.
ὁ γλυκὺς, καὶ οἷσι μὲν διψώδης ἐστὶ πινόμενος,
ἧσσον ἂν τούτοισιν ἀνάγοι, ἢ ὁ ἕτερος οἶνος, οἷσι
δὲ μὴ διψώδης, μᾶλλον ἀνάγοι ἂν τοῦ ἑτέρου.
Ὁ δὲ λευκὸς οἰνώδης οἶνος ἐπήνηται μὲν καὶ
ἔψεκται τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα ἤδη, ἐν τῇ
τοῦ γλυκέος διηγήσει. Ἐς δὲ κύστιν μᾶλλον πό-
ριμος ἐὼν τοῦ ἑτέρου, καὶ διουρητικὸς, καὶ καταῤ-
ῥηκτικὸς, αἰεὶ πολλὰ προσωφελέοι ἂν ἐν ταύ-
τῃσι τῇσι νούσοισι. Καὶ γὰρ εἰ πρὸς ἄλλα ἀνε-
πιτηδειότερος τοῦ ἑτέρου πέφυκεν, ἀλλ' ὅμως ἡ
κατὰ κύστιν κάθαρσις, ὑπ' αὐτοῦ γινομένη, ῥύε-
ται, *b*) ἣν προτρέπηται, ὁκοῖον δεῖ. Καλὰ δὲ
ταῦτα τεκμήριά ἐστι *c*) τῆς περὶ οἴνου ὠφελίης
καὶ βλάβης, ὁκόσα ἀκαταμάθητα ἦν τοῖσιν
ἐμεῦ γεραιοτέροισι. Κιῤῥῷ δὲ οἴνῳ καὶ μέλανι
αὐστηρῷ *d*) ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν, ἐς τάδε ἂν
χρήσαιο, εἰ καρηβαρίη μὲν μὴ ἐνείη, μηδὲ φρε-
νῶν ἅψις, μηδὲ τὸ πτύελον κωλύοιτο τῆς ἀνόδου,
μηδὲ τὸ οὖρον ἴσχοιτο, τὰ διαχωρήματα δὲ πλα-
δαρότερα καὶ ξυσματωδέστερα εἴη. Ἐν δὴ τοῖσι
τοιούτοισι πρέπει ἂν μάλιστα *e*) μεταβάλλειν ἐκ

τοῦ

τȣ λευκȣ, καὶ ὁκόσα τȣτέοισιν ἐμφερέα. Προξυνιέναι δὲ δεῖ, ὅτι τὰ μὲν ἄνω πάντα καὶ τὰ κατὰ κύστιν, ἧσσον βλάψει, ἢν ὑδαρέστερος ᾖ, τὰ δὲ κατ᾽ ἔντερον, καὶ μᾶλλον ὀνήσει, ἢν ἀκρατέστερος ᾖ.

Sed certe maiorem vim habet promouendi [1] expectoratum, quam aliud quoduis [2]. Verum quibus sitiferum est [3] epotum vinum dulce, minus quidem educit, quam aliud quoduis vinum [4]. At quibus non est sitiferum, caeteris vinorum generibus *a*) antecellit. At [5] vero album vinosum vinum importunitates et opportunitates, quas habeat, in vini dulcis historia explicuimus. Sed cum idem ad vesicam magis, quam aliud [6] quoduis meabile sit, maioremque vim habeat ciendi vrinas, et liberandi obstructa excutiendique, multum adiumenti adfert in huiusmodi morbis, a renum et venarum obstructione natis scilicet. Namque vt concedam ad caetera [7] minus valere, quam aliud quoduis; tamen, quae per vesicam purgatio ab eo suscipitur et fit, multorum est vindex [8] malorum, si, vt decet, mutatio fiat [9]. Haec sunt praestantissima argumenta [10], quae ignota fuerunt maioribus meis. Porro autem vino fuluo [11] et generoso et vino austero subastringente ad haec tibi vtendum putabis; fuluo quidem, ad intemperiem frigidam alui et ἀπεψίαν, si nulla sit capitis grauitas, nec vlla mentis perturbatio [12]: austero vero, si expectorato sputum non prohibeatur [13], nec vrina sistatur [14]; item, si nimia sit in aluo humoris abundantia, excrementaque sint abradendo molesta [15], in eiusmodi affectionibus [16] con-

consentaneum fuerit conuertere se suppl. ad vini nigri et austeri vsum, eodemque modo de similibus iudicandum. Sit autem omnibus persuasum et ratum, superiores partes [17] minus offendere, minusque partes vrinarias afficere, si sit aquosum: aluum autem ipsam iuuabit et recreabit magis, si meracius [18].

S C H O L I A.

1) Excitando naturae vim, quia nutrit, et est gratum thoraci et pulmoni, explicando alas pulmonum, et materiam expectorabilem reddendo meabilem. Hic diorismus petitur *ex Comm. in part. 4. huius Lib.*

2) Propterea asthmaticis, pleuriticis, peripneumonicis sedata inflammatione per venae sectionem, conuenienter praescribitur.

3) Vt μεγαλοσπλάγχνοις et picrocholis.

4) Quia, qua ratione sitim accendit, eadem materiam expectorabilem reddit contumacem.

5) Ita conuertendum est, *at vero vini albi generosi opportunitates et incommoda in vini albi historia explicauimus.*

6) Quod scilicet vrinas cieat, renes et vesicam expurget, sed mentem inuadat, cephalalgiam pariat, nec promouendo sputo, cum dulci sit conferendum.

7) Vt ad aluum ducendam aluinaque symptomata, et promouendum expectoratum.

8) Hoc est, nephritico dolore soluit.

9) Id est, si couuenienter ad medendum conuertatur.

10) Hoc est, signa syllogistica, vnde tecmarsis comparatur.

11) Vinum fuluum, gallice *a fleur de pescher*, quod scilicet modice palatum cogit feritque, dum bibitur.

12) Quae duo symptomata incrementum accipiunt vini purpurei vsu, per anathymiaseos efferam vim, vt in totum sit abstinendum in capitis grauitate, et mentis perturbatione.

13) Propter meatuum angustiam, et materiae contumaciam.

14) Obstructione vreterum.

15) Vt in leienteria et dysenteria aphthode.

16) In aluo infirma et lubrica.

17) Vt caput, et cerebrum.

18) Quia vinum generosum parca manu aluum desiccat.

NO-

NOTAE.

a) Inferendum ex graeco: in euocando, scilicet eo, quod pulmones vexat.

b) Ἢν προτρέπηται.) Optime, vt videtur, Lindenius: si, quale oportet, propellatur vel cedat. Scilicet, quod optimum est, si talia purgantur, qualia, per aegri naturam, et morbi indolem, et alia, decet. Videbatur autem Clarissimo, et mihi amicissimo, Ernesti accommodatius fore, si scriptum esset: ἢν προσφέρηται, ὁκοῖον δεῖ. Et hanc lectionem in nonnullis exemplaribus inueniri, Foesius habet. Quia vero προτρέπεσθαι apud multos auctores sensu propellere legitur, et de vrina ipsa Galenus habeat, Lib. I. ad Glauc. crediderim, nihil mutandum esse. Imo paullo post Hippocrates oxymel vocat ἐς χρῆσιν προτρεπτικόν.

c) Τῆς περὶ.) Haec verba, τῆς περὶ οἴνου ὠφελίης, καὶ βλάβης, quae vertas: de vini vtilitate et noxa; sine caussa a Dureto omissa sunt.

d) Ἐν ταύτῃσι.) Haec ita vertenda: In his morbis, tum quidem vtaris, si nulla sit cetr. Nam quae a Dureto inserta sunt, in graeco non reperiuntur.

e) μεταβάλλειν.) Ab vsu vini albi transitum facere, scil. ad generosum austerum vinum.

DE MELICRATO.

IIII. Μελίκρητον δὲ πινόμενον διὰ πάσης τῆς νούσου, *a*) ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι, τὸ ἐπίπαν μὲν τοῖσι πικροχόλοισι καὶ μεγαλοσπλάγχνοισιν ἧσσον ἐπιτήδειον, ἢ τοῖσιν, οὐ τοιούτοισίν ἐστιν. Διψῶδές γε μὴν ἧσσον τοῦ γλυκέος οἴνου. Πνεύμονός τε γὰρ μαλθακτικόν ἐστι, καὶ πτυέλου ἀναγωγὸν μετρίως, καὶ βηχὸς παρηγορικόν. Ἔχει γὰρ σμηγματῶδές τι *b*) ὃ μᾶλλον τοῦ μετρίου, καταγλισχραίνει τὸ πτύελον. Ἐστὶ δὲ

καὶ ἐρητικὸν μελίκρητον ἱκανῶς, ἥν μή τι τῶν ἀπὸ σπλάγχνων κωλύῃ, d) καὶ διαχωρητικὸν δὲ κάτω χολώδεων, ἐςὶ μὲν ὅτε καλῶν, ἐςὶ δ' ὅτε κατακορεςέρων μᾶλλον τῦ καιρῦ, καὶ ἀφρωδεςέρων. Μᾶλλον δὲ τὸ τοιῦτο τοῖσι χολώδεσί τε καὶ μεγαλοσπλάγχνοισι γίνεται. Πτυάλυ μὲν ὖν ἀναγωγὴν, καὶ πνεύμονος μάλθαξιν, τὸ ὑδαρέςερον μελίκρητον ποιέει μᾶλλον. Τὰ μέν τοι ἀφρώδεα διαχωρήματα καὶ μᾶλλον τῦ καιρῦ κατακορέως χολώδεα, καὶ μᾶλλον θερμὰ, τὸ ἄκρητον μᾶλλον τῦ ὑδαρέος ἄγει. Τὸ δὲ τοιόνδε διαχώρημα ἔχει μὲν καὶ ἄλλα σίνεα μεγάλα. Ὅυτε γὰρ ἐξ ὑποχονδρίων καῦμα σβεννύει, ἀλλὰ ὁρμᾷ, δυσφορίην τε καὶ ῥιπτασμὸν τῶν μελέων ποιέει, ἑλκῶδές τέ ἐςι καὶ ἐντέρων καὶ ἕδρης. Ἀλεξιτήρια δὲ τύτων γεγράψεται. Ἄνευ μὲν ὖν ῥοφημάτων, μελικρήτῳ χρεώμενος ἀντ' ἄλλυ ποτῦ, ἐν ταύτῃσι τῇσι νύσοισι, e) πολλὰ ἂν ἐυτυχοίης, καὶ ὐκ ἂν πολλὰ ἀτυχοίης. Οἷσι δὲ δοτέον, καὶ οἷσι μὴ δοτέον, τὰ μέγιςα εἴρηται, καὶ δι' ἃ ὐ δοτέον. Κατέγνωςαι δὲ μελίκρητον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,

ὡς καταγεῖν τὲς πίνοντας, καὶ διὰ τῦτον ταχυθάνατον εἶναι νενόμισαι. Ἐκλήθη δὲ τῦτο διὰ τὲς g) ἀποκαρτερέοντας. Ἔνιοι γὰρ μελικρήτῳ μόνῳ χρέονται ποτῷ, ὡς τοιῦδε δῆθεν ἐόντος. Τὸ δὲ ᾽ παντάπασιν ὧδε ἔχει, ἀλλ᾽ ὕδατος μὲν πολλῷ ἰσχυρότερόν ἐστιν πινόμενον μῦνον, ἢν μὴ ἐκταράσσῃ τὴν κοιλίην. Ἀτὰρ καὶ οἴνου λευκῦ καὶ λεπτῦ, καὶ ὀλιγοφόρου, καὶ ἀνόσμου, ᾗ μὲν ἰσχυρότερον, ᾗ δὲ ἀσθενέστερον. Μέγα μὴν διαφέρει καὶ οἴνου, καὶ μέλιτος ἀκρητότης ἐς ἰσχὺν ἀμφοῖν. Ὅμως τοίνυν εἰ καὶ διπλάσιον μέτρον οἴνου καὶ ἀκρήτου πίνοι τις, ἢ ὁκόσον μέλι ἐκλείχοι, πολλῷ ἂν δήπου ἰσχυρότερος εἴη ὑπὸ τῦ μέλιτος μῦνον, εἰ μὴ ταράσσοι τὴν κοιλίην, πολλαπλάσιον γὰρ καὶ τὸ κόπριον διεξίοι ἂν αὐτέῳ.

Melicratum [1], quod potui datur, toto morbi *a*) decurſu [2], omnino quidem hominibus biliofis [3], et quibus viſcera tumore ſunt obſeſſa, minus eſt accommodatum, quam iis, qui non ſunt ita affecti [4]. Sed certe minus, quam vinum dulce, ſitiferum eſt: Etenim emollit pulmones [5], atque modicam vim habet promouendi expectoratum [6], tuſſimque ſedat [7]; nonnulla enim vis detergendi ineſt melicrato, haec [8] tamen aliquando

do efficit, vt viſcoſius et glutinoſius ſputum fiat. Vrinas etiam melicratum ciet [9] *c*) modice, niſi quid impedimenti viſcerum [10] ipſorum vitio accedat. Quinetiam facit, vt bilioſis [11] excrementis aluus feratur, aliquando bonis naturae rebus [12]; nonnunquam etiam meracioribus [13], quam conueniat, magisque ſpumantibus [14]: atque id potiſſimum accidit bilioſis, et quibus viſcera praetumida ſunt. Verumenimuero maiorem vim habet promouendi expectoratum, ipſumque adeo pulmonem demulcendi dilutius [15] melicratum, quam meracius. Sed certe ſpumantia excrementa alui, et plus aequo bilioſa [16] et maxime calida meracius educit melicratum [17], quam dilutius. Tale autem alui excrementum bilioſum et alia magna ſecum affert incommoda [18]; non enim extinguit [19] hypochondriorum calorem, ſed contra facit [20]. Tum inquietudinem et artuum iactationem affert: quinetiam inteſtinum et ſedem ipſam exulcerat [21]. Sed earum calamitatum [22] remedia [23] poſt ſcribentur. Si quis igitur, omni ſorbitione abſtinens, melicrato vtatur, pro omni potione, in morbis acutis, partim votis Medici reſpondebit, partim non ſatisfaciet [24]. At vero quibus ſit eo vtendum conuenienter, quibus non, item et quamobrem non ſit exhibendum, *f*) antea explicatum eſt. Sed tamen vulgo melicrati vis derogatur, et eius authoritas labefactatur, quod eo vtentes proſternat, ad extremamque infirmitatem perducat; atque ob eam cauſam, etiam citam mortem afferre putatur. Sed id in hominum peruagato ſermone verſatur, ob eos, qui ſuum defraudant genium [25]. Nonnulli enim ſolo melicrato in potu vtuntur [26]. Quaſi vero vim habeat labefactandi [27] et ipſum corpus infirmum faciendi, *h*) hoc autem non omnino ſic habet [28].

Sed aqua longe fortius est melicratum [29], si id solum potui detur, nisi immoderate aluum ad excretionem irritet. Quinetiam vino albo [30] tenui et paucifero et odoris experte idem quadam ratione [31] habet plus succi alibilis, alia ratione imbecillius [32]. Etenim prout meracius vinum aut mel, sic vtriusque facultas aut elucescit, aut effoeta languet [33]. Sed certe duplam mensuram vini meraci [34] biberit quis, aut tantum mellis lambendo deglutiat, multo videri possit fortior a mulsa meraciore, nisi immodice aluum subducat, etenim plus stercoris vsu melicrati efficietur [35].

SCHOLIA.

1) Id est, aqua mulsa, quae in vsum praesentem paratur, aestate quidem ex duodecim partibus aquae, aut, vt ego soleo, viginti quatuor et vna mellis; hyeme autem ex octo vel duodecim partibus aquae et vna mellis.

2) Quando scilicet ptissana vti non licet, quia siccus est morbus, et cum virium integritate sine infirmitatis metu, pepasmus expectari debet, vt in morbis acutis, spirandi difficultate, sicca tussi, et similibus.

3) Hoc est, qui bilis dominatu tenentur in temperamento, habitu, et vitae instituto.

4) Nam caeteris non ita affectis aeque naturae studet, et pugnat cum morbo.

5) Id est, materiam expectorabilem, alioqui contumacem, reddit meabilem.

6) In materia crassa, non autem viscida, idque facit pulmonum vim excitando, alas eorum explicando, materiam meabilem faciendo.

7) Quae fit contentione thoracis et pulmonis, materiam molestam excludere conantis.

8) Id est, ea vis detersoria non sufficit promouendo expectorato materiae glutinosae; quod fit, vt, dum impar est materiae per accidens, ea materia glutinosior est facta, et cum pari contrariorum vsu debeat oppugnari contrarium, si melicratum non sufficiat ad incidendam materiam, quae maxime est viscosa, ex accidenti reddetur viscosius.

9) Le-

9) Leniendo scilicet, non autem serum a sanguine secernendo, ideo Hippocrates non dicit, melicratum diureticum.

10) Si qua enim inflammatio viscerum, facile bilescet.

11) Ante, supple, collectis, et suo synathrismo molestis.

12) Quod scilicet aegri ferunt alacriter, et alleuantur.

13) Quorum generatio in viscerum inflammatione consistit, et sunt flaua, ruffa, et crassa.

14) Velut fermentatione a calore praeter naturam.

15) Quod scilicet fit ex duodecim vel viginti partibus aquae et vna mellis, idque per se et ex euentu; per se, quia magis meabile est; ex euentu, quia non sitiferum est, nec in visceribus feruet, bilemque facit.

16) Quae non minus calamitatem partis, vnde manant, arguunt, quam ipsis partibus, quas peruadunt, calamitosa sunt.

17) Naturam stimulando ad excernendum.

18) Id est, deiectiones meracae, spumantes meracioris melicrati vsu in viscerosis et biliosis, quoniam in ardore viscerum perennis generatio humoris biliosi posita est.

19) Alexiterium et alexipharmacum alterant et vacuant: alterant qualitatibus contrariis, vacuant proprietate substantiae, tenuitate partium. Alexiterium et alexipharmacum vtrumque *ἀπὸ τοῦ ἀλέξασθαι*, id est, iuuare; illud ad morsus, hoc ad potus deleterios praescribitur: sed confunditur distinctio.

20) Per oppressionem viscerum cum ardore coniunctam.

21) Sua feritate abradendo et exasperando, vnde lethales dysenteriae saepe nascuntur.

22) Quas meracius melicratum biliosis et viscerosis affert, dum scilicet facit, vt bile meraciore aluus feratur noua generatione, non excretione critica.

23) Quibus talium humorum generatio prohibeatur, feritas infringatur, copia excludatur conuenienter naturae.

24) Idque pro vario delectu; nam victus tenuis et accuratus in morbis acutis loco non exhibitus, periculosus.

25) Atque, vt ita dicam, suae naturae sunt voluntarii inimici.

26) Propthereaque infirmitatis caussam ipsi adscribunt, quamuis omni culpa vacet.

27) Ipsum per se si consideretur.

28) Id est, non omnino efficit per se, sed per accidens, quod scilicet vsu diuturno id, quod affluit, non respondet proportione ei, quod effluit.

29) Id eſt, melicratum habet maiorem vim refocillandi vires ex qualitate dulci et ſubſtantia, quatenus nutrit. Aqua enim non nutrit, ſed habet vim corpora refocillandi, reducendo ſcilicet ad mediocritatem corpora aeſtu reſoluta; id quod enim nutrit, debet eſſe πρόσφορον καὶ ὁμόφυλον.

30) Vinum dicitur ὀλιγοφόρον, quod paucae aquae admiſtione reſoluitur, et vires amittit. *Galenus Comm. in part. I. huius Lib.* definit vinum aquoſum, quod eſt aquae valde ſimile colore, conſiſtentia, odoris carentia, et non manifeſto calore.

31) Si ſit dilutius et aluum non proritet, tunc magis nutriens.

32) Si ſit dilutum, ſed proritet aluum, minus nutriendo, et plus alterando.

33) Id eſt, vini et mellis vim auget meracitas, id eſt, miſtionis vacuitas.

34) Nuper commemorati, nempe albi pauciferi.

35) Quia, quibus alui perturbationem affert, iisdem robur non affert, ſed infirmitatem.

NOTAE.

a) Ἐν τῇσιν ὀξέῃσι.) Haec verba omiſit Duretus, quare vertas: Melicratum, quod potui datur, toto morbi decurſu, ex acutorum genere in vniuerſum.

b) ὃ μᾶλλον τῆς μετρίης.) Haec verba vertas: quae, ſi modum excedit, efficit, vt iuſto viſcoſius cetr.

c) Sufficienter: in graeco enim eſt: ἱκανῶς.

d) καὶ διαχωρητικόν.) Legendum eſſe videtur: καὶ διαχωρητικόν τε κάτω τῶν χολώδεων.

e) Πολλὰ ἄν.) Optima Foeſii verſio: vt multa feliciter conſequaris, ita non multum ſucceſſu fruſtraberis.

f) Recte Foeſius: Maxima ex parte dictum eſt.

g) ἀποκαρτερέοντας.) Hoc Foeſius recte vertit ex Cicerone: qui vita per inediam diſcedunt, quod mortis genus apud veteres non infrequens fuit.

h) Adde: et mortem accelerandi. Reſpiciendum enim ad ἀποκαρτερέοντας.

ARGVMENTVM.

Argumentum eſt Hippocratis vltima periodo contentum, quo vult docere, melicratum plus ſucci alibilis corpori praebere, quam vinum oligophorum: ſicque eſt diſtinguendum; Quicquid multam facit κόπρωσιν, *illud alimentum de ſe corpori multum praeſtat; atqui ex melicrati vſu maior ſequetur* κόπρωσις, *quam ex vini pauciferi vſu. Ergo etc.*

Ἐι

Ἐι μέν τοι ῥοφήματι χρέοιτο πτισάνῃ, ἐπιπίνοι δὲ μελίκρητον, ἄγαν πλησμονῶδες ἂν εἴη, καὶ φυσῶδες, καὶ τοῖσι κατὰ τὰ ὑποχόνδρια σπλάγχνοισιν ἀξύμφορον. Προπινόμενον μὲν πρὸ ῥοφήματος μελίκρητον, ȣ̓ βλάπτει ὅκως μεταπινόμενον, ἀλλά τι καὶ ὠφελέει. ἑφθὸν δὲ μελίκρητον ἐσιδεῖν μὲν πολλῷ κάλλιον τȣ̃ ὠμȣ̃. Λαμπρὸν γὰρ καὶ λεπτὸν, καὶ λευκὸν καὶ διαφανὲς γίγνεται. Ἀρετὴν δὲ, ἥντινα αὐτέῳ προσδέω, διαφέρȣσάν τι τȣ̃ ὠμȣ̃, ȣ̓κ ἔχω. Ὄυτε γὰρ ἥδειόν ἐςι τȣ̃ ὠμȣ̃, ἢν τυγχάνοι γε τὸ μέλι καλὸν ἐὸν, ἀσθενέςερόν μέν τοί γε τȣ̃ ὠμȣ̃, καὶ ἀκοπρωδέςερόν ἐςιν, ὧν ȣ̓δ' ἕτερον εἰς τιμωρίην προσδέεται μελίκρητον. Ἄγχιςα δὲ χρηςέον αὐτῷ τοιῷδε ἐόντι, εἰ τὸ μέλι τυγχάνοι πονηρὸν ἐὸν, καὶ ἀκάθαρτον, καὶ μέλαν, καὶ μὴ εὐῶδες. Ἀφέλοιτο γὰρ ἂν ἡ ἕψησις τῶν κακοτήτων αὐτέων τὰ πλείονα τȣ̃ αἴσχεος. V.

Verumenimuero ſi quis ſuo iure ptiſſanae ſorbitione vtatur [1], ſuperbibat autem melicratum, multum illud replebit, tumultumque efficiet et flatus excitabit, item viſceribus hypochondriorum pondus inutile [2]. At ſi ante ptiſſanam potui detur melicratum, non laedit, vt cum ſuper-

bibitur, sed non nihil prodest [3]. Iam vero coctum melicratum aspectu pulchrius est, quam crudum; etenim absoluta perfectaque coctione, fit clarum, album, tenue, et pellucidum. Sed quas illi dotes attribuam, cum excellentia praestantiaque crudi, non habeo. Non enim suauius est, si contigerit mel optimum esse, sed certe infirmius est crudo, minusque stercoris particeps; quorum neutro, vt adiumentum afferat, opus habet [4], *a*) proxime autem vtendum est melicrato cocto, si contigerit mel impurum, malum, nigrum, nec boni odoris: Ipsa enim coctio auferre poterit deprauatione eius, quae ipsum turpe efficiunt, maximam partem.

S C H O L I A.

1) Dum os humescere coeperit, et ad illud tempus melicrato solo vsus fuerit.

2) Haec eo pertinent, vt doceat Hippocrates, Ptissanam esse consortis expertem, itaque valde nocet praescribere melicratum aut aquam, nisi longo, ante sorbitionem Ptissanae, interuallo.

3) Anacatharsim procurando, vrinas ciendo, aluum subducendo, et oeconomiam naturalem suo statu continendo.

4) Id est, virtute, et coctione.

N O T A.

a) Melius: praecipue, vt Foesius, aut, maxime, vel etiam fere, propemodum.

DE OXYMELITE.

VI. Τὸ δὲ ὀξύμελι καλεόμενον ποτὸν πολλαχοῦ μὲν εὔχρηστον ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν εὑρήσεις ἐόν. Καὶ γὰρ πτυάλου ἀναγωγόν ἐστι, καὶ εὔπνοον. Καιροὺς μέν τοι τοιούς δε ἔχει. *b*) Τὸ μὲν γὰρ κάρτα ὀξὺ οὐδὲν ἂν μέζον ποιήσειε πρὸς τὰ πτυε-

πτύελα τὰ μὴ ῥηϊδίως ἀνιόντα. *c*) Εἰ γὰρ ἀνάγοι μὲν τὰ ἐγκέρχνοντα, καὶ ὄλισθον ἐμποιήσειεν, καὶ ὥσπερ διαπτερώσειε τὸν βρόγχον, παρηγορήσειεν ἂν τὸν πλεύμονα, μαλθακτικὸν γὰρ αὐτέου. Καὶ, εἰ μὲν ταῦτα συγκυρήσειεν, μεγάλην ἂν ὠφελείην ποιήσειεν. Ἐςὶ δ᾽ ὅτε τὸ κάρτα ὀξὺ οὐκ ἐκράτησε τῆς ἀναγωγῆς τοῦ πτυέλου, ἀλλὰ προσεγλίσχρηνέ τε καὶ ἔβλαψε.

Iam vero *a*) oxymel [1] vulgo dictum multis modis magnum afferre adiumentum reperies, in morbis eiusmodi acutis [2] epotum: Nam expectoratum promouet et facit, vt ſpiritus ducatur ex facili [3]. Sed certe oxymelitis ſunt hi delectus [4]. Etenim, quod eſt meraciſſimum, oxymel [5], nihil modice facit ad expectorata, quae per ſe non educuntur, et contumacius adhaerent [6]. Etenim quibus ſcreando fruſtra contenditur et tuſſiendo, ſi ea exaſperantia educat, et, vt ita dicam, gutturis alas explicet [7], et meatus aperiat, pulmonemque demulceat: nam ipſum natura emollit [8]. Si haec omnia conſequatur, magnum ſane afferet adiumentum [9]. Sed nonnunquam ea incidunt tempora, vt, quod acerrimum, oxymel non habeat potentiam educendi expectoratum, atque ita nocuit [10].

S C H O L I A.

1) Acetum mulſum ex octo partibus aquae, vna mellis, et aceto ad guſtum: vt ex octo libris aquae, vna mellis, et aceti vnciis tribus.

2) Vt, dum crudi manent, et materiae praeparatione, et meatuum libertate opus eſt, et cum non ſolum attenuandum, ſed incidendum.

3) Expediendo ſcilicet reſpirationis inſtrumenta excipientia et deducentia, quorum impedimento parua et frequens redditur reſpiratio.

4) In quantitate et qualitate, et vtendi modo.

5) Hoc eſt, in quo acrimoniae acetoſae ſumma ſunt omnia, quale eſt, quod conficitur ex quadruplo aquae, duplo mellis, et ſimplo aceti.

6) Aut enim ea praeclare ciet, aut contumaciora reddit.

7) Obſtructiones tollendo.

8) Siccitatem ab inflammatione natam tollendo, ſuccum mellis alibilem deducendo; ac ſi diceret, ſi tale oxymel eo delectu exhiberetur, vt contumacem materiam faceret omnino meabilem, obſtructiones tolleret, naturae vim excitaret, ſane promouendo expectorato et ſpirationis libertati reſtituendae accommodatum eſſet.

9) Id eſt, faciet, vt ſpiritus ducatur ex facili.

10) Cum ſcilicet difficultas expectorandi in lateris infirmitate conſiſtit, ſed ipſum glutinoſius reddit.

COMMENTARIVS.

Λεπτομερία aceti facit, vt anfractus penitiſſimos ſubeat, et caeteris, quae ſunt illius generis, antecellat. Cum autem ſit oxymel ex aqua, melle, et aceto, fit contemperatio qualitatum eorum, quae admiſcentur: nam aquae cruditas corrigitur ab aceto, mellis bilioſa ſubſtantia ab vtroque infringitur. Sic ex ea ſymmetria oxymel miras ad medendum opporturnitates nactum eſt. Quatuor item propoſuit in oxymelite inſpiciendo Hippocrates, quae in omni quoque medicamento compoſito notanda ſunt; nempe ἐπαγγελίαν oxymelitis, cum dixit τȣ̃ πτυέλου ἀναγωγὸν: σύνθεσιν, cum diximus ex melle, aceto, et aqua compoſitum eſſe oxymel: ἐπιγραφὴν, vt cum nominis originem excutimus: καιρὸν, vt ſciamus quando, et quibus eſt accommodatum oxymel, vt cum docuit Hippocrates vix educere τὰ ἐγκέρχοντα.

NOTAE

NOTAE.

a) De Oxymelite vid. Crucii Quaesita per Epist. Cap. XXXII. et Thadd. Duni, et Franc. Cigalini Epist. mutuae. Tiguri 1592. 8.

b) τὸ μὲν γὰρ.) Vulgo probabiliter putabatur, quo magis acre sit oxymel, eo maiorem vim debere habere ad sputum tenacius soluendum. Hippocrates ergo dicit, ἐδὲν ἂν μέζον ποιήσει, quod verto, non maiorem efficaciam habebit.

c) εἰ γὰρ ἀγάγοι) Malim equidem ita vertere: Etenim quae tenacius in spiritus viis haerent, et stridorem efficiunt, si ea euocaret, et lubricitatem viis induceret, ac liberius guttur redderet, eiusque veluti alas explicaret, sane pulmones demulceret, quoniam ipsos emollit, et si haec omnia euenirent, insignem vtique vtilitatem afferret. Incidit autem, vt aliquando acrius oxymel non potuerit sputum euocare, sed glutinosius id efficiendo, homini damno fuerit. Verba: μαλθακτικὸν γὰρ αὐτέε pro glossemate habeo.

Μάλιςα δὲ τῦτο πάσχεσιν, ὅιπερ καὶ ἄλλως ὀλέθριοί εἰσι, καὶ ἀδύνατοι βήσσειν τε καὶ ἀποχρέμπτεσθαι τὰ ἐνεχόμενα. Ἐς μὲν ὖν τόδε προστεκμαίρεσθαι χρὴ τὴν ῥώμην τῦ κάμνοντος, κἢν ἐλπίδα ἔχῃ, διδόναι. Διδόναι δέ, ην δίδως, ἀκροχλίαρον, καὶ κατ' ὀλίγον τὸ τοιόνδε, καὶ μὴ λάβρως. VII.

Sed haec potissimum calamitas in eos incidit [1], quibus cum alias morbus sit perniciosus [2], tum vero tussiendi sunt impotentes, et excreandi, quae in pulmonum bronchiis concepta sunt [3]. In hunc ergo finem signis syllogisticis aegri vires animo complecti oportet. Et si bona spes futurae salutis affulgeat [4], exhibere oportet [5]. Atque si exhibendi sit locus, egelidum dare oportet, et paullatim, nec plena manu [6].

SCHO-

S C H O L I A.

1) Vt ſcilicet oxymelite, quod in ſuo genere acerrimum eſt, lentoris acceſſio fiat, et propterea maior expectorandi difficultas conſequatur.

2) Magnitudine morbi, vehementia ſymptomatum, et infirmitate naturae.

3) Hic notanda ſunt duo, quae efficiunt, vt in propinquo ſit mors; funeſta vis, et infirmitas naturae.

4) Si omnia, quae apparent, ſigna eo ſpectent, vt in virtute naturae ſpem collocare poſſis.

5) Vt ſcilicet incidendo ſputum glutinoſum reddat meabile, gutturis alas explicet, naturae vim excitet, et ita promouendo expectoratum, quod difficultatem ſpirandi parit, ſpiritus ducatur ex facili.

6) Ne ſua acrimonia ſitim excitet, ventriculi vim labefactet, eoque fiat, vt ad thoracis calamitoſam vim morbi accedat infirmitas naturalis oeconomiae.

COMMENTARIVS.

Porro non erit alienum admonere de tribus verbis, quibus Hippocrates in contextu uſus eſt, τὸ πτύελον ὄλιϑον ἐμποιεῖν, τὸν βρόγχον διαπτερῦν, τὰ πνεύμονα παρηγορεῖν. In quibus admirabiliter tria, quae ad facienda corpora fluxilia ante purgationem requiruntur, complexus eſt Hippocrates. Haec tria ſunt vis naturae excitata, meatuum libertas, et materiae praeparatio. Galenus quidem meminit praeparationis materiae, et excitatae naturae virtutis *Comm. in part. 4. Lib. III. Acut.* Idem *Comm. in aphor. 9. Lib. II.* meminit praeparationis materiae, et libertatis meatuum; ſed haec mance et mutile. Diuinus vero Hippocrates foecunda breuitate tria perſtringit. Itaque verbum hoc ἐμποιεῖν τὸ πτύελον ὄλιϑον, materiae praeparationem ſignificat. Illud vero διαπτερῦν τὸν βρόγχον, libertatem meatuum declarat. Excitatio vero naturae vis ſignificatur ex hoc, τὰ πνεύμονα παρηγορεῖν.

Τὸ

Τὸ μέν τοι ὀλίγον ἔποξυ ὑγραίνει μὲν τὸ ςόμα καὶ Φάρυγγα, ἀναγωγὸν δὲ πτυέλε ἐςὶ καὶ ἄδιψον, ὑποχονδρίῳ δὲ καὶ σπλάγχνοισι τοῖσι ταύτῃ εὐμενές. Καὶ γὰρ τὰς ἀπὸ μέλιτος βλάβας ταῦτας κωλύει. Τὸ γὰρ χυλῶδες ἐν μέλιτι κολάζεται, ἐςὶ δὲ καὶ Φυσέων καταῤῥηκτικὸν, καὶ ἐς ἔρησιν προτρεπτικὸν, ἐντέρε μέντοι τῷ κάτω μέρει πλαδαρώτερον, καὶ ξύσματα ἐμποιέει. Ἐςὶ δ᾽ ὅτε καὶ Φλαῦρον τε̃το ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νέσοισι γίνεται, μάλιςα μὲν ὅτι Φῦσαν κωλύει περαιε̃σθαι, ἀλλὰ παλινδρομέειν ποιέει. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως γειοῖ, καὶ τὰ ἀκρωτήρια ψύχει. Ταύτην καὶ οἶδα μόνην δι᾽ ὀξυμέλιτος γινομένην βλάβην, ἥτις καὶ ἀξίη γραΦῆς. Ὀλίγον δὲ τὸ τοιόν δε ποτὸν, νυκτὸς μὲν καὶ νήσει πρὸ ῥοΦήματος ἐπιτήδειον προπίνεσθαι. Ἀτὰρ καὶ ὁκόταν πολὺ μετὰ ῥόΦημα ᾗ, ε̉δὲν κωλύει πίνειν. Τοῖσι δὲ ποτῷ μέ̃νον διαιτωμένοισι ἄνευ ῥοΦημάτων, διὰ τόδε ε̉κ ἐπιτήδειόν ἐςιν αἰεὶ, καὶ διὰ παντὸς χρέεσθαι τέτῳ, μάλιςα μὲν διὰ ξύσιν, ἢ τρηχυσμόν τε̃ ἐντέρε, *a*) ἀκόπρῳ γὰρ ἐόντι μᾶλλον

VIII.

ἐμποιέῃ ἄν, καὶ ταῦτα κενεαγγείης παρεούσης. Ἔπειτα δὲ καὶ τὸ μελίκρητον τῆς ἰσχύος ἀφαιρέοιτο ἄν, ἥν μέντοι ἀρήγειν φαίνηται πρὸς τὴν ξύμπασαν νοῦσον, πολλῷ ποτῷ τούτῳ χρέεσθαι. ὀλίγον χρὴ τὸ ὄξος παραγέειν, ὅσον μοῦνον γινώσκεσθαι. Οὕτω γὰρ καὶ ἃ φιλέει βλάπτειν, ἥκιστα ἂν βλάπτοι, καὶ ἃ δεῖται προσωφελέειν, προσωφελοίη ἄν. Ἐν κεφαλαίῳ δ' εἰρῆσθαι, αἱ ἀπὸ ὀξέος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον, ἢ μελαγχολικοῖσι ξυμφέρουσι. Τὰ μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται, καὶ b) ἐκφλεγματοῦται, c) μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτέου. Τὰ δὲ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται, d) ἀναγωγὸν γὰρ μελάνων ὄξος. Γυναιξὶ δὲ τὸ ἐπίπαν e) πολεμιώτατον ἢ ἀνδράσιν ὄξος, ὑστεραλγὲς γάρ ἐστι.

Sed certe dilutius oxymel [1] os atque fauces humectat [2], sed et expectoratum promouet [3], et sitis expers. [4]. Tum hypochondrio atque visceribus ibi locatis consentaneum, et iis partibus incommoda [5] mellis prohibet; Nam quod in melle biliosum inest, aceti vis corrigit. Quinetiam flatus discutit [6], et ad faciendam vrinam viam affectat [7]. Sed tamen inferiori intestino nimiam saepe affert humoris abundantiam [8], ipsumque abradit. Itaque nonnunquam fit, vt hoc in mor-

morbis acutis ſit calamitoſum, maxime vero, quod inteſtinorum flatus non ſinat exire, atque, vt ita dicam, traiicere, ſed veluti ſurſum reuocat et recurrere facit. Huc accedit, quod diuturnus vſus labefactat vires, et extremas partes refrigerat [9]. Atque vnicum hoc eſt incommodum, quod ſecum affert oxymel [10], quod litteris et commendatione dignum ſit. Ergo deſcriptum modo dilutius oxymel, de nocte, prima luce [11], et vacua aluo, ante ſorbitionem ptiſſanae, potui accommodatum eſt, atque interiecto multo tempore, a ſorbitionis vſu, nihil vetat, quo minus altera ſorbitionis doſis, ſub veſperam, detur. At vero quibus [12] oxymelitis ſolo potu neceſſario eſt victitandum, ſine ſorbitionibus [13], ob hancce ſane cauſſam non eſt conſentaneum, toto morbi decurſu, ſemper oxymelite vti; maxime vero, quod abradendo et exaſperando inteſtinum, eſt permoleſtum [14]. Atque haec ſymptomata potiſſimum affert in vacuitate foecum [15]. In inedia adde, quod ipſum melicratum nonnihil vires labefactat [16]. Verum enimuero ſi magnam opem afferre poſſe videatur et prodeſſe, potu hoc multo vti toto morbi curſu, paucum aceti eſt affundendum [17], tantum ſcilicet, vt percipi poſſit. Sic enim quibus incommodare ſolet, minimum incommodabit [18], et quae ſunt huius indigentia opis, multum adiumenti percipient [19]. Atque vt paucis abſoluam [20], omnis, quae ab aceto vis in oxymelite micat, biliosis potius quam melancholicis [21] prodeſt. Etenim amara [22] diluuntur et pituiteſcunt, veluti ſubacta; nigra vero fermentantur, et maiorem acquirunt molem, incrementisque augeſcunt. Sed et mulieribus omnino magis bellum indixit acetum, quam viris, nam vtero [23] dolorificum eſt.

SCHO-

S C H O L I A.

1) In quo vis aceti non elucescit, et cuius acrimonia remissior est.

2) Refrigerando et aquae vim in penitiores partes vehendo.

3) Quia sputum contumax meabile facit.

4) Ob eamque causam melicrato praestantius.

5) Vt aestum, inflammationem, sitim, et obstructionem.

6) Oxymel non discutit flatus per se, quia calorem non habet materiae flatulentae potentem, sed per accidens, nempe parando viam materiae crassae, et oxymel, dilutius scilicet, flatus dissipat, qui in hypochondriis concepti exitum non habent, modo non sint humoris melancholici soboles, quem fermentat.

7) Non quod secernat serum a sanguine, sed partium tenuitate.

8) Labefactata scilicet primum ventriculi facultate, vnde pro chylosi fit cruditas: Deinde stimulatis quodammodo intestinis, et resolutis aceti acrimonia.

9) Quod scilicet aluo bellum indixerit, nec habeat multum succi alibilis.

10) Quod scilicet intestina effoeminet, et irritet eorum membranas, quibus natura sunt delicatiora.

11) Horis quatuor aut quinque ante cibum, ne se cum sorbitione miscens stomacho tumultum inferat.

12) Vt quibus historia morbi est breuis, crudus morbus, integrae vires sine infirmitatis metu, quod solido corpore pituitosi ἄνω et succo abundent laudabili.

13) Quia iis nec iure, nec loco vti possint.

14) Facitque, vt humores et flatus motu intestinorum peristaltico, naturali contrario, palindromen habeant inferne sursum.

15) Id est, in stercoris vacuitate ob inediam, et cibi absolutam detractionem.

16) Id est, absoluta cibi deductione a Medico praescripta, vt scilicet per liberam anacatharsim libertas spirandi restituatur.

17) Saepe, et multum vel cum ptissanae accessione, vel pro eiusdem vacuitate, dum siccus manet morbus, et glutinosa est materia; neque melicratum sufficit ad materiae contumaciam, aut forte sitiferum est, vt in visceroſis, et biliosis.

18) Vt

18) Vt melancholicis, hystericis, aluinis; neruis, membranis.

19) Vt cruditas pleuritidis, et spirandi difficultas, quae in materiae contumacia consistit, viscerum obstructio, vrinae suppressio.

20) Caput est ad bene vtendum.

21) Praesertim his, qui atrae bilis dominatu tenentur.

22) Vt bilis flaua, dilutiora fiunt ab oxymelite subacta.

23) Quia membranosus; omnibus enim membranis bellum indixit, quas vellicat.

NOTAE.

a) *ἀκόπρῳ γὰρ ἐόντι.*) Hunc locum aliter sine dubio legit Duretus. Verba autem: *ἔπειτα δὲ καὶ* cetr. non solum docent, debere illa *κενεαγγέης παρεούσης* ab antecedentibus non separari, verum etiam haec ita constituenda esse: *μᾶλλον ἐμποιέῃ ἂν ταῦτα, καὶ κενεαγγέης παρεούσης.* Manifestum enim est, si faeces intestinis non insint, et humorum quoque vacuitas adsit, facilius posse intestina abradi et exasperari.

b) *ἐκφλεγματοῦται.*) Si bilis resoluitur, potest ita resolui, vt vel acris fiat, vel iners, frigida, et talem humorem pituitam nominamus.

c) *μετεωριζόμενα.*) Hoc neque cum *διαλύεται* cetr. neque cum sequentibus constare potest, quae contrarias, in atra bile factas, mutationes indicant. Duretus, quod vertit, veluti subacta, videtur mentem Hippocratis assecutus esse. Sed quodnam vocabulum substituendum?

d) *ἀναγωγὸν γάρ.*) Haec verba Duretus sine caussa omisit, vertas autem: Acetum enim nigra per superiora euocat.

e) *πολεμιώτατον.*) Superlatiuum pro comparatiuo posuit, quod non rarum est. Idem occurrit apud Aretaeum de Curat. Diut. Lib. I. Cap. V. pag. 124. *ἤδε γὰρ ἡ ἀφαίρεσις πολλόν τι ἐπικαιροτάτη τῆς φλεβοτομίης.*

DE AQVA.

Ὕδατι δὲ ποτῷ ἐν τῇσιν ὀξείῃσιν νούσοισιν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἔχω ἔργον, ὅ, τι προσθῶ. Οὔτε γὰρ βηχὸς παρηγορικόν ἐστιν ἐν τοῖσι περι- IX.

πλευμονικοῖσιν, οὔτε πτυέλου ἀναγωγὸν, ἀλλ' ἧσσον τῶν ἄλλων, εἴ τις διὰ παντὸς ὕδατι ποτῷ χρέοιτο. Μεσηγὺ μέν τοι ὀξυμέλιτος καὶ μελικρήτου ὕδωρ ἐπιῤῥοφέομενον a) ὀλίγον, πτυέλου ἀναγωγόν ἐστι, διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ποιότητος τῶν ποτῶν· πλημμυρίδα γάρ τινα ἐμποιέει. Ἄλλως δὲ οὔτε δίψαν παύει, ἀλλ' ἐπικραίνει. Χολῶδες γὰρ φύσει χολώδει, καὶ ὑποχονδρίῳ κακὸν, καὶ κάκιστον ἑωϋτοῦ, καὶ χολωδέστατον καὶ φιλαδυναμώτατον, ὅταν ἐς κενεότητα ἐσέλθῃ. Καὶ σπληνὸς δὲ αὐξητικὸν, καὶ ἥπατός ἐστιν, ὁκόταν πεπυρωμένον ᾖ, καὶ ἐγκλυδαστικόν τε καὶ ἐπιπολαστικόν. Βραδύπορόν τε γάρ ἐστι διὰ τὸ ὑπόψυχρον καὶ ἄπεπτον εἶναι, καὶ οὔτε διαχωρητικὸν, οὔτε διουρητικόν. Προσβλάπτει δέ τι καὶ διὰ τόδε, ὅτι ἀκοπρόν ἐστι φύσει. Ἢν δὲ δὴ καὶ ποδῶν ψυχρῶν ποτε ἐόντων ποθῇ, πάντα ταῦτα πολλαπλασίως βλάπτει, ἐς ὅ, τι ἂν αὐτέων ὁρμήσῃ. Ὑποπτεύσαντι μέν τοι ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισι ἢ καρηβαρίην ἰσχυρὴν, ἢ φρενῶν ἅψιν, παντάπασιν οἴνου ἀποσχετέον. Ὕδατι δὲ ἐν τῷ τοιῷδε χρη-

σέον,

ςέον, ἢ ὑδαρέα καὶ λευκὸν παντελῶς δοτέον οἶνον, καὶ ἄοσμον παντάπασι, καὶ μετὰ τὴν πόσιν αὐτῦ, ὕδωρ μεταποτέον ὀλίγον. Ουτω γὰρ ἂν ἧσσον τὸ ἀπὸ τῦ ὄινυ μένος ἅπτοιτο τῆς κεφαλῆς καὶ γνώμης. Ἐν οἷσι δὲ μάλιςα αὐτῶν ὕδατι ποτῷ χρηςέον, καὶ ὁκότε πολλῷ κάρτα καὶ ὅκυ μετρίῳ καὶ ὅκυ ψυχρῷ καὶ ὅκυ θερμῷ, τὰ μέν πυ πρόσθεν εἰρέαται, *d*) τὰ δὲ ἐν αὐτέοισι τοῖσι καιροῖσι ῥηθήσεται. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ποτῶν, οἷον τὸ κρίθινον, καὶ τὰ ἀπὸ χλοιῆς ποιέυμενα, καὶ τὰ ἀπὸ ςαφίδος, καὶ ςεμφύλων, καὶ πυρῶν, καὶ κνίκυ, *e*) καὶ μύρτων, καὶ ῥοιῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὅτε ὖν ἄν τινος αὐτέων καιρὸς ᾖ χρέεσθαι, γεγράψεται παρ' αὐτῷ τῷ νυσήματι, ὅκως τε καὶ τ' ἄλλα τῶν συνθέτων φαρμάκων.

Aquae vero, quae potui [1] datur [2] in morbis acutis, nullum ſane inuenio munus, quod illi tribuendum putem [3]. Neque enim tuſſim ſedandi vim habet [4], in morbis pulmonum et thoracis [5], nec expectoratum promouendi vim habet [6], ſed minimum omnium [7], ſi quis toto morbi decurſu aqua potabili vtatur. Sed certe medio loco inter melicratum et oxymel aqua hauſta nonnullam expectoratum promouendi vim habet, ob

qualitatis mutationem, quae fit in his potionum generibus[8]. Etenim humoris abundantiam quandam inducit: alioqui neque sitim sedat[9], sed *b*) amarescit[10]. Est enim biliosa, et in bilem degenerat homini, natura bilioso, et hypochondriis molesta[11]. Sed peior euadit, et seipsa biliosior, et vires admodum labefactat, cum in caeterorum ciborum vacuitate bibitur. Quin et lienis et hepatis molem adauget, cum aestu et incendio conflagrant, fluctuatque in aluo, ipsamque nimia humoris abundantia stagnantem facit. Est enim in meando pigra, quod frigida sit et coctionis expers[12], nec vllam subducendi aluum aut vrinas ciendi vim habet. Ad haec mala illud etiam accedit, quod stercoris vacuitatem afferat[13]. Quod si frigidis pedibus[14] forte bibatur, admirabile est, quanto grauiora afferat incommoda, quocunque illa se conuerterit suppl. ad male de parte aliqua merendum. Si vero in huiusmodi morbis acutis suspicio sit vehementis cephalalgiae[15], insignisue capitis grauitatis, aut mentis commotae et delirii[16], tum certe omnino abstinendum a vino[17]: aqua autem in eiusmodi signis[18] vtendum, aut certe vinum aquosum et omnino album, odorisque expers[19] exhibendum, et a vini haustu, nonnihil aquae superbibendum. Sic enim minus vini potentia caput et arcem mentis inuaserit[20]. *c*) At quibus in morbis aqua potui danda[21] sit, et plena manu et quando modica[22], tum quando frigida et quando egelida, haec quidem antea a nobis dicta sunt, et partim etiam in cuiusque morbi curatione dicentur. De aliis vero potionum generibus, cuiusmodi aqua hordei, et quae ab herbis viridibus concinnantur, et quae ab vua passa et vinaceis et tritico et cnico et malo punico et aliis, cum

ea-

earum potionum necessarius inciderit vsus, in cuiusque morbi explicatione dicetur; quo loco etiam caetera omnia compositorum medicamentorum genera explicabuntur.

SCHOLIA.

1) Vt inde excludantur omnia aquarum genera, quae bibi non possunt.

2) Vt fontana, putealis, pluuialis, fluuialis, omnis alienae qualitatis expers.

3) Quemadmodum caeteris potionum generibus tribui.

4) Quae tum influxu, tum effluxu, tum etiam humoris mansione excitatur.

5) Hoc loco nomen vsurpauit περιπνευμονικὸς, quod improprie sumitur.

6) Non enim excitat vim naturae, nec materiam praeparat, cum non detergeat, nec incidat, nec meatus liberet.

7) Vini, oxymelitis, oxycrati.

8) Id est, saepe fit, vt oxymel sit meracius, et ratione suae meracitatis, tenuiorem sputi partem absumat, et per consequens reddat sputum ipsum contumacius, vt dictum est. Item melicratum aliquando meracius sitiferum est, et promouendi vim retardat; aqua autem haec corrigit: Sic ex accidente promouet expectoratum, si interiiciatur in potione.

9) Quia non sit meabilis, sed vehiculo opus habet ad eam sedandam.

10) Cunctando, et per corruptionem.

11) Id est, partibus in hypochondrio contentis, lieni et hepati.

12) Haec omnia aquae vitia frigidae *Galenus* confirmat *Lib. IX. Method. med. Cap. V.* cuius easdem noxas recenset, additque permultis subitam parere spirandi difficultatem.

13) Nisi ventriculi et intestinorum relaxatis rugis, diarrhoeam pariat.

14) A frigore et rigore periodico.

15) Ex vrinis, iumentorum similibus, quae fiunt a contento in venis flatulento spiritu, et calore praeter naturam. *Lib. IV. Aph. 69.*

16) Ex verborum absurditate, indecora corporis compositione, dissimilitudine morum.

17) Quod tenuitate, et calore arcem mentis inuadat.

18) Quae ſigna aut cephalalgiae, aut delirii metu nos terrent.

19) Quod eſt expers vitiorum aquae et vini.

20) Et propterea minus cephalalgiam et delirium excitabit.

21) Vt in ardentibus febribus et ſynochis, quando maior ratio qualitatis, quam materiae eſt habenda.

22) Vt infirmiore aluo, intumeſcente liene, murmurantibus hypochondriis.

NOTAE.

a) Ὀλίγον πτυάλε.) Haec verba, quae Duretus coniunxit, cum Foeſio et aliis non dubitauimus ita ſeparare, vt ὀλίγον ad ὕδωρ referretur. Nam cum alibi, tum paulo poſt etiam haec vox ita poſita inuenitur apud Hippocratem; ὕδωρ ὀλίγον pauxillum aquae ſignificat. Vocabulum μεσηγὺ indicat aquam cum oxymelite et melicrato ſemper inuicem aſſumi debere.

b) Melius hic Foeſius: Sed irritat, ſiquidem bilioſae naturae ſcil. hominibus bilioſa eſt, et praecordiis mala.

c) Vertendum potius: Sed in quibus maxime ex his morbis cetr.

d) Τάδε ἐν αὐτέοισι.) Proprie vertendum: ſuo quaeque tempore, ἐν αὐτέοισι τοῖσι καιροῖσι, quod tamen eſt in curatione cuiusque morbi, in quo conuenit aquam dare.

e) Καὶ μύρτων.) Et myrti baccis. Haec a Dureto omiſſa ſunt.

DE BALNEO.

Λουτρὸν δὲ συχνοῖσι τῶν νουσημάτων ἀρήγοι ἂν χρεομένοισιν, ἐς τὰ μὲν ξυνεχέως, ἐς τὰ δ᾽ οὔ. Ἐςὶ δὲ ὅτε ἧσσον χρηςέον, διὰ τὴν ἀπαρασκευασίην τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ὀλίγῃσι γὰρ οἰκίῃσι παρασκέυασαι τὰ ἄρμενα, καὶ οἱ θεραπέυοντες ὡς δεῖ. Ἐι δὲ μὴ παγκάλως λούοιτο,

βλάπ-

βλάπτοι τ' ἂν ȣ̓ σμικρά. Καὶ γὰρ σκέπης ἀκάπνȣ δεῖ, καὶ ὕδατος δαψιλέος, καὶ τȣ̃ λȣτρȣ̃ συχνȣ̃, καὶ μὴ λίην λάβρȣ, ἢν γε μὴ ȣ̔́τω δέοι. Καὶ μᾶλλον μὲν μὴ σμήχεσθαι; ἢν δὲ σμήχηται, θερμῷ χρέεσθαι αὐτέῳ, καὶ πολλαπλασίῳ, ἢ ὡς νομίζεται, σμήγματι, καὶ προσκαταχεῖσθαι μὴ ὀλίγῳ, καὶ ταχέως μετακαταχεῖσθαι.

At vero aqua [1] dulcis, quae lauando praefcribitur, plurimis morbis confert, qui ea vtuntur. Atque inter eos aliis continenter [2], aliis vero non [3]. *a*) Sed etiam ea incidunt tempora, vt non folum ratione morbi et aegri minus vtendum fit balneo, ob infuetam minimeque accommodatam bene parandi rationem. Nam paucis in domibus balneorum inftrumenta funt in promptu, atque balneorum miniftri, quales effe decet: Quod fi culpa miniftrorum aut inftrumentorum penuria, *b*) non conuenienter praefcribatur, multum nocet. Etenim tecto opus eft, quod fumo careat [4], et aqua liberaliter, aequaliter, et continenter affufa [5], nec tamen admodum larga et affatim, nifi forte fit opus [6]: at multo minus fmegmatibus vtendum [7]: quod fi fit detergendum, tum calido vtendum eft fmegmate, multa aqua diluto, magis, quam confuetum fuerit, et fubinde multa aqua affundenda, et *c*) fine intermiffione [8].

SCHOLIA.

1) Frigida, calida fimplici, et fingulari, et vniuerfali balneo.

2) Vt hecticis febribus vniuerſalis; nephriticis ſemicupium.

3) Vt cruda materia infirma aluo, catharrho, haemorrhagia, aut viſcerum effoeta vi.

4) Ne capiti graue ſit; ne item fumus cum aere ab aegro ducatur, ſicque partes reſpirationi dicatas offendat.

5) Ne viciſſitudine caloris et frigoris offendatur aeger.

6) Vt ſi iuuenis quadratus tetano correptus, aeſtate media tali ſit aquae frigidae perfuſione curandus.

7) In morbis acutis, in quibus id propoſiti habemus, vt reſiccata corpora humectentur, humor acerrimus exudet, non, vt ſordes detergeantur; Et deterſionis moleſtiam non facile ferunt, et quae detergendi vim habent, ad morbos acutos conuenienter adhiberi non poſſunt.

8) Graece legitur ταχέως, quod idem ſignificat, quod πυκνῶς.

COMMENTARIVS.

Balnei quatuor ſunt partes, aer calidus propter vaporem, qui effertur ab aqua balnei: Deinde debet eſſe aqua egelida: Tertio paulo calidior: A calidiore affundendum aliquantum aquae frigidae, vt rarefacta cutis paulum denſetur: Quarta pars eſt, vt a balneo in lectum feratur aeger et ſudet, ſudorque detergeatur. Vſus balnei eſt, vt exudet humor inutilis, qui toti corpori moleſtus eſt: Deinde vt partes ſiccae ſolidaeque aquae benignitate fruantur, et humefiant; vtendumque balneo tum particulari, tum vniuerſali, ſi corporis non adſit cacochymia, tum enim abſtinendum; Item ſi prima corporis regio ſit impura: Tertio ſi adſit imbecillitas alicuius viſceris, aut partis principis: vnde experientia notum eſt, multos, vlcus in pulmonibus habentes, in balneo exſpiraſſe, rupta vomica. Itaque hecticis quotidianum balneum prodeſt, ſi putredinis et inflammationis internae nulla ſuſpicio; ſi non ſit infirmum viſcus aliquod. Item in hecticis febribus prodeſt balneum, ſi horror non adſit. Nephriticis prodeſt particulare ἐν τῇ διαμονῇ, ἐν διεξόδῳ, ἐν γενέσει. Ictericis ictero critico laborantibus.

NO-

NOTAE.

a) Haec breuius ita vertas: Interdum vero et eam ob caussam balneo minus vtendum est, quod id homines non recte parare sciunt.

b) Malim vertere: Non accurate vel exquisite aliquis lauetur, plurimum inde damni sentiet.

c) Foesius vertit: Celeriter diffundenda, in graeco enim est: ταχέως μετακαταχεῖσθαι. An non Hippocrates ad aquam respexerit, quae ad abluendum superaffundebatur? Putauerim sane ita hunc locum vertendum esse: Dumque smegma adhibetur, multa subinde aqua affundenda est, et protinus super aegro diffundenda.

Δεῖ δὲ καὶ τῆς ὁδοῦ βραχείης ἐς τὴν πύελον, XI.
καὶ ἐς εὐέμβατον, καὶ ἐς εὐέκβατον. Εἶναι δὲ καὶ τὸν *a*) λούμενον κόσμιον, καὶ σιγηλὸν, καὶ μηδὲν αὐτὸν προσεξεργάζεσθαι, ἀλλ᾽ ἄλλους καὶ καταχέειν καὶ σμήχειν· *b*) καὶ μετακέρασμα πολλὸν ἡτοιμᾶσθαι· καὶ τὰς ἐπαντλήσιας ταχείας ποιέεσθαι· καὶ σπόγγοις χρέεσθαι ἀντὶ στλεγγίδος, καὶ μὴ ἄγαν ξηρὸν χρίεσθαι τὸ σῶμα. Κεφαλὴν μέν τοι ἀνεξηράνθαι χρὴ, ὡς οἷόν τε μάλιστα ὑπὸ σπόγγου ἐκμασσομένην. Καὶ μὴ διαψύχεσθαι τὰ ἄκρεα, μήτε τὴν κεφαλὴν, μήτε τὸ ἄλλο σῶμα· καὶ μήτε νεοῤῥόφητον, μήτε νεόποτον λοῦσθαι, μηδὲ ῥοφέειν, μηδὲ πίνειν ταχὺ μετὰ τὸ λουτρόν. Μέγα μέν τοι μέρος χρὴ νέμειν τῷ κάμνοντι, ἢν ὑγιαίνων

ἢ φιλόλετρος ἄγαν, καὶ εἰθισμένος λέεσθαι. Καὶ γὰρ ποθέεσι μᾶλλον οἱ τοιοῖδε, καὶ ὠφελέονται λεσάμενοι, καὶ βλάπτονται μὴ λεσάμενοι. c) Ἁρμόζει δὲ ἐν περιπλευμονίῃσι μᾶλλον, ἢ ἐν καύσοισι τὸ ἐπίπαν, καὶ γὰρ ὀδύνης τῆς περὶ πλευρὴν, καὶ σήθεα, καὶ μετάφρενον, παρηγορικόν ἐσι τὸ λετρὸν, καὶ πτύελε πεπαντικὸν, καὶ ἀνάγωγον, καὶ εὔπνοον, καὶ ἄκοπον. Μαλθακτικὸν γὰρ καὶ ἄρθρων, καὶ τε̃ ἐπιπολαίε δέρματος, καὶ ἐρητικὸν δὲ, καὶ καρηβαρίην λύει, καὶ ῥῖνας ὑγραίνει. e) Ἀγαθὰ μὲν ἒν λετρῷ τοσαῦτα πάρεσιν, ὧν πάντων δεῖ. Ἢν μέν τοι τῆς παρασκευῆς ἔνδειά τις ᾖ, ἑνὸς ἢ πλειόνων, κίνδυνος μὴ λυσιτελέειν τὸ λετρὸν, ἀλλὰ μᾶλλον βλάπτειν. Ἓν γὰρ ἕκασον αὐτέων μεγάλην φέρει τὴν βλάβην, μὴ παρασκευαθὲν ὑπὸ τῶν ὑπεργῶν, ὡς δεῖ. Ἥκισα δὲ λέειν καιρὸς, οἷσιν ἡ κοιλίη ὑγροτέρη τε̃ καιρε̃ ἐν τῇσι νέσοισιν, ἀτὰρ ἐδὲ, οἷσιν ἐσήκει μᾶλλον τε̃ καιρε̃, καὶ μὴ προεληλύθη. Ἀλλ' ἐδὲ τὲς γεγυωμένες χρὴ λέειν, ἐδὲ δὴ τὲς ἀσώδεας, ἢ ἐμετικὲς, ἐδὲ τὲς ἐπανεργμένες

νες χολῶδες, ὐδὲ τὺς ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγέοντας, g) εἰ μὴ ἔλασσον τῦ καιρῦ ῥέοι. Τὺς δὲ καιρὺς οἶδας. Ἢν δὲ ἔλασσον τῦ καιρῦ ῥέοι, λύειν, ἤν τε ὅλον τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἄλλα ἀρήγει, ἤν τε τὴν κεφαλὴν μῦνον. Ἢν ὖν αἱ παρασκευαὶ ἔωσιν ἐπιτήδειοι, καὶ ὁ κάμνων μέλλῃ ἔυ δέξασθαι τὸ λυτρὸν, λύειν χρὴ ἑκάσης ἡμέρης. Τὺς δὲ Φιλολυτρέοντας καὶ δὶς τῆς ἡμέρης εἰ λύοις, ὐδὲν ἁμάρτοις. Χρέεσθαι δὲ λυτροῖσι, τοῖσι ὅλῃσι πτισάνῃσι χρεομένοισι παραπυλὺ μᾶλλον ἐνδέχεται, ἢ τοῖσι χυλῷ μῦνον χρεομένοισι. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τύτοισι ἐνίοτε, ἥκιςα δὲ καὶ τοῖσι ποτῷ μῦνον χρεομένοισιν· ἐςὶ δε καὶ οἷσι τύτων ἐνδέχεται. Τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ τοῖσι προγεγραμμένοισιν, ὗς τε μέλλῃ λυτρὸν ὠφελέειν, ἐν ἑκάςοισι τῶν τρόπων τῆς διαίτης, ὗς τε μὴ. Οἷσι μὲν γὰρ προσδέεταί τινος κάρτα τυτέων, ὁκόσα λυτρὸν ἀγαθὰ ποιέει h) λύειν, καὶ ὅσα ἀν λυτρῷ ὠφελέηται. Οἷσι δὲ τύτων μηδενὸς προσδεῖ, καὶ πρόσεςιν αὐτέοισι τῶν σημείων, ἐφ᾽ οἷσι λύεσθαι ξυμφέρει, ὐ δεῖ λύειν.

Sed

Sed et via breuis ad vas balnearium esse debet [1]. Tum etiam vasis balnearii sit descensus facilis et ascensus. Quin etiam eum, qui balneo vtitur, modestum esse decet, beneque compositum et constitutum a natura, et taciturnum [2]: tum etiam ipsum omnino feriari [3]: sed ministros aquam affundere et detergere. Praeterea, in promptu habere oportet temperationis varietatem [4]. Tum autem sine intermissione perfundendum corpus [5]; praeterea spongiis vtendum pro strigili: praeterea nec valde siccum corpus oleo illinendum. At vero caput omni studio resiccandum est, postquam spongia deterseris: Et cum soli capiti mador sit noxius, frigus non minus a caeteris partibus arcendum. Itaque ne caput frigoris appulsum recipiat, neque extimae partes, nec adeo vniuersus corporis habitus. Adde, quod nec potu, nec cibo saturatum corpus lauare est aequum [6]. Nec vero sorbendum nec bibendum statim a balneo [7]. Enimuero illud imprimis maximi faciendum, si per sanitatem is, qui aegrotat, balnei esset cupidus, eique diu multumque assueuerit: huiusmodi hominum naturae sunt maxime balnei appetentes, atque plus adiumenti percipiunt, quam caeteri, contraque damnis augentur, si non lauantur. Caeterum magis accommodatum est balneum peripneumoniae [8], quam febribus ardentibus. Etenim dolorem costarum et pectoris [9] et sterni et dorsi [10] sedandi quoque vim habet [11], *d*) tum etiam materiam morbificam concoquit atque educit [12], propterea que facit, vt excludatur ex facili sputum, quibus omnibus opus est [13]. Praeterea balneum partes recreat lassitudine fractas [14]; etenim articulos emollit, ipsamque adeo superiorem cutim: tum vrinas ciet, et capitis grauitatem sanat, et

nares

nares humectat. Sunt igitur balnei commoditates et opportunitates ad bene medendum. Sed tamen ſi praeparationis vna deſideretur ratio, vel etiam plures [15]; verendum ſane tum, ne nihil opis afferat, ſed contra maximis damnis augeat. Etenim eorum, quae ad balneum rite adminiſtrandum praeſcripta ſunt, ſi vnumquodque non bene ſit paratum a miniſtris, vt decet, maxima ſecum affert incommoda. Qui per morbos plus aequo liquidiore ſunt aluo [16], aut quibus ſupra modum adſtricta [17] eſt, *f*) illi balneo committi non debent [18]; vt neque ii, quibus infirmae [19] ſunt vires, aut qui faſtidio ciborum, aut vomitione [20] tenentur, aut qui bilioſa eructant, aut quibus ſanguis e naribus [21] erumpit, niſi minus, quam occaſio poſtulat, feratur. Nec ignorare debes occaſiones: Etenim ſi pro occaſione parcius fluat, quam par ſit, lauandus eſt aeger, ſiue totum corpus, ſiue caput tantum ita iuuari videatur. Ergo ſi ſingula commode ſunt comparata [22]; ſi aeger citra noxam lauacrum ſubire poteſt, quotidie lauandus eſt. Quod ſi praeterea balneo delectatur, eum ſi quotidie bis laueris, non laedes. Satius vero eſt illos balneo vti, qui integram ptiſſanam [23], quam qui ſolum eius cremorem aſſumunt; etſi aliquando his etiam vſui eſt. Qui autem potu tantum vtuntur [24], balneum non ſubeant, quamquam horum aliqui ab ipſo arcendi non ſint [25]. Coniicere itaque oportet ex his, quae ſupra oſtendimus, quibus balneum, et in qua victus ratione opitulari poſſit, nec ne: ſi enim quidpiam eorum, quae ad balnei praeſtantiam attinent, deeſt; quamuis aliquid commodi ex balneo ſperaueris, lauari tamen non oportet. Quod ſi nihil horum deeſt, videaturque ex notis quibusdam vtile fore, tum lauari praeſtat.

SCHO-

SCHOLIA.

1) Ne repentina aeris mutatione offendatur.

2) Quia, si facile iocorum fluctuet aestu, et sit temerarius homo, reuocabitur foris intro calor, quod aduersum est naturae. Sit taciturnus, quia si vociferetur, et loquatur diutius, accendentur pulmones, et augebitur cordis calor; sic ex vsu erit duplo magis ducere spiritum, et attrahetur calor caliginosus balnei, quod nocet.

3) Ne motu laborantes musculi, plus excrementi ab aliis partibus trahant, quam ab iis exudet humoris.

4) Vt scilicet a calido ad egelidum, ab egelido ad frigidiorem fiat egressus: Sunt enim quatuor balnei partes; aer, aqua calida, aqua frigida, sudoris detersio.

5) Immersione vtimur in securitate leipothymiae; si metus adsit leipothymiae, affusione continenter facta solum vtendum.

6) Ne cruda materia ex aluo in venas rapiatur: Tamen hecticis praescribitur lac asininum ad vncias quatuor, antequam descendant in balneum: Duretus hoc non probat, priusquam lac coctum in ventriculo fuerit.

7) Quia excitato calore partium solidarum et totius habitus vis rapiendi praeripit occasionem et causam mitificandi et coquendi.

8) Nomen peripneumoniae hoc loco sumitur pro omni dolore thoracis, quia peripneumonia est expers dolorum, quos recenset Hippocrates.

9) Inflammatione membranae per mammariam venam affluente sanguine.

10) Ex sanguinis affluxu per venas thoracicas.

11) Materiae acrimoniam infringendo, digerendo, et immutatum partis habitum restituendo.

12) Naturam excitando, materiam praeparando, meatus expediendo.

13) Ad tollendos et sedandos dolores pulmonum et thoracis.

14) Materiam digerendo, calorem fouendo.

15) Vt in aqua, in vase balneario, in solio, in cibo et via, et aliis supradictis.

16) Ex ventriculi imbecillitate, et alui cruditate.

17) Quia his tepidum balneum reseratis poris et euocato ad cutim seroso humore, ephidrosim mouere posset, et sic aluum sicciorem reddere.

18) Ne maioribus incommodis augeantur.

19) Quia

19) Quia his ita constitutis, partes nobiles imbecillae fusis humoribus obruerentur, viresque magis prosternerentur.

20) Ex alui impuritate, nam eiusmodi prius repurgari debent, quam balneo mergantur; ne excrementa balneo liquata, priores venas magis obstruant.

21) Ne tepido balnei calore sanguis extrorsum magis moueatur.

22) Hoc est, in vniuersum ad tutiorem balnei vsum, si tria a corporibus absint, nimirum acrium humorum copia, partium, praesertim nobilium, imbecillitas, et ciborum vel humorum cruditas, ex *Galeno Lib. X. Method. med. Cap. 10.*

23) Quia ex *Galeno Lib. de Ptissana*, ad corporis robur et nutritionem magis conducit ptissana.

24) Qui scilicet infirmiore sunt ventriculo.

25) Hi praesertim, quibus cremor ptissanae facilius coquitur, promptiusque distribuitur, quam ptissana integra.

N O T A E.

a) λεόμενον κόσμιον.) κόσμιον Foesius admodum concinne vertit, moderate se componat. Dureti tamen versio aeque bona, modo deleretur, a natura.

b) Καὶ μετακέρασμα.) μετακέρασμα denotat aquam calidam et frigidam, qua in vtramque partem temperatio facile fieri potest.

c) ἁρμόζει δὲ.) Secundum Dureti versionem deberet peripneumonia a febre ardente prorsus distincta esse. Sed omisit τὸ ἐπίπαν. Vertendum igitur: Balneum vero peripneumoniae magis, quam febribus ardentibus in vniuersum, accommodatum est.

d) Breuius vertas cum Foesio: Sputum maturat, educit et facilem spirationem reddit, et lassitudines tollit.

e) ἀγαθὰ μέν ἐν.) Malim vertere: Tot igitur commoda balneum affert, quibus omnibus opus est. Verba: ὧν πάντων δεῖ, Duretus transposuit, et quasi sequerentur post: καὶ εὔπνοον, quod antecedit, interpretatus est.

f) Inserendum ex graeco: Neque prius soluta.

g) εἰ μὴ ἔλασσον.) Nisi minus, quam opportunum sit, fluat.

h) λέαν καὶ ὅσα.) Non dubitaui hunc locum ita, vt factum est, emendare, quod fere conuenit cum Mercurialis et Lindenii lectione, et omnibus versionibus respondet, et, quod praecipuum, sensus manifeste postulat.

HIP-

HIPPOCRATIS MAGNI

SECTIO PRIMA

LIBRI SECVNDI

E P I D E M I O N.

INTERPRETE ET ENARRATORE

LVDOVICO DVRETO,

SEGVSIANO

A R G V M E N T V M.

Constitutio seu Sectio prima, qua scilicet temporum ac tempestatum vires, morborumque, qui ab iis principia causasque ducunt, species, magnitudo, atque motus continentur in vniuersum.

I. *a*) Ἄνθρακες ἐν Κρανῶνι θερινοί. ὗεν ἐν καύμασι ὕδατι λάυρῳ δι' ὅλε. Ἐγένετο δὲ μᾶλλον νότῳ.

Carbunculi [1] Cranone [2] aestiui [3] suppl. grassabantur; rapidis cum summo aestu continenter aquis pluebat, idque tempestate magis austrina [4].

S C H O L I A.

1) *Carbunculi*, hoc est, vlcera quaedam crustosa cum partium vicinarum inflammatione, picis modo candente, cum pulsu et renixu atque dolore coniuncta. Carbunculorum materia duplex, vna sanguis exustus, qui in atram bilem degenerat, et est crusta cinericia: altera, sanguis est quidem eiusmodi crassus, sed cum ichore quodam venenato coniunctus. Carbunculus tres ob causas dicitur; tum quod crustam

stam ambustis similem habeat, tum quod instar carbonis deflagret, tum quod exurat.

2) In vrbe illa Thessaliae, in conuallibus Tempes, sita, quae ventis perflatur austrinis.

3) Id est, qui tempestatis illius naturam sequebantur, generatione scilicet noui humoris, non familiaris cuiusque naturae suppressione.

4) Quae cerebro, neruis, et integritati humorum bellum indixit.

N O T A.

a) De his carbunculis vide sis, quae disputata sunt inter Cl. Viros Werlhofium et Hahnium de Variolarum Antiquitatibus.

Καὶ ὑπεγίνοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες, II.
ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ ἐθερμαίνοντο, καὶ κνησμὸν ἐνεποίεον. Εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρίκαυστοι διανίσταντο, καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα καίεσθαι ἐδόκεον.

Ichores [5] acuti subnascebantur [6]; qui demum conclusi cum incalescerent [7], pruritum excitabant; indeque pustulae, ambustis consimiles [8], erumpebant, tanto sub cute ardoris sensu, vt exuri videretur.

S C H O L I A.

5) Serosi humoris maligna qualitate praediti, omnisque pepasmi expertes. Quid ichor, et quomodo sumendus sit hoc loco, *Galenus* declarat in *Comm. in part. 38. Sect. 2. Lib. VI. Epidem.*

6) Exitumque non habebant, effoeta naturae vi.

7) Et in atram bilem conuerterentur.

8) Ac si ferro candente excitatae fuissent: Vbicunque seri biliosi et venenati copia est, generatio perennis, atque suppressio; ibi carbunculorum magnus fit prouentus.

III. Ἐν καύμασιν ἀνυδρίης οἱ πυρετοὶ ἀνιδρῶτες τὰ πλεῖστα. Ἐν τετέοισιν δὲ ἢν ἐπιψεκάσῃ, ἱδρωτικώτεροι γίνονται κατ' ἀρχάς. *a*) Ταῦτα δυσκριτότερα μένει, ἢ ἄλλως, ἀτὰρ ἧσσον, εἰ μὴ εἴη διὰ ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τῆς νόσου τὸν τρόπον.

Cum aeſtu coelum incanduit atque fuit ſudum omnino, febres exiſtunt, maximam partem ſudoris expertes [9]; Sed in his tamen ſi vel ſtiriis pluerit exiguis, ſudoribus illae febres abundant initio [10]; atque haec ſunt ſiniſtri magis iudicii [11], quam ſi aliter contingeret: ſed minus [12], ſi non ab auſtrinis pluuiis ſudorem profundant, ſed peculiari ipſius morbi natura [13].

SCHOLIA.

9) Ab exhauſto humoris, qui ſudoris materia eſt, quamuis in promptu ſit cauſa effectrix.

10) Ardoris vi, humorem excrementitium foras euocantis, et leui opera exhaurientis. Cum coelum rapidis impluit imber aquis, nimbus dicitur: ὄμβρος dicitur quid medium inter nimbum et ψεκάδα; ψεκὰς dicitur tenuis et mollis pluuia, et cum pluit ſtiriis mollibus.

11) Cum ſcilicet ad bilis procreatae et ſuppreſſae copiam, vi ardoris noua accedit putredinis cauſa.

12) Id eſt, non aeque formidabiles ſunt illae febres.

13) Sudor manet ſupple.

NOTA.

a) ταῦτα δυσκριτότερα.) Verba ἢ ἄλλως et εἰ μὴ εἴη διὰ ταῦτα, videntur interpretibus maximas moleſtias creaſſe. Puto Hippocratem velle, febres, ſub ſqualidis aeſtibus ortas, ſi ab initio morbi ſudores expreſſerint, difficilius iudicari, quam ſi alio tempore aeger ſudauerit. Minus tamen difficulter iudicari, ſi per naturam morbi, cum prima febre, ſudor

ſudor prodeat, quam ſi propter tempeſtatem. Transpoſitio verborum, ἀλλὰ διὰ τῆς νόσȣ τρόπον, et illorum εἰ μὴ ἄη διὰ ταῦτα non parum obſcurare hunc locum videntur. Plerique interpretes τὸ δυσκριτότερα putant verba: πυρετοὶ ἀνιδρῶτες reſpicere, neque nego, hanc expoſitionem admitti poſſe. Sed ſudor, qui ab initio fluit, eo, quod humidum corpori detrahit, criſin morbi difficiliorem facit, quam ſi nullus prodierit. Et, ſi illam expoſitionem admittimus, quid fiet cum verbis, ἢ ἄλλως?

Οἱ καῦσοι ἐν τῇσι θερινῇσι a) μᾶλλον γίνονται, καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ὥρῃσιν, ἐπιξηραίνονται δὲ μᾶλλον θέρεος. IIII.

Febres ardentes [14] aeſtiuis temporibus et tempeſtatibus magis fiunt [15], quam aliis anni temporibus [16]; ſed tamen illae [17] ingraueſcunt et exacerbantur magis aeſtate [18].

S C H O L I A.

14) Sine intermiſſione cum linguae ſcabritie, et inexplebili ſiti coniunctae.

15) Seri bilioſi generatione, nec non in venulas areſactas attractione.

16) Hoc eſt, febres ardentes ſunt aeſtuanti coelo congeneres, et eaedem non ſolum efficientis cauſae, ſed ſuſcipientis naturam ſequuntur.

17) Cum coelum aeſtu incanduit.

18) παροξύνονται legendum eſt, non ξηραίνονται, vt in graeco codice.

N O T A.

a) μᾶλλον γίνονται.) An non μᾶλλον primo loco tollendum eſt? Hippocratis enim haec ſententia eſt: Febres ardentes et aeſtate, et alio anni tempore fiunt, aeſtate tamen, ob ſiccitatem, magis ardentes fiunt, et quaſi extorrent. Legendum enim ſine dubio, ἐπιξηραίνονται. Nam παροξύνονται, ſi in codicibus inuenitur, e margine, tanquam gloſſema τȣ̃ ἐπιξηραίνονται, in textum receptum eſt.

V. Φθινοπώρου μάλιστα a) θηριώδεες, καὶ ἡ καρδιαλγία, b) καί τοι καὶ αὐτὴ ἧσσον κακεργέοι ἂν, αὐτοῦ τοῦ νοσήματος τούτου ἐόντος. c) Αἱ ἀσκαρίδες δείλης ὁμοίως τούτῳ. καὶ ἐκεῖνα τηνικαῦτα ὀχλέουσι τῆς ἡμέρης τὰ πλεῖστα, οὐ μόνον διὰ τὸ μᾶλλον πονέειν, ἀλλὰ καὶ αὗται διὰ σφᾶς ἑωϋτάς.

Autumno potiſſimum ferini morbi gignuntur [19]; atque dolor cordis et ſtomachi [20]. Aſcarides veſperi ſimiliter huic [21], et illi tunc infeſtant in die plerumque [22], non ſolum ideo, quod magis affligunt, ſed etiam ipſi per ſe ipſos [23].

SCHOLIA.

19) Vt tabes, maniae, lumbrici, ſcilicet ab ortu arcturi ad occaſum vergiliarum.

20) Quamuis haec affectio ſit minus calamitoſa, quod propria ſit autumno.

21) Vermes ſunt tenues et teretes, quibus fere ſedes in recto inteſtino et ſphinctere muſculo.

22) Quo tempore magis vexant aſcarides; quibus origo eſt a cruda materia, et crapula.

23) Quadruplex feritas eſt, prima lumbricorum; ſecunda feritas deſtillationis; tertia maniae; quarta cancri et elephantiaſeos, vid. *Galenus in Comm. in Sent. 14. Lib. VI. Epid.*

NOTAE.

a) θηριώδεες.) Horum verborum optima interpretatio eſt Foeſii, qui vermium omne genus indicatum ab Hippocrate eſſe docet, quod intus in viſceribus generari ſoleat; quod ipſa καρδιαλγία, a locorum propinquitate orta, confirmat, cui aliter inter malignos morbos, locus, isque primus, dari non potuiſſet. Sed cur ſubiicit Hippocrates; αἱ ἀσκαρίδες δείλης ὁμοίως τούτῳ, ſi θηριώδεες ad animalcula pertinet, quae in inteſtinis naſcuntur? An θηριώδεες peculiare vermium genus indicat?

dicat? quod autumno se maxime manifestet, et oris ventriculi dolorem faciat, vt ascarides eundem affectum vespertino tempore excitent.

b) Καὶ τοι καὶ αὐτή.) Etsi hic (dolor), dum ille morbus viget, minus infestus est. Haec verba a Dureto omissa sunt. Sed non satis constat, de quo morbo Hippocrates loquatur, an de animalculis ipsis, an de oris ventriculi dolore. Si illud, videtur Foesio accedendum esse, qui θηριώδεις legit. Si hoc, ἡ subintelligendum est. Sensus autem hic est. Dolor oris ventriculi, vbi vermibus accedit, id est, symptoma est, minus malignus est, quam si per se ipse morbus est. Et hoc sane Hippocratem voluisse crediderim, nisi obstarent verba ὁμοίως τούτῳ.

c) αἱ ἀσκαρίδες.) Haec quam optime ita vertas: Ascarides vesperi, seu, quando dies inclinat, adeoque simili autumno tempore, tanquam anni vespere, infestant. Eaque animalcula hac in primis diei parte, turbas excitant, non solum, quod tum magis afflicta corpora dolor excipit, verum etiam, quia ipsa sua sponte (scilicet fame stimulata) feruntur ad intestina inuadendum.

a) Ἐν Φθινοπώρῳ ὀξύταται νόσοι καὶ θανατωδέσαται τὸ ἐπίπαν, ὅμοιον τῷ δείλης παροξύνεσθαι, ὡς τοῦ ἐνιαυτοῦ περίοδον ἔχοντος τῶν νόσων, οἷον ἡ ἡμέρη τῆς νόσου, οἷον τὸ δείλης παροξύνεσθαι. Τοιοῦτον τῆς νόσου καὶ ἑκάστης καταστάσιος πρὸς ἀλλήλας, ὅταν μήτι νεωτεροποιηθῇ ἐν τῷ ἄνω εἴδει, εἰ δὲ μὴ, ἄλλης ταῦτα καταστάσιος ἂν ἄρχοι. VI.

Autumno acutissimi morbi [24] et funestissimi [25]; In vniuersum simile [26], vt vesperi recrudescant, vt quod annus habeat circuitum vniuersalem morborum, vt quisque dies morbi priuati; et quale est idipsum vesperi recrudescere, eiusmodi

 fere

fere eſt morbi cuiusque, aut omnium tempeſtatum inter ſe conditio; praeſertim ſi nihil nouatum fuerit, exacta praeteritorum temporum hiſtoria[27]; ſin minus, alterius temporis tempeſtatem conſequitur.

S C H O L I A.

24) Symptomatum vehementia.

25) Hoc eſt, cacoethia, venenata humoris qualitate, inflammatione, impedimento partium, quarum officio vita carere nequit, curandi difficultate, quod cum bilioſi humoris cacochymia coniuncta ſit cruditas, tum propter ipſius temporis inaequalitatem.

26) Id eſt, commune omnium morborum autumnalium.

27) Ac ſi diceret, exiſtunt tempora, in quibus vis maior ſuppreſſionis, quam generationis.

N O T A.

a) Ἐν φθινοπώρῳ.) Mihi ſane totus hic locus, a Dureto verſus, obſcurior eſſe videtur, quam vt inde fere commodus quidam ſenſus elici queat. Et quamuis etiam graeca minus plana et intellectu facilia ſint, ſatis tamen appoſite ita verti poſſunt: Autumnus in vniuerſum acutiſſimos morbos, maximeque exitiales gignit, ſimiliter vt veſpere morbi exacerbantur et grauiores fiunt. Nam inter annum et diem ea ſimilitudo intercedit, quod ſicut ille omnium morborum circuitum, et autumnali tempore eorum nouas acceſſiones habet, ita dies ſingulorum morborum, qui veſpere exacerbantur. Haec autem contingunt, ſi morbi et anni conſtitutio inter ſe ſimiles fuerint, niſi, aeris natura mutata, et in hac aliquid mutatum fuerit. Tum enim morbi in aliud anni tempus incident, et orientur; quare et ipſe annus eiusque partes ita procedere, ac ſe inuicem habere debent. Cum enim conſtantia ſuique ſimilia anni tempora ſunt, et ſingulorum mutatio ordine et tempeſtiue fit, bene morati cetr. Τῷ δείλης παροξύνεσθαι non placet, malim τὸ, vt reſpondeat ὅμοιον, et denotet, veſpertinas acceſſiones acutis autumni morbis ſimiles eſſe. Ad hunc vero locum et ſequentia conferri merentur plura, quae in Lib. de Humor. Part. III. in hunc ſenſum dicta ſunt.

Ὥςε

Ὥσε καὶ τὸν ἐνιαυτὸν πρὸς ἑωϋτὸν ἔτως ἔχειν. Ἐν τοῖσι καθεσεῶσι καιροῖσι καὶ ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδοῦσιν ἔτεσιν, εὐσαθέες, καὶ εὐκρινέσατοι αἱ νοῦσοι, ἐν δὲ τοῖσιν ἀκατασάτοισιν, ἀκατάσατοι καὶ δύσκριτοι. Ἐν γοῦν περίνθῳ ὅταν τι ἐκλίπῃ ἢ πλεονάσῃ ἢ πνευμάτων, ἢ μὴ πνευμάτων, ἢ ὑδάτων, ἢ αὐχμῶν, ἢ καυμάτων, ἢ ψύξεων. VII.

Quae cum ita ſint, poteſt perſpici, annum ad ſe redire, id eſt, anni partes ita ſe habere, definitis ſeptem anni temporibus atque partibus, ac tempeſtiue [28] repreſentantibus tempeſtates partium ſingularum proprias [29], bene morati fiunt morbi et ſecundi iudicii [30]; incertis vero et inconſtantibus [31], ſiniſtri iudicii [32], vt Perinthi contigiſſe vidimus, cum deeſt aut redundat quidpiam ventorum, aut tranquillitatis, aut pluuiarum, aut ſiccitatis, aut aeſtus aut frigoris.

SCHOLIA.

28) Id eſt, loco et conuenienter.

29) Vt ventos, tranquillitates, pluuias, et caetera.

30) Qui ad ſalutem iudicantur, ſua quisque propria crifi, ſine vllo periculi aut recidiuae metu.

31) Cum nec tempeſtates propriae, nec tempori cooriuntur.

32) Magnitudine cauſae, ſymptomatum vehementia, et naturae infirmitate.

Τὸ δὲ ἔαρ τὸ ἐπίπαν ὑγιεινότατον καὶ ἥκιςα θανατῶδες. VIII.

Ver autem ſaluberrimum eſt, minimeque funeſtum.

IX. Πρός τὰς ἀρχὰς σκεπτέον τῶν νόσων εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ. Δῆλον δὲ τῇ ἐπιδόσει. a) Τὰς δὲ ἐπιδόσιας τῇσι περιόδοισι.

Patefacta morborum geneſi, atque idea, initio[33] attente conſiderare et animo complecti oportet, ociusne an tardius floreſcant morbi[34]; id autem perſpicuum fit incremento[35]; ipſas autem acceſſiones ſymptomatum periodis et circuitibus[36].

S C H O L I A.

33) Id eſt, ſimul atque medicinam aegro facere inſtitueris.

34) Id eſt, celerius aut tardius ad vigorem perueniant, vt ſcilicet ex breuis aut diuturnae hiſtoriae perſpicientia ad eam legem diaetam inſtituas, qua naturae vires ad confirmandum et triumphandum inſtituantur, non opprimantur.

35) Ob mutationem et vehementiam irritata natura, et inchoata coctione.

36) Tum vniuerſalibus, tum particularibus. Epidoſis eſt acceſſio ſymptomatum. Endoſis remiſſio.

N O T A.

a) Τὰς δὲ ἐπιδόσιας) Vertendum ſine dubio eſt: ipſa autem incrementa ex circuitibus cognoſcuntur. Atque ex his, pariter atque ex acceſſionibus, quae in periodis fiunt, criſes innoteſcunt. Videndum autem eſt, an illae acceſſiones celerius aut tardius fiant, an diutius durent, nec ne, tuncque vehementiores ſint, an minus.

X. Καὶ αἱ κρίσιες ἐντεῦθεν δῆλοι, καὶ τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυσμοῖσιν, εἰ πρωιαίτερον ἢ ὒ, καὶ εἰ πλείονα χρόνον ἢ ὒ, καὶ εἰ μᾶλλον ἢ ὒ. Πάντων δὲ τῶν συνεχέων, a) ἢ δια-

διαλειπόντων ἢ χρονίων, b) καὶ τρωμάτων καὶ πτυέλων ὀδυνωδέων καὶ φυμάτων φλεγμοναὶ. καὶ ὅσα ἄλλα ἐπιφαίνονται ὕϛερον. Ἴσως δὲ καὶ ἄλλων πρηγμάτων κοινῶν τὰ μὲν θᾶσσον, βραχύτερα, τὰ δὲ βραχύτερον, μακρότερα.

Inde crifes ipfae [37], atque in paroxyfmis periodicis, fi celerius accedant, aut non; tum diutius protrahantur, aut non, et vehementius infeftarint, aut non; quin omnium febrium continuarum aut intermittentium acutarum et diuturnarum vrinae [38], aut deiectiones aut fputa, et tromatum ipforum et phymatum inflammationes, vel quaecunque poft apparere dicuntur, fortaffe et aliarum rerum communium [39], quo celerius fiunt et apparent, breuiores fore morbos, oftendunt, contra, quod tardius, tardiores.

SCHOLIA.

37) Quae irritatae naturae coctionis et excretionis funt confequentes. Cum humor impetum facit et ὀργᾷ, ficque natura irritatur, crifis fieri poteft, etiam incocta materia, vt in Metone apparuit *Lib. I Epid. Aeger. VII.* Crifis fit etiam concoctione, vt cum materia excocta eft, falutariter excernitur, idque opus eft fieri in fixis humoribus. Vbicunque irritatur natura, concoctio fit celeris, et putredo adeft celeris, crifis quoque eft celeris; vnde in quartana febre putredo tarda, concoctio tarda, et tarde irritatur natura; itaque tarda crifis.

38) Crudae, coctae, aut prauae.

39) Quae celeriter cadunt in morbos et communiter.

NOTAE.

a) Ἢ διαλειπόντων) Recte Lindenius: διαλειπόντων ἢ χρονίων cetr. Cum enim de febribus hic praecipue fermo fit, διαλειπόντων non intermittentium vertendum eft, fed remittentium, aut quae fic definunt, vt tantum minuatur aliquantum ex febre, non autem ex toto fequatur integritas. In quibus hoc, illi χρόνιοι funt.

b) καὶ τρωμάτων) Hic locus non vno nomine pro difficillimo haberi debet. Verba; καὶ ὅσα ἄλλα indicant, Hippocratem de iis dicere, quae pro ſymptomatibus τῶν συνεχέων χρονίων haberi poſſunt. Apparet quoque in verbis, καὶ τρωμάτων etc. horum aliqua certiſſime proponi. Cum in his verbis φλεγμοναὶ vnicus nominatiuus ſit, credi poſſet τρωμάτων cetr. huc referri debere. Et ab hac ſententia alienus non eſſem, niſi parum intelligerem, quid ſit φλεγμονὴ πτυέλων ἀδυνωδέων. Foeſius vult ſingula vocabula, nempe τρωμάτων cetr. per ſe ſtare, et totidem ſymptomata indicare. Verum nonne abhorret a loquendi ratione, genitiuos pro nominatiuis ponere? Quod ſi vero et non abhorreret, ſecundum Foeſii expoſitionem, haec non tam ſymptomata eſſent, quam criſes, de quibus tamen non videtur hic ſermo eſſe. Omnibus accurate perpenſis, eo inclino, vt τρωμάτων cetr. ad φλεγμοναὶ referenda putem. Per τρῶμα vulnus, per φῦμα tuberculum, abſceſſum intelligo. Haec ſi adfuerunt ante, quam aliquem morbus occupauit, videndum, an in morbo ipſis inflammatio accedat. Sed quid faciendum cum πτυέλων ὀδυνωδέων? An accipiendum pro parte, ex qua prodit? nempe, ut ponatur homo, ante morbum tuſſi humida cum aliquo dolore laboraſſe, quo pectus afflictum fuit, quod nunc etiam inflammatio occupat. Forte autem vitium eſt in voce πτυέλων? Caeterum quod Duretus de vrina et deiectionibus adiecit, in reliquis Editionibus non inuenio. Sed iam ante vidimus, Duretum aliqua modo addere, modo omittere. Et hoc ipſum probabile reddit, vel Codice quodam uſum fuiſſe, de quo parum conſtat, vel memoriae nimis confiſum, conuerſionem ſine graeco textu confeciſſe.

XI. Καὶ ἐν περιόδοισι τὸ ἐπιπρωιαίτερον, καὶ ἄλλης ἐπιδόσιος ἀπαυδώσης τῆς νόσε. Καὶ γὰρ τῶν παραχρῆμα a) ἀπολλυμένων, ταχύτεραι αἱ κρίσιες, ὅτι ταχέες οἱ πόνοι, καὶ ξυνεχέες καὶ ἰσχυροί.

Sed tamen ita periodicarum febrium comparata eſt ratio, vt morbus non recipiat celeriotem

rem acceſſionem, cum aliorum ſymptomatum acceſſione [40]. Etenim eorum, qui celerius opinione intereunt [41], celeriores ſunt criſes [42], quod celeriter et continenter et vehementer laborum ſumma ſint omnia.

S C H O L I A.

40) Quae ſymptomata dicuntur ἐπιγενόμενα.

41) Vt Philiſci.

42) Ad mortem repentinae mutationes.

N O T A.

a) ἀπολλυμένων) Hoc verbum interpretes de aegris accipiunt, ac vertunt, intereunt. Sed cum toto hoc loco de morbis dictum ſit, non de aegris, interpretari non dubito: interficiunt.

Τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω. XII.

Quae vero ſecundum aegri ſalutem, iudicandi vim habent, ne ſtatim appareant [43].

S C H O L I V M.

43) Id eſt, criticae cauſae, editis pepaſmi ſignis: Nam quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur, eſtque humorum cruditas, non poteſt quidquam excerni ſalutariter.

Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκριτα. XIII.

Quae iudicandi vim habent, vel iudicatoria, ſigna et cauſae ac ſigna diei critici [44], non iudicantia [45], alia quidem funeſta ſunt [46]; alia vero ſiniſtri iudicii [47].

S C H O L I A.

44) Et criſeos ipſius, cauſae item criticae per abſceſſum, vel excretionem.

45) Id eſt, indicandi et iudicandi facultate carentia, quae fruſtra fiunt et fruſtra apparent.

46) Id

46) Id est, si cum iis sint coniuncta symptomata, omnino funesta, partibus ipsis, vnde manant, et quo feruntur, calamitosa; crisima, sunt signa; crisima, causae; crisima, dies critici; crisima signa ad tempus crisis, vt vrina cocta quarto die, *Lib. IV Aphor. 70.*; alia ad speciem criseos apparent, vt rubor genarum, venae micantes, distentio hypochndriorum, et similia.

47) Quae morbi motu, non vi naturae fiunt, si modo sine symptomatis funestis maneat humoris morbifici cruditas.

XIV. Τὰ προκρινόμενα, ἢν ὠμῶς κριθῇ, ὑποςροφαὶ, ἢν δὲ μὴ, ἀκρισίαι. Γένοιτο δ᾽ ἂν καὶ ὀλέθρια τὰ μὴ σμικρά.

Quinetiam, quae ante diem iudicantur [48], si cum cruditate iudicium habuerint, recidiuae accidunt [49]; sin minus, sinistrae aut nullae omnino crises. *a*) Existunt etiam huiusmodi funesta, quae non sunt exigua [50].

S C H O L I A.

48) Symptomatum vehementia et causae magnitudine, vt in Metone, et ictero sexti diei, *Lib. Epid. I. Aeger. VII.*

49) Superstite morbi foco.

50) Vt cum abscessus fit, aut excretio naturae potens.

N O T A.

a) Melius vertisse videtur Foesius: Perniciosae quoque euadunt, si modum excedant.

XV. Ὅσα κρίσιμα σημεῖα γινόμενα τὰ αὐτὰ ταῦτα μὴ γινόμενα δύσκριτα. Τὰ ἐναντία δὲ σημαίνοντα κακὸν· οὐ μόνον, ἢν παλινδρομέῃ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίης φύσιος τὰ ἐναντία ῥέποντα, ὥσπερ καὶ τῶν κακῶν σημεῖον ἐπὶ τἀναντία ῥέποντα.

Quae-

Quaecunque iudicatoria ſigna ſpecie ſunt, ſi eam vim indicandi aut iudicandi non habeant, ſunt *a*) ſiniſtri iudicii; contraria vero toto genere et naturae infeſta malum prae ſe ferunt, non ſolum, ſi eo, vnde manauit, recurrat, ſed quae contra priſtinae ſuae naturae conditionem, curſum huc aut illuc inflectunt, vt et ex malis toto genere ſignis quaecunque contraria incidunt [51].

S C H O L I A.

51) Verum enimuero abſceſſuum diſtinctionem an convenienter et ſecundum morbi naturam, tum vero fiantne κατ' ἴξιν. Tanta enim vis eius, quod dicitur κατ ἴξιν, vt ſi omnia ſecundum naturam fiant, et hoc vnum deſideretur, bene tamen cum aegro non agatur.

N O T A.

a) Malim vertere; difficilem iudicationem faciunt, et ſic etiam paullo ante.

Θεωρεῖν δὲ ὅτω δεῖ, *a*) χρωμάτων, συμπτώσεων Φλεβῶν, ὄγκων ὑποχονδρίων, ἀναρροπίων, καταῤῥοπίων. XVI.

Animo complecti oportet colores [52], venas collapſas [53], tumores hypochondriorum [54]; *b*) ſurſum deorſumue inclinantium.

S C H O L I A.

52) Contra naturam, qui in oeconomiae naturalis vitio focum habent perennem.

53) Id eſt, quarum pulſus non cernitur, aut quae non conquieſcunt. Micatio arteriarum apparens ſine tactu, ſignum ſymptomaticum eſt plenitudinis; quamquam fieri poſſit in his, qui laborant foedis coloribus, vt a reſolutione melancholici ſucci, flatus ſequatur, qui palpitationem cordis et arteriarum micationem generet.

54) Aut contra eorundem hypochondriorum aequalitates.

N O T A E.

a) χρωμάτων) Omnes fere Codices βρωμάτων habent, quod maxime cibi potusque quantitatem, adeoque πληθώρην ſecun-

fecundum Foefium, indicat. Sine dubio in χρωμάτων id mutauit Duretus, quoniam de coloribus plura in Libro de Humoribus, quae ad crifes diiudicandas pertinent. Idem et Caluus fecit, quos adeo fequi non dubitaui.

b) Malim: morbi ad fuperiora, vel ad inferiora inclinationes.

XVII. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν τοιέτων, οἷον ἀποφθειρεσέων οἱ τιτθοὶ προσισχναίνονται, ἐδὲ γὰρ ἐναντίον, ἐδὲ βῆχες χρόνιαι, ὅτι ὄρχιος οἰδήσοντος παύονται. Ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχέων, ὑπόμνημα κοινωνίης, σηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς.

Quinetiam multae fignificationes et certae ex his petuntur [55], vt mulierum abortientium [56] mammae extenuantur [57], nec id contrarium eft [58]; nec quod diuturnae, tuffes tefte intumefcente, ceffant, *a*) et contra tumidus a tuffe teftis argumentum memorabile eft focietatis [59] mammarum, geniturae, et feminis, vocis.

S C H O L I A.

55) Scilicet ex naturali partium fympathia.

56) Quae ante diem foetus excludunt.

57) Inopia alimenti.

58) Id eft, non eft contra naturam.

59) Generis fimilitudine, vaforum communione, et operis focietate.

N O T A.

a) Aptius haec ita vertas: Talis igitur teftium tumor, ob tuffim ortus, nos quidem communionis commonefacit, quae pectori et mammis et geniturae ac voci intercedit. Vid. Lib. de Humoribus. Part. II. §. 28.

XVIII. Ἀποσάσιες ἢ διὰ φλεβῶν, ἢ δι' ὀςέων, ἢ νεύρων, ἢ δέρματος, ἢ ἐκτροπέων ἑτέρων. χρησαὶ

ϛαὶ δὲ αἱ κάτω τῆς νόσε, ὅιον κιρσοὶ, ὀσφύος βάρεα ἐκ τῶν ἄνω. c) Ἄριϛα δὲ μάλιϛα αἱ κάτω, καὶ αἱ κατωτάτω κοιλίης καὶ προσωτάτω ἀπὸ τῆς νόσε, καὶ αἱ κατ' ἔκρεν, ὅιον αἷμα ἐκ ῥινέων, d) πύον ἐξ ὠτὸς, πτύαλον, ἔρον, e) κατ' ἔκρεν, ὅισι μὴ ταῦτα, ἀποϛάσιες, ὅιον ὀδόντες, ὀφθαλμοὶ, f) ῥὶς, ἱδρώς.

a) Abſceſſus [60] per venas atque arterias [61], aut neruos [62], aut per oſſa [63], aut neruos [64], aut cutim [65], aut per alia diverticula, bono ſunt, qui b) infra morbum oboriuntur [66], vt varices [67], tum lumborum grauitas ſuperne inflexo curſu: Atque illi ſunt optimi abſceſſus inferiores [68]. Praeterea apoſtaſes illae ſunt optimae [69], quae a morbo remotiſſimae [70], et quae per excretionem, vt ſanguis e naribus, pus ex aure, ſputum, vrina; quibus vero non contingunt abſceſſus, erunt velut dentes [71], oculi, nares, ſudor [72].

SCHOLIA.

60) Materiae morbificae, et morbi ipſius, tum per excretionem, tum per materiae decubitum.

61) In haemorrhagia, in purulenta vrina peripnevmoniae critica.

62) Qui ſenſum et motum impertiuntur, vt hypochyma oculi, paraplegia, quae in apoplexiam cadit, iſchias in colicum dolorem.

63) Vt, quaecunque oſſa vitium attingunt, incremento prohibentur. *Galenus Cap. I. Lib. de oſſibus* ait, quoties νεῦρον legitur abſolute apud Hippocratem, ſignificat neruum, quod hoc loco non obſeruatur; nam νεῦρον ſignificat tendines et ligamenta.

64) Vt tendines et ligamenta.

65) Vt eryſipelatum mutatio; ophthalmia per excluſionem materiae a pericranio tunica.

66) Vt

66) Vt crurum tumor in peripneumonia.

67) Insanientibus et costarum articulis tuberculis scatentibus. Si varices sint insanientibus criticae, non iudicatoriae tantum, bonum est; nam si insania a succo melancholico oriatur, varices etiam obortae sunt iudicatoriae saepe, vnde malo sint loco aegrorum res: Aliud est ἔχειν αἱμοῤῥοΐδας, aliud ἔχεσθαι ἀφ' αἱμοῤῥοΐδων; illud enim significat naturam potentem, hoc contra.

68) Et partibus alui infimis.

69) Vt signa et caussae.

70) Quod hic significatio fiat naturae integrae, materiae praeparatae, libertatis meatuum.

71) Id est, dolores dentium.

72) Per neruos fiunt apostases, vt in oculo hypochyma; quod si per neruum fiat, vix curationem recipit; si per venam, contra. Arthritis fit affecto ab humore neruorum inuolucro; apoplexia affecta medulla neruorum. Fractio calcis efficit, vt per neruum communicetur affectus cerebro, vnde delirium; per arteriam cordi, vnde febris ardens; per chordas, vnde conuulsio.

NOTAE.

a) Melius: Quae abscedunt, ea cetr. Vox φλέβες tria vasorum genera, arterias, venas et neruos significat.

b) Scilicet infra partem, in qua morbus residet.

c) ἄριστα δὲ) Haec, cum sequentibus iuncta, ita vertamus: Praestant autem maxime illa, quae ad inferna loca, et plurimum infra ventrem, et quam remotissime a morbi sede fiunt, tum quae per excretionum vias, vt sanguis e naribus, pus ex aure, sputum, vrina. In aliis vero non hac ratione abscedunt, scilicet, in quibus ad dentes se conferunt, vel ad oculos, ad nares, ad sudoris vias. Quin etiam ea huc pertinent, quae sub cute abscedunt, et tuberculorum forma erumpunt, qualia sunt tangae, et in pus abeuntes tumores, aut ulcus, et similes pustulae aut desquamationes, et pilorum defluuium, vitiligines, leprae, aut similes abscessus, qui fiunt, cum humor confertim, nec sensim confluit, et quae alia commemorata fuerunt, etsi solutioni atque excretioni morbi aliquantum respondeant.

d) πύον ἐξ ὠτὸς) Haec interpretes, tanquam planissima intacta dimiserunt. Verum pus ex aure fluere, eoque hominem optime a morbo liberari, nemo mihi persuadebit. Sordes aurium aliquando sic fluere, vt leuent aegrum, id quidem noui.

noui. Quare, si sanus locus est, πύον non pus verti debet, sed humor spissus et coctus. Sed magis eo inclino, vt locum corruptum putem.

e) κατ' ἔκρυν ὅισι.) Verba κατ' ἔκρυν poterant abundare videri, ac vere abundarent, si iungerentur cum verbis πτύαλον, ἶρον. Ergo non dubitaui coniungere cum sequentibus. Et puto ita interpungendum locum esse: κατ' ἔκρυν ὅισι μὴ, ταῦτα ἀποστάσιες. Nam si interpunctio post ἔκρυν ponitur, statui videtur, ac si ἀπόστασις in dentes e. g. maior praestantiorque sit ea, quae sit κατ' ἔκρυν, quod tamen foret contra mentem Hippocratis.

f) ῥὶς, ἱδρώς) Sudor videtur ad illa pertinere, quae κατ' ἔκρυν, eodem iure, ac ἶρον, nullo autem iure ad ἀποστάσιες. Putaui igitur, ἱδρώς vel transpositum esse, vel debere post ἶρον sequi, vel debere emendari. Sed nulla vox succurrit, quae substitui possit. Nam vocabula ἴδιη vel αἰδοῖον, quod aliquando conieci, nimis videntur a vulgata scriptura recedere.

Ἀτὰρ καὶ τὰ ὑπὸ δέρμα ἀφιςάμενα ἐς τὸ ἔξω φύματα, ὅιον ταγγαὶ, καὶ ἐκπυῦντα, ἢ ἕλκος, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξανθήματα, ἢ λοποὶ καὶ μάδισις τριχῶν, ἀλφοὶ, λέπραι, ἢ τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀποςάσιες μέν εἰσιν ἀθρόως ῥέυσασαι, καὶ μὴ ἡμιῤῥόπως, καὶ ὅσα ἄλλα ἔιρηται, καὶ ἢν μὴ ἀναξίως τῆς περιβολῆς τῆς νόσυ, ὅιον τῇ Τημενέῳ ἀδελφιδῇ ἐκ νόσυ ἰσχυρῆς, ἐς δάκτυλον ἀπεςήριξεν, ὀυχ ἱκανὸν δὲ δέξασθαι τὴν νῦσον ἐπαλινδρόμησεν, ἀπέθανεν. Ἀποςάσιες ἢ διὰ φλεβῶν, ἢ διὰ κοιλίης, ἢ διὰ νεύρων, ἢ διὰ δέρματος, ἢ κατὰ ὀςέα, ἢ κατὰ τὸν νωτιαῖον, ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ἐκροὰς, ςόμα, αἰδοῖον, ὦτα, ῥῖνας. XIX.

Quinetiam quae ſub cute foras abſcedunt, affectiones partium ſingularum extimarum, vt tangae [73], et ſuppuratum edentia, aut vlcus, aut caeterae eiusmodi puſtulae [74], aut deſquamationes, aut capillorum defluuium, aut vitiligines, ſcabies, aut eiusmodi alii, quicunque exiſtunt abſceſſus, confertim fluentes, non autem ex dimidio, et quaecunque alia commemorata, etſi non indigne [75], vt Temenei nepti, ex vehementi morbo, in digitum influxit materia, illicque ſe obfirmauit; ſed cum excipiendo morbo non eſſet pars illa par, intro recurrit atque ita interiit. Abſceſſus aut per venas, aut per aluum, et ſecundum ventrem, aut per neruos, aut cutim, aut ſecundum oſſa, aut ſpinalem medullam, aut alia emiſſaria, vt os [76], pudendum [77], aures, nares [78].

S C H O L I A.

73) Tangae dicuntur ſudamina quaedam, vel hidrotes quidam oleoſi et viſcidi; ſimiles enim ſunt oleo rancido.

74) Quales Simon habebat, iisque eſt perfecte iudicatus.

75) Et pro dignitate, materiam morbi complectatur.

76) In vomitione, ptyeliſmo.

77) Vt in purulentae vrinae profluuio, a peripnevmonia.

78) Vt in diuturno capitis dolore.

XX *a)* Ἐξ ὑστέρης ὀκταμήνῳ τὰ τῶν κρίσεων, τῇ ὑστεραίῃ ὡς ἂν ἐς τὴν ὀσφὺν, ἢ ἐς τὸν μηρόν.

Ex vtero [79] octauum menſem agenti, ab abortione et vteri oedemate, criſes incidunt [80] hyſtericae mulieri, vt in lumbos et femur.

S C H O L I A.

79) Id eſt, ex abortiuo foetu et vteri oedemate, cum ſuperuenerit dolor ad ſynciput.

80) Id eſt, abſceſſus fiunt in iſchio, et fit iſchias et emotum.

N O T A.

a) ἐξ ὑστέρης.) Vnum ex obſcuriſſimis hunc locum eſſe, plane a Foeſio expoſitum eſt. Mulierem ὀκτάμηνον accipio, quae, vbi octauo menſe pepererit, qui partus, ſecundum Hippocratem, nullo modo naturalis erat, in morbum incidat, cumque, vbi iudicetur, in lumbos aut femur decumbere. Quare ita verto: ſi mulier quae octauo menſe partum edidit, ex vtero laborat, (hoc puto indicari per τῇ ὑστεραίῃ) et morbus iudicatur, quod iudicatum eſt, ſe vel ad lumbos, vel ad femur conuertit. Verba, καὶ ἐς ὄρχιας ad ſequentia retuli, vt etiam Foeſius in verſione fecit, etſi aliter in graeco textu habet. Poſſunt tamen illa verba et ad praecedentia referri, vt per ὄρχιας ouaria cum veteribus intelligantur, in quae cauſſa mali non raro proruit.

Καὶ ἐς ὀρχιάς ἐςι ὅτε δὲ ἐκ βηχέων, καὶ ὄρχις αὐτὸς ἐφ᾽ ἑωϋτῦ. Βηχώδεες ἀποςάσιες, αἱ μὲν ἀνωτέρω τῆς κοιλίης, ἐχ ὁμοίως τελέως ῥύονται. XXI.

a) Eodem modo in teſtes fit ſaepe, ex tuſſi diuturna [81], cum teſtis ipſe antea laboraret per ſe [82]; Tuſſiculares abſceſſus [83], qui ſuperiore ventris parte conſiſtunt, non aeque perfecte liberant [84].

S C H O L I A.

81) Scilicet oboriantur abſceſſus, et tuſſiendi finem faciant aegri.

82) Et in ſuae affectionis ſympathiam pulmones traheret.

83) Qui a tuſſi diuturna oriuntur.

84) Sed ſaepe maiorem calamitatem afferunt, vt in puerulis, ſi oboriantur in brachio.

N O T A.

a) Malim haec ita vertere: Sed fiunt etiam abſceſſus in teſtibus, quorum alios tuſſes, alios per ſe teſtes gignunt. Sed ex illis abſceſſibus, qui ex tuſſi fiunt, illi minus perfecte liberant, qui in ſuperna corporis parte oboriuntur.

XXII. Αἱμοῤῥαγίαι λαῦροι ἐκ ῥινῶν ῥύονται a) πολλὰ, οἷον τὸ Ἡραγορέω, οὐκ ἐγίνωσκον οἱ ἰητροί.

Sanguinis larga e naribus profluuia plerumque ab interitu vindicant [85], vt fuit illud, quod Eragorae contigit, nec huius rei Medici erant scii, sed insolentes.

S C H O L I V M.

85) Cum materia est effera, et febris ardens; quamuis nulla pepasmi signa praecesserint; tanta est enim vis excretionis, vt, cum materia est effera, per hanc solam salus affulgeat, licet pepasmum non receperit.

N O T A.

a) πολλὰ.) Ita reponere non dubitaui cum Mercuriali, aliisque fere omnibus, etsi Foesius, qui tamen pariter πολλὰ legendum esse ait, retinuit in textu σολλὰ, vocem obscurissimam, aut potius nullius sensus

XXIII. a) Τὰς φωνὰς οἱ τρηχέας φύσει ἔχονται, καὶ αἱ γλῶσσαι ὑποτρηχέες, καὶ ὅσαι τραχύτητες ὑπὸ νόσων ὡσαύτως. Αἱ οὖν ἐοῦσαι σκληραὶ τῇ φύσει καὶ ἄνοσοι τοῦτ' ἔχουσιν. Αἱ δὲ μαλθακαὶ καὶ ῥαότεραι ἐς ἁμαρτωλίην, ἢ χρησὸν.

Quibus natura voces sunt asperae [86], asperas quoque linguas habent [87]: et quae asperitates vocis et linguae cadunt in morbos [88], eodem modo fiunt. Ergo, quae sunt natura durae voces et morbi expertes, ita se habent; contra, quae sunt linguae molles [89] et tardiores, in vitio sunt, non bene sunt, nisi talis fuerit pristina natura: sed illa quoque attente considerare oportet, num id vitio [90].

SCHO-

S C H O L I A.

86) Temperamento et conformatione partium vocalium, et ratione materiae vocalis.

87) Siccitate illius tunicae, quam a vocalibus instrumentis, lingua suscipit, modo afferri non possit excusatio raucedinis, aut arteriae inaequaliter dilatatae, vt in iuuenibus, qui incipiunt hircire.

88) Calore febrili.

89) Vt in balbis, qui alui profluuio tentantur.

90) Diaetae contigerit, vt ebrietate.

N O T A.

a) *τὰς φωνάς.*) Hunc locum ita vertendum existimo: Quibus natura aspera vox est, et linguae subasperae sunt, et quae alia solent aspera esse, in iis haec etiam in morbis talia sunt. Quae igitur dura vox a natura est, ea in morbo etiam talis est. Sed mollis vox facilioris in malum vel bonum mutationis notam exhibet. Itaque, cum quae a prima natura, tum quae viuendi genere acquisita sunt, considerari oportet. Taliaque sunt, magna et oblonga capita, ac ceruices, per magnas inflexiones, oblongae redditae, tum venarum amplitudo et crassities, ab eadem caussa orta, earumque et angustiae et amplitudines, ac breuitates atque exilitates, a contrariis caussis. Et quibus, venae amplae, iis et ventres tales sunt, et lata ossa. Nam quibus venae amplae, graciles sunt, qui contra pingues, iis venae exiles, et reliqua prioribus contraria. Huic loco per se admodum obscuro, et intellectu difficillimo, interpretes spissiores fere tenebras obduxerant. Tentauimus, vt ex versione patet, emendando, aliquid ad minimum lucis affundere, cuius rei nunc ratio reddenda est. Hippocrates monet Medicos, vt cognitum habeant, quae naturalia, si non vitia, tamen mutationes, in corpore hominis, sint, ne, vbi morbus incidit, ea putent a morbo esse. Adducit autem exempla vocis, linguae, additque; *καὶ ὅσαι τραχύτητες*, quare haec coniunxi cum antecedentibus, et verba: *ὑπὸ νούσων ὡσαύτως* pariter coniunxi. Similiter de duritie partium dixit, eademque exempla profert, vultque et duritiem in morbo non debere Medicum terrere, vbi putauerim vocabulum *ἄνοσοι* mutandum esse in *ἐν νόσῳ* vel *νόσοις*, et iungendum sequentibus, id tamen in textum recipere non ausus sum. Contra non dubitaui in sequentibus pro *βραδύτεραι* *ῥηχότεραι* scribere. Nam si asperae durae e. g. linguae a natura, in morbo tales manent, et non mutantur, hisque op-

ponuntur molles, quis crediderit, Hippocratem ſcribere potuiſſe βραδύτεροι, tardius mutari? Porro poſt χρηστὸν interpunxi, et ſcripſi, ἡ ἀρχαίη Φύσις σκεπτέον, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν διαιτέων. Τὰ μακροκέφαλα caetr. Nam poſtquam de eo dixit, quod a natura eſt, pergit: et haec videnda eſſe, quae per vivendi genus, mutata ſint. Ἀρχαίη Φύσις eſt, quam a parentibus habemus. Poſt verba: καὶ λεπτότητες deleui voculam: καὶ.

XXIIII. Ἡ ἀρχαίη Φύσις σκεπτέον καὶ τὰ ἀπὸ τῶν διαιτέων. Τὰ μακροκέφαλα, καὶ μακραύχενα ἀπὸ τῶν ἐπικυψίων. Καὶ τῶν Φλεβῶν ἡ εὐρύτης καὶ παχύτης, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ. Καὶ στενότητες, καὶ πλατύτητες, καὶ βραχύτητες, καὶ λεπτότητες, ἀπὸ τῶν ἐναντίων.

Quae ſunt magno capite amplaque ceruice, inflexione ceruicis, ipſaque venarum amplitudo et latitudo [91] ab eodem [92]: Contra anguſtiae [93], craſſitudo [94], paruitas, exiguitas a contrariis [95].

SCHOLIA.

91) Thoracis et ſcapularum.
92) Scilicet innato calore, et ex potentia facultatis.
93) Scilicet thoracis, venarum.
94) Naturalis.
95) Nempe ex facultatis effectricis, et caloris natiui infirmitate.

XXV. Ὧν αἱ Φλέβες εὐρεῖαι, καὶ αἱ κοιλίαι, καὶ τὰ ὀστέα εὐρέα. Εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ λεπτοὶ, οἱ δὲ πίονες τἀναντία τουτέων.

Quorum venae latae ſunt [96], eorum quoque alui et oſſa ampla; atque illi ſunt graciles [97]: Contra, qui ſunt natura craſſi [89].

SCHO-

S C H O L I A.

96) Natura, non autem diſtentione, per ſanguinis ſuppreſſionem.

97) In graeco legitur λεπτοὶ, ſed male; legendum enim ἰσχνοί.

98) Infirmitate facultatis, et paupertate caloris natiui; et celerius moriuntur, quam graciles, et caſu et fato.

Καὶ ἐν τοῖσι λιμαγχικοῖσιν αἱ μετριότητες ἀπὸ τουτέων σκεπτέαι, αἱ προσαυξήσεις ἑκάστῳ. ἃ μειοῦσι, καὶ αἱ μειώσιες ἃ προσαυξοῦσι, καὶ τοῖσι προσαύξεσιν, ὁκοῖα συμπροαύξεται, καὶ ὁποῖα συγκρατύνεται, καὶ διασφάξιες ποῖαι κοιναὶ τῶν φλεβῶν. XXVI

Quibus inedia praeſcribitur, ineunte morbo [99], moderatio [100] ex iis [101]: Quinetiam non ſolius inſitae naturae, ſed aduentitiae ratio habenda; Conſiderandae, quae incrementis augeſcunt, et quae diminutiones adaugeant [102]; Et, dum incrementis augeſcunt, cuiuſmodi ſint, quae adaugentur, quaeque confirmantur, *a*) ipſarumque partium venae communes [103].

S C H O L I A.

99) Dum ſiccus manet.

100) Quae in aequali naturae ſtudio et pugna morbi conſiſtit.

101) Ex amplitudine, et anguſtia venarum.

102) Vt ſi extenuatio carnis amplas afferat venas.

103) Quae iis male affectis ſolent pertundi.

N O T A.

a) Haec melius ita Foeſius: Et venarum inter ſe diſtantiae et intercapedines. Nam ex his vtique corporis habitus et conſtitutio cognoſcitur. Vocabulum κοιναὶ forte ex praecedente ποῖαι natum eſt.

XXVII. Αἱ τῶν ἤτρων ῥήξιες, αἱ μὲν περὶ ἥβην τὰ πλεῖστα ἀσινέες τὸ παραυτίκα, αἱ δὲ σμικρὸν ἄνωθεν τοῦ ὀμφαλοῦ ἐν δεξιᾷ, ὀδυνώδεες αὗται καὶ ἀσώδεες καὶ κοπριήμετοι, οἷον καὶ τὸ Πιττακοῦ. Γίνονται δὲ αὗται ἢ a) ἀπὸ πληγῆς, ἢ σπάσιος, ἢ ἐμπηδήσιος ἑτέρου.

Abdominis rupturae, quae ad pubem ſunt, maximam partem innocuae ſunt ſtatim, vbi inciderint [104]: Sed quae paulo ſupra vmbilicum dextra parte, dolorificae illae ſunt et faſtidii plenae, et cum ſtercoris vomitione coniunctae [105]; quale fuit, quod Pittaco contigiſſe vidimus; Ac fiunt illae vel ex ruptione, aut diuulſione, aut alterius inſultu.

S C H O L I A.

104) Id in enterocele perſpicitur.

105) Prolapſu et comprehenſione ieiuni inteſtini.

N O T A.

a) ἀπὸ πληγῆς) A plaga vel vulnere, a quo maxime herniae, ſi peritonaeum diſſectum, quod non coire obſeruatum eſt.

XXVIII. Ὁκόσοι τὸ μεταξὺ τοῦ ἤτρου, καὶ τοῦ δέρματος ἐμφυσᾶται, καὶ οὐ καθίσταται, τὸ τῶν χροιῶν οἷον τὸ πολυχλώριον, τότε ἐκ λευκοχροίου, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἥπατος πᾶν τὸ τοιοῦτον. Καὶ ἀπὸ τουτέων ἡπατικὰ νοσήματα ἐν τουτέοισι.

a) Quibus, inter abdomen et cutim, diſtenditur flatu hypochondrium, totumque abdomen, neque

neque quiefcit ea diftentio [106], et coloris ita comparata eft ratio [107], vt fint pallore faturo quafi fuffufi, et ex albido pallidi; quod quicquid eiusmodi eft, ab hepate principia caufasque ducit [108]; indeque in iis ita affectis hepatici morbi dicuntur [109].

S C H O L I A.

106) Purgatione, fotu, litu.

107) Contra naturam aegri, non ex fuffufione fugaci, fed oeconomiae naturalis vitio.

108) Quod fcilicet vel temperamento, vel fubftantiae vitio, vel obftructione oeconomiam labefactat.

109) Vt hydropes, icteri, foedi colores, dyfenteriae quoque hepaticae.

N O T A.

a) Secundum graeca ita vertas: Quibus abdomen inter cutem et carnem flatu diftenditur, neque confiftit affectus aut quiefcit, illis color ex albido admodum pallidus fit, quod quicquid cetr.

Καὶ ἴκτεροι οἱ ἀπὸ ἥπατος ἐς τὸ ὑπόλευκον, καὶ ὑδαταινόμενοι, καὶ οἱ λευκοφλέγματοι. Οἱ δὲ ἀπὸ σπληνὸς μελάντεροι, καὶ ὕδρωπες, καὶ οἱ ἴκτεροι. XXVIIII.

a) Quinetiam icteri ab hepate [110] faepe exiftunt fubalbidi et aquefcentes [111], et leucophlegmatiae hydropes fparfi [112]: Qui funt a liene [113], nigriores [114].

S C H O L I A.

110) Labefactato, tum veficulae bilis obftructione.

111) Id eft, aqua fuffufi, vt pedes turgiduli, manus turgidae aquofo oedemate.

112) In quibus impreffi digiti manent veftigia.

113) Id eft, aut humoris melancholici nimietate, ipfius lienis infirmitate, aut vaforum obftructione.

 114) Vt

114) Vt in foedis mulierum coloribus, consentiente hepate, et scirrho, per anadromen, concepto; vel hepatis vi labefactata, ab exhalatione frigida succi melancholici.

NOTA.

a) Et haec ita vertere malim: Et icteri, ab hepate orti, subalbidi coloris sunt, sicut et illi, qui aquam sub cute habent, et pituita alba laborant, contra nigricant magis, qui a splene, vel hydropes vel icteri, oriuntur. Atque in subalbidis et lenticoloribus, vlcera difficilius coeunt, et carne implentur, sed cutis cetr.

XXX. Καὶ αἱ δυσελκίαι τῶν ἐκλεύκων, τῶν ὑποφακωδέων, καὶ τὸ δέρμα καταῤῥήγνυται, καὶ τὰ χείλεα, ὅιος Ἀντίλοχος καὶ Ἀλέυας, τὸ ἀπὸ τῶν χυμῶν, τῶν ἐκ τῦ σώματος τῦ ἁλμώδεος, ὅτι ὑπὸ τὸ δέρμα μάλισα καὶ ἀπὸ κεφαλῆς, ὅταν ἀπὸ τῦ πλέυμονος διαθερμάινεται.

Quinetiam qui ex albidis et lentiginosis [115], cutis et vlceris labra rumpuntur ac diffinduntur, vt Antilochus et Aleuas laborauit, exudat humor quidam salsus, toto corpore diffusus; sub cutim diffunditur a capite, cum a pulmonibus incalescit caput [116].

SCHOLIA.

115) Copia seri, vlcera aegre sanescunt, humoris affluentis vitio.

116) Aut autumnali tempestate austrina.

XXXI. *a*) Τὰς ἀφορμὰς ὁπόθεν ἤρξατο κάμνειν,, σκεπτέον, εἴτε κεφαλῆς ὀδύνη, εἴτε ὠτὸς, εἴτε πλευρῦ. Σημεῖον δὲ ἐφ᾽ ὅισιν ὀδόντες, καὶ ἐφ᾽ ὅισι βυβῶνες.

Cau-

Causas et occasiones, vndecunque aegrotare coeperint, cognoscendum, siue capitis dolor, siue auris aut costae: *b*) Argumenta sunt, quibus superueniunt dolores dentium [117], et quibus glandularum tumores et inflammationes.

S C H O L I V M.

117) Aut per abscessum morbi, aut per destillationem secundum membranas, aut neruos, aut venas, aut arterias.

N O T A E.

a) Τὰς ἀφορμὰς) Quid sit ἀφορμὴ optime exemplis declarare licebit. Quos e. g. febris prehendit, illi primum capitis dolorem percipiunt, aut simili malo afficiuntur. Hic capitis dolor est ἀφορμὴ, quasi primus impetus, primus insultus morbi, non caussa, sed signum potius. Quare Hippocrates dicit: σημεῖον δὲ ἐφ' ὅισιν. cetr.

b) Melius ita: Haec autem, tanquam signa, in aliis dentium morbos, in aliis glandularum in inguinibus tumores praecedent.

a) Τὰ γενόμενα ἕλκεα, καὶ κρίνοντα πυρετὸς, καὶ φύματα, ὅισι ταῦτα μὴ παραγίνεται ἀκρισία. XXXII.

Vlcera, quae existunt febrium iudicatoria, vt tubercula, quibus eiusmodi non sunt [118]; sinistri iudicii sunt, aut nullius.

S C H O L I V M.

118) Vt iudicandi vim vllam habeant.

N O T A.

a) Τὰ γενόμενα.) His neque respondent latina, neque commodum sensum habent. Si orta sunt vlcera, quomodo dici possunt, non adesse? Et quae non proueniunt, an illa diuersa sunt ab iis, quae intro subsistunt. παραγίνεσθαι hic non significat adesse, sed erumpere, progerminare. Nam Budaeus ex Theophrasto docet, dici de iis, quae ἐκφύονται. Quare cum φύματα figurate de pustulis dicatur, idque hic praecesserit, apte admodum ab Hippocrate dictum est παραγίνεται. Verto igitur: Si quae vlcera et pustulae fiunt, quae febres iudicare debent, neque vero perfecte erumpunt, et quasi

quaſi germinant, morbus non iudicatur, in quibus vero eadem ex parte intra ſubſiſtunt, in iis certiſſime morbus breui reuertitur. Inter ἐγκαταλείπεσθαι et μὴ παραγίνεσθαι hanc puto differentiam eſſe, ſi puſtulae ſe manifeſtant, neque tamen παραγίνονται, nullum pus concipiunt, ſed euaneſcunt. Si vero ex parte, (nam hoc ſupplendum eſt) ἐγκαταλείπονται, poſſunt παραγίνεσθαι, id eſt, germinare, pus concipere, et tandem, vt ſolent ſiccari.

XXXIII. Οἷσιν ἐγκαταλείπεται, βεβαιόταται ὑποστροφαὶ καὶ τάχισαι.

Et quibus morborum ſuperſunt reliquiae [119], certiſſimae recidiuae et celerrimae.

S C H O L I V M.

119) Materia, et empyreuma.

XXXIIII. Τὰ ὠμὰ διαχωρήματα καὶ ὑγρὰ κέγχρος στερεὸς, ἐν ἐλαίῳ ἑφθὸς, ἵστησιν, a) οἷον τὸ ναυτοπαίδιον, καὶ ἡ Μυριοχάυνη.

Crudas deiectiones [120] et humidas milium ſolidum, aut ſua gluma caſtratum, in oleo coctum, ſiſtit.

S C H O L I V M.

120) Vt diarrhoeas ab humore ſeroſo.

N O T A.

a) οἷον τὸ ναυτοπαίδιον.) Haec vltima verba certiſſime ad hanc ſectionem pertinent, adeoque addidimus cum reliquis interpretibus, atque vertendum eſt: Vt exemplo eſt nautae puer, et Myriochaune.

F I N I S.

INDEX.

* *

INDEX.

A.

Aquae

D.

E.

F.

G.

H.

O.

P.

R.

S.

T.

V.

LIPSIAE
AERE BREITKOPFIANO.

ER-

ERRATA

potiora ſic corrigenda.

Pag. 19. lin. 27. catarrhi. p. 28. l. 17. ᾖ. lin. 20. ἐκπλύνεται. p. 63. l. vlt. κομάσιν. p. 67. l. 20. προσθεσίων. p. 73. lin. 6. ποιήσῃς. p. 78. l. 19. et 28. catarrhopis. p. 84. l. 23. οἷόν τι. p. 90. lin. vlt. ἀπὸ. pag. 92. l. 8. τάδε. p. 100. l. 15. ἂν. p. 111. lin. 16. πάσχουσιν. p. 121. l. 23. προγινώσκειν. p. 144. l. 2. ὄχη. p. 158. l. 2. σῖτος. p. 162. l. 16. τῇ. p. 177. l. 5. ὠφελέοντα. p. 194. l. 7. ἀφαιρέειν. p. 195. l. 17. φαρμακίησι. pag. 206. l. penult. ὅ, τι. lin. vlt. οἷόν τι. p. 241. l. 19. ἀνυδρίης. l. 20. ἐπιψεκάσῃ. pag. 246. l. 5. τινὸς. p. 251. l. 1. ὠρέων. l. 5. τινὲς. p. 252. lin. penult. praeſtiterit. p. 287. l. 6. νεῦρον. p. 299. l. 4. ἀρῆσθαι. p. 319. l. 4. ἄλγημά τι. p. 325. l. 16. οἶδα, ἔστιν. p. 330. l. 4. τινὰ. p. 358. l. 3. ταύτας. p. 367. l. 12. δε. p. 368. l. 2. ἐκείνως. p. 375. l. 3. ἐκεῖνος. p. 384. l. 27. διψῶδές. p. 390. l. 23. μᾶλλον. p. 397. l. 4. ταύτῃ. l. 5. ταύτας. p. 406. l. 30, et p. 411. l. 13. ἔστι.